

Index Codicum et Editionum

- G (*Ge.l. seu Sangermanense latum*) Parisinus lat. 11553. S. ix. (*Prov.*).
- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
- X (*Complutensis¹*) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
- Σ^C (*Complutensis²*) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
- M (*Maurdramni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
- D *codex scriptus* Monacensis lat. 19105. S. vii (*Prov. et Eccle.*).
- D^e *codex D ut edidit* A. DOLD, Beuron, 1928.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 26. Inf. S. ix-x.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
- T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16. S. viii (*Prov. et Eccle.*).
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis seu Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^I (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
- b *fragm. in cod.* Vat. Barb. lat. 671. S. viii. (*Cant.*).
- k *fragm. e cod.* Aurelianensi, Bibl. Civ. 19 (16). S. vi ex. (*Eccle. et Cant.*).
- m *fragm. e cod. descr.* Sangallensi, Abb. 194. S. vii-viii.
- a Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452 (?).
- g Editio Gobelini Laridii, Coloniae, a. 1530.
- r Editio Roberti Stephani secunda, Parisii, a. 1532.
- e Editio Roberti Stephani quarta, Parisii, a. 1540.
- l Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
- v *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583 immutatam servat.
- w *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
- s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
- t Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.
- Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. xiii-xiv).
- Guill. Correctorium Guillelmi de Mara (ex cod. Vatic. lat. 3466, S. xiii).
- Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P. (ex cod. Paris. lat. 16721, S. xiii).

BIBLIA SACRA

IUXTA LATINAM VULGATAM VERSIONEM

XI

PROVERBIA ECCLESIASTES CANTICUM CANTICORUM

Bible. Latin Vulgata. 1900

BIBLIA SACRA

IUXTA LATINAM VULGATAM VERSIONEM

AD CODICUM FIDEM

IUSSU

PII PP. XII

CURA ET STUDIO

MONACHORUM ABBATIAE PONTIFICIAE SANCTI HIERONYMI IN URBE

ORDINIS SANCTI BENEDICTI

EDITA

LIBRI SALOMONIS

ID EST

PROVERBIA ECCLESIASTES CANTICUM CANTICORUM

EX INTERPRETATIONE SANCTI HIERONYMI

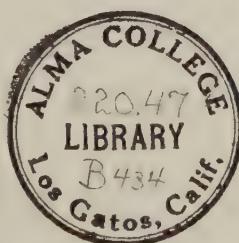
CUM PRAEFATIONIBUS ET VARIIS CAPITULORUM SERIEBUS

Property of

CLgA

Please return to

Graduate Theological
Union Library

ROMAE
TYPIS POLYGLOTTIS VATICANIS
MDCCCLVII

50842

IN HOC UNDECIMO
SS. BIBLIORUM VOLUMINE
REPERIES LECTOR

	PAG.
Prolegomena	VII
Praefationes sancti Hieronymi in libros Salomonis	I
Capitula sive titulos aut breves libri Proverbiorum	11
PROVERBIA	25
Capitula sive titulos aut breves libri Ecclesiastes	127
ECCLESIASTEN	135
CANTICUM CANTICORUM	173
Appendicem: De codice Sangallensi rescripto 194.	199

ERRATUM CORRIGE

QUOD IN VOLUMEN X IRREPSIT

Pag. 89, in textu ps. 27, 4:

pro da illis Domine secundum *lege* da illis secundum.

PROLEGOMENA

Hoc anno, quo XI volumen Sacrorum Bibliorum editionis nostrae, ubi Proverbia, Ecclesiastes, Canticum Cantorum continentur, in lucem profertur, decem fauste conduntur lustra, ex quo felicis recordationis S. Pius X Pont. Max. Consilium Sacrorum Bibliorum Latinae Vulgatae interpretationi edendae et emendandae constituit. Haec dum anniversaria agitur memoria, quae religionem, providentiam, sapientiam Sanctissimi illius supremi Ecclesiae Pastoris claro in lumine ponit, nobis perquam gratum et suave est Patri nostro optimo et Patrono benevolentissimo Pio XII, qui tantum Decessoris sui inceptum persolvendum curat, huiusmodi volumen, diuturni laboris fructum, omni mentis obsequio, pietatis nostrae pignus offerre. Quod si noverimus operam nostram augusto iudicio et exspectationi satis fecisse, hoc erit nobis solatio et praemio exoptatissimo, quod ad eam sollerter prosequendam nostra proposita viresque exacuet.

Tres libri, qui a S. Hieronymo Salomonis vocantur, in Sacrorum Bibliorum Latinorum codicibus semper eodem ordine, ita scilicet ut Ecclesiastes

inter Proverbia et Canticum Cantorum sit, statim post Psalterium reperiri solent. Qui ut typis ederentur non minus quam 27 codicibus et 4 fragmentis usi sumus. Plures huiusmodi codices vel a nostris decessoribus vel a nobis-metipsis antea usurpati sunt. Codices quidem CXΣΤΑΦRGΦΘΗΑΨDΩMSJ in Prolegomenis libri Genesis a D. Henrico Quentin descripti sunt; codicem vero ΓΑ in vol. V huius editionis, codicem G, quem antea (vol. VII et VIII) siglo N notavimus, et codices QY in vol. VII, codicem denique W, qui pro his libris mutulus est et cum Prov. 27, 19 tantum incipit, in vol. VIII protulimus. Animadvertisendum est autem primam lectionem codicum Q et ΓΑ hic illic, ubi manus recentior textum, qui evanuerat, restituere conata est, haud clare dignosci; quamobrem, ubicumque aliqua varia lectio nobis incerta exstitit, notam Q (rescr.) vel ΓΑ (rescr.) textui, qui nunc legitur, adiunximus. Codex vero Y, qui in volumine VII inter libros per cola et commata scriptos numerabatur, in hoc volumine, utpote testis de huiusmodi divisionibus nimis inconstans, a III° apparatu excluditur.

Praeter illos codices, hi novem primum adhibentur, quos saltem breviter describere oportet:

Σ^c Codex 32 Universitatis Centralis Matritensis, saeculi IX-X, foliorum 140 (51 × 35 cm), trinis columnis linearum 64-65, litteris Wisigothicis, probabiliter in Baetica descriptus (cf. T. AYUSO MARAZUELA, La Vetus Latina Hispana, I, Matriti, 1953, p. 353). *Hic liber fuit olim Cardinalis Ximenes, qui eo pro sua editione polyglotta Sacrorum Bibliorum usus est; in bello autem civili annorum 1936-1939, misere deletus est; istamen non omnino periit, cum integrum eius imaginem lucis opera expressam iam pridem haberemus. Hic codex altera est solaque superstes Bibliorum pars, tresque nostros libros, ante Danihel, Verba Dierum, Ezram, Hester, Sapientiam, Sirach, Tobiam, Iudith, I-II Machabaeorum, Novum Testamentum continet. Textum autem praebet, qui ad eandem traditionem ac codex Σ^T pertinet, ita tamen ut alter ab altero non dependeat.*

Π^u Codex 553 A Abbatiae Casinensis, pag. 384 (35 × 26 cm), binis columnis linearum 31, litteris Beneventanis, saec. XI inc., conscriptus. Samuhel et Malachim, libros Salomonis (pag. 224-286), Sapientiam et Sirach continet. Velut alii codices Casinenses, quibus in libris editis usi sumus,

codex II^h testibus Hispaniensibus adscribitur, ultimo tamen loco, cum textum mixtum saepe offerat.

Codex Londiniensis, Musaei Britannici, Egerton. 1046, foliorum 48 (31×22 cm), binis columnis, insulari scriptura sive minuscula (lin. 42), sive maiuscula (fol. 17-31, lin. 35) saec. VIII, fortasse in Northumbria, descriptus (vide E.A. LOWE, Codices latini antiquiores, II, Oxonii, 1935, 194^a et 194^b). Continet quinque libros Sapientiales, e quibus tres nostri ad eandem traditionem ac codex Amiatinus et commentarius Bedae plus minusve pertinent.

Codex Bibliothecae Civitatis Ambianensis 12, foliorum 2-192 M (30×20 cm), unica columna 21 linearum, scriptura Carolingica saeculi VIII ex. (ante A.D. 781) descriptus (vide E.A. LOWE, C.L.A., VI, 707). Continet Prov., Eccle., Cant., Sap., Sirach. Fuit olim Monasterii Corbeiensis et ad Biblia pertinet, quae Maurdramus Abbas exarari iussit; de quibus vide Prolegomena in Genesim, pag. XXVI.

Codicis Monacensis Bibliothecae Nationalis lat. 19105 folia re-scripta 42 (circa 30×22 cm), unica columna linearum 20-21 (in libro autem Sirach 25), litteris uncialibus, fortasse in Gallia meridionali vel in Hispania septentrionali, saeculo VII-VIII, exarata (vide B. BISCHOFF, Die Südost-deutschen Schreibschulen und Bibliotheken in der Karolingerzeit, I, Lipsiae, 1940, p. 162). Continent fragmenta Proverbiorum, Ecclesiastae, Sirach. Saeculo tamen X, in Tegernseensi coenobio, priore scriptura deleta, haec folia, una cum sex aliis saec. IX scriptis et fragmenta libri Sirach 7-14 continentibus, exscribendis Evangelii apocryphis et narrationi cuidam anonymae de Adsumptione B. Mariae Virginis inservierunt. Quae folia rescripta ex integro primus edidit D. Albanus Dold, monachus Beuronensis (Lateinische Fragmente der Sapientialbücher aus dem Münchener Palimpsest CLM 19105, Beuron, 1928), qui etiam tam pretiosi libri imagines ope lucis ultraviolaceae paratas nobis perhumaniter misit. His autem freti auxiliis, novam codicis collationem instituimus eaque ita in hoc volumine usi sumus, ut ubicumque, paucis tantum locis, ab editione Beuronensi defleximus, editionis textum D^e, nostrum D nominaverimus. Quamvis codex D, ceteris vetustior, hic illic quandam optimam lectionem praebeat, illum tamen, non inter meliores codices, sed velut testem familiae Italo-

insularis iam aliquatenus corruptum post ALM ponendum censuimus. Cum tamen minores codicis D lacunas, illa optima editione diplomatica exstante, indicare omiserimus, nulla eius lectio, ex silentio apparatus, certo deduci potest.

- z Codex Bibliothecae Civitatis Metensis 7, foliorum 359 (45×33 cm), binis columnis 40 linearum, litteris Carolingicis, saec. VIII-IX descriptus (cf. E.A. LOWE, C.L.A., VI, 786). Continet quinque libros Sapientiales, Iudith, Tobiam, Danielem, Verba dierum, Ezram, Hester, I-II Machabaeorum, Novum Testamentum. Fuit olim ecclesiae cathedralis Metensis; anno tamen 1944, bello saeviente, incendio destructus est. Hic codex autem talem textum profert, qui eum neque familiae Hispaniensi neque familiae Italo-insulari clare coniungat; quamobrem codicem Z, quamvis saepe optimus sit, post utramque familiam posuimus, una cum codd. TWS, qui quandam cum eo adfinitatem demonstrant. Saepius tamen codicis Z prima lectio vix distingui potest, cum manus saeculi XII iterum iterumque eam correxerint vel potius corruperint.
- t Codex Abbatiae Sancti Petri Salisburgensis A. IX.16, foliorum 174 (29×21 cm) binis columnis 22-27 linearum, scriptura Carolingica, saec. VIII ex., descriptus. Continet Proverbia, Ecclesiasten, Canticum, Sapientiam, Sirach, Canticum tamen non secundum Vulgatam sed secundum antiquam versionem, quam D. Donatius De Bruyne publici iuris olim fecit (Revue Bénédictine, XXXVIII [1926], p. 98-104) et in apparatu nostro Salis. nominavimus.
- s Codex Abbatiae Sangallensis 28, paginarum 264 (36×24 cm) binis columnis linearum 27-28, litteris minusculis Carolingicis in eodem monasterio a Wolfcoz monacho, saeculo IX inc., scriptus (cf. A. BRUCKNER, Scriptoria medii aevi Helvetica, II, Genevae, 1938, p. 56). Continet quinque libros Sapientiales.
- r^m Codex capituli Modoetiensis A. 2, foliorum 136-258 (27×17 cm), unica columna linearum 24, litteris Carolingicis, saec. IX ex., descriptus (vide E. A. LOWE, C.L.A., III, 383). Quinque libros Sapientiales continet, quos Dialogi s. Gregorii Magni, imperfecti tamen et saec. VIII-IX in Rhetia descripti, praecedunt et Passio s. Laurentii martyris sequitur. Qui codex codici Γ^A adfinis est et hunc hic illic lacunosum utiliter supplet.

Quibus subsidiis haec quoque fragmenta adiuncta sunt:

Fragmenta, quae in codice Vaticano Barberiniano lat. 671 reperiuntur (fol. 14-17); haec autem folia (28×18 cm) unica columna 30 linearum, litteris uncialibus, saeculo VIII ex., in Italia descripta sunt (cf. E.A. LOWE, C.L.A., I, 64). Continent Cant. 3,6-8,14 (fol. 14-16^r), omissis tamen 3, 7-11 et 8,5^b-12, atque excerpta quaedam de Sapientia et libro Sirach (fol. 16^r-17^v). Textum autem praebent qui familiae Γ adfinis est.

Fragmenta, quae inveniuntur in codice Bibliothecae Civitatis Aurelianensis 19 (16), fol. 11-18; quae folia (22×17 cm) binis columnis 30 linearum, litteris uncialibus per cola et commata, saec. VI, in Italia ut videtur, descripta sunt (vide E.A. LOWE, C.L.A., VI, 798). Continent Ecclesiasten 12 (fol. 11); Cant. 1, 1-5 et 2, 1-7 (fol. 12), 5,15-7,4 (fol. 13), 8, 7-14 (fol. 14^r); Sap. 1, 1-9 (fol. 15^v), 2,10 - 3,6 (fol. 16), 5,22 - 6,16 (fol. 17), 7,27 - 8,7 (fol. 18^r), itemque, utpote exemplar perantiquum, familiae Italo-insulari coniungenda sunt. Reliquiae sunt codicis cuiusdam Floriacensis, velut fragmenta κ quae in libris Samuhel et Malachim citata sunt.

Codicis Abbatiae Sangallensis rescripti 194 folia 52 (*circa 24×18 cm*), unica columna linearum 28-31, semiuncialibus litteris, saeculo VII-VIII, in Wisigothorum regno, descripta; medio tamen saeculo VIII, in Helvetia ut videtur, haec folia, priore scriptura deleta, exscribendis Patrum homiliis inservierunt (cf. E.A. LOWE, C.L.A., VII, 918). Continent quidem Prov. 4,4 - 6,32; 8,12 - 9,18; 10,2 - 24,26; 29,23 - 31,3; Eccle. 1,8 - 3,16; 5,4 - 7,1; 9,7 - 10,16; 12,11 - 14; Cant. 1, 1 - 13; Sap. 6,5 - 9,14; 12,4 - 27; 14,7 - 16,4; 16,28 - 18,3; Sirach 3,1 - 4,4; 6,24 - 7,26; 10,15 - 11,13; 14,1 - 17,23; 20,2 - 21,2; 23,5(?) - 25,27; 28,6(?) - 31,25; 40,19 - 43,35; 46,4 - 51,38. Sed cum huiusmodi fragmenta, quae multis locis vix legi possunt, eo tantum tempore, quo textus et criticus apparatus libri Proverbiorum iam sub prelo erant, nota nobis fuissent, de illis varias lectiones Proverbiorum in Appendice, Ecclesiastae et Cantici in critico apparatu dedimus. Quod autem ad eorum textum pertinet, orthographia simul et variae lectiones cum codicibus Hispanis, scilicet modo codicibus CX, modo familiae Σ, nostra fragmenta copulant. Testimonium ergo haud levis momenti haec folia rescripta adferunt.

De ordine codicum inter se eorumque divisione in classes pauca nunc dicenda sunt. Duas quidem vetustiorum codicum familias, alteram Hispanensem, alteram Italo-insularem distinguimus, duas item recensiones, Alcuinianam et Theodulfianam, utramque IX saeculi, tres denique classes codicum, sive qui ad neutram familiam clare pertinent ($ZTWS$ et Γ^{AM}), sive qui recentiores sunt textumque mixtum offerunt ($\Psi^D\Omega$).

Ante et extra Hispanorum codicum familiam codicem G posuimus, quia, etsi quandam cum illis adfinitatem ostendat, cum eorum tamen mendis raro concordare solet; cum autem altera quaedam manus eiusdem temporis (G^2) varias lectiones, praesertim additamenta, quae in codice C reperiuntur, in codicis G marginem saepe introduxit, ipsi librario codicem quendam Hispanum, Cavensi nostro adfinem, cognitum fuisse suspicari licet. Codices QY , qui in libris antea editis inter testes mixtos numerabantur, hic familiae Italo-insulari coniunximus, cuius ramum quendam in Italia septentrionali ortum exhibit. Codicem autem Ω^M nunc codicibus Ω^{SJ} praeponimus, quem ante Ω^S descriptum esse iam constat.

Inter illos vero codices primas partes certo obtinent codices GCA , et hac de causa in textu restituendo eos magni pependimus. Cum tamen codex G pro Ecclesiaste et Cantico deesset, codicem Z , quamvis minoris esset momenti, in locum eius pro his libris suffecimus. Ceteros vero, praecipue $\Sigma^T LMD Tkm$, aliquoties in primo notarum apparatu ideo notavimus, ut alicuius lectionis genuinae in pluribus manuscriptis corruptae fundamentum clarius pateret.

De textu sic restituto haec, quae sequuntur, pro libro Proverbiorum notanda sunt:

1. *Ut iam in libro Samuhel, ita in Proverbiis nonnulli codices additamenta quaedam, sive ex vetere versione Latina, sive ex recensione hexaplari s. Hieronymi, exhibent, quae omnia ob optimorum codicum consensum ab hac editione exclusa sunt. De quibus, cf. D. DE BRUYNE, Etude sur les origines de la Vulgate en Espagne, in Revue Bénédictine, XXXI (1914-1919), p. 385-393.*

2. *Quod attinet ad verborum tempora, praesens nempe et futurum, pro quibus exitus -it et -et tam facile in codicibus confunduntur, hanc regulam habuimus: codicibus melioribus diligenter perpensis et Hieronymi propensione in huiusmodi mutationes considerata, vel praesens vel futurum*

delegimus, prout vel consecutio sententiae, vel lex de difficiliore lectione praeponenda id postulabat.

Praeter autem 27 codices supra memoratos, alios quoque perpendimus, sive quibus antea usi sumus, ut sunt Legionensis S. Isidori (Λ^L), Casinensis 521 (Π^F), Romanus Vallicellianus B. 6 (Φ^V), Parisinus lat. 93 (H), Parisinus lat. 9380 (Θ^M), Parisinus lat. 11505 (P), Parisinus lat. 11532 (E), sive novum quendam, id est Laudunensem 28, qui solos libros Sapientiales continet; de quibus singulis aliquod saltem iudicium faciemus.

Codex Λ^L , qui in Bibliorum sacrorum libris iam editis textum Hispanum semper exhibebat, sed in Psalterio iuxta Hebraeos peractae retractationis recensionis Theodulfiana testimonium dabat, pro his tribus libris cum A et recensione Alcuiniana praesertim coniungitur, nec tamen originem suam Hispaniensem omnino denegat.

Codex Π^F codici Π^H adeo proximus est, ut ex eodem exemplari exscriptum esse prorsus appareat; illi tamen hunc praetulimus, sive quia Π^H id exemplar accuratius referre videtur, sive quia quinque libros Sapientiales solus continet, cum Π^F Proverbia, Ecclesiasten, Canticum, Sapientiam ex integro, Sirach tamen usque ad 6,3 tantum praebeat.

Codex Φ^V , quem in voluminibus I-X semper adhibuimus, in hoc libro non amplius usurpatur, quia recensio Alcuiniana ex ceteris testibus $\Phi_{RG}P$ satis cognita visa est.

Codex Θ^M , qui cum Verbis Dierum a nobis derelictus est, codicibus Θ^{HA} in libris iam editis proximus erat, quod etiam in Ecclesiaste et Cantico comprobatur, sed in libro Proverbiorum cum familia Italo-insulari, praesertim cum ALM , ita coniungitur, ut testimonium utile non adferat.

Codex H , qui in voluminibus V-IX Bibliorum sacrorum et in Psalterio iuxta Hebraeos citatus est, hic omittitur, sine damno quidem, quia textum exhibet, qui lectiones Hispanienses cum Alcuinianis continuo miscet.

Codex P , ut ex nostris vol. I-IX satis apparet, textum quendam mixtum profert, in quo lectiones Alcuinianae cum Theodulfianis componuntur. Ceterum, libros Sapientiales ex parte solum continet, eo quod, quaternione XXXI avulsa, textum sacrum ab Eccle. 2, 4 usque ad Sap. 14, 31 non amplius praebeat.

Codex E , quem in indice codicum voluminum V-IX Theodulfianis manuscriptis praeposuimus, textum mixtum ex elementis Hispanis et Gallicis,

tum Alcuinianis tum Theodulfianis, offert et proinde sine ullo detrimento ex hoc volumine arcetur.

Codex denique Laudunensis olim Monasterii s. Vincentii, nunc Bibliothecae Civitatis 28, scriptura Carolingica, saec. IX-X, descriptus, quinque libros Sapientiales, Sirach tamen, ultimo folio avulso, usque ad 51,4 tantum continet. Quem codicem, omnium additamentorum libri Proverbiorum expertem, Donatianus *De Bruyne* optimum esse existimabat; cum tamen formam quandam textus Italo-insularis, in qua lectiones praesertim codicum ALM cum lectionibus codicum QY permisceantur, constanter offerat et huiusmodi variis lectionibus conplures sibi proprias adiungat, supervacaneum eum in hoc volumine citare putamus.

Praeter codices autem, tum excerpta antiqua Hieronymiana versionis, tum Patrum commentaria, quae eius textum explanant, a nobis consulenda erant, in primis quidem, pro Proverbiis praesertim, s. Augustini Speculum vetustate praestans, quod secundum editionem a F. Weihrich curatam (C.S.E.L. XII, Vindobonae, 1887), codicum etiam quibus fulcitur ratione habita, saepe a nobis memoratur; commentaria autem Salonii et Bedae pro Proverbiis, Salonii solius pro Ecclesiaste, Iusti Urgellensis, Apponii et Bedae pro Cantico, ita a nobis proferuntur, ut Iust. cod. V ad codicem Romanum Vallicellianum B. 62, saec. VIII, cod. P ad codicem Parisinum lat. 10463, saec. X-XI, Appon. cod. B ad codicem Boloniensem 74, saec. VIII, cod. M ad codicem Spinaliensem 78, saec. X, cod. R ad codicem Romanum Bibliothecae Nationalis 1572, saec. XII, Beda cod. vel cod. R ad codicem Vaticanum Reginensem latinum 238, saec. IX, lectorem remittant.

Quod autem ad duas homilias S. Gregorii Magni in Cant. 1, 1-8 adtinet (Greg. M. in loc.), illum textum secuti sumus, quem D. Bernardus Capelle in Ephemeride, cui nomen Revue Bénédictine, XLI (1929), p. 217, publici iuris fecit; ex quo textu patet s. Pontificem, pro eis sermonibus, versionem quandam usurpasse, in qua Vulgata versio versione vetere perpetuo contaminatur.

Cetera vero s. Gregorii Magni opera, Breviarium Gothicum Missaleque Mozarabicum, ubicunque utile iudicatum est, in apparatu critico comparant, iis exceptis locis, ubi eorum textus, in Patrologia Latina vulgatus, ad editionem Bibliorum Clementinam admodumatus esse videbatur.

Hactenus de Vulgatae Bibliorum versionis testibus. De antiquis autem versionibus, quae eam praecesserunt, velut in libris antea editis, ea praecipue

testimonia protulimus, quae varias codicum lectiones explicant. Quibus testimonii congerendis, pro libro Proverbiorum utilissima nobis fuerunt D. Iohannis Schildenberger, monachi Beuronensis, tum thesis inedita, cui titulus « Die altlateinischen Proverbien. Ein Beitrag zu ihrer Geschichte » (Rome, 1934), tum liber « Die altlateinischen Texte des Proverbien-Buches. I. Die alte afrikanische Textgestalt » (Beuron, 1941), qui eiusdem theseos priorem partem retractatam publici iuris fecit (J. Schildenberger).

In Ecclesiastae autem apparatu saepe ad s. Hieronymi commentarium in Ecclesiasten (Hier. in loc.), sive nempe ad Vallarsianam eius editionem, sive ad Rhemensem codicem 70 (cod. R), IX saec., remittimus.

Cantici denique Canticorum antiquae versionis testimonia sive e Gregorii Illiberitani imperfecto commentario in Cantica Canticorum (cf. A. WILMART, L'ancienne version latine du Cantique I-III, 4, in Revue Bénédictine, XXVIII [1911], p. 11-36), sive e codice Salisburgensi, Abbatiae S. Petri A. IX.16 (Salis.), de quo supra p. X (cf. D. DE BRUYNE, Les anciennes versions latines du Cantique des Cantiques, in Revue Bénédictine, XXXVIII [1926], p. 97-122), maxime decerpsumus. Cuius Cantici textus ab Hieronymo ex Hexaplis Origenis emendatus, ut dudum R. P. Albertus Vaccari acuto ingenio detexit (cf. Biblica, XXXVI [1955], p. 258-260), in Philonis episcopi Carpasii commentario ab Epiphanio monaco in latinum verso (Cod. Vat. lat. 5074), totus et fere perfectus conservatus est (Epiph.), cum in codice Sangallensi 11 (Sang.), in libris s. Hieronymi adversus Iovinianum, in Cassiano operibus, partim solummodo inveniatur.

Ut in voluminibus antea editis, Correctoria Hugonis a S. Caro (Hug.), Guillelmi de Mara (Guill.), Conventus S. Iacobi Parisiensis (Iac.), in hoc quoque volumine proferuntur, ita tamen ut « punctum de minio », quod in Hugonis Correctorio supra quaedam verba reperitur, minime interpretatisimus; hoc enim punctum non, ut antea solebat, consensum cum Hebraeo, sed potius lectionem cum commentario Bedae consonam plerumque designat.

Praeter Prologum s. Hieronymi in libros Salomonis, qui in codicibus fere omnibus ante Proverbia legitur et textum huius vulgatae versionis introducit, eam quoque praefationem edidimus, qua s. Hieronymus emendationem suam hexaplarem trium librorum commendabat; quae praefatio

in pluribus codicibus, ubi exstat, ipso etiam Sangallensi 194, appendice Peregrini cuiusdam Hispani (cf. D. DE BRUYNE, Etude sur les origines de la Vulgate en Espagne, in Revue Bénédictine, XXXI [1914-1919], p. 373-401) aucta est. Breve denique quoddam excerptum, e primis verbis commentarii s. Doctoris in Ecclesiasten desumptum, quia in nonnullis codicibus nostris reperitur, utrique praefationi addidimus.

Capitulorum duae series ad Vulgatam versionem pertinentes, ex quibus prior in duas formas distinguitur, tum ante Proverbia, tum ante Ecclesiasten editae sunt. In Canticō autem, non Capitulorum numeri, sed rubricae nonnullae, quae partim a D. De Bruyne editae sunt (Sommaires, Divisions et Rubriques de la Bible latine, Namurci, 1914, p. 558-561, et Revue Bénédictine, XXXVIII [1926], p. 111-122), textum sacrum dividunt.

Prid. Kal. Maii a. d. MDCCCCCLVII

PRAEFATIONES SANCTI HIERONYMI
IN LIBROS SALOMONIS

INDEX CODICUM

I. Prologi in libros Salomonis de hebreo translatos.

G Parisinus lat. 11553. S. ix.	T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16.
S. viii.
C Cavensis, Abb. 14. S. ix.	S Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
X Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.	Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
Σ^T (<i>Toletanus</i>) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.	Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.
Π^H Casinensis, Abb. 553. S. xi.	Ω^M Parisinus, Mazarinæus 5. a. 1231.
A (<i>Amiatinus</i>) Florentinus, Laur. S. VII-VIII.	Ω^S Parisinus lat. 15467. a. 1270.
M Ambianensis 12. S. viii ex.	Ω^J Parisinus lat. 16721. S. xiii.
Q Mediolanensis, Ambros. E. 26. S. ix-x.	a Editio princeps (a. 1452?) 42 lin. dicta.
Y Monacensis lat. 18036. S. ix.	g Editio Gobelini Laridii, a. 1530.
Φ^R Parisinus lat. 3. S. ix.	r Editio Roberti Stephani secunda, a. 1532.
Φ^G Londiniensis Add. 10546. S. ix.	e Editio Roberti Stephani quarta, a. 1540.
Φ^P Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros.
S. ix.	t Editiones Clementis VIII Pont. Max. se-
cunda (a. 1593) et tertia (a. 1598).
Θ^A Aniciensis, Capituli. S. ix.	
Z Metensis 7. S. viii-ix.	

II. Praefationis in eosdem libros de graeco emendatos.

C Cavensis, Abb. 14. S. ix.	Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
Σ^T (<i>Toletanus</i>) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.	Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.
Θ^A Aniciensis, Capituli. S. ix.	g Editio Gobelini Laridii, a. 1530.
T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16.
S. viii.	

III. Excerpti e commentario s. Hieronymi in Ecclesiasten 1, 1.

C Cavensis, Abb. 14. S. ix.	Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
Σ^T (<i>Toletanus</i>) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.	Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.
Θ^H Londiniensis Add. 24142. S. ix.	g Editio Gobelini Laridii, a. 1530.
Θ^A Aniciensis, Capituli. S. ix.	

INCIPIT PROLOGUS HIERONYMI IN LIBRIS SALOMONIS

Cromatio et Heliodoro episcopis Hieronymus.

Iungat epistula quos iungit sacerdotium, immo carta non dividat quos Christi nectit amor. Commentarios in Osee Amos Zacchariam Malachiamque poscitis; scripsisse, si licuisset per valitudinem. Mittitis solatia sumptuum, notarios nostros et librarios sustentatis, ut vobis potissimum nostrum sudet ingenium, et ecce ex latere frequens turba diversa

Codd. GCXΣ^T etc.

Tit. incipit prologus beati (om. C) iheronimi in libris salomonis C(*ante praef.* Tribus nominibus) — incipit prologus in salomone Σ^T(*ante praef.* Tribus nominibus) — incipit prologus in libros salomonis Ω^J — incipit prologus salomonis ieronimi pbri Π^H — incipit prologus (+ sancti ieronimi Ω^S) in prouerbii salomonis Ω^Sa — incipit prologus hieronimi (om. A; + prbi S) AQS — incipit prologus sancti hieſo ad cromatiū et heliodorum episcopos T(*ante praef.* Tres libros) — diui hieronmi (*sic*) presbyteri in libros salomonis prologus g — incipit praefatio hieronymi prb G — incipit praefatio eusebii hieronimi M — incipit praefatio hieronimi (*post quae longum spatiū erasum*) Γ^M — hieronymi praefatio in libros salomonis τε — incipit praephatio sancti ier pbri in libro prouerbiorum salomonis Ψ^D — prefatio hieronimi Z — ciudem praefatio in libros salomonis t — *sine titulo* YΦΘ^AΩ^M.

i. cromatio — hieronymus] iheronimus cromatio et eliodoro episcopis de edictione ad liquidum ex ebreo translata Σ^T; hieronimus chromatio et heliodoro episcopis de edictione ad liquidum et hebraeo translatam Θ^A; hieronimus T; om.

Ψ^DΩ^Jagret | cromatio = GXΩ^M; cromatio C; chromatio Π^HAMQYΦZSIΓ^M; chromachio Ω^S | eliodoro XΠ^HS | episc. + sanctis G | hieronimus AMQYΦRGZ TSΓ^M; hieroñ Φ^P; iheronimus CX; iheronimus Π^HΩ^Ms; + prbr (prb G; pbr Π^H) GIΠ^HΓ^MΩ^M | 2. iungat] Γ^{M*}; iunget Γ^{Mz}; iungit T | iungit] coniungit Θ^A | immo carta] M^z (car *in ras.*); tomo carte C| 3. christi] Γ^{M*}(xpi); xps Γ^{Mz} | nectet C; fecit Γ^{M*} | in osee amos] *in ras.* M^z | osee] Σ^{Tz} (alt. e corr.); hosee C; osee Π^HYSΨ^D; oseeae QΓ^M; ose GX | hamos C; *praem.* et Y^{*} | zacchariam G^z(c corr.) Π^HMQΦPZTSΨ^DΩ agret; zacchariam XΣ^T; **chariam Γ^M; *praem.* et agr | ~ zacchariam amos S | malachiamque = ΙΙ^HAM^zQZ^{*}; malachiamque G^{*}XΣ^T; malachiam (-chyam C; -ciam G) quae G^zCM^{*}YΦΘ^ATSΓ^{M*}Ψ^D; malachiam (et mal. Ω^{Sj}; malachiamque Ω^M) quos Z^zΓ^{Mz}Ω^z; malachiam quoque agr | 4. per ualitudinem] M^zY^{*}Θ^{Az}(*in ras.*)Z^{*} T^{*}Γ^{M*}; pr(a)e ualitudine (ualet. ΙΙ^Hret) Σ^TΙΙ^HM^zQY^zΦZ^zT^zSIΓ^{Mz}Ψ^DΩagret; *praem.* et Σ^TΘ^A | mittetis T; mittite Γ^{M*}Ψ^D | 5. sumptum M^z | sustentate Γ^{M*}Ψ^D; sustentantes Ω^{SJ} | potis.] notissimum X | 6. sudet] Y^{*}Z^{*}; desudet Π^HQY^zΦZ^zΨ^DΩagret | diuersa om. X.

poscentium, quasi aut aequum sit me vobis esurientibus aliis laborare, aut in ratione dati et accepti cuiquam, praeter vobis, obnoxius sim. Itaque longa aegrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerem et apud vos mutus essem, tridui opus vestro nomini consecravi, interpretationem vide-
5 licet trium Salomonis voluminum, Masloth, quas Hebraei Parabolas, vulgata editio Proverbia vocat, Coelet, quem graece Ecclesiasten, latine contionatorem possumus dicere, Sir Assirim, quod in nostram linguam vertitur Canticum canticorum.

Fertur et πανάρετος Iesu filii Sirach liber, et alius ψευδεπίγραφος,
10 qui Sapientia Salomonis inscribitur, quorum priorem et hebraicum rep-
peri, non Ecclesiasticum ut apud latinos, sed Parabolas praenotatum;
cui iuncti erant Ecclesiastes et Canticum canticorum, ut similitudinem
Salomonis, non solum librorum numero, sed et materiarum genere coae-

Codd. GCXΣ^T etc.

1. aut] ut Z*S*; autem Ω^s | me om.
Y* | esurienti Ψ^D; esurire GC(hes.)ΧΠ^H
Μ*Θ^AZ*T | aliis om. Q; *praem.* et GCX
Π^HΜ*Φ^RZ*T^{M*}Ω^{MS}g; *praem.* etiam Ω^J
laborē Ψ^D | 2. praeter] inter Σ^T | uobis =
CXΠ^HΘ^AΤS*(ut vid.); uos S² cett. | 3. longa
+ enim Ω^{M*} | hegritudine C | ne om. C |
in hoc X | apud uobis X | 4. mutum Ψ^D |
triduopus Z*; tridua opus Z² | triduo CX
Ψ^D | ~ nomini uestro Ω^{SJ}atet | uidel.]
scilicet Σ^T | 5. masloht Σ^T; maslot g;
masloch Ω^s; misle tet(charact. hebr.); *praem.*
id est X | quos A; quod S*Ω^Magr | hebrai
T*; hebraica T² | parabulas Y*T; + uul-
gant et X | 6. uulgata + autem Γ^MΩ^Mret |
uocat] Z*; uocant XS*Ψ^D; uocitat Z² |
choelet C; cohelet gte; cohelet Σ^T; cēleth
Ψ^D; celeth G*Ω^M; coleth Π^{H*}; come-
leth A* | quod AMYΦZ²S*Ψ^DΩ^J; qu**
Z* | greci X↑Π^HΩ^M | latino Ω^M | 7. incon-
tionatorem A | syr CXMYΦ^RΨ^DΩ^J; syr Q;
siri Σ^T | assirim] Π^{H*}; assyrim CΠ^HΑΦ^P;
assirim QΨ^DΩ^{SJ}ag; asiri* A*; hasirim re;
asserim XΣ^TYΘ^A. ¶ h. syrhasyrim Ω^J |
in nostram linguam] Z*; in nostra lingua
QYΦRG²(pr. in in ras.)Ψ^Dt; in linguam
nostram Ω^{SJ}*a; in lingua nostra Ω^{SJ}gr |
8. cantica canticorum XΩ^M | 9. et (r^o)
om. Ω^{J*} | ΠΑΝΑΡΕΤΟC = CZT; ΠΑΝΑ-
ΡΗΤΟC S; panaretos Π^H(sup. lin.)ΦΓ^M

Ω^Ma; panarethos Ω^s; ΠΑΝΑΡΕΤΟC Π^H
in textu; paneretos GM(in marg.)Y(in marg.);
panaeretos gret; panerethos AM(in textu)
Ψ^D; panarechos Ω^J; ΠΑΝΑΡΕΤΟN Θ^A;
ΠΑΡΕΤΟU Σ^T; parethos X; panatheos
Ω^{M*}; enapethoc Y in textu; nanaretos Q |
ihu GCXΣ^TΜΨ^DΩa; hiesu AQΦ^PΘ^AZT
ΣΙ^M; hiēsu Y; seu Π^H | fili GXAY*TS*;
filius Q | syrach CMYSΨ^DΩ^s; sirac GΣ^T
Ω^M; syrac XΩ^J | et (2°) om. Q | ΨΕΥΔ-
ΕΠΙΠΡΑΦΟC = Σ^T; pseudepigrafos G;
pseudo epigraphos Π^H sup. lin.; pseudepi-
graphus tet; ΨΕΥΔΕΠΙΠΡΑΦΟC Π^H in
textu; ΨΕΥΔΕΠΙΠΡΑΦΟC Θ^A; ΕΛΕΡΙ-
ΤΡΑΤΩC; ΕΥΔΕ INT^RΑΦΟC T; [...]
ΕΡΙΟΡΑΦΟC Q*; eu[.]eri[.]rafas Q² sup.
lin.; pseudographus ΦΨ^DΩag; pseudogra-
fus A³M²YZ²(in ras.); pseudograffus M^{*}
S²(o corr.); ΨΕΩΑΩΠΡΑΦΟC Γ^M; seudo-
grafus A²(dogr in ras.); seugrafus X | 10. sap-
ientiae C | scribitur GCXΣ^TY* | et om.
CXΣ^TQY^DΘ^AZ²Ω^{SJ}agret | ~ et priorem
hebr. Π^HT | 11. ut om. a | 12. iunct****rant
G*; coniuncta erant Ω^M | cantica canticorum
XΓ^M(statim corr.)Ω^M | ut] ad C; in Q |
13. salomonis A | numero sed et] numeros
de C | numerum G* ut vid. | ~ numero
librorum Ω^{SJ}at | et] Y*Φ^G*Z²; etiam GQ
Y²ΦRG²Z²Ωagret; om. C | materia* Z* |
squaret Y*.

quaret. Secundus apud Hebraeos nusquam est, † quin † et ipse stilus graecam eloquentiam redolet; et nonnulli scriptorum veterum hunc Iudei Philonis adfirmant. Sicut ergo Iudith et Tobi et Macchabeorum libros legit quidem Ecclesia, sed inter canonicas scripturas non recipit, sic et haec duo volumina legat ad aedificationem plebis, non ad auctoritatem ecclesiasticorum dogmatum confirmandam.⁵

Si cui sane Septuaginta interpretum magis editio placet, habet eam a nobis olim emendatam; neque enim sic nova condimus ut vetera destruamus. Et tamen, cum diligentissime legerit, sciat nostra intellegi, quae non in tertium vas transfusa coacuerint, sed statim de prelo purissimae commendata testae suum saporem servaverint.¹⁰

EXPLICIT PROLOGUS

Codd. GCXΣ^T etc.

1. apud hebreis C; + liber Π^H | numquam G*Υ^D | quin = τετ; quia Φ^G (a in ras.) et cett. cum archetypo erroneo | stilus] titulus XΣ^T | 2. redolet) retulit T | nonnullis CΘ^A; nulli Φ^R | ueterum om. Z* | iudea A; *praem.* esse Q*Υ^DΦS^S(ut vid., sed om. S^S)Υ^D(esset)Ωagret; + esse Π^{H₂} | 3. philonis = QΘ^AΤSΩ^Mgret; phylonis C; filyonis M; om. Φ^R; filonis cett. | sicuti C | iudit CXΣ^TΜT; iudeth Y; *praem.* et A | thobi ΜΓ^M; thobi** GZ; tobin T; tobiae Π^Hgret; thobie a; tobiam SΩ^J; thobiam Ω^S. ¶ uel tobie Ω^J | macchabaeorum Φ^{RG}; machabaeorum MQYΦ^PZTSIΓ^MΥ^DΩ^a; macchabaeorum τετ; maccabaeorum GXΣ^T; maccabaeorum g | 4. quidem + eos QΦZ^S Υ^DΩ^{SJ}a | [sed] et Π^{H*}; + eos τετ | recepit Y*Ζ*ΤS* | 5. legit XAMZ*S*Ω^{SJ}; legant G; legunt Γ^M. ¶ uel «legat» Ω^J | plebis om. A | non + tamen Ω^M | 6. ecclesiasticorum om. G | 7. si cui] sicut XA*Υ*Ζ* | sane om. GCXΠ^{H*}AΘ^AZ* casu, ut vid. | haberet A* | 8. ~ noua sic aret | condimus = GA ΥΦΖ*ΤSΓ^MΥ^DΩ^M, cf. Praef. Hieronymi Si Septuaginta in libro Paralipomenon (Verba die-

rum, p. 4, l. 4 et p. 5, l. 6); condimus CXΣ^T Π^HΜΘ^AZ^SΩ^{SJ}agret, ex frequentiore usu Hieronymi; cupimus Q | ut uetera] in ras. Ω^{I₂} | uet. destr.] ueluti obseruemus Q² in ras. | uetera] uera Γ^{M*} | 9. diligentissimi A* | legitur Ω^{M*} | nostram GS*; nostro Q; + scripta T^SΩ^{SJ}aret | ~ nostro magis Q | 10. quae] quo T* | in tert. uas] interdum Ω^S in ras. | uas] uos X | transfusa] S^S (trans in ras.) | coacuerint] Z*; quoacuerint CY*; coacuerunt Υ^DΩ^M; coaequauerint Q ut vid.; coaluerint Z² | set G² in ras. | statim] tamen C | prelo MY; praelo GCAΦZSt (ed. 1598); prolo Θ^A | 11. purissima et X | cōmendate C | saporem om. Π^{H*} | seruaerunt M; seruarint A; + amen Π^H.

Subscr. explicit prologus ΧΠ^HAQZ ΣΥ^DΩ^J — explicit prologus cromatio et heliodoro episc scriptus a sancto hieronimo prbo T — finit prologus iheronimi Σ^T — explicit praefatio GMYΦ^{GP}(-cuit)Γ^M(pref.) — explicit praefatio sancti hieronimi prbi in libro prouerbiorum Φ^R — explicitae sunt praefationes C — sine subscr. Θ^AΩ^Msagret.

PRAEFATIO HIERONYMI DE TRANSLATIONE GRAECA

Tres libros Salomonis, id est Proverbia Ecclesiasten Canticum cantorum, veteri Septuaginta interpretum auctoritati reddidi, vel antepositis lineis superflua quaeque designans, vel stellis titulo praenotatis ea quae minus habebantur interserens, quo plenius, o Paula et Eustochium cognoscatis quid in libris nostris minus sit, quid redundet. Necnon etiam illa, quae inperiti translatores male in linguam nostram de graeco sermone verterant, obliterans et antiquans curiosissima veritate correxi, et, ubi praepostero ordine atque perverso sententiarum fuerat lumen erectum, suis locis restituens feci intellegi quod latebat. Porro in eo libro, qui a plerisque Sapientia Salomonis inscribitur, et in Ecclesiastico, quem esse Iesu filii Sirach nullus ignorat, calamo temperavi, tantummodo canonicas scripturas vobis emendare desiderans, et studium meum certis magis quam dubiis commendare.

[APPENDIX PEREGRINI]

Ideo et de graeco et de hebraeo praefati uncula utraque in hoc libro
15. Id est praefationes s. Hieronymi *Tres libros et Iungat.*

Codd. CΣΤΘΑΤΓΜΨΔ et ed. g.

Tit. pr(a)efatio (+ eiusdem C) iheronimi de translatione gr(a)eca CΣΤ — praefatio hieronimi in libro salomonis de translatione greca ΘΑ — item aliud (um 2^a m.) prologus ΓΜ — alias prologus g — incipit argumentum ΨΔ — incipit prologus sancti hiefo ad cromatium et heliodorum episcopos T (*tit. praef. Iungat.*)

1. ecclesiastes ΤΓΜ; + et ΓΜΨΔg | 2. interpretatum T | auctoritate C(hauc.) ΤΓΜΨΔ | redditum T | 3. superfluum ΓΜΨΔ | quoque ΣΤ | titulis T | 4. habebatur ΓΜ* | quod ΓΜΨΔ; ut g | o om. ΤΤΓΜg | paula et eust.] fratres dilecti T | eustochium] ΓΜ*; eustochium ΘΑ; heustocium C; stocium ΣΤ; eustochia ΓΜ* | 5. quid (1°)] quod ΘΑ* ut vid. | quid (2°)] quidue ΓΜg; quod

ΨΔ | redundit T*; redundat T*; redintegrari C | 6. inperitis ΓΜ | 7. uorterant C*; uerterunt ΓΜ | obliterans ΣΤg; *praem.* et ΓΜ | antiquans = Tg; antiquas *cett.* | curiosissimi T* | 8. ibi T | postero T*; post postero ΨΔ | sententiae T* | fuerat] T*; fuerit T* | ~ lumen fuerat ΘΑ | 9. restituentur ΓΜ* (entur *in ras.*) | 10. sapientiae C | in ecclesiasticum T | 11. esse om. T | ihu ΣΤ ΤΓΜΨΔ; ihesu C; hiesu ΘΑ; *praem.* liber ΨΔ | fili T | syrach CΨΔ; sirac ΣΤ | calamum ΓΜg | 12. desiderans et] desiderau T | meum] nostrum ΓΜ | 13. dubiis] debuis ΨΔ | commendare = CΘΑ(re corr.)g; co(m)modare ΤΓΜ; emendare ΣΤΨΔ; + explicit T.

Appendicem Peregrini om. T | 15. ideo]

praemissa est, quia nonnulla de graeco, ob inluminationem sensus et legentis aedificationem, vel inserta hebraicae translationi, vel extrinsecus iuncta sunt, et idcirco, qui legis, semper Peregrini memento.

Codd. CΣΤΘΑΤΓΜΨΔ et ed. g.

ta ΨΔ | et de (r^o)] et C; de ΓΜ; om. ΨΔg | et de (z^o)] et ΓΜΨΔg | hoc] eo C; om. ΓΜΨΔg.

1. ob] hoc ΓΜΨΔ; hic ad g | inluminatione ΓΜΨΔ | sensus — 2. aedif. om. C | 2. hebraica ΘΑ | uel (z^o) om. ΓΜΨΔ |

3. qui] quae ΨΔ | legit ΓΜ | peregrina g | mementote ΨΔ.

Subscr. explicit prologus ΨΔ — explicant præfationes eu [...] ΓΜ — sine subscr. CΣΤΘg.

ITEM ALIA PRAEFATIO HIERONYMI

(*Excerptum e commentario s. Hieronymi in Ecclesiasten I, I [P. L. 23, 1011-1013]*)

Tribus nominibus vocatum fuisse Salomonem scripturae manifestissime docent: pacificum, id est Salomonem, et Ididia, hoc est dilectum Domini, et quod nunc dicitur Coeletus, id est ecclesiasten. Ecclesiastes autem graeco sermone appellatur qui coetum, id est ecclesiam, congregat, quem nos nuncupare possumus contionatorem, quod loquatur ad populum et sermo eius, non specialiter ad unum, sed ad universos generaliter dirigatur. Porro pacificus et dilectus Domini ab eo quod in regno eius pax fuerit et eum Dominus dilexerit appellatus est; nam et Psalmus quadragesimus quartus et septuagesimus primus dilecti et pacifici titulo praenotantur, qui tamenetsi, ad prophetiam Christi et ecclesiae pertinentes, felicitatem et vires Salomonis excedunt, tamen secundum histo-

2. Cf. Sam. (II Reg.) 12,25; Ps. 45(44),1 et comment. de eo in s. Hieronymi ep. 65,3,1.

8. Cf. Psalt. Rom. et Gall. pro utroque psalmo.

Codd. CΣΤΘΑΨΔ et ed. g. Deest ΓΜ.

Tit. item alia præfatio hieronimi ΘΑ — incipit præfatio in salomon* ΘΗ — incipit prologus ΨΔ — incipit prologus in salomone ΣΤ — incipit prologus iheronimi in libris salomonis C — ex commentario d. hieron. in ecclesiasten quae sequuntur excerpta sunt g — *sine titulo* ΓΜ.
1. salomonis ΨΔ* | 2. salomon C |

ididia = ΣΤ; ididiam Θ; idida g; dida ΨΔ; hydidam C | hoc est] id est C | 3. coeletus = Θ; choeletus C; coheleth g; celeth ΨΔ; cohelet ΣΤ | 4. appellatus ΘΑΨΔ | congregat g | 5. quod] eo quod g | 6. ad unum om. C | 8. psalmi g | 10. tametsi g | xpo ΨΔ | et eccl.] ecclesiaeque g; om. et ΣΤΨΔ.

riam super Salomone conscripti sunt. Itaque iuxta numerum vocabulorum tria volumina edidit: Proverbia, Ecclesiasten, Canticum cantorum. In Proverbiis parvulum docens et quasi de officiis per sententias erudiens, unde et ad filium ei sermo crebro repetitur; in Ecclesiasten vero 5 maturae virum aetatis instituens, † ne quicquam † in mundi rebus putet esse perpetuum, sed caduca et brevia universa quae cernimus; ad extremum, iam consummatum virum et calcato saeculo praeparatum in Canto canticorum Sponsi iungit amplexibus. Nisi enim prius reliquerimus 10 vitia et, pompis saeculi renuntiantes, expeditos nos ad adventum Christi paraverimus, non possumus cantare Canticum canticorum.

Sed et hoc diligentius adtendendum, quod per tres libros auctoris diversus est † titulus †. In Proverbiis enim notatur *Proverbia Salomonis filii David regis Israhel*; in Ecclesiasten vero *Verba Ecclesiastes filii David regis Hierusalem* (superfluum quippe est hic Israhel, quod male in graecis et 15 in latinis codicibus invenitur); in Canto autem canticorum nec filius David, nec rex Israhel sive Hierusalem praescribitur, sed tantum *Canticum canticorum Salomonis*. Sicut enim Proverbia et rudis institutio ad duodecim tribus et ad totum pertinet Israhel, et quomodo contemptus mundi nonnisi metropolitis convenit, hoc est habitatoribus Hierusalem, ita Canti-

12. Prov. 1,1.

13. Eccle. 1,1.

16. Cant. 1,1.

Codd. CΣΤΘΗΑΓΜ(a verbo renuntiantes, l. 9)ΨΠ et ed. g.

1. super salomonem Θ | scripti sunt
 Ψ^D | is itaque g cum *commentario* | 3. et om.
 Ψ^D | 4. ei] eius g; om. C Ψ^D | in ecclesiaste g | 5. ne quicquam = g cum *codd. Rhemensi* 70 et *Casinensi* 287 *commentarii*; nequicquam CΣΤΘΨΠ errante archetypo | 7. uirum om. C | calcato saeculo] calciatos deo ΨΠ | 8. spons(a)e ΨΠg | iunget ΘΗ | enim] etiam ΘΗ | 9. prenuntiantes ΓΜ | expeditas ΘΗ | ad om. CΓΜ | christi om. ΨΠ | 10. poterimus Θ | cantare cant. cant.] dicere osculetur me osculo oris tui g cum *commentario*, ex *Cant. 1, 1* | 11. quod per] hos g | auctoris diuersus = ΘΗg; auctores diuersos (-sus ΘΑ) CΣΤΘΑΓΜΨΠ cum archetypo, ut vid. | 12. est titulus = g cum *codd. Rhemensi*

70 et *Casinensi* 287 *commentarii*; est titulatus CΣΤΘΓΜ cum archetypo erroneo; esse titulatōs ΨΠ | notantur ΨΠ | 13. srahel C; srhl ΣΤ; israel g; isrl ΓΜΨΠ | in ecclesiaste g | 14. iherusalem C; iherisl ΣΤ; ierusalem g; ierlm ΨΠ | srahel C; srhl ΣΤ; israel g; isrl ΨΠ; in isrl ΓΜ | male] pro malo ΨΠ | 15. in (*ante latinis*) om. g cum *commentario* | 16. rex = ΓΜΨΠg; regis cett. | srahel C; srhl ΣΤ; israel g; isrl ΓΜΨΠ | iherusalem C; iherisl ΣΤ; ierusalem g; ierlm ΨΠ | 17. sicuti C | et] quasi g | duodecimum g | 18. ad om. ΣΤ | totam ΨΠ | pertinent g | srahel C; srhl ΣΤ; israel g; isrl ΓΜΨΠ | 19. iherusalem C; iherisl ΣΤ; ierusalem g; ierlm ΨΠ | ita] in ΓΜ.

cum canticorum ad eos proprie facit qui tantum superna desiderant. Ad incipientes et proficientes et paterna dignitas et regni proprii merito vindicatur auctoritas; ad perfectos vero, ubi non timore eruditur discipulus sed amore, proprium nomen sufficit, et aequalis magister est et nescit esse se regem, quae omnia referuntur ad Christum.

5

Codd. CΣΤΘΗΑΓΜΨΔ et ed. g.

1. ad eos *om.* ΓΜ | facit] pertinet g, qf.
p. 8, l. 18 | 3. timore] **** ΓΜ | amare C |
4. propr.] *praem.* filius g | 5. quae — chri-
stum *om.* ΨΔg *cum commentario* | quae] quia C.
Subscr. explicit prologus ΨΔ — sine
subscr. cett.

CAPITULA
SIVE TITULI AUT BREVES
LIBRI PROVERBIORUM

INDEX CODICUM

1

SERIES A

- Forma a*
- D *codex scriptus Monacensis lat.* 19105.
S. VII.
- D^e *codex D ut edidit A. DOLD, Lateinische
Fragmente der Sapientialbücher aus
dem Münchener Palimpsest Clm
19105 (Texte und Arbeiten I, 13),
Beuron, 1928.*
- Γ^M *Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.*
- Γ^B *Mediolanensis, Ambros. B. 48. Inf.
S. xi-xii.*
- Γ^C *Mediolanensis, Ambros. A. 258. Inf.
S. xii.*

- Γ^D *Mediolanensis, Ambros. B. 27. Inf. S. xii.*
- Γ^E *Mediolanensis, Ambros. B. 57. Inf. S. xii.*

Forma b

- M *Ambianensis 12. S. viii ex.*
- Φ^R *Parisinus lat. 3. S. ix.*
- Φ^G *Londiniensis Add. 10546. S. ix.*
- Φ^V *Romanus, Vallic. B. 6. S. ix.*
- Φ^P *Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros.
S. ix.*
- Ψ^D *Vaticanus lat. 10511. S. xii.*

2

SERIES B

- A (*Amiatinus*) *Florentinus, Laur. S. vii-viii.*
- Q *Mediolanensis, Ambros. E. 26. S. ix-x.*
- V *Vercellensis, Capituli 22. S. xii.*
- Θ^M *Parisinus lat. 9380. S. ix.*

- Θ^K *Hafniensis N. K. S. I. S. ix.*
- Θ^S *Matritensis, Bibl. Nat. 88. S. xi.*
- Θ^C *Casinensis, Abb. 519. S. xiii.*

CAPITULA LIBRI PROVERBIORUM

I

SERIES A

Forma a

Codd. $D\Gamma^{MBCDE}$

i. De parabolis Salomonis
(1, 1).

ii. Affectu patris adloquitur
in uno omnes et in omnibus unum
filium blanditiis peccatorum et he-
reticorum non adquiescere (1, 8).

iii. Admonet affectu quo su-
pra ne ambules cum impiis vel
hereticis (1, 15).

iii. Sapientia id est Chris-
tus Deus omnipotens loquitur fo-
ris id est in luce palam ut relicta
infantia malitia parvulus sis (1, 20).

v. Sapientia hortatur con-
verti ad Dominum et proferre
spiritum (1, 23).

vi. Sapientia comminatur
contemptoribus suis id est Iudeis
et hereticis vel etiam ipsis chris-
tianis non recte viventibus (1, 26).

Forma b

Codd. $M\Phi^{RGVP\Psi^D}$

i. De parabolis Salomonis
(1, 1).

ii. Affectu patris alloquitur
filium blanditiis peccatorum non
adquiescere (1, 8).

iii. Non ambulandum cum
impiis (1, 15).

iii. Sapientia id est Chris-
tus loquitur foris id est in luce
palam ut relicta infantia malitia
parvuli simus (1, 20).

v. Sapientia hortatur con-
verti ad Dominum et profert spi-
ritum (1, 23).

vi. Sapientia comminatur
contemptoribus suis (1, 26).

*Eos locos inter uncinos notavimus, quos vel ipsi codices capitulorum numeris in textus margine positis
designant, vel sensus imponit.*

Codd. $D\Gamma^{MBCDE}$

Incipiunt capitula (+ in libro proverbiorum Γ^D) Γ ; incipiunt capita[tiones] D, cf. D^e
p. XXII.

2. Adquiesceret Γ^C | 4. in lucem Γ^{MBC} ; [...] D | paruulis sis Γ^M ; paruuli sis Γ^{BC} ; [...]
D | 5. dominum] D ut vid.; deum D^e | 6. minatur Γ^C .

Codd. $M\Phi^{RGVP\Psi^D}$

Incipiunt capitula libri proverbiorum MΦ; incipiunt capita[tiones] Ψ^D.

1. de par.] parabolae M | 2. affectum Φ^{RGV} Ψ^D | filium om. Φ^R | 4. sumus Φ^{P*}; si-
milis Ψ^D | 5. dominum] deum Ψ^D.

Codd. DΓ^{MBCDE}

VII. Sapientia hortatur suscipere sermones suos sapientiam et prudentiam (2, 1).

VIII. Sapientia docet non esse obliviscendam legem suam et pracepta non viribus implenda propriis sed petendo auxilium lartitoris (3, 1).

VIII. Habendam esse fiduciam ad Dominum et non hesitandum in oratione nec confidere prudentiae propriae (3, 5).

X. Sapientia hortatur ne eloquia Domini neglegantur (3, 21).

XI. Sapientia docet non esse hominem malum imitandum nec vias eius (3, 31).

XII. Sapientia hortatur disciplinam patris amplecti (4, 1).

XIII. Sapientia monet suscipi verba sua (4, 10).

XIII. Sapientia loquitur auscultandum sermones suos et servari cor a pravis cogitationibus sed auxilio Dei (4, 20).

XV. Sapientia monet inclinandam aurem prudentiae elongari vero a meretrice muliere precipue muliere fornicationis quae multos habet amatores id est hereticos et Iudeos cavendumque

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

VII. Sapientia hortatur suscipere sermones suos sapientiam et prudentiam (2, 1).

VIII. Sapientia docet non esse obliviscendam legem suam et praecpta (3, 1).

VIII. Habendam esse fiduciam ad Dominum et non haesitandum in oratione nec confidere prudentiae propriae (3, 5).

X. Sapientia hortatur ne eloquia Domini neglegantur (3, 11).

XI. Sapientia docet non esse hominem malum imitandum nec vias eius (3, 21 *codd.*, *sed cf.* 3, 31).

XII. Sapientia hortatur disciplinam patris amplecti (4, 1).

XIII. Sapientia monet suscipi verba sua (4, 10).

XIII. Sapientia loquitur auscultandos sermones suos et servari cor a pravis cogitationibus (4, 20).

XV. Sapientia monet inclinandam aurem prudentiae elongari vero a muliere meretrice praecipue fornicaria (5, 1).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest D a cap. 9.*)

7. sapientiam et prudentiam = DT^{D*}; sapientia et prudentia Γ^{MBC} | 8. uribus = D Γ^{D*}; uirtus Γ^{MBC} | implenda *om.* D *ut vid.* | largitoris] creatoris Γ^D; [...] D | 9. hesitando Γ^{*} | confitere Γ^{MBC} | 11. eius] suas Γ^E | 12. hortatur] docet Γ^B | 14. ad auscultandum Γ^{**} | *sed*] et Γ^{*} | 15. inclinare Γ^C | et longari Γ^E | precipue muliere *om.* Γ^E | habent Γ^{M*} | ~ iudeos et hereticos Γ^B.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

7. sapientiam et prudentiam *om.* Ψ^D | 8. sapientiam M | 9. habenda M | prudentia propria MΦ^P | 10. sapientia + **** Φ^P | 14. seruari] scrutari Ψ^D | cor a] coram Φ^V | 15. inclinandum M^{*}.

Codd. DΓ^{MBCDE}Codd. MΦ^{RGVPΨD}

esse a sensibus hereticorum et tamen specialiter dicit et a muliere fornicaria (5, 1).

xvi. Sapientia monet sponsores amicorum non esse negligentes precipue in ecclesia sponsores diversarum virtutum vel gratiarum hortatur non sint negligentes sed orent semper Dominum ut eius auxilio sponsonis suae impleant quicquid voverint (6, 1).

xvii. Sapientia pandit quae odit Dominus et quid detestetur (6, 16).

xviii. Affectu patris adloquitur precepta recondere et mandata servare (6, 20).

xviii. Sapientia hortatur custodiendum a muliere extranea hoc est et a muliere proximi et mistice a muliere a doctrina scilicet hereticorum quae semper blanditiis et premiis captivos quaerit tenere (6, 24).

xx. Blanditur pietas sapientiae quae non vult perire quemquam ne adquiescamus pravae doctrinae (7, 1).

xxi. Sapientia hortatur disciplinam magis diligendam et non aurum vel pecuniam (8, 10).

xvi. Sapientia monet sponsores amicorum non esse negligentes (6, 1).

xvii. Sapientia pandit quae odit Dominus et quid detestetur (6, 16).

xviii. Sapientia affectu patris loquitur praecepta recondere et mandata servare (6, 20).

xviii. Sapientia hortatur custodiendum a muliere extranea hoc est a muliere proximi (6, 24).

xx. Blanditur pietas sapientiae ne adquiescamus pravae doctrinae (7, 1).

xxi. Sapientia hortatur disciplinam magis diligendam et non aurum vel pecuniam (8, 10).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest D usque ad vel cap. 21*).

esse om. Γ^{BC} | 16. precipue et Γ^E | hortatur ut Γ^D | uouerint Γ^{D*} | 17. quae] quem Γ^E | ~ dominus odit Γ^B | detestatur Γ^{M*D}; detestetur Γ^C | 18. (15. Γ^{B*}; 19. Γ^E et sic deinceps usque ad cap. 32) recondere] recordare Γ^C | mandata + patris Γ^D | 19. sapientiam Γ^M | et (r^o) *om.* Γ^E | proximi — muliere (3°) *om.* Γ^{M*} | ~ scilicet a doctrina Γ^E | premium Γ^{M*} | tenere *om.* Γ^{BC} | 20. quempiam Γ^D | 21. ~ magis disciplinam Γ^{BC} | uel] id est Γ^E.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}17. quae] quod Φ^G | detestatur Φ^F | 19. ad custod. M 21. diligendum Φ^P.

Codd. DΓ^{MBCDE}

xxii. Sapientia loquitur id est Christus Dei sapientia quod omnia per ipsum facta sunt et sicut semper fuit Pater semper fuit et Filius (8, 22).

xxiii. Sapientia id est Christus Deus noster edificavit sibi domum quam sua potentia de Maria Virgine sibi construxit (9, 1).

xxiv. Sapientia loquitur per quam et facta sunt omnia et reguntur per ipsam addi annos vitae (9, 10).

xxv. De parabolis Salomonis (10, 1).

xxvi. De ponderibus dolosis et fraudolentis quod abominatio sint apud Deum (11, 1).

xxvii. De iustis qui propria dividendo ditiores fiunt et quod aliena rapientes in egestate sint (11, 24).

xxviii. Propter peccata labiorum id est male loquendo ruina proximat malo (12, 13).

xxix. Qui custodit os suum custodit animam suam (13, 3).

xxx. Sapiens mulier id est Ecclesia edificavit domum suam in Christo fundamento insipiens

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

xxii. Sapientia loquitur id est Christus dicens per se omnia facta et semper se cum Patre fuisse (8, 22).

xxiii. Sapientia id est Christus aedificavit sibi domum (9, 1).

xxiv. Sapientia loquitur per quam facta sunt omnia et reguntur per ipsam adduntur anni vitae (9, 10).

xxv. De parabolis Salomonis (10, 1).

xxvi. Pondus dolosum et fraudulentum abominatio est apud Deum (11, 1).

xxvii. De iustis qui propria dividendo ditiores fiunt et aliena rapientibus quod in egestate sunt (11, 24).

xxviii. Propter peccata labiorum ruina proximat malo (12, 13).

xxix. Qui custodit os suum custodit animam suam (13, 3).

xxx. Sapiens mulier aedificat domum suam stulta vero structam destruit (14, 1).

Codd. DΓ^{MBCDE} (deest Γ^M a cap. 27).

22. loquitur id est om. Γ^E | omnia] omnium Γ^{BC} | ~ sicut fuit semper Γ^E | et (20) om. Γ^C |
 24. quam] quem Γ^{MBC}; [...] D | et (10) om. Γ^{BC} | annis Γ^E | 26. (36. Γ^{C*}) quod — deum
 om. Γ^E | 27. (32. Γ^C et sic deinceps usque ad cap. 39) sint] sunt Γ^E | 28. male loquendo =
 Γ^D; male loquenda Γ^E; mala loquenda Γ^{BC}; [...] D | malo = Γ^D; malum Γ^{BCE}; [...] D |
 30. id est (10)] est Γ^B | fundam.] fundatam Γ^E | insipiens D; instens D^e.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

22. sapientiam Ψ^D

24. quem Ψ^D |

28. ruine proximat malum Ψ^D |

30. de-

struct Φ^P.

Codd. DΓ^{MBCDE}Codd. MΦ^{RGVPΨD}

autem id est synagoga instructam a lege et prophetis destruxit (14, 1).

xxxii. Sapientia quae est veritas pandit quod sit † via tamquam † pietatis quae arrogantiis videtur recta et novissimum eius vadit ad mortem (14, 12).

xxxii. Quod miserum faciat unumquemque peccatum dum a conscientia sua arguitur (14, 23, sed cf. 14, 34).

xxxiii. Laus caritatis vocare ad exiguum cum dilectione quam ad copiam cum odio (15, 17).

xxxiv. Quod arrogantia id est superbia abominatio sit apud Deum (15, 26).

xxxv. Sapientia vituperat litium amatorem et verbosum principes separantem (16, 28).

xxxvi. Ubi caritas sine simulatione est omni tempore diligit et frater in angustiis comprobatur (17, 17).

xxxvii. Semper contemptores sibique placentes despiciunt cum se viderint in profundum (18, 3).

xxxii. Est via quae videtur homini iusta novissima autem eius ducunt ad mortem (14, 12).

xxxii. Iustitia elevat gentem miseros facit populos peccatum (14, 34).

xxxiii. Melius est vocare ad holera cum caritate quam ad vitulum saginatum cum odio (15, 17).

xxxiv. Abominatio Domini cogitationes malae (15, 26).

xxxv. Homo perversus suscitat lites et verbosus separat principes (16, 28).

xxxvi. Omni tempore diligit qui amicus est et frater in angustiis comprobatur (17, 17).

xxxvii. Impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit (18, 3).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest Γ^M*).

autem *om.* D | synagogam D | instructa Γ^E | 31. *sit*] est D | uia tamquam pietatis *restituimus*; beatam quam pietatis DΓ^{B^E}; beata quam pietatis Γ^C; uia Γ^D | uidebitur D | nouissima Γ^E | uadet D | ad *om.* Γ^E | 32. *quod — peccatum*] *legi nequit* Γ^C | *quod*] *praem.* eo D (cf. *cap.* 34) | *facit D^eΓ^E*; *legere non potuimus* D | dum — arguitur *om.* Γ^D | a *om.* Γ^E | *sua om.* Γ^{B^C | 33. (35. Γ^E *et sic deinceps usque ad cap.* 44) *dilectione*] *caritate* Γ^D | *copiam*] *cupi[.] D*; *capit D^e* | *cum*] D; *om.* D^e | 34. *quod*] *praem.* eo D (cf. *cap.* 32) | 35. *uerbosum*] D; *uerbosis D^e* | *separantem*] *separantem* D*; *separantur* D* | 36. *ubi + est Γ^E* | *diligit om.* Γ^E | *et frater*] *frater* Γ^C; *et D^e*; *om.* D (cf. *infra*) | *comprobatur*] *conprobantur[...]* *fratres D^e (recte ut vid.)* | 37. *semper + est ut D | sibique*] *sibi D | profundum*] *perpetuum D.*}

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

31. *est*] et Φ^{G*}; a* Φ^{V*} | *iusta*] *recta* Φ^G | 32. *iustitia autem M | populum ΨD* | 37. *peccatorem ΨD*.

Codd. DΓΜΒCDE

xxxviii. Mulier bona et casta Ecclesia est ex cuius fide auriunt catholici iocunditatem (18, 22).

xxxviii. De feneratoribus misericordiae (19, 17).

xl. Sapientia loquitur veritatem quod nullus gloriabitur castum se habere cor et mundum esse a peccato (20, 9).

xli. Abominatio est inquit apud Deum pondus et pondus et statera dolosa (20, 23).

xlii. De sequenda misericordia et iustitia semper (21, 3).

xlvi. De pigris se excusantibus et de superbis qui accusant creatorem naturarum (21, 24).

xlvi. De amico doloso et fallace qui blandimentis nititur decipere proximum (22, 24, *sed cf.* 11, 9?).

xlv. Sapientia hortatur in uno omnes et in omnibus unum id est Ecclesia si sapiens fueris id est si Christum sapientiam confitearis secundum Apostolum salvus eris (23, 15).

Codd. DΓΜΒCDE (deest Γ^M).

38. mulier + hec D | ~ est ecclesia Γ^E | fidem D | auriunt et Γ^{BC} | catholice D | 40. (num. om. Γ^C) | 41. (45. Γ^C *et sic deinceps usque ad cap. 58*) inquit om. Γ^E | ~ apud deum inquit Γ^{BC} | 42. de om. D | 43. se = D (*ut vid.*) Γ^D; om. Γ^{BC*} | accusant] excusant Γ^E | 44. decipere] et decipitur Γ^E | proximis Γ^E | 45. totum cap. om. Γ^E | ecclesiam D | fuerit Γ^{B*} | ~ secundum apostolum confitearis Γ^D.

Codd. MΦRGVΨD

39. feneratur — pauperi *om.* MΦ^P | feneratur] Φ^{G*}; fenerator Φ^{G*}; + aΨ^D | 40. glo-
rietur Ψ^D | 42. misericordia Φ^R | 44. hominem iracundum M.

Codd. MΦRGVΨD

xxxviii. Qui invenit mulierem bonam invenit bonum et hauriet iocunditatem a Domino (18, 22).

xxxviii. De feneratoribus misericordiae feneratur Domino qui miseretur pauperi (19, 17).

xl. Quod nullus gloriabitur castum se habere cor (20, 9).

xli. Abominatio est apud Deum pondus et pondus (20, 23).

xlii. Misericordiam magis placere Domino quam victimas (21, 3).

xliii. De pigris et superbis (21, 24).

xlvi. De fugiendo homine iracundo (22, 24).

xlv. Gaudere patrem super filio corde prudenti (23, 15).

Codd. DΓ^{MBCDE}

XLVI. Sapientia hortatur id est Christus qui venturus erat ut nos de mortis periculo liberemus misericordiam nobis adquirentes (24, 11).

XLVII. Sapientia loquitur quod iustus septies cadit et surgit nec in temptatione casus noster est resurrectio autem nobis a Christo donata est (24, 16).

XLVIII. Sapientia in qua sunt omnes thesauri sapientiae narrat ad nostram pigritiam excitandam per agrum hominis pigri transivi et per vineam viri stulti piger et stultus hodie in Ecclesia est qui accipit pecuniam fenerandam et piger est (24, 30).

XLIX. Raro inferendum pedem ad amicos (25, 17).

L. Respondendum stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur et doctores Ecclesiae paratos esse debere tam Iudeis quam hereticis respondere calumniantibus (26, 5).

LI. Ex labiis suis intellegitur iniquus (26, 24).

Codd. MΦRGVPΨ^D

XLVI. De eruendis eis qui ducuntur ad mortem (24, 11).

XLVII. De iusto cadente septies et surgente (24, 16).

XLVIII. De agro hominis pigris in culto et vinea stulti (24, 30).

XLIX. Raro inferendum pedem ad amicos (25, 17).

L. Respondendum stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur (26, 5).

LI. Ex labiis suis intellegitur iniquus (26, 24).

Codd. DΓ^{MBCDE} (*deest Γ^M*).

46. (47. Γ^E *et sic deinceps*; 40. Γ^{C*}; 50. Γ^{C*}) hortatur id est christus] ***** D; hortatur D^e | ut *om.* D(*ut vid.*)Γ^{BC} | liberemus] liberemur Γ^E; libera**** ad montem pergen** al***** D; liberare qui ad montem pergens caluarie*** *coniec.* D^e | adquirendam Γ^C | 47. septies + septem Γ^{C*} | cadet Γ^{BC} | temptatione + sed in *****latione D (stimulatione *coniec.* D^e) | autem *om.* D | nobis] *praem.* a Γ^{B*} | 48. ~ pigris hominis Γ^E | accepit Γ^{BC} | 49. pedes Γ^E | 50. respondendo Γ^C | ne] nec Γ^{BC} | parati esse debent D *ut vid.* | 51. (53. Γ^E *sic*).

Codd. MΦRGVPΨ^D

46. eruendis] erudiendis ΦΡΨ^D | *eis om.* Φ^R | 47. sept. et surg.] et septies resurgente Ψ^D | 48. in culto] in occulto Ψ^D | 49. rarum Ψ^D | inferendo ΦΡΨ^D | pede ΦΡGV | amicum M | 50. ~ uideatur sapiens esse Φ^P.

Codd. DΓ^{MBCDE}

LII. Melior est manifesta correptio quam amor absconditus ut est illud in Psalmis corripit me iustus in misericordia et increpabit me (27, 5).

LIII. Sapientia id est Christus loquitur per cuius adventum revelata sunt sacramenta omnium scripturarum quia in ipso completa sunt omnia (27, 25).

LIV. Qui simplicibus et bene ambulantibus parat offensionem in interitu suo corruet (28, 10).

LV. Sapientia vituperat stultum totum spiritum proferentem (29, 11) pauper et creditor obviant se (29, 13) de eruditione servi optimi (29, 19).

LVI. Abominantur iusti virum impium et abominantur impii eos qui in recta sunt via quia execratio est pietas peccatori (29, 27).

LVII. Omnis sermo Dei ignitus est quia eloquia Domini igne examinata quae per Spiritum Sanctum data sunt nobis per legem et prophetas (30, 5).

LVIII. Haec tria investigabilia aquilae colubri et navis in Christo ex Virgine intellege nascentis resurgentis et in caelos ascendentis (30, 18).

Codd. DΓ^{MBCDE} (desunt D[a quia cap. 53]Γ^M).

52. (53. Γ^E) correptio] correctio Γ^B | ut — me (2°) om. Γ^{BC} | est (2°) — psalmis om. D | corripit — me (2°) om. Γ^E | increpabit restituimus; increpauit D; arguet Γ^D cum psalt. mediol. | 53. id est christus om. D | ~ loquitur id est christus Γ^{BC} | ipso] eo Γ^D | ~ sunt omnia completa Γ^B | 55. totum om. Γ^{BC} | se] sibi Γ^D | optime Γ^{BC} | 56. recto Γ^{BC} | peccatorum Γ^D | 57. dei om. Γ^{BCE} | ignitus] ignis Γ^{BC} | igne] igni Γ^{BC} | sanctum om. Γ^E.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

52. est om. Φ^V; + enim M | 54. de om. Φ^R | 55. proferentem ΦΨ^D | 56. se] sibi Ψ^D.

Codd. MΦ^{RGVPΨD}

LII. Melior est manifesta correptio quam amor absconditus (27, 5).

LIII. Apertio pratorum in sacramentis (27, 25).

LIV. De deceptore iustorum (28, 10).

LV. De stulto totum spiritum proferente (29, 11).

LVI. De iustis et impiis invicem se abominantibus (29, 27).

LVII. Omnis sermo Domini ignitus (30, 5).

LVIII. De via difficili aquilae navis colubri et reliquorum (30, 18).

Codd. DΓ^{MBCDE}

LVIII. Sapientia dicit de muliere forti quam ipse suo adventu fortem fecit et quam pretio sui sanguinis ab extremis finibus congregavit (31, 10).

Codd. MΦRGVPΨ^D

LVIII. Sacramentum de muliere forti (31, 10).

LX. Retributio de fructibus manuum et laus ex operibus (31, 31).

Codd. DΓ^{MBCDE} (desunt DΓ^M).

59. (*num. om. Γ^C*) ipsa Γ^E | *sui om. Γ^E*.

Expliciunt capitula Γ^{BCE}.

Codd. MΦ^{RGVPΨ^D}

59. forte Φ<sup>RGVΨ^D | 60. LX] et Φ^R.
Φ^{RG}) MΦΨ^D.</sup>

Expliciunt capitula (+ in libro prouerbiorum

2

SERIES B

Codd. AQVΘ^{MKSC}

I. Ad sciendam sapientiam et disciplinam (1, 2).

filios (4, 1) ut disciplinam custodiendo longaevi fiant (4, 10).

II. Sive non adquescendum peccatoribus ad malum (1, 10) de praedicatione sapientiae (1, 20).

VI. † Exhortatio † Dei ut omnis homo sapientiam quaerat et disciplinam conservet (5, 1) vel de meretricis subplantatione (5, 3).

III. De suscipiendos sermones patris (2, 1) si intraverit sapientia cor tuum (2, 10).

VII. De fideiussore pro amico (6, 1) et de formicae sapientia (6, 6) vel de septem praeceptis (6, 16) ac muliere fornicaria fugienda (6, 24).

v. De admonitione patris ad

Codd. AQVΘ^{MKSC}

In codice Q invenitur tantum cap. II in ipso textu Proverbiorum insertum, partim ante 1, 10, partim ante 1, 20. Codex V a codice mutilo descriptum esse videtur, nam inde a cap. VI non leguntur numeri marginales et a cap. XI prima etiam verba cuiusque tituli desunt.

Incipiunt capitula (+ eiusdem libri salomonis Θ^M; + eiusdem libri Θ^K; + libri salomonis Θ^S; + libri prouerbiorum Θ^C) AΘ; incipit cap. in lib. parabolaram V.

1. de scienda sapiencia et disciplina Θ^C | sciendam Θ^K | 2. siue = A; de Q; ut V; om. Θ | quiescendum Θ^K | malum + III QV; + et Θ | de praed.] deprecatione Θ^{KS} | 3. (*num. om. V*) de suscipiendos = A; suscipiendos Θ^{MSC}; suscipiendus V; suscipiendo Θ^K | patris + et Θ | 4. uel om. VΘ | non (r^o) ne V | obliuiscenda lege Θ^{MKS} | ab(i)ciendam disciplinam VΘ^C | 5. de adm.] admonitio V(-cio)Θ | ut] et V | 6. exhortatio restituimus; exoratio A; horatio VΘ^{MKC}; oratio Θ^S | quaerant V | conseruent V | uel — subplantatione om. A | uel] et Θ^C | subpl.] supplicatione Θ^K | 7. pro om. Θ^{C*} | amico] animo Θ^S | uel] VIII Θ | ac] a Θ^C.

Codd. AQVΘMKSC

viii. Custodiendos praecepit sermones suos Deus (7, 1) et mulierem meretricem animas capientem vitandam (7, 5, *vel* 7, 10).

viii. De sapientia (8, 1) et timore Domini quia malum odit (8, 12).

x. De domo sapientiae (9, 1) et timore Domini (9, 10).

xi. De filio sapienti quod laetitia patris sit (10, 1) et de riso stulti quia scelus est (10, 23).

xii. De corde pravo quod abominabile sit apud Deum (11, 20) et in divitiis non confidere (11, 28).

xiii. De operatione terrae quia in ea abundantia est (12, 11) et de filio sapienti quod doctrina sit patris (13, 1).

xiii. De prudente quia omnia cum consilio agit (13, 16) et de filio semper corripiendo (13, 24).

xv. Non dispiciendum proximum et pauperi condolendum (14, 21).

xvi. De stulto qui sapientiam inridet (15, 5).

xvii. De regis divinatione (16, 10) et de ira eius cavenda (16, 14).

xviii. Quod malus homo semper iurgia quaerat (17, 11).

xviii. De bilingue qui finit simplicitatem (18, 8).

xx. De paupere Deum timente quod nihil sit melius (19, 1).

xxi. De vino sobrie potato (20, 1) et de emptione et venditione (20, 14).

xxii. Quod impiorum hostiae abominabiles sint apud Dominum (21, 27).

xxiii. Homini iracundo non coniungendum (22, 24).

xxiii. De conviviis potatorum vitandis (23, 20).

xxv. De ruina inimici non esse gaudendum (24, 17).

xxvi. De melle non multum edendum (25, 16).

xxvii. De eo qui fudit foveam quod incidat in eam (26, 27).

Codd. AQVΘMKSC

8. VIII] et Θ | custodiendos — deus] de custodiendis sermonibus (sermoni Θ^s) dei Θ | custodiendo A* | deus] *** A* | et (+ de Θ^c) muliere meretrice animas capiente uitanda (uitanda om. Θ^c) Θ | uitandam] urandam V | 9. qua malum V; qui* illam Θ^K | 10. domo sap.] sapientia V | et + de VΘMK | 11. de (1°) om. V | sapiente Θ^c | risu Θ^{sc} | 12. de — deum post confidere transt. Θ^c sub numero XIII | de om. V | et om. V | 13. (14 Θ^c) de om. V | et] XIII ΘMK; XV Θ^c | sapienti] A*; sapiente A²VΘ^c | 14. XIII] et Θ | prudenti Θ^{Ms}; prudentia Θ^K ut vid. | quia] * A*; om. A² | 15. (16. Θ^c et sic deinceps usque ad cap. 19) non om. V | disp.] disperandum A | pauperem Θ^c | condolendum] colendum V | 16. de om. V | quia Θ^{Mc}; da V | 17. de om. V | 18. quod om. V | iurgia] iurga V | quaerit VΘ^K | 19. de om. V | bilinguae A*; bilingui Θ^c; bilingo Θ^{MK}; bilinguo Θ^s | 20. num. om. Θ^c | de] quod A; om. V | quod om. AV; praem. XXI Θ | melius om. V | 21. (num. om. Θ) de (1°) om. VΘ | potatu V; potatio Θ^K | et (2°) + de Θ^s | 22. quod om. V | sint om. V ut vid. | deum VΘ | 23. homine V; omni Θ^c | 24. de om. VΘMK* | portatorum A* | 25. de om. V | 26. de melle] melle ΘMK; mel V; dei Θ^c | 27. de eo] quod A; om. V | quod om. AV | incidet A; incidet V.

Codd. AQVΘMKSC

xxviii. De fuga impii nemine
perseguente (28, 1).	(28, 14).
xxviii. De homine pavido
quia beatus sit timendo Dominum	xxx. De visionibus Salomo-
nis (30, 1 <i>et</i> 31, 1) vel mulierem
fortem (31, 10).
-

Codd. AQVΘMKSC

28. de *om.* V | 29. de *om.* VΘMK* | quia] qui Θκ | deum Θ | 30. de *om.* V | sala-
monis A | uel] et de Θc | mulierem fortē = A; mulierum fortē V; muliere fortē Θ.

Expliciunt capitula AVΘMKs; explicit capl Θc.

PROVERBIA

INDEX CODICUM ET EDITIONUM

- G (*Ge.l. seu Sangermanense latum*) Parisinus lat. 11553. S. ix.
- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
- X (*Complutensis¹*) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
- Σ^C (*Complutensis²*) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
- M (*Maurdramni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
- D *codex scriptus* Monacensis lat. 19105. S. vii.
- D^e *codex D ut edidit* A. DOLD, Lateinische Fragmente der Sapientialbücher aus dem Münchener Palimpsest Clm 19105 (Texte und Arbeiten I, 13), Beuron, 1928.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E 26. Inf. S. ix-x.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
- T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16. S. viii.
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis seu Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
- α Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452(?), e Bibl. Vat. Barb. AAA IV. 17.
- g Editio Gobelini Laridii, Coloniae, a. 1530.
- r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.

- e** Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
- l** Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
- v** *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium **a.** 1583
immutatam servat.
- w** *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
- s** Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
- t** Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.

Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro, (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. XIII-XIV).

Guill. Correctorium Guillelmi de Mara, (ex cod. Vat. lat. 3466, S. XIII).

Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P., (ex cod. Paris. lat. 16721, S. XIII).

$\Sigma\Phi\Theta\Gamma\Omega$ Consensus codicum Σ^{TC} , Φ^{RGP} , Θ^{HA} , Γ^{AM} , Ω^{MSJ} .

Defectus codicum in capite secundi apparatus pro unaquaque pagina notantur.

Sigla *Spec.*, *Sal.*, *Beda*, ad s. Augustini *Speculum, De Proverbii*s (ed. Fr. Weihrich, C. S. E. L. XII, p. 50-71), ad Saloni (P. L. 53, 967-994) et Bedae Venerabilis (P. L. 91, 937-1040, vel potius 111, 679-792) commentaria in Proverbiorum librum lectorem remittunt; *Beda* cod. textum codicis Vat. Reg. lat. 238, s. IX, significat.

Antiquas latinas versiones libri Proverbiorum sive secundum *D. Iohannis Schildenberger* opus, cui titulus « Die altlateinischen Texte des Proverbienbuches, Erster Teil, Die alte Afrikansche Textgestalt » (Texte und Arbeiten I, 32-33, Beuron, 1941), sive secundum diversos earum fontes ita citamus, ut *Gfb. Guelferbytanum Lectionarium* (ed. A. Dold « Das älteste Liturgiebuch der lateinischen Kirche », Texte und Arbeiten I, 26-28, Beuron, 1936), *Mon. Quaestiones Salomonis sec. cod. Monacensem lat. 14096, Paul.* fragmenta cod. rescripti S. Pauli in Carinthia, *Valv.* notae marginales in quandam Bibliorum veterem editionem anno 1561 transcriptae, *Ver.* versus aliquot Proverbiorum libri post Veronense Psalterium collecti, designentur.

Siglum denique *Sang.* fragmenta ant. lat. vers. libri Prov. a s. Hieronymo secundum graecum emendatae indicat, quae in cod. Sangallensi 11 inveniuntur.

Libri qui rarius citantur, v. g. lectionaria, librique liturgici antiquiores, aperte, unusquisque loco suo, designantur.

In locis Patrum citatis, numeri capitulorum ad *Migne Patrologiam latinam* referuntur, vel, ubi auctorem suppetit, ad *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Academiae Vindobonensis.

DE TRIPLOCI NOTARUM APPARATU

Primus notarum apparatus de constituto archetypi textu rationem reddit, in omnibus locis ubi, ceteris variantibus, codices GCA inter se non concordant vel a nostro textu simul discrepant.

Secundus apparatus ad historiam textus spectat et varias lectiones omnium codicum et editionum refert, exceptis mere orthographicis.

Tertius apparatus divisiones textus exhibet, maiores ex codicibus omnibus, minores vero ex GCAM.

DECLARATIO SIGNORUM

In textu:

† † loca designant ubi lectio mendosa archetypi ex coniectura vel iuxta lectionem codicum recentiorum corrigitur.

In primo vel secundo notarum apparatu:

= lectioni ipsius textus postponitur cui codicum universorum testimonium subnectitur (*apparatus plenior seu positivus*).

] lectionem ipsius textus designat de qua aliquid notatur vel cui refertur varia lectio alterius formae seu radicis.

**** numerum indicat litterarum erasorum vel quae legi nequeunt in codice.

† post sigla codicum, lectionem designat quae prima manu scripta in codice legebatur, priusquam *ipse scriptor* eam aliquo modo mutaret vel corrigeret.

* item post sigla codicum, lectioni postponitur quae in codice prima manu scripta fuerat, deinde vero ab *altero scriptore*, seu *secunda manu*, correcta fuit.

¹ item post sigla codicum, lectionem sequitur quam ipse scriptor propria manu corri- gendo induxit.

² item post sigla codicum, lectionem designat ab altero scriptore, seu secunda manu, inductam.

³ item post sigla codicum: lectio tertia manu inducta.

Nota bene: Ubi cumque signum ¹ vel ² in notis non apparet, corrector † vel *

lectionem codicis sui ad formam textus nostri reduxit.

~ inversa verba designat.

praem. praemissa verba praecedit.

+ additis verbis praeponitur.

om. omissa verba sequitur.

[] post longiorem variam lectionem pluribus codicibus communem, singulorum codicum varias lectiones includunt.

¶ notis praeponitur quae ex *Correctoriis* vel ex codicis marginibus desumuntur.

In tertio apparatu:

¶ < divisiones textus designant maiores et minores.

INCIPIT LIBER PROVERBIORUM SALOMONIS

I. ¹ Parabolae Salomonis filii David regis Israhel
² ad sciendam sapientiam et disciplinam
³ ad intellegenda verba prudentiae et suscipiendam eruditionem doctrinae iustitiam et iudicium et aequitatem
⁴ ut detur parvulis astutia adules-

centi scientia et intellectus
⁵ audiens sapiens sapientior erit et intellegens gubernacula possidebit
⁶ animadvertisit parabolam et interpretationem verba sapientium et enigmata eorum
⁷ timor Domini principium scientiae sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt

I. 6. animaduertet GA; animaduertit C | 7. scientiae GC; sapientiae A *cum LXX.*

Desunt ΣcLW.

Tit. incipit liber proverbiorum salomonis CXQΦP; incipit liber proverbiorum sb (*fortasse pro sal*) quem hebrei masloth uocant G; incipit liber proverbiorum AΨD; incipit liber proverbiorum quem (he)br(a)ei masloth (maslot S) appellant (uocant Y) MYΦRGS²; incipit liber proverbiorum qui grece masloth uocant ΓM; incipiunt proverbia salomonis (salomonis ΘH) ΘHTΩM²; incipiunt parabol(a)e salomonis (salomonis S) S*ΩSJ^a; liber proverbiorum s; liber proverbiorum quem hebrei misle appellant grelbēt; incipit masloth hoc est parabolae siue quod vulgo dicitur proverbia salomonis Z; *sine titulo* ΣTΠHΘAΩM².

I. 1. parabolas T | fili GXAQ^{T*} ΤM² | srahel C; isrl Q; srhl XΣT; ihl ΠH; israel grelbēt; isrl ΦRGTSIΓΨDΩSJ^a; srl ΩM; irl Z.

2. ad sciendum sapientiam g; ad dandam scientiam Y*ΓA, *ex Luc.* 1, 77.

3. **ad Z; et M, cf. *LXX et Hier. in Ez. 18, 5* | intellegendum Y* | et (r^o) [...] D; ad D^e | eruditione ΠH | doctrinae om. ΠH².

4. ut datur S* | astutiam G*Q* | adulescentibus XΣT; *praem.* et ΩSJ ae. ¶ hebr. et ant. et Beda non interponunt « et » *Guill.* et *Iac.* | scientia* Q.

5. sapiens om. X.

6. animaduertit CM*ΩTS²; animaduerte XYS*; animaduertet G*; animaduertat Ω^s | parabolam T | sapientum grelbēt; sapientiae AD^e; sapienti[...] D.

7. principium] *in textu* T; inicium T^{*} super lin., cum *Lucif. de s. Athan.* 1, 25; *Hilar.* in ps. 66, 9; *Ambros. hexam.* 1, 4, 12, etc., cf. ps. *Ro et Ga* 110, 10 | scientiae = GCΣTΠH Y*ΩTS² *Spec.* *Beda cum hebr.*; sapientiae Y* Z^a(sapi in ras.) cett. et *Sal.* *cum LXX,* cf. *Beda et infra* 9, 10 et ps. 110, 10 | despiciunt ΣT; dispiciunt DY*Z*TΓA.

I. 1. ¶ parabolae I. ΦGΘAS | 2. <ad CAM | 3. <ad CA | <et suscipiendam CA | <iustitiam GCA | 4. <ut CAM | <adulescenti A | 5. <audiens GCAM | <et G | 6. <animadvertisit GCAM | <verba GA | 7. <timor GCAM | <sapientiam GA.

- ⁸ audi fili mi disciplinam patris
tui et ne dimittas legem ma-
tris tuae
- ⁹ ut addatur gratia capiti tuo et
torques collo tuo
- ¹⁰ fili mi si te lactaverint peccato-
res ne adquiescas
- ¹¹ si dixerint veni nobiscum insi-
diemur sanguini abscondamus
tendiculas contra inson-
tem frustra
- ¹² degluttiamus eum sicut infernus
viventem et integrum quasi
descendentem in lacum
- ¹³ omnem pretiosam substantiam
- repperiemus implebimus do-
mos nostras spoliis
- ¹⁴ sortem mitte nobiscum marsup-
pium unum sit omnium nos-
trum
- ¹⁵ fili mi ne ambules cum eis pro-
hibe pedem tuum a semitis
eorum
- ¹⁶ pedes enim illorum ad malum
currunt et festinant ut effun-
dant sanguinem
- ¹⁷ frustra autem iacitur rete ante
oculos pinnatorum
- ¹⁸ ipsique contra sanguinem suum
insidiantur et moluntur frau-

11. sanguini GA; sanguinem C | tendiculas GA; tendicula C | 13. impleimus C | 16. il-
lorum GA; eorum C | 18. ipsique GC; ipsi quoque A.

Desunt ΣειLW.

8. mi om. X cum LXX, Valv., Fac.
Herm. pro defens. tr. capit. 2, 3, etc. | dimittas
S*; despicias Ω^M.

9. gratia] ¶ pulchritudo T | ~ tuo
capiti X | torques] S²(e in ras.); torquis X.

10. lactau. + te Ω^{J*} | nec T; non
Φ^{G*} | a(d)quiescas = GCXΣ^TAZ²(ut vid.)
T¹Beda et liber comicus (ed. Morin, p. 374) cum
hebr., cf. LXX; + eis Z² cett. et Greg. M.,
P. L. 75, 663 A.

11. ueni] ¶ uade T | sanguinem
CX liber com. l. l. | abscondemus A | ten-
diculas] Q*; tendicolas M*Ω; tendicula C
Σ^TQ²Φ^PS²Γ liber com. l. l.; insidias X. ¶
insidias T | insonte Π^{H*}; sontem C†. ¶ in-
nocentem T.

12. deglutt.] Γ^{M*}; digluttiamus Z*;
deglutiamus XΣ^TΠ^HQYΘZ²TSΨ^PΩ edd.;
deglutitiamus G*; deglutinamus Γ^{M*}; de-
guttiatus Φ^RG | sicuti C | inferus Z | lacum]

malum Ψ^D.

13. pret. subst.] substantiam eius praetio-
sia Q | repperier** G* | impleimus
C(inp.)Σ^T*; implemus Z* | domos] T*;
domus QΦ^RGT²S_A.

14. sorte Σ^TΠ^HY*Φ^RΨ^D | mitte +
*** Y | marsupium Σ^TM*QYZΩ edd. |
unum om. Ω^M | ~ sit unum Ω^{S₁}ag.

16. eorum CXΣ^TΠ^HMQYΘZ²TS li-
ber com. (ed. Morin, p. 374) | festinent T* |
effundunt T*; fundant A.

17. autem] Π^{H*}; enim Σ^TΠ^{H₂}SΨ^D,
cf. Lucif. de s. Athan. 1, 25; Ps.-Aug. spec. 18;
etc. | iactatur A Greg. M., P. L. 75, 1135 C |
retis A | pinnat.] G*M*Y*Z*T*; pennatorum
G²Π^HM²Q²(e corr., ut vid.)Y²ΦZ²T²
ΣΤΩ edd.; penatorum Ψ^D.

18. ipsique] Π^{H*}Y*Z*; ipsi quoque
Π^{H₂}AY²ΦZ²TSΨ^DΩ edd. | insidiabuntur X
moluntur Q*S*Ψ^D.

8. ¶ audi II. DΓ; <audi GCAM | 9. <ut GCA | <et G | 10. ¶ fili II. AMQΦΘ^AZS; *Div. sine
num.* Ψ^D; <fili GC | 11. <si GAM | <abscondamus A | 12. <degluttiamus GCA | <et G | 13. <om-
nem GCAM | <implebimus GA | 14. <sortem GC | <marsupium GA | 15. ¶ fili III. MDΦST; *Div. sine num.* Ψ^D | <fili GCA | 16. <pedes GCAM | <et G | 17. <frustra GCAM | 18. <ipsique GA.

- des contra animas suas
¹⁹ sic semitae omnis avari animas possidentium rapiunt
²⁰ sapientia foris praedicat in plateis dat vocem suam
²¹ in capite turbarum clamitat in foribus portarum urbis profert verba sua dicens
²² usquequo parvuli diligitis infantiā et stulti ea quae sibi sunt noxia cupient et imprudentes odibunt scientiam
²³ convertimini ad correptionem meam en proferam vobis spiritum meum et ostendam verba mea
²⁴ quia vocavi et rennuistis extendi manum meam et non
- fuit qui aspiceret
²⁵ despexitis omne consilium meum et increpationes meas neglexistis
²⁶ ego quoque in interitu vestro ridebo et subsannabo cum vobis quod timebatis advenerit
²⁷ cum inruerit repentina calamitas et interitus quasi tempesetas ingruerit quando venerit super vos tribulatio et angustia
²⁸ tunc invocabunt me et non exaudiam mane consurgent et non inventient me
²⁹ eo quod exosam habuerint disciplinam et timorem Domini non susceperint

22. cupient C et plur. codd.; cupiunt GA | odibunt GA; hodiuunt C | 29. susceperint G^a CA; susceperunt G*.

Desunt ΣCLW.

19. sic + et X | omnes XΓ^A liber com. (ed. Morin, p. 375); omni D | auari] Π^{H*} Z*; auara Q; iniqui Y*ΦZ²(in ras.)ΓΨ^D, cf. Lucif. de s. Athan. I, 25; iniqui uel auari Ω^S; ***** Π^{H*} | rapiunt] Γ^{M₂} (ra in ras.). 20. in] et in Ψ^D.
21. capite] medio Γ^{A*M} | tubarum Y*_a | clamat YΓ^M.
22. cupiunt GΣ^TΑΦ^{P*}Ω^M Spec.; sapient Z* | imprudentis T* | hodiunt C liber com. (ed. Morin, p. 375); praem. ** G*.
23. conuertimini] G*; conuertimini G^a | correptionem Ω^{S₁} | en] et Θ^HT liber com. l. l. et Brev. goth., P. L. 86, 262 | proferam] Γ^{M₂} (er in ras.) | meum om. G | ostendam + uobis edd., cf. hebr. et LXX | mea om. S*.
24. et (10)] [...] D; om. D^e | rennuistis + me X | extendam Φ^R | manus meas Q.
25. despexitis] M² (es in ras.); despexitis XADQΘ^HT | omnem A*DY*.
26. quod] id quod Ω^S areſt.
27. inruerit] insonuerit Ω^M; + super uos Q^a ex alt. parte versus | ingr.] inruerit X liber com. (ed. Morin, p. 375) | uenerit] Y*; uenerat Y^a.
28. exaudiā + dicit dominus exercituum X, ex Zach. 7, 13.
29. susceperunt G*Φ^{P*} liber com. et Brev. goth. ll. ll.

19. <sic GCA | 20. ¶ sapientia III. Q; IIII. MDΦZSΓ; Div. sine num. GΨ^D; <sapientia CA | 21. <in capite CA | <profert A | 22. <usquequo CM | <et stulti GA | <et imprudentes G | 23. ¶ convertimini V. MDΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <convertimini GCA | <en G | 24. <quia GCA M | 25. <despexitis GCAM | 26. ¶ ego VI. MDΦSΓ; Div. sine num. G; <ego CA | <et GA | 27. <cum GCAM | <quando GCAM | 28. <tunc GA | <mane GA | 29. <eo CAM | <et G.

- ³⁰ nec adquieverint consilio meo et
detraxerint universae correptioni meae
- ³¹ comedent igitur fructus viae suaे suisque consiliis saturabuntur
- ³² aversio parvulorum interficiet eos et prosperitas stultorum perdet illos
- ³³ qui autem me audierit absque terrore requiescat et abundantia perfruetur malorum timore sublato
- II. ¹ fili mi si susceperis sermones

meos et mandata mea absconderis penes te

² ut audiat sapientiam auris tua inclina cor tuum ad noscendam prudentiam

³ si enim sapientiam invocaveris et inclinaveris cor tuum prudentiae

⁴ si quaesieris eam quasi pecuniam et sicut thesauros effoderis illam

⁵ tunc intelleges timorem Domini et scientiam Dei invenies

30. adquieverint ... detraxerint G²C(acq.)A; adquieverunt ... detraxerunt G* | 33. requiescat GC; quiescit A.

II. 2. ad noscendam GA; ad hagnoscendam C | 4. effoderis GC; effodieris A.

Desunt Σ^CLWT^A(partim a v. 31, fructus, usque ad v. 5, scientiam, fol. lac.).

30. neque A | adquieverunt G*Q^FP* liber com. et Brev. goth. ll. ll. | consiliis meis X cum LXX | detraxerunt G*ΦP*Ω^M Brev. goth. l. l. | uniuersi Ω^M | correctioni TΩ^{SJ}; corruptioni Γ^{M*}. ¶ «correpcioni» Guill. alii «correpcioni» Iac. | mei D^e; me[.] D | ~ correct. mee uniu. Ω^{SJ}.

31. igitur] ergo Ω^M | uiae] uite C, cf. Spec. codd. MPC | ~ uie sue fructus X cum Lucif. de s. Athan. 1, 25.

32. auersio — eos om. D | aduersio QΨ^D | interficiet G* | perdet] per[.]i[.] D | illos] eos Ω^Sa liber com. (ed. Morin, p. 375).

33. audierint X; auderit Y* | ~ aud. me MD | terrore] timore S* | requiescat] Π^{H*}; requiescent X; requiescit TS*; quiescat Π^HQ^w Spec. codd. MP²C, Beda, Antiph. miss. rom. (respons. Auersio paruulorum), cf. Hier. in Is. 66, 2; quiescit ADYZ*Γ^M Spec. cod. P*, liber com. (ed. Morin, p. 375) | et — sub-

lato om. D | perfruitur Y*S*; perfruentur X; + bonorum C, cf. librum com. l. l. | timorem Y*Φ^P; terrore Ω^S | ~ (timore) malorum Ω^{SJ} edd. ¶ ant. «malorum timore» Guill. et Iac.

II. 2. ut om. Γ^M | sapientiam — 3,
17. pulchrae et om. D | sapientia AΓ^M | inclinabis G² (bis in ras.) | noscendam = GΣΤΠ^HAQ*(ut vid.)Z²TS Beda; agnoscendam C(hag.)MQ²YΦ^{GP}ΘΖ²Γ^MΥ^D; ignoscendam Φ^R; cognoscendam XΩ edd., Sal., liber com. (ed. Morin, p. 377). ¶ «ad cognoscendam» Guill. ant. «ad agnoscendam» Iac.

3. enim] etiam S | inuocaberis XΣ^T AQ* | inclinaberis XQ*.

4. sicuti C; quasi X cum Hier. in Is. 50, 10 | effodieris AΘS*; effuderis Y* Brev. goth. l. l. | illam] Z²; eam Z² Beda, Greg. M., P.L. 75, 683 D, cum Hier. l. l.

5. intellegis YT*S*.

30. <nec A | <et GA | 31. ¶ comedent Div. sine num. G; <comedent CAM | 32. <aversio GC A | <et GA | 33. <qui GCAM | <et G.

II. 1. ¶ fili II. Ω; III. AΘ^A; IIII. Q; VII. MDΦZSF^M; Div. sine num. GXΨ^D; <filii C | <et GA | 2. <ut GC | <inclina GA | 3. <si GCAM | <et GA | 4. <si GCAM | <et G | 5. <tunc GCA.

- ⁶ quia Dominus dat sapientiam et
ex ore eius scientia et prudentia
⁷ custodiet rectorum salutem et
proteget gradientes simpliciter
⁸ servans semitas iustitiae et vias
sanctorum custodiens
⁹ tunc intelleges iustitiam et iudicium et aequitatem et omnem
semitam bonam
¹⁰ si intraverit sapientia cor tuum
et scientia animae tuae placuerit
¹¹ consilium custodiet te prudentia
servabit te
¹² ut eruaris de via mala ab ho-

mine qui perversa loquitur
¹³ qui relinquunt iter rectum et
ambulant per vias tenebrosas
¹⁴ qui laetantur cum malefecerint
et exultant in rebus pessimis
¹⁵ quorum viae perversae et infames gressus eorum
¹⁶ ut eruaris a muliere aliena et ab
extranea quae mollit sermones suos
¹⁷ et relinquuit ducem pubertatis
suae ¹⁸ et pacti Dei sui
oblita est
inclinata est enim ad mortem
domus eius et ad impios semitae ipsius

6. et prudentia GA; et prudentia procedit C *cum ant. vers.* | 11. prudentia G *cum archetypo, ut vid., cf. hebr.; et prudentia CA | 12. de via GA; ha via C | ab homine G et plur. codd. cum hebr.; et ab homine GA *cum LXX* | 17. relinquit G^aA; relinquet C | 18. impios GA; inferos G *cum ant. vers.**

Desunt Σ^cLW.

6. scientia] scientiam YΓ^M; sapientia Σ^T; *praem.* est Q | prudentiam YΓ^M; + procedit (-det XΣ^T) CXΣ^{T₂}Z¹ *cum Vind.* et aliis (*cf. J. Schildenberger, pp. 79 et 91*) | ~ prud. et scientia Ω^sarelst. ¶ «scientia et prudentia» sec. hebr. et ant. Guill.

7. custodiet + dominus Ω^J | protegit T | grad.] ambulantes Q.

8. vias] *Spec.*; uiam YS^{*}Γ^MΨ^Pg *cum hebr. et LXX* | sanct.] iustorum Ω^M.

9. intellegis YT^{S*}; intellegens Q^{*} | et iudicium *om.* X | ~ iud. et iustit. Θ | et (*ante aequit.*) *om.* Y^gg.

10. intravit Y^{*}; intrabit Y^g | cor *praem.* in Ω^M | scientia] X^g (*sc in ras.*); scientiae Q^{*}.

11. consilium + bonum Ω^M *cum LXX et Verec. in Cant. 2, 28* | prudentia = GS^{*} *cum hebr.*; prudentiae Q^{*}; et prudentia Q^aS² *cett.*, *Spec.*, *Beda, liber com.* (*ed. Morin,*

p. 377), *cf. LXX* | seruauit Π^{H*}S^{*}.

12. de] a C(ha)XΘΩ^{S₁}arelst. *cum Verec. in Cant. 2, 28.* ¶ «de via mala» Guill. et Iac. | ab] S^{*}; et ab CXAΘS²Ψ^DΩarelyst *Spec. codd. MCRS cum LXX et Verec. l. l.* | ~ loq. peruersa Ω^{M*}.

13. relinquent Θ^H | iter rectum] uiam rectam (*ex relictam*) Ω^{M₂}.

14. exultent T; exaltant G^{*}.

15. peruersa] Z^g (*peru in ras.*); prauae S; + sunt Ω^J agrelst | infamis S^{*}; infame M^{*}.

16. et ab] et a X^g; et X^{*} (*ut vid.*) *Spec. codd. MP^{*}CR* | extr.] *praem.* blanda lingua X, *ex 6, 24* | qui G^{*}.

17. relinquit] G^g (*it in ras.*); relinquet CX *liber com.* (*ed. Morin, p. 377*); reliquit (-id YΘ^H) Y^{*}ΩS^{*} *Spec. codd. MPR, Beda.*

18. pactum C, *cf. LXX* | dei *om.* Π^{H*} | enim *om.* Σ^TΠ^{H*} | impios = GX(*inp.*)Σ^T AQ^{*}YT *Beda, liber com. l. l.*, *cf. hebr.*; inferos

6. <quia GCAM | 7. <custodiet GCAM | 8. <servans GCAM | <et G | 9. <tunc GCAM | <et aequitatem G | 10. ¶ si V. Q; <si GCAM | <et G | 11. <consilium GCA | <prudentia G | 12. <ut GCA | 13. <qui GCAM | <et G | 14. <qui GCAM | 15. <quorum GCAM | 16. <ut G CAM | 17. <et GCA | 18. <inclinata GCAM | <ad mortem G | <et G.

- ¹⁹ omnes qui ingrediuntur ad eam
non revertentur nec adpre-
hendent semitas vitae
- ²⁰ ut ambules in via bona et calles
iustorum custodias
- ²¹ qui enim recti sunt habitabunt
in terra et simplices perma-
nebunt in ea
- ²² impii vero de terra perdentur
et qui inique agunt auferen-
tur ex ea
- III. ¹ fili mi ne obliscaris legis
meae et praecepta mea cus-
todiat cor tuum
- ² longitudinem enim dierum et
annos vitae et pacem adpo-

- nent tibi
- ³ misericordia et veritas non te
deserant
- circumda eas gutturi tuo et
describe in tabulis cordis tui
- ⁴ et invenies gratiam et discipli-
nam bonam coram Deo et
hominibus
- ⁵ habe fiduciam in Domino ex
toto corde tuo et ne innitaris
prudentiae tuae
- ⁶ in omnibus viis tuis cogita illum
et ipse diriget gressus tuos
- ⁷ ne sis sapiens apud temetipsum
time Dominum et recede a
malo

19. adprahendent G; adprehēdent C; adprehendunt A | 22. auferentur GC; aufer-
runtur A.

III. 2. longitudinem enim G²(enim *in ras.*)C(enim); longitudinem A | 3. deserant GC;
deserunt A | eas G²C *cum plur. codd. et Spec.*; eos G²A.

Desunt Σ^cLWΓ^M(a v. 6, in omnibus).

Q² cett. cum *Vind. et Fulg. Rusp. ad Monim.*
3, 6, cf. *LXX*. ¶ Beda «ad impios», hebr.
habet «nepharios» *Iac.* | sem. ips.] semi-
ta*****us Z* | semita G² (a *in ras.*).
19. ingredientur Π^HY(ingrēd.)Z | ad-
prehendunt AT; adprehendant Φ^P; ad-
preendentur X; adprēhendentes Y* | sae-
mitam Q*.

20. ut] et Ψ^D; *praem.* esto iustus S² |
ambules] Q*; ambulent Q²Y | et om. Ω^J* |
colles A | custodies Σ^TQ*; custodian Y.

21. in terram XQ²Γ^M; terram Q*,
cf. *LXX et Clem. ad Cor. 14* | in eam ΧΠ^H
Q; ea Y*.

22. de] e* a | perderentur Σ^T | aufe-
rentur] Π^{H*}; auferuntur Π^HA | ex] ab Ω^M.

III. 1. fili — meae om. Θ^A* | ~ cor
tuum custod. Ω^{SJ} *edd.* ¶ hebr. «custodiat

cor tuum » *Iac.*

2. enim] *in ras. lat. spat.* G²; om. ATS*
(ut vid.) | et (rō) om. A | adpon** G*.

3. misericordias* M* | ~ te non
agrest | deserent MY² *Spec. codd. MC*; de-
serunt AY*; deseram Q | eas] M²(*s in ras.*)
T²(*ea in ras.*); eos G²AΨ^D; eam X | gut-
tori M²T* | describis Ω^{M*}; describe XΣ^T
AY*Θ^AT*; scribe C | tabulis] G² (*i in ras.*).

4. et inu.] hut inuenias C | deo] do-
mino Ψ^D | homine A.

5. tuo om. G *cum LXX, Vind. et Ps.-*
Aug. spec. 75 | ne om. Ω^M | innitaris] *in ras.*
Ω²; inniteris Y.

6. dirigit XS*; diregit T*.

7. ne] *praem.* fili Ω^M | apud] aduersus
G | deum Γ^AΩ^Saest liber com. (ed. Morin,
p. 383) *cum LXX.* ¶ «dominum » *Guill.*

19. <omnes GCAM | <nec GA | 20. <ut GCAM | 21. <qui GCAM | <et G | 22. <impii GCAM |
<et G.

III. 1. ¶ fili III. Ω; VI. Q; VIII. MΦZSΓ; *Div. sine num.* GXΨ^D; <filii CA | <et G | 2. <lon-
gitudinem GCAM | 3. <misericordia GCA | <circumda GAM | 4. <et invenies GCA | 5. ¶ habe
VIII. MΦZSΓ; *Div. sine num.* GΨ^D; <habe CA | 6. <in GCAM | 7. <ne GCAM | <time GA.

- ⁸ sanitas quippe erit umbilico tuo
et inrigatio ossum tuorum
⁹ honora Dominum de tua substantia et de primitiis omnium frugum tuarum
¹⁰ et implebuntur horrea tua saturitate et vino torcularia redundabunt
¹¹ disciplinam Domini fili mi ne abicias nec deficias cum ab eo coriperis
¹² quem enim diligit Dominus cor-

- ripit et quasi pater in filio placet sibi
¹³ beatus homo qui invenit sapientiam et qui affluit prudencia
¹⁴ melior est adquisitio eius negotiatione argenti et auro primo fructus eius
¹⁵ pretiosior est cunctis opibus et omnia quae desiderant huic non valent comparari
¹⁶ longitudo dierum in dextera eius

9. homnium fruguum tuarum C; frugum omnium tuorum A; frugum tuarum omnium G | 10. torcularia A *cum archetypo, ut vid., et Antiphonali missarum rom., quod hic ex versione vulgata pendet;* torcularia tua GC *cum hebr., sed etiam cum ant. vers. et recensione hexaplati Hieron.* | 11. coriperis GC; corriperis A | 13. affluit] affluit GA; affluit C | prudentia GA; prudentiam C | 14. auro primo G *cum aliquot codd. et Spec., cf. Thren. 4,2; auro purissimo C, ex frequentiore usu Hieron.;* auri primi et purissimi A.

Desunt Σ^CΛΩΓΑ (partim a v. 10, et uino, usque ad v. 16, dierum)Μ.

8. umbiculo Ω^M; *praem.* in Γ^AΩ^{SJ²} (*in ras.*) | ~ in umb. tuo erit Ω^{SJ}. ¶ «erit umblico tuo » Hug. | ossum] Π^{H*}Μ^{*}Υ^{*}Τ^{*}Σ^{*}; ossum M²; ossum Π^{H2}Υ²Τ²Σ²Ω *edd.*

9. dominum] deum ΧΣΤ^T *cum Vind. et Valv.* | frugum] Γ^{A*}; frugum CQ^{*}; fructuum Γ^{A₂} | tuorum XΑΥ*Φ^GΘ^HΖ^{*}Τ^{*}, *Spec. codd. MC**, Beda *cod.*; + da pauperibus Ω^{SJ*}ares *Antiph. miss. rom. (resp. Honora dominum); + da ei t, cf. Hier. in Ezech. 45, 13; + deliba Σ^{T₂}, cf. LXX, Ps.-Aug. spec. 59 et Cassian. coll. 21, 22, 2. ¶ «da pauperibus » delent Hug., Guill., Iac.* | ~ frug. omnium tuorum A Beda; ~ frug. tuarum omnium G *Spec. cod. P**, cf. *Antiph. miss. rom. l. l.*

10. et impleb.] ut inplebuntur X *Antiph. miss. rom. l. l., cum LXX, Vind., Ps.-Aug. spec. 59, etc.* | saturitate om. Τ^{*} | ~ torcul. uino Ω^{S*} | torcularia + tua GCXΣΤ^TΘΤΣΥ^Dτελεστ liber com. (*ed. Morin, p. 383*) cum hebr., LXX, Vind., Ps.-Aug. spec. l. l., etc. ¶ «torcularia redundabunt » Guill.

11. domini om. Ω^{M*} | abicies Υ^D; obliuiscaris Ω^M, *cf. 3, 1 | nec]* et ne Q | deficias Υ^D | cum dum X | corriperis] Υ^{*}; corriperis AY² (*ut vid.*) | ~ corr. ab eo Ω^M.

13. affluit C; adfluet T; effluit τ | prudentia] Q^(ut vid.) Φ^{F*}; prudentiam CX Π^HΜ^{*}Q²Υ²Φ^{RGP}Σ^{*}Υ^D *Spec. cod. C.*

14. est + enim Π^HQ *cum LXX, Vind., Sang., Ps.-Aug. spec. 38, etc.* | negot.] *praem.* a C^{*} | arg. et auro primo = GXΣΤ^TΘ^{H*}ΑΖ^{*}Τ^{*} *Spec., cf. hebr.; arg. et auro plurimo Σ^{T₂}; arg. et auri primi Θ^{H₂}; arg. et auro purissimo C₂; arg. et auri primi et purissimi Π^HΑΜΥΦΖ²Σ² (alt. et om. S^{*})Γ^A (partim evan.)Υ^DΩ^{wt} Beda; auri et arg. primi et purissimi Ω^{Sael₂}; auri primi et arg. purissimi Q. ¶ auro primo et purissimo Y; «argenti et auri primi et purissimi » hebr. ita ordinat et Beda exponit Hug.*

15. est om. Ω^M | opibus] operibus M^{*} (*ut vid.*)Υ^{*}; + sapientia αε | desideratur Y^{*} | ualent] potest XΘ, *ex 8, 11.*

8. <sanitas GCAM | 9. <honora GCAM | 10. <et implebuntur CA | 11. ¶ disciplinam IIII. AΘ^A; VII. Q; X. MΦZS; *Div. sine num.* GΥ^D; <disciplinam C | <nec G | 12. <quem GCAM | 13. <beatus GCAM | <et G | 14. <melior GCAM | <et auro G | 15. <pretiosior GCAM | 16. ¶ longitudo XI. Z; <longitudo GCAM.

- in sinistra illius divitiae et gloria
¹⁷ viae eius viae pulchrae et omnes semitae illius pacifcae
¹⁸ lignum vitae est his qui adprehenderint eam et qui tenuerit eam beatus
¹⁹ Dominus sapientia fundavit terram stabilivit caelos prudentia
²⁰ sapientia illius eruperunt abyssi et nubes rore concrescunt
²¹ fili mi ne efflant haec ab oculis tuis
 custodi legem atque consilium
²² et erit vita animae tuae et gratia faucibus tuis
²³ tunc ambulabis fiducialiter in via tua et pes tuus non inpinget
²⁴ si dormieris non timebis quiesces et suavis erit somnus tuus
²⁵ ne paveas repente terrore et inruentes tibi potentias impiorum
²⁶ Dominus enim erit in latere tuo et custodiet pedem tuum ne capiaris
²⁷ noli prohibere benefacere eum qui potest si vales et ipse benefac
-

16. in sinistra GA; et in sinistra C | 25. inruentes GA² *cum codd. fere omn.*; ingruentes C, cf. *supra* 1,27; ruentes A* | 26. dominus enim GC(εnim); dominus A.

Desunt ΣεΛWIΓμ.

16. in sinistra] *praem.* et CXΣΤΘΓΑ² Ωαρειστ, cf. LXX. ¶ non est premittenda [cod. pretermit.] «et» coniunctio iuxta hebr. et anti. et Bedam Guill. | illius] eius X | gloriae MS* *cum codd. Hier. tract.² in ps. 15 (ed. Morin, p. 25).*

17. eius] illius Θ | pulchrae] G² (ulch in ras.) | illius] eius A² Sal.

18. his om. D | adprehenderit D; adpr(e)hendunt Θ | et] ****et Φ^G; et omnis X | qui tenuerint eam beati (-tus ΥΨ^D) Υ*Ψ^Dare, cf. LXX; beatus qui tenuerit eam T.

19. sapientia* M; sapientiam Y*Ζ*; + sua Z* *cum Vind. et aliis* (cf. J. Schildenberger, pp. 91 et 133) | fundabit X | stabilibit ΧΑ; *praem.* et ΨΩΜ, cf. LXX et Hier. in Is. II, 1 et 48, 12 | prudentiam Y* | ~ celos prud. stabil. Ω^{S*}.

20. sap.] *praem.* in X *cum LXX* | eruperunt A | nube Z* | ~ concr. rore Q*.

21. efflant] Q*; affluent Q²Φ^P Spec. codd. P*S; affluent Ψ^D | legem + meam Ω^Sαε, cf. LXX | consilium] doctrinam S* ut vid.; + meum Ω^SΙαε. ¶ «legem atque consilium» Hug.

22. uitae Q.

23. inpinget] offendet ΓΑΨ^D.

24. quiescis ΧΣΤΖ*ΤΣ*.

25. repentinos terrores ΓΑ | terr.] errore T* | ingruentes C; ruentes A*S* | potent.] ruinas τ.

26. enim om. ΣΤΑ liber com. (ed. Morin, p. 385) | ~ in lat. tuo erit Ω^M | pedem] ΣΤ^S (em in ras.).

27. ~ eum qui pot. benef. Θ | si] et si C | et + tu S.

⟨in sinistra G | 17. ⟨viae GCAM | <et G | 18. ⟨lignum GCAM | <et GA | 19. ¶ dominus VIII. Q; <dominus GCAM | <stabilivit G | 20. <sapientia GCAM | <et G | 21. ¶ fili VIII. D; XI. ΜΦΣ; <fili GCA | <custodi GCA | 22. <et erit G | 23. <tunc GCAM | 24. <si GCAM | <quiesces A | 25. <ne GCAM | 26. <dominus GCAM | <et G | 27. ¶ noli VIII. Q; Div. sine num. G; <noli CAM,

28 ne dicas amico tuo vade et
 revertere et cras dabo tibi
 cum statim possis dare
 29 ne moliaris amico tuo malum
 cum ille in te habeat fiduciam
 30 ne contendas adversus hominem
 frustra cum ipse tibi nihil
 mali fecerit
 31 ne aemuleris hominem iniustum
 nec imiteris vias eius
 32 quia abominatio Domini est
 omnis inlusor
 et cum simplicibus sermocina-

...
 33 egestas a Domino in domo impii
 habitacula autem iustorum
 benedicentur
 34 inlusores ipse deludet et man-
 suetis dabit gratiam
 35 gloriam sapientes possidebunt
 stultorum exaltatio ignominia
IV. 1 audite filii disciplinam pa-
 tris et adtendite ut sciatis
 prudentiam
 2 donum bonum tribuam vobis
 legem meam ne derelinquatis

28. dare GA; *addit* non enim scis quid superuentura pariat dies C *cum LXX* | 30. tibi nihil CA; nihil tibi G | 33. habitacula GA; tabernacula C, *fortasse ex 14, 11* | 34. dabit GA; dat C | 35. stultorum G²A; stultorum autem G²C | exaltatio Σ^TMZ* *et aliquot alii cum hebr. et LXX; exultatio GCA, ex confusione haud rara, cf. infra 21, 4 et ps. 149, 6.*

IV. 2. ne derelinquatis CA; ne relinquatis G.

Desunt Σ^CLWΓ^M.

28. ne] nec εI | et (20) om. Z*st, cf. LXX et Cypr. testim. 3, 1 | dare + non enim scis quid superuentura pariet (-at C) dies C Σ^T Brev. goth., P. L. 86, 158, *cum LXX*.
 29. ~ habeat in te M.

30. ne] non Ω^Sagt; nec TΨ^D | hominem + incolam Π^HMD(*ut vid.*)YTS*, cf. *Lucif. de s. Athan.* I, 26 *pro v. praeced.* | male XM*QZ* liber com. (*ed. Morin, p. 385*) et Brev. goth. l. l. | ~ nihil tibi mal(i) fecerit GXΣ^TΠ^HΥΦΣΓ^A *Beda*; ~ mali tibi nihil fec. Z*; ~ nihil mali tibi fec. Ω^{MS}; ~ nihil mali fec. tibi T.

31. ne] nec G*.

32. quia] qui T* | abom. dom. est] abom. est domini X*ΖΓ^AΩ^SI²(*in ras.*)ag *Beda cod.*, liber com. (*ed. Morin, p. 386*), Brev. goth. l. l. | omni X | sermo sermocinatio G*.

33. in om. D* | domo] Z*; domu Φ^{RG}Z² | habit.] tabernacula CΘS* *Beda*

et Brev. goth. l. l., cf. 14, 11 | autem] enim ΟJ | benedicuntur T.

34. inlus. ipse del.] in ras. Ω^I; ipse del. illus. Ω^Sagrelst; om. Q* | ipsi Q^a | deludet] X* (*ud in ras.*) | dat CXΘ liber com. et Brev. goth. ll. ll., *cum LXX, Ambrosiast. in ep. ad Philip.* 2, 10-12, etc., cf. *Iac.* 4, 6 et *I Pet.* 5, 5.

35. sapientis Y* | stultorum + autem G²CXM, cf. hebr., *LXX, Vind. et Ps.-Aug. spec. 38* | exaltatio = Σ^TΠ^HMDYZ*TS* Γ^Arwst *Beda cum hebr. et LXX, cf. Hier. c. Ruf. 3, 43; exultatio Z²S² cett. ¶ hebr. « exaltatio » Hug. hebr. « exaltacio », glossa Bede « quia qui se exaltat humiliabitur », anti. « exaltatio » [pro exult.] Guill. ant. « exultatio », hebr. « exaltatio » *Iac.* | ignominiam Π^H, cf. *LXX*; + est C(est)Ω^M.*

IV. 1. fili Ψ^DΩ^M*

2. relinquatis GX.

28. <ne GCAM| 29. <ne GCAM| 30. <ne GCAM| <cum G | 31. ¶ ne XI. D; <ne GCAM | <nec G | 32. <quia CA | <et GA | 33. <egestas GCAM | <habitacula GA | 34. <inlusores G CAM | 35. <gloriam GCAM | <stultorum GA.

IV. 1. ¶ audite IV. Ω; V. AΘ^A; X. Q; XII. MDΦSI^A; *Div. sine num.* GXΨ^D; <audite C | <et G | 2. <donum GCAM | <legem G.

3 nam et ego filius fui patris mei
 tenellus et unigenitus coram
 matre mea
 4 et docebat me atque dicebat
 suscipiat verba mea cor tuum
 custodi praecepta mea et vives
 5 posside sapientiam posside pru-
 dentiam ne obliviscaris neque
 declines a verbis oris mei
 6 ne dimittas eam et custodiet te
 dilige eam et servabit te
 7 principium sapientiae posside
 sapientiam et in omni posses-
 sione tua adquire prudentiam
 8 arripe illam et exaltabit te glo-
 rificaberis ab ea cum eam

fueris amplexatus
 9 dabit capiti tuo augmenta grati-
 tarum et corona inclita pro-
 teget te
 10 audi fili mi et suscipe verba
 mea ut multiplicentur tibi
 anni vitae
 11 viam sapientiae monstravi tibi
 duxi te per semitas aequitatis
 12 quas cum ingressus fueris non
 artabuntur gressus tui et cur-
 rens non habebis offendiculum
 13 tene disciplinam ne dimittas
 eam custodi illam quia ipsa
 est vita tua
 14 ne delecteris semitis impiorum
 nec tibi placeat malorum via

4. custodi GC; et custodi A | 11. monstravi ... duxi GC; monstrabo ... ducam A.

Desunt ΣCL (usque ad v. 9, gratiarum) WΓM.

3. ~ fui filius Ω^s | et un.] [.] micus-
que D.

4. docebant me atque dicebant Θ |
suscipiat] in ras. G² | ~ cor tuum uerba mea
Ω^M | cust.] praem. et AΘ | praec.] uerba X;
uerba precepta Ω^{*}.

5. neque declines om. Σ^{T†} | a uerba
Σ^{T²} (alt. a in ras.).

6. ne] nec Y | custodiat X* | diligit
Q*. ¶ uel « dirige » Iac. | seruauit QZ*;
conseruabit areſt.

7. sapientiae + timor domini X, cf.
9, 10 | posside] Σ^{T*}; possides Σ^{T²}; possi-
dere Z* | sapientiam] prudentiam A ex
v. 5 vel ex alt. parte huius v. | quere Σ^T.

8. illam] eam g | exaltauit Q*Z*;
exultabit Φ^G | glorific.] praem. et Γ^A | cum**
G; dum X | eam] enim Φ^P | fuerit Ψ^D.

9. augmentum QΨ^D | gratiam A* |

et om. Atw Beda cum hebr. | protegit DQTS*.

10. anni uitae om. Y²; + tuae ΘZ².
11. monstraui] Π^{H*}(ut vid.)Z*; mons-
trabo Π^{H²}AQY²(alt. o in ras.)ΦΖΣΓ^AΨ^DΩ^MΙ²(in ras.)areſt Be-
da; praem. et Ψ^DΩ^{S¹2}(om. Ω¹⁸)agre, cf. LXX |
te] in ras. Ι²; om. Σ^{T†}Γ^{A*} | aequitas Π^H.

13. ne] et ne C. ¶ uel « nec » Iac.,
quod ad v. 14 potius refertur | demittas M* ut
vid. | eam + et Y² | illam] eam Π^H | ipsa]
illa Ω^{S¹2}a. ¶ « illa » uel « ipsa » Iac. | uita]
Π^{H*}; uia Π^{H²}ΦΨ^D, cf. v. seq.

14. ne] nec ΜΦ^{P*} | semitis] Π^{H*};
semitas Π^{H²}ΥΦ, cf. LXX, Vind., Lucif. de
non conv. cum haer. 6; in semitis Ω^{S¹2}agreſt.
¶ anti. « semitas », alia littera « semitis »
Guill. et Iac. | ~ uia malorum A, cf. Vind.
et Lucif., l. l.

3. <nam' GCAM | 4. <et GCA | <suscipiat GAM | <custodi C | 5. ¶ posside (10) Div. sine num.
G; <posside (10) AM | <ne GA | 6. <ne GCAM | <dilige G | 7. <principium GCAM | <et GA |
8. <arripe GCAM | <glorificaberis GA | 9. <dabit GCAM | <et G | 10. ¶ audi XI. Q; XIII. M
DΦΣΓ^A; Div. sine num. GXΨ^D; <audi CA | <ut G | 11. <viā GCAM | <duxi G | 12. <quas GC
AM | <et GA | 13. <tene GCAM | <custodi GA | 14. <ne GCAM | <nec G.

- ¹⁵ fuge ab ea ne transeas per illam
declina et desere eam
- ¹⁶ non enim dormiunt nisi male-
ficerint et rapitur somnus ab
eis nisi subplantaverint
- ¹⁷ comedunt panem impietatis et
vinum iniquitatis bibunt
- ¹⁸ iustorum autem semita quasi
lux splendens procedit et cres-
cit usque ad perfectum diem
- ¹⁹ via impiorum tenebrosa nesciunt
ubi corruant
- ²⁰ fili mi ausculta sermones meos
et ad eloquia mea inclina

- aurem tuam
- ²¹ ne recedant ab oculis tuis cus-
todi ea in medio cordis tui
- ²² vita enim sunt invenientibus ea
et universae carni sanitas
- ²³ omni custodia serva cor tuum
quia ex ipso vita procedit
- ²⁴ remove a te os pravum et de-
trahentia labia sint procul a te
- ²⁵ oculi tui recta videant et palpe-
brae tuae praecedant gressus
tuos
- ²⁶ dirige semitam pedibus tuis et
omnes viae tuae stabilientur

15. ne transeas A et aliquot codd. cum archetypo, cf. hebr.; nec transeas GC | 16. et rapi-
tur G cum plur. codd.; nec rapitur A; nec capitur C | 18. perfectum diem GC; perfectam
diem A | 21. ea A, cf. hebr.; eam G; eam C | 26. semitam GC²A; semitas C*.

Desunt Σ^cWTΓ^m.

15. ne = Σ^rAL*MQT^w cum hebr.
et LXX; nec L²Ω¹²(in ras.)cett. | transeas] Y²
(alt. s in ras.) | per illa Π^H | desere] Q*; dese-
rere Q^a | eam] illam XM.

16. dormi*nt G*, cf. Lucif. de non
conv. cum haer. 6 (dormient) | nisi cum aε | et]
nec CAΘHSΨ^DΩ¹²; et non Ω^{M*}sarels.
¶ «et» Hug. et Guill. glosa «nec», hebr.
ant. «et» Iac. | capitul C^g | eis] oculis eorum
Ω^M.

17. comed*nt G* | panem] fructum
Ω^M | pietatis A | ~ fructum iniquitatis et
uinum impietatis Ω^M.

18. semitae X(-te)Y*Θ^A, cf. LXX,
Vind., Lucif. de non conv. cum haer. 6 | splen-
det Q | procedit om. X | crescat Q | per-
fectam Π^HΑLMDQYΦ^{RG}ZTSΩ edd.; per-
fectem Φ^P.

19. uiae impiorum tenebrosae T cum

LXX, Vind., Lucif. de non conv. cum haer. 6;
[...]sae L | uiam Y*; uia* Φ^P | corrunt
Φ^PZ³; currunt A†; currant XQZ*(ut vid.).

20. absulta GXY*S*Γ^A; absulta Ω |
eloquia tua L*Ω^S; eloquia oris mei Ω^M,
cf. ps. 18, 15; eloquentiam oris mei G.

21. ne] nec Y | eam GC(eam)Σ^T |
cordis] oris Ω^M.

22. uitae X(-te)Z cum hebr. | eam X |
carnis XQΓ^AΩ^{SJ}.

23. procedet G.

24. a te os] te A* | **labia*** M;
labiis X | ~ procul sint D.

25. recte X Spec. codd. MC, cf. hebr. |
uident T* | ~ uid. recta Ω^S | palphebrae
GAM*Θ; palfebr(a)e CXΣ^T; palbebrae Y*.

26. semitas C*Ω^{SJ}agre, cf. LXX. ¶
hebr. et ant. habent in singulari «semitam»
Guill. et Iac.

15. < fuge GCAM | < declina G | < et G | 16. < non GCAM | < et A | 17. < comedunt GCAM |
18. < iustorum GCAM | < et G | 19. < via GCAM | 20. ¶ fili XII. Q; XIII. MDΦSZΓ^A;
Div. sine num. GΥ^D; < fili CA | < et G | 21. < ne GCM | < custodi GA | 22. < vita GCAM | < et
G | 23. < omni GCAM | < quia G | 24. < remove GCAM | < et G | 25. < oculi GCAM | < et
G | 26. < dirige GCAM | < et G.

- ²⁷ ne declines ad dexteram et ad sinistram averte pedem tuum a malo
V. ¹ fili mi adtende sapientiam meam et prudentiae meae inclina aurem tuam
² ut custodias cogitationes et disciplinam labia tua conseruent

- ³ favus enim stillans labia mere- tricis et nitidius oleo guttur eius
⁴ novissima autem illius amara quasi absinthium et acuta quasi gladius biceps
⁵ pedes eius descendunt in mortem et ad inferos gressus illius penetrant

27. ad dexteram CA; ad dextram G | et ΣΤΜΖ et aliquot codd. cum archetypo; neque GA cum LXX; uel C cum ant. vers. | a malo] addunt uias enim quae a dextris sunt nouit dominus peruersae uero sunt quae a sinistris sunt ipse autem rectos faciet cursus tuos itinera autem tua in pace producet (-cit G) G¹A cum LXX et ant. vers.

V. 2. conseruent] addit ne intenderis fallacia mulieris C cum LXX et ant. vers. | 3. stilans GA; distillans C | 4. et acuta GA; et acuta lingua eius C | 5. pedes eius GC; pedes enim A | in mortem GA; ad mortem C.

Desunt ΣCD(a v. 1, fili, usque ad v. 5, penetrant)WΓ^M.

27. ad dextram GDΘ^HT*S*; ***tram Z* | et = XΣΤΠ^HMDYΦΘΖΤS*g cum hebr.; neque GALQS^SΓ^AΨ^DΩarelbst Beda cum LXX, Cassian. inst. 11, 4, Hier. in Eccl. 10, etc.; uel C cum Ps.-Aug. spec. 39. ¶ hebr. et ant. « et » Guill. et Iac. | auerte + autem Q cum LXX | a malo = CX*Θ^AZ* cum hebr.; + uias enim quae a dextris sunt nouit dominus peruersae uero sunt quae a sinistris sunt ipse autem rectos faciet cursus tuos itinera autem tua in pace producet G¹(uias enim quae in ras.)X^SΣΤΠ^HALMDQYΦΘ^H Z^STSI^AΨ^DΩedd. Spec. et Sal. [uiue autem X; enim om. ΣΤ; a dexteris a, ad dextris GA* M*Y*Φ^GPTs; uero] autem Q; ~ sunt a sin. a; autem (1°) enim agt; facit T Spec.; cursos Q*Y*T*, gressus ΣΤΔΓ^AΨ^DΩ^SJag, gressos X. ¶ anti. et Beda « cursus » Guill. et Iac.; tuos] Ω^S(ut vid.); tuus M*, suos Y*Ω^S; itinere Y*; autem (2°) om. Q; in pacem Q; producit GΦT, producentur Θ^HΩ^S, perducet XΣΤΨ^D] cum LXX et Aug. ep. 215, 5, cf. Aug. quaest. in Heptat. 5, 48 et Ps.-Aug. spec. 39.

V. 1. adtende + ad relst | meae om. L.
 2. cogit.] iustificationes X | seruent ΣΤ; + ne intenderis fallacie mulieris CΣΤΩarest [attendas st; fallacia mulieris C, fallaci mulieri ΣΤ cum LXX, Lucif. et Ps.-Aug.], cf. LXX, Lucif. de non conv. cum haer. 6 et Ps.-Aug. spec. 53. ¶ « ne intenderis fallacie mulieris» nec hebr. nec anti. habent Guill., item Iac.

3. enim om. L | stillans] L*; distillans CXL^SΩ^SJagrest Spec. codd. RS, cf. Lucif. l. l. et Hier. in Is. 23, 15, in Ezech. 2, 9, etc. | guttor LT*.

4. illius] eius XΘΩ^M | absinthium] M^S(in in ras.)Z^S(rescr.); absinthium Ω^S; absynthium grelbst; absintium XΣΤLQY*Φ^G; habsynium C; absentium GAΦ^{RG}*T* | et om. Ω^J | acuta] praem. lingua eius Ω^S*are; + lingua eius CΘ, cf. ps. 56, 5. ¶ « et acuta quasi » Hug. et Guill.

5. eius] enim A, cf. LXX et Lucif. de non conv. cum haer. 6; enim eius Y, cf. Ps.-Aug. spec. 53 | in] ad CΣΤΘΨ^D | gressus] gradus X | illius eius arel.

27. <ne GCAM | <averte GA | <(vias) GAM | <(perversae)GA | <(ipse)GAM | <(itinera) GA.

V. 1. ¶ fili V. Ω; VI. AΘ^A; XIII. Q; XV. MΦZSΓ^A; Div. sine num. GΨ^D; <fili C | <et G| 2. <ut GCA | <et G | <(ne) C | 3. ¶ favus X[III]. Q; Div. sine num. G; <favus AM | 4. <novissima GCAM | <et G | 5. <pedes CAM | <et G.

- ⁶ per semitam vitae non ambulat
vagi sunt gressus eius et investigabiles
- ⁷ nunc ergo fili audi me et ne
recedas a verbis oris mei
- ⁸ longe fac ab ea viam tuam et
ne adpropinques foribus domus eius
- ⁹ ne des alienis honorem tuum
et annos tuos crudeli
- ¹⁰ ne forte impleantur extranei vi-
ribus tuis et labores tui sint
in domo aliena
- ¹¹ et gemas in novissimis quando
consumpseris carnes et corpus
tuum
- et dicas ¹² cur detestatus sum
disciplinam et increpationibus
- non adquievit cor meum
- ¹³ nec audivi vocem docentium me
et magistris non inclinavi au-
rem meam
- ¹⁴ paene fui in omni malo in medio
ecclesiae et synagogae
- ¹⁵ bibe aquam de cisterna tua et
fluenta putei tui
- ¹⁶ deriventur fontes tui foras et in
plateis aquas tuas divide
- ¹⁷ habeto eas solus nec sint alieni
participes tui
- ¹⁸ sit vena tua benedicta et lae-
tare cum muliere adulescen-
tiae tuae
- ¹⁹ cerva carissima et gratissimus
inulus
- ubera eius inebrient te omni

6. ambulat C(hamb.) et aliquot codd. cum archetypo, cf. hebr. et LXX; ambulant GA *vici-*
norum verborum vi | 9. crudeli GA; crudelibus C cum LXX | 16. diruentur C.

Desunt Σ^{CD}(a v. 13, vocem, usque ad v. 19, eius)WT^M.

6. semitam] Q²(alt. m in ras.); semitas
X, cf. LXX | uitae] uiae G | ambulat = C
(hamb.)Σ^TΠ^HLMY²ΘZ²gr cum hebr. et LXX,
cf. Ps.-Aug. spec. 53; ambolabunt D; am-
bulant Y<sup>*Z^{**} cett. | uagi — inuestigabiles
om. A^{*} | eius illius L | ininuestigabiles S^{*}.</sup>

7. fili + mi Σ^TΩ^{S^Iagrlest.}

8. eius] illius Ω^M.

9. tot. vers. om. L^{*} | hon. tuum om.
Φ^P | crudelibus CX cum LXX et Beato in
Apoc. 2, 6, 92.

10. domu L^{*}Φ^P.

11. nouissimis + tuis Π^H cum aliq.
codd. graecis, cf. 19, 20; + ***** Σ^{T*} | car-
nes + tuas Ω<sup>S^I agrlest cum hebr. ¶ « carnes
tuas » Hug. « carnes » Guill.</sup>

13. uocem om. Ω^{S^{*}.}

14. et synag. om. L.

15. aqua A | et + de C.

16. deruentur] Y^{*}; diruentur CXΣ^{TL}
M²(pr. i in ras.)Y²Φ^{RP}ΘZTS; diriguntur Ψ^D,
foris C; forte Q.

17. hab. eas] Q² (eto ea in ras.) | ea
Π^HS^{*} | sols G^{*} | alienis Y^{*}; aliena Γ^{A*} |
participes] principes Ψ^D.

18. sint uina Y^{*} | lactare Q.

19. carissima] grauissima A, cf. Beda
« siue grauissima ut quidam codices ha-
bent » | grat.] grauissimus Ψ^D | inulus = G²
CY^{*}Z^{**}S^{*}; hinulus Π^HM²Q^ΘT; hynulus
Ω^S; hinolus Σ^T; innulus G^{*}A^{*}Z²; ynnulus
X; hinolus A²M²Y²ΦS²Γ^{A2}Ψ^DΩ^Medd.; hyn-
nulus Ω^J; hinnulus Γ^{A*}; [...] L | ubera]
uerba Γ^A | omni] p̄aem. in Z^{*} relst cum LXX |

6. <per GCAM | <vagi G | 7. ¶ nunc Div. sine num. G; <nunc CAM | 8. <longe GCAM | <et
G | 9. <ne GCAM | <et G | 10. <ne GCAM | <et G | 11. <et gemas GCAM | <quando G | <et
dicas GCA | 12. <cur M | <et GA | 13. ¶ nec Div. sine num. Ψ^D; <nec GCA | <et GA | 14. <paene
GCA | <in medio G | 15. ¶ bibe Div. sine num. G; <bibe CAM | <et G | 16. <deriventur GCA
M | <et G | 17. <habeto GCAM | 18. <sit GCAM | <et G | 19. <cerva GCAM | <ubera CAM.

- tempore in amore illius delectare iugiter
- ²⁰ quare seduceris fili mi ab aliena et foveris sinu alterius
- ²¹ respicit Dominus vias hominis et omnes gressus illius considerat
- ²² iniquitates suaे capiunt impium et funibus peccatorum suorum constringitur
- ²³ ipse morietur quia non habuit disciplinam et multitudine stultitiae suaे decipietur
- VI.** ¹ fili mi si sponederis pro amico tuo defixisti apud extraneum manum tuam
- ² inlaqueatus es verbis oris tui et captus propriis sermonibus
- ³ fac ergo quod dico fili mi et temetipsum libera quia incidisti in manu proximi tui
- discurre festina suscita amicum tuum
- ⁴ ne dederis somnum oculis tuis nec dormitent palpebrae tuae
- ⁵ eruere quasi dammula de manu et quasi avis de insidiis aucupis
- ⁶ vade ad formicam o piger et considera vias eius et disce sapientiam
- ⁷ quae cum non habeat ducem nec praceptorē nec principem

19. in amore GA; et in amore C | 23. multitudine GA; in multitudine C.

VI. 1. sponederis GA; sponderis C | 3. in manu A; in manum G; in manus C *cum ant. vers.*

Desunt Σ^{CT}(a v. 1, fili; supplet manus saec. XI-XII, quam siglo T^a notamus)WT^M.

in — iugiter *om.* Y | in] Θ^{H*}; et in CΦΘ^{H2} ZΓ^AΨ^DΩ^A, cf. LXX | illius] eius ΘΩ^{SJ} *edd.* | ~ delect. in am. eius Ω^{S*}.

20. sinu] Z^{*}; sinum Q^{*}; sinus Y^{*}; in sinu XY²ΦΩZ²Γ^AΨ^DΩarelbst; in sinum Q².

21. dominus *om.* Ω^{S*} | uiam Ω^{Sæ}. ¶ «uias» Hug. et Guill. | omnis Y^{*}Ψ^D | illius] eius X *edd.*

22. capiunt] G^{*}; capient X *cum* Fulg. Rusp. de rem. pecc. 1, 26; capiant G² | suorum *om.* Σ^{T*}. ¶ «suorum» Hug. et Guill. | constringetur XΣ^{TS}*Γ^AΨ^D.

23. disciplinam] scientiam Y | et + in CLMY²ΘSΩ^{SJ}agrebst | decipietur] M^{*}; decipitur L²M²Ω^M.

VI. 1. fili mi] fili fili re | sponederis CXM²Q^{*}Θ^{H**A} | tuo] ** G^{*} | extraneos

T^a | manum] animam Π^HΦ^PΓ^AΨ^Dæ. ¶ «manum» Hug.

2. inlaqueatus] inlatus Π^H | sermonibus + tuis QΦ^{RGP2}Z²Ψ^DΩ^{J*}.

3. quod] que X | dico] *præm.* tibi Y, cf. LXX; + tibi T^a, cf. Ps.-Aug. spec. 28 | et *om.* L² | incidisti] Q^{*}; iudicasti Q² | in manu = Σ^TAΦ^{RG}Ψ^DΩ^S Beda; in manus CLMΘ Z²S *cum* LXX et Ps.-Aug. spec. 28; in manum Z²cett. ¶ «in manu» Guill.

4. ne] nec Γ^A | nec] ne Φ^P | palpibrae GAM^{*Θ}; palfebr(a)e CXΣ^T.

5. erue XΣ^{TT}a | dammola Σ^T; dammula QΘΓ^AΨ^DΩ^{SJ}edd. | insidiis] manu rel^{bst} *cum* hebr.

7. cum] dum L | habet T^a | nec praceptorē *om.* X.

⟨in GA | 20. ⟨quare GCAM | <et G | 21. ⟨respicit GCA | <et G | 22. ⟨iniquitates GCAM | <et GA | 23. ⟨ipse GCAM | <et GA.

VI. 1. ¶ fili VI. Ω; VII. ΑΘ^A; [XV]. Q; XVI. MDΦS; Div. sine num. GLΨ^D; <filii C | <defixisti A | 2. <inlaqueatus GCAM | 3. <fac GCAM | <quia GA | <discurre GCAM | 4. <ne GAM | <nec G | 5. <eruere GCAM | 6. ¶ vade [XVI]. Q; Div. sine num. G; <vade CAM | 7. <quae GCAM | <nec praceptorē G.

⁸ parat aestate cibum sibi et congregat in messe quod comedat
⁹ usquequo piger dormis quando consurges ex somno tuo
¹⁰ paululum dormies paululum dormitabis paululum conseres manus ut dormias
¹¹ et veniet tibi quasi viator egestas et pauperies quasi vir armatus
¹² homo apostata vir inutilis graditur ore perverso
¹³ annuit oculis terit pede digito loquitur
¹⁴ pravo corde machinatur malum

et in omni tempore iurgia seminat
¹⁵ huic extemplo veniet perditio sua et subito conteretur nec habebit ultra medicinam
¹⁶ sex sunt quae odit Dominus et septimum detestatur anima eius
¹⁷ oculos sublimes linguam mendacem manus effundentes innoxium sanguinem ¹⁸ cor machinans cogitationes pessimas pedes veloces ad currendum in malum

8. (a)estate GCA^a; aestatem A* | 10. conseres manus G^aC; conseris manus G*; conseres manibus pectus A *cum ant. vers.* | 11. armatus G; armatus hoccurret tibi C; armatus si uero impiger fueris ueniet ut fons messis tua et egestas longe fugiet a te A *cum ant. vers.* | 15. extemplo CA; exemplo G | ueniet G^aCA; ueniet et G* | 17. effundentes G; effodientes C.

Desunt Σ^cT(*supplet* T^a)WT^A(*partim a v.* 17, mendacem, *fol. lac.*)^M.

8. aestatem A*Ψ^D; *praem.* in *agrelst* | in messem G*.

9. dormies Ω^{SJ} *edd.*, cf. LXX. ¶ « dormies » Hug. | consurgis XYΦ^{RS*} Beda | . e DΩ^{SJ} *edd.*; de X; a A Beda.

10. paul. dormiens Z*; *om.* X | conseris G*T^aS* | manus ut dormies Θ; manus tuas ut dormias Ω^{Sare}; manibus pectus DQS* *cum* LXX, Ver., Niceta de vig. 2, cf. Hier. in Eccle. 4, Ps.-Aug. spec. 36, Paulin. ep. 9,2; manibus (Y*Φ^{F*}, manus Y^aΦ^{F2}) pectus ut dormias Σ^T*ΑΥΦ^PΓ^A; manibus ut dormias Σ^Ta.

11. pauperies] paupertas Σ^T | armatus + hoccurret tibi C, cf. Paul. Nol. ep. 9, 2 et Nicet. de vig. 2; + si uero impiger fueris ueniet ut fons messis tua et egestas longe fugiet a te Σ^TΠ^HΑLMDQYΦΘ^HZ^a T^aΣΓ^AΨ^DΩ^{arelust} [uero] autem Ω^M *cum* Ps.-Aug.; et ueniet Γ^A, + tibi LY *cum* Ps.-Aug., cf. LXX (*cod. A*); ut] quasi L; fons +

mellis Ω^{J*}; mensis Φ^P; ~ messis fons Π^{H*}; ~ longe egestas Ω^M; fugiet] fiēt Y]], cf. LXX, Ver., Ps.-Aug. spec. 86.

12. homo *om.* Θ^{H2} | uiri inutiles G*.

13. teret XΣ^T | pedem Π^HY*Θ^Ag.

14. machinat* G*; macinat Σ^T | malum] manum Σ^T† | in *om.* Ω^{SJ} *edd.*

15. tot. *vers.* *om.* T^a | extemplo] Φ^{G*}; extimplō LM*Φ^{RG^a}Ω^{SJ}g; exemplo GXΣ^T Y*Θ^{A*}; ex inprouisu Ψ^D | ueniat Ψ^D; uenit M*; conueniet Ω^{S*}; + et G*(*ut vid.*) Γ^A | conteritur Y* | habebis Y*.

16. sex sunt *om.* T^a* | et *om.* G* | septimum + quod C.

17. et linguam Ω^{J*} | manus — sang. *om.* A | effundentes] G^a (*s in ras.*); effundentem X; effundentis T^a; effundente S* Ω^{J*}; effodientes CΣ^T | innoxium *om.* X | sanguine Ω^{J*} | ~ sang. inn. Ω.

18. uelociter C | in *om.* Q*.

8. <parat A | <et G | 9. <usquequo GCAM | <quando G| 10. <paululum dormies GCA | <paululum conseres GA | 11. <et veniet GCA | <et pauperies G | <(si) AM | 12. <homo GCAM | 13. <annuit GAM | 14. <pravo GCA | <et G | 15. <huic GCAM | <et A | <nec G | 16. ¶ sex XVII. MDQΦSIΓ^A; *Div. sine num.* GLΨ^D; <sex CA | <et A | 17. <oculos GCAM | <linguam A | <manus C | 18. <cor GAM | <pedes GCA.

- ¹⁹ proferentem mendacia testem
fallacem et eum qui seminat
inter fratres discordias
- ²⁰ conserva fili mi praecepta pa-
tris tui et ne dimittas legem
matris tuae
- ²¹ liga ea in corde tuo iugiter et
circumda gutturi tuo
- ²² cum ambulaveris gradiantur te-
cum cum dormieris custodiant
te et evigilans loquere cum
eis
- ²³ quia mandatum lucerna est et
lex lux et via vitae increpatio
- disciplinae
- ²⁴ ut custodian te a muliere mala
et a blanda lingua extraneae
- ²⁵ non concupiscat pulchritudinem
eius cor tuum nec capiaris nu-
tibus illius
- ²⁶ pretium enim scorti vix unius
est panis mulier autem viri
pretiosam animam capit
- ²⁷ numquid abscondere potest ho-
mo ignem in sinu suo ut ves-
timenta illius non ardeant
- ²⁸ aut ambulare super prunas et
non comburentur plantae eius

19. discordias CA; discordiam G | 22. gradiantur G²A; gradiatur G*; gradientur C | custodian GA; custodient C | 24. custodian GA; custodiat C | 25. nec capiaris ΣΤΜ et ali-
quot codd. cum archetypo, ut vid., cf. hebr. et LXX; ne capiaris GCA | 26. unius est C(hun.)A; unius G | 28. et non conburentur GA; huti non conburantur C.

Desunt Σ^CT(supplet T^a)WTΓ^A(partim usque ad v. 26, unius)^M.

19. profer.] prophetantem Y | men-
dacia] Q^s; mendacium Q^s *rescr.* | fallacem]
mendacem X | discordiam GX; discord'
L | ~ inter fr. disc. seminat C.

20. demittas L.

21. lega D | eam Θ^AS*Ψ^DΩ^Mαε | ~
iug. in corde tuo X*Ω^s | circumda + ea X
Ψ^D* (ex eos ut vid.) cum hebr. | guttori T^aS*.

22. cum] dum C | gradientur ... custo-
dient CQ | gradiatur G*.

23. et (10) om. T^s | lux] et lux Z^s in
marg., fol. lacerato | uiae Q^s *rescr.* | increpan-
tium A.

24. ut] et XΨ^DΩ^M | custodian] Z^{*3};
custodiat CMQ²(*rescr.*)Y*ΦZ^sΨ^D; custo-
dient X. ¶ «ut custodiat te» et sic loquitur
de lege, alii habent «custodian» Guill.,
item Iac. | et a] ** D; et D^e | extranea ΣΤ*
T^a; + qui autem adulter est propter cordis

inopiam perdet animam suam C, ex v. 32.

25. concupicas Z* | pulchritudine
Z* | eius] illius Ω^J in ras. | cor tuum om. L |
nec capiaris = XΣΤΜDΦΡΘΤ^aΣΓ^Aωστ^c cum
hebr. et LXX; nec rapiaris Ω^s; nec capiaris
cett. et Spec., cum Hier. in Ez. 27, 11 | in nuti-
bus M.

26. enim om. ΣΤ* | unus X cum Ps.-
Aug. spec. 53 | est om. GΣΤ | ~ unius panis
est Q *rescr.*; est unius panis Ωareιστ^c | uiro-
rum praeciosas animas Q cum LXX, Hier.
adv. Iovin. 1, 7, Ps.-Aug. spec. 45 et 53, etc. |
capit] rapit Ω^s. ¶ «capit» Guill.

27. ~ abscond. homo potest Ω^M;
~ potest homo abscond. Ω^{SJ} areιστ^c | ut] et
L | illius] eius XΘΩΩ^{SJ}.

28. supra Φ^G | prunam A cf. 25, 22
et 26, 21 | et non co(n)burantur ΠΗΖΓ^A
Spec. cod. M*; ut non comburantur C(huti)

19. <proferentem GAM | <testem G | <et A | 20. ¶ conserva XVIII. MDQΦΓ^A; *Div. sine num.*
GLΨ^D; <conserva CA | <et G | 21. <liga GCAM | <et G | 22. <cum ambulaveris GCAM |
<cum dormieris GA | <et G | 23. <quia GCAM | <et via G | 24. ¶ ut XVIII. MDΦΣΓ^A; *Div.*
sine num. Ψ^D; <ut GCA | <et G | 25. <non GCAM | 26. <pretium GCAM | <mulier GA |
27. <numquid GCAM | 28. <aut A | <et G.

- ²⁹ sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui non erit mundus cum tetigerit eam
³⁰ non grandis est culpae cum quis furatus fuerit furatur enim ut esurientem impletat animam
³¹ deprehensus quoque reddet septuplum et omnem substantiam domus suae tradet
³² qui autem adulter est propter cordis inopiam perdet animam suam
³³ turpitudinem et ignominiam congregat sibi et obprobrium illius non delebitur

- ³⁴ quia zelus et furor viri non parcat in die vindictae
³⁵ nec adquiescat cuiusquam precibus nec suscipiet pro redemptione dona plurima
VII. ¹ fili mi custodi sermones meos et praecepta mea reconde tibi
² serva mandata mea et vives et legem meam quasi pupillam oculi tui
³ liga eam in digitis tuis scribe illam in tabulis cordis tui
⁴ dic sapientiae soror mea es et prudentiam voca amicam tuam

VII. 2. serua G*A; fili (fili mi C) honora dominum et ualebis praeter eum (eum C) uero ne timueris alienum (alium C) serua G*C cum LXX | 3. scribe GA; et scribe C.

Desunt Σ^CWT (usque ad v. 29, mulierem, supplet T^a)Γ^M.

Ω^Magelvst Spec. codd. M³P²CR; ut non com- burentur Ψ^D Spec. cod. S.

29. mulierem] uxorem X cum Ps.- Cypr. de singul. cleric. 2 et Ps.-Aug. spec. 45 et 53 | non] et non Γ^A, cf. v. praecl.

30. grandi C | est om. Θ^{A*} | ~ est grandis Ω^M | culpa XΦS†Ω edd. Spec. codd. MCR | furatur enim om. §.

31. quoque] tamen § | reddit et T | tradit T; + et liberabit se G²ΘS²Ω^Sjae cum LXX; + et liberaret Q². ¶ quod novi addunt «et liberabit se» hebr. et anti. non habent Guill. hebr. et anti. non habent «et liberabit se» Iac.

32. adulter Φ^G | perdit MT.

34. in diem G*.

35. adquiescit XΣ^TZ^{*T} | cuiusdam

Y | plurima + in die vindictae Z*, cf. v. 34.

VII. 2. serua] praecl. fili §; praecl. fili honora dominum et ualebis praeter eum uero ne timueris alienum G²CQ²ΘΩarel [filii + mi C; ualebis] uidebis Q; uero] enim Ω^M; timueris] in ras. Θ^{A₂}, quesieris Ω^M; alium CQ] cum LXX, cf. Lucif. de s. Athan. 1, 26 et Gfb. ¶ istos uersus «honora ... alienum» nec hebr. nec anti. habent ... habentur illi uersus in greco Guill., item Iac. | mea et uiues] in ras. G² | uiues] Z² (s in ras.); uiue T Spec. | oculi tui] oculis tuis conserua X; + si uero impiger fueris ueniet ut fons messis tua et aegestas longe fugiet a te Θ^A, cf. apparatum in 6, 11.

3. ea YTgr | scribe] praecl. et CΣ^TQ² Γ^AΩ^M, cf. LXX | illa gr.

29. <sic GCA | <non G | 30. <non GCAM | <furatur GAM | 31. <deprehensus GCA | <et G | 32. <qui GCAM | 33. <turpitudinem GCAM | 34. <quia GCAM | 35. <nec adquiescit GA | <nec suscipiet G.

VII. 1. ¶ fili VII. Ω; VIII. AΘ^A; XVIII. Q; XX. MDΦST^A; *Div. sine num.* GXLΨ^D; <fili C | 2. <(fili) C | <serva GCAM | <et legem G | 3. <luga CAM | <scribe G | 4. <dic CAM.

5 ut custodiat te a muliere extra-
 nea et ab aliena quae verba
 sua dulcia facit
 6 de fenestra enim domus meae
 per cancellos prospexi
 7 et video parvulos considero ve-
 cordem iuvenem 8 qui transit
 in platea
 iuxta angulum et propter viam
 domus illius graditur
 9 in obscuro advesperascente die
 in noctis tenebris et caligine
 10 et ecce mulier occurrit illi ornatu
 meretricio praeparata ad ca-

piendas animas
 garrula et vaga 11 quietis impa-
 tiens nec valens in domo con-
 sistere pedibus suis
 12 nunc foris nunc in plateis nunc
 iuxta angulos insidians
 13 adprehensumque deosculatur iu-
 venem et procaci vultu blan-
 ditur dicens
 14 victimas pro salute debui hodie
 reddidi vota mea
 15 idcirco egressa sum in occursum
 tuum desiderans te videre et
 repperi

8. propter uiam A et aliquot codd. cum archetypo, cf. Gen. 18,2; 24,13.30; Lev. 1,16; Num. 24,6; Sam. (II Reg.) 24,7; Malachim (IV Reg.) 11,14; prope uiam GC | 9. aduesperascente die G; aduesperescentem diem C; ad uespera descendente die A | 11. in domo consistere pedibus suis GC; consistere pedibus in domo A | 15. in occursum tuum G²C(hocc.) cum codd. fere omn.; in occursu tuo G*A.

Desunt Σ^CWTΓ^A(partim a v. 12, nunc in, fol. lac.)^M.

5. custodiant Σ^T | et ab aliena om.
X | ~ facit dulcia Ω^{SJ}.

6. de fen.] per fenestram Y cum Ambr.
de virginit. 8, 47, etc. | ~ prosp. per canc. D |
prospexi + iuuenem ΘΩ^{SJ*}ae, cf. v. seq.
¶ « prospexi et uideo » Guill. « iuuenem »
hebr. Beda ant. non habent Iac.

7. et om. Ψ^D | uecordem] Y*; uecor-
des Y².

8. transeat Ω^M | in platea] Z*; per
plateam Z²Γ^Aωστ; per plateas ΦΨ^DΩ^{agret} |
propter] Ω^{M*}; prope GCMQYΦSY^DΩ^{M2S2}
edd.; secus LT.

9. aduesperescente die XΣ^TLQ*; adues-
perescentem diem C; aduesperante die Ω^M;
ad uespera descendente die A | tenebras Y* |
caliginem C.

10. illi om. Γ^{A†} | ~ occ. illi mulier
arelbst | in ornatu ag; ornata XD | mere-

tricio] M² (io in ras.) | cap.] decipiendas
Ω^{SJ*}arels. ¶ uel « decipiendas » moderni
Iac. | garula Z.

11. in domo] Z*; in domu LΦZ² |
suis om. AD Beda | ~ consist. ped. in do-
mo A.

12. nunc (1°) — plateis om. Y* | nec
foris nec in plat. Ω^{J*}.

13. adprehensum quoque Ψ^D | deos-
culatur] Z² (de in ras.); **deosculatur G;
osculatur MΩ^M, cf. Gfb. (osculata est) |
dic.] ducens Ω^{J*}.

14. uictima Ψ^D | salute + tua Y* |
deuib] G*; deuoui G²Σ^TΨ^DΩ^{SJ*}arel; uoui
st; om. Π^{H*}. ¶ « deuib » Hug. et Guill. uel
« deuoui » Iac. | redi Π^HL*Y | ~ uota
mea red. Ω^M.

15. in occursu tuo G*A | desideran-
tes te Ψ^D | ~ uid. te Σ^T.

5. <ut GCAM | <et A | 6. <de GCAM | 7. <et A | <considero M | 8. <qui GA | <iuxta C |
 <et A | 9. <in obscuro GAM | 10. <et ecce GCA | <praeparata G | <garrula GCM | 11. <nec
 GA | 12. <nunc foris GCAM | 13. <adprehensumque GCAM | <et G | 14. <victimas GCAM |
 15. <idcirco GCAM | <desiderans GA.

- ¹⁶ intexui funibus lectulum meum
stravi tapetibus pictis ex Aegypto ¹⁷ aspersi cubile meum
murra et aloe et cinnamomo
¹⁸ veni inebriemur uberibus donec
inlucescat dies et fruamur cupitis amplexibus
¹⁹ non est enim vir in domo sua
abiit via longissima
²⁰ saccum pecuniae secum tulit
in die plenae lunae reversurus
est domum suam
- ²¹ inretivit eum multis sermonibus
et blanditiis labiorum pro-
traxit illum
²² statim eam sequitur quasi bos
ductus ad victimam et quasi
agnus lasciviens et ignorans
quod ad vincula stultus tra-
hatur
²³ donec transfigat sagitta iecur
eius velut si avis festinet ad
laqueum et nescit quia de pe-
riculo animae illius agitur

16. lectulum meum G *sec. frequentiorem usum Hieronymi in V. T.*; lectum meum GA *cum ant. vers.* | stravi C; strabi A; et stravi G, *cf. LXX* | 17. cubile meum *scribimus cum plerisque codi.*; cubilem meum GC, *cf. infra 30, 26*; cubiculum meum A | cinnamomo A; cynamomum C; cinnamo G | 18. cupitis CA; cubitis G* *ut vid.*; concupitis G² | 19. uia longissima GA; in uiam longissimam C | 20. in die GA; in diem C | domum suam GA; in domum suam C | 22. ignorans CA; ignorat G | 23. festinet GC; festinat A.

Desunt Σ^cWG^A(partim usque ad v. 22, uictimam)^M.

16. funibus + **** Z* | lectulum = CXΣ^TΩ^SΙagrelst; lectum *cett. et Beda cum Gfb., Valv., Ambr. de Cain 1, 4, 14, etc.* | et stravi GΣ^TΓ^AΩ^M, *cf. LXX et Ambr. l. l.* | tappetibus CXΣ^TΘ; tapitibus A | pinctis C | *ex om. C* | egypto XYΩ^SJ; aegipto T; egypto Σ^TΠ^HΩ^Ma.

17. cubile] Σ^T*; cubilem GCXΣ^T₂ Y*Z*S*; cubiculum A; lectulum Ω^S | murra = G*Σ^T₂Π^H*AL*M*Z*T*; m[.]rra D; murr* S*; murram Σ^T*; myrra CQ² (*rescr.*)YΦΩΖ²S²Ω^S; mirra G³XΠ^H₂L²M²T² Ψ^DΩ^Ma; myrrha grēbst | et (10) *om. ΦΩΖ² cum hebr.* | haloe C; aloē QY; aloen Σ^T | cinnamomo] Σ^T*M*; cinamomo M²QΩ^Ja; cynamomo Φ^PΩ^S; cynamomum CY²; cinnamomum T; cinnamo GXΣ^T₂ *cum Ambr. l. l.*; cynamo Y*.

18. cupitis] cubitis G* (*ut vid.*)XYΨ^D; concupitis G²; cupidinis L; cupid [...] D | ampl.] complexibus T; [...]plexibus Γ^A |

~ et donec illuc. dies fr. cup. ampl. Ω^M; ~ et fr. cup. ampl. donec inluc. dies ΦS² Ψ^DΩ^SΙarebst.

19. in domu LΦ^P | in uia longissima S*, *cf. hebr.*; in uiam longissimam C.

20. in diem CX | reuersus est L*Ψ^D Ω^J; + in CXLQΨ^DΩ^SΙ*agrelst, *cf. LXX.*

21. inretiu G* | eum] Z*; cum Z² | blanditis A | lab. + suorum A *cum hebr.* | illum] eum Ω^M.

22. ea Ψ^D | ~ ad uict. ductus Φ^{RG} Ψ^D | ignorans] Σ^T₂ (rās *in ras.*); ignorat Gr; ignora* Π^H; + et nescit Ω²ΦΖ²Ψ^DΩ^Mage, *cf. v. seq.* ¶ « et ignorans quod » Hug. | quod + gigantes ibi sunt et L², *ex 9, 18* | ad uinculum C | trahatur] L*^s; trahetur L².

23. transf. sag.] *in ras. lat. spat.* Φ^P₂ | iecor DQ*Y*T; gecur C | ueluti C | si aues DT; suavis Φ^PΘ^A | festinet] Ω^J*; festinat AYΩ^M₂; festina D | quia] quod *edd.* | illius] eius LQ.

16. <intexui GCAM | <stravi GA | 17. <aspersi GA | 18. <veni CAM | <et GA | 19. <non GCAM | 20. <saccum CAM | <in A | 21. <inretivit GCAM | <et GA | 22. <statim GCAM | <et quasi A | <et ignorans G | 23. <donec GCAM | <velut GA | <et A.

- ²⁴ nunc ergo fili audi me et adtende
verba oris mei
- ²⁵ ne abstrahatur in viis illius mens
tua neque decipiari semitis
eius
- ²⁶ multos enim vulneratos deiecit
et fortissimi quique interfici
sunt ab ea
- ²⁷ viae inferi domus eius penetrantes
interiora mortis
- VIII. ¹ numquid non sapientia clamat
et prudentia dat vocem suam
- ² in summis excelsisque verticibus
super viam in mediis semitis
stans ³ iuxta portas civitatis

- in ipsis foribus loquitur di-
cens
- ⁴ o viri ad vos clamito et vox mea
ad filios hominum
- ⁵ intellegite parvuli astutiam et
insipientes animadvertisse
- ⁶ audite quoniam de rebus mag-
nibus locutura sum et aperiens
labia mea ut recta praedi-
csem
- ⁷ veritatem meditabitur guttur
meum et labia mea detesta-
buntur impium
- ⁸ iusti sunt omnes sermones mei
non est in eis pravum quid
neque perversum

24. adtende uerba GC; adtende uerbis A | 25. semitis eius GA; semitis illius C | 27. interiora Σ^TM* cum Beda, cf. 18,8, ubi idem verbum hebraicum eodem modo versum est; in interiora CM²; inferiora GA vi fortasse verbi inferi quod in priore parte versus legitur.

VIII. 6. praedicem C; praedicent GA et plerique codd., minus recte, ut vid.

Desunt Σ^C(usque ad v. 27, interiora)WΓ^M.

24. filii ... audite ... adtendite Z* cum
hebr., cf. 8, 32 | filia Θ^{A*}; fili mi QTΩ^Sag
telat | ~ audi me fili L | uerba] Z*Ω^{J*};
uerbis ADY*Φ^{RG}Z²Ψ^DΩ^{SJ2} edd.; uerb* L*.
25. illius] eius Q | semitis] in nutibus
X, cf. 6, 25 | eius] illius CXΘS.
26. deiecit] decepit G ex v. praec.;
diremit Γ^A; + mulier T | interf.] uulnerati Σ^T.
27. uia X | inferis Θ^{H*}; inferni A |
eius] illius Ω^M | interiora = Σ^TM*ΤΩ^S
agrebs Beda; in interiora CXM²Ω^Jwt, cf.
hebr., LXX, Ambr. de Cain et Abel 1, 5, 15
(in secessum); inferiora GΠ^H(inf. Π^{H*}, imf.
Π^{H2})ALDYΘZ^{*S*}Γ^A; in inferiora QΦZ²S²
Ψ^DΩ^M. ¶ anti. sec. hebr. « in inferiora »

... quod si secundum quosdam ponitur ibi
« in interiora » nichil tangetur de sensu Guill.
et Iac. | mortis] in ras. G².

- VIII. 1. numquid L²; num L* | non
om. Σ^{T*} | dedit Ω^S.
2. uertic.] uirtutibus Ω^M | supra XΘ
Ω^{SJ} edd. | stant T.
3. portam YΩ^M | in om. G*.
5. astutia Π^H | animum aduert[.]e D.
6. quoniam om. Q* | magnis + ***
Q | aperiantur X(hap.)ΘΨ^D | pr(a)edicem
= CXΠ^HΨ^D; pr(a)edicent cett. et Beda.
7. ueritate Z | guttor T | labia] uerba
Ω^M.
8. non] et non T | peruersum] super-
uum C.

24. ¶ nunc Div. sine num. G; <nunc CAM | <et G | 25. <ne GCA | <neque G | 26. <multos
GCAM | <et A | 27. <viae GCAM.

VIII. 1. ¶ numquid VIII. Ω; XX. Q; <numquid GCAM | 2. <in summis GCA | <in me-
diis GA | 3. <iuxta M | <in A | 4. ¶ o Div. sine num. X; <o GCAM | <et G | 5. <intellegite GC
AM | 6. <audite GCAM | <et A | 7. <veritatem GCAM | <et A | 8. <iusti GCAM.

9 recti sunt intellegentibus et ae-
 qui invenientibus scientiam
 10 accipite disciplinam meam et
 non pecuniam doctrinam ma-
 gis quam aurum elige
 11 melior est enim sapientia cunctis
 pretiosissimis et omne deside-
 rabile ei non potest comparari
 12 ego sapientia habito in consilio
 et eruditis intersum cogitatio-
 nibus
 13 timor Domini odit malum arro-
 gantiam et superbiam et viam
 pravam et os bilingue detes-
 tor

14 meum est consilium et aequitas
 mea prudentia mea est fortis-
 tudo
 15 per me reges regnant et legum
 conditores iusta decernunt
 16 per me principes imperant et
 potentes decernunt iustitiam
 17 ego diligentes me diligo et qui
 mane vigilant ad me inve-
 nient me
 18 mecum sunt divitiae et gloria
 opes superbae et iustitia
 19 melior est fructus meus auro et
 pretioso lapide et genimina
 mea argento electo

12. habitu in G²CA; inhabitu in G* | 14. mea prudentia GA; mea est prudentia et C |
 18. opes superbae GA; opes superuiae C | 19. pretioso lapide C *et conplur. codd. cum Spec.*;
 lapide (-di G*) pretioso GA *cum LXX, cf. Tob. 13,21; ps. 18,11 et 20,4, etc.*

Desunt WΓ^M.

9. intellegentibus + eam Ψ^D | et] in ras. Y²; om. Ω^S | aequi] qui Ψ^D | sci-
 entiam] disciplinam X, cf. v. seq.

10. accipe Γ^A | meam om. L* | doc-
 trina Ψ^D | aurum] thesaurum Ω^{SI*}. ¶ « au-
 rum » Hug. et Guill.

11. est om. C *cum LXX, cf. hebr.* | enim
 om. Ω^{SI} | pretiosissimis] *praem.* opibus Φ^{GP2}
 Ψ^DΩagels, cf. 3, 15; + opibus Ζ²ΘS²;
 + gemmis T². ¶ hebr. et anti. non subiungunt [non habent Iac.] « opibus » Guill. et
 Iac. | omni L*.

12. et ego Q | habito — 13. domini
 om. Ω^{I*} | inhabito G*Q*; predico X | in
 + omni Q | et om. G* | eruditus Y* | inter-
 sum + in S*.

13. arrog.] *praem.* et S²(ut vid.)Γ^{A*},
 cf. LXX | uiam] uitam G* | ~ prauam
 uiam L* | bislinguae Φ^P | detestor] Γ^{A*}

(ut vid.); detestatur Γ^{A2}Ψ^DΩ^M *Spec. codd. M*CR.*

14. mea (r^o) — fort.] prudentia mea
 et fortitudo mea est Ω^M | mea (r^o) + est
 CXΘΖ*Ψ^DΩ^{SI} *edd.* | mea (r^o) *praem.* et
 CΣ, cf. LXX | est (r^o) om. Ω^S.

16. per me] in ras. Π^{H2} | principes —
 iustitiam om. Π^{H*} | principem S*.

17. et ego L* | et om. Γ^{A*} | uigila-
 uerint Ω^M(ut vid.)^{SI}are. ¶ Beda et ant.
 « uigilant » Iac. | inuen.] *praem.* inuigilent
 et X.

18. mecum] meum Ω^M | gloria] S*³;
 gloriae YTS²Γ^A *Spec. codd. P*S;* + et Γ^A |
 opussuperbiae Y* | super(b)iae CQ*Θ^AT*;
 supernae Ψ^Dgr; superflue Σ^T | iusticie X.

19. est + enim Ω^Mrelat | et (r^o) om.
 Y | lapidi G*X | ~ lap. pret. GALMQΦ
 Ψ^DΩ *edd. cum LXX.*

9. <recti GCAM | 10. ¶ accipite XXI. MΦSI^A; *Div. sine num.* Ψ^D; <accipite GCA | <doctri-
 nam GA | 11. <melior GCAM | <et GA | 12. ¶ ego VIIIIL A; *Div. sine num.* GL; <ego CM |
 <et A | 13. <timor GCAM | 14. <meum GCAM | 15. <per GCAM | <et G | 16. <per GCA
 M | 17. <ego GCAM | 18. <mecum GCAM | 19. <melior GCAM | <et genimina G.

20 in viis iustitiae ambulo in medio
 semitarum iudicii
 21 ut ditem diligentes me et the-
 sauros eorum repleam
 22 Dominus possedit me initium via-
 rum suarum antequam quic-
 quam faceret a principio
 23 ab aeterno ordita sum et ex anti-
 quis antequam terra fieret
 24 necdum erant abyssi et ego iam
 concepta eram necdum fontes
 aquarum eruperant ²⁵necdum
 montes gravi mole constiterant
 ante colles ego parturiebar ²⁶ad-
 huc terram non fecerat et flu-

mina et cardines orbis terrae
 27 quando praeparabat caelos ade-
 ram quando certa lege et gyro
 vallabat abyssos
 28 quando aethera firmabat sursum
 et librabat fontes aquarum
 29 quando circumdabat mari ter-
 minum suum et legem pone-
 bat aquis ne transirent fines
 suos
 quando appendebat fundamenta
 terrae ³⁰cum eo eram cuncta
 conponens et delectabar per
 singulos dies ludens coram eo
 omni tempore

22. initium A cum LXX, sed etiam cum Aquila, Symmacho, Theodotione, ipsoque Hieronymo,
ubi in commentariis suis vel epistolis textum hebraicum huius versus transtulit; initio G, vel in initio C,
cum ant. vers. | 23. hordita sum C, qui solus textum archetypi hic servavit, cf. Psalt. iuxta Hebr.
 2,6 et Is. 30,1, ubi idem verbum hebraicum ordiri versum est; ordinata sum GA.

Desunt WT^M.

20. ambulabo Tr; ambula** Q*; +
et Ω^s.

21. ditem] T*; diligem T^a.

22. possidet Z | initium = AY*T*S
*cum LXX, Aq., Symm. et Theod., Hier. in ep. ad Eph. 2, 1, in Is. 26, 13, et ep. 140, 6, 4-5, etc., cf. hebr.; initio GXΠ^HΜΦ^GΘΖ*T^aΓ^AΨ^D cum Ps.-Aug. spec. 2, etc.; init[.] D; in initium Y* cum Hilar. de Trin. 1, 35 et 4, II, etc.; in initio CΣLQΦ^RPZ^aΩ edd., cf. Aug. passim et Hier. in Mich. 4, 8 (in principio); ab inicio Ω^s. ¶ al. in initio S | suarum om. Y| ante T* | a] *** G*.*

23. ab] *praem.* et C | ordita = C(hor.)
cum hebr.; ordinata cett. | et om. L *cum hebr.*
et LXX | fieret] erat T*; erit T^a.

24. necdum (r^o)] nondum ΦΖΥ^DΩ
edd.; [...]dum D | et om. L* | eruperunt A.

25. consisterant XΨ^D | ante] super
 Ω^s | colles] *praem.* omnes age cum LXX,
Cypr. test. 2, 1, Hier. in Is. 53, 7, Ps.-Aug.
spec. 2, etc. | pariebar G* | ~ partur. ego Ω^s*.
 26. terram] terra S*Ψ^D.

27. parabat Σ^T cum Ambr. de fide 5, 2,
 30 et Hier. in Is. 44, 24 | certam legem Ψ^D |
 abyssus Z*; abissus T*.

28. aeth.] aeterna C | liberabat Θ^{H*};
 libabat Θ^{H2}.

29. mare Z*Ψ^D | transiret Θ; transer-
 rent Y* | fines] terminos G | suos om. Ω^M |
 fundamen Σ^{T*}.

30. cuncta om. Ω^{M*} | comp.] disponens
 Ω^{J*} cum Cypr. test. 2, 1, etc. ¶ uel «disponens»
Iac. | ludens om. Ω^{M3}. ¶ «ludens» Hug. et
 Guill. Beda ant. hebr. habent bis [i. e. hic
 et v. 31] «ludens» Iac. | coram] cum X.

20. <in viis GCAM | 21. <ut GCA | 22. ¶ dominus X[XI]. Q; XXII. MDΦSFΓ^A; *Div. sine
 num.* GLΨ^D; <dominus CA | <antequam G | 23. <ab AM | <et GC | 24. <necdum erant GA
 M | <necdum fontes GCAM | 25. <necdum GA | <ante GCM | 26. <adhuc GA | 27. <quando
 praeparabat GCAM | <quando certa GA | 28. <quando GCAM | <et G | 29. <quando circum-
 dabant GCAM | <et GA | <quando appendebat GCAM | 30. <cum G | <et GA | <ludens G.

31 ludens in orbe terrarum et de-
 liciae meae esse cum filiis ho-
 minum
 32 nunc ergo filii audite me beati
 qui custodiunt vias meas
 33 audite disciplinam et estote sa-
 pientes et nolite abicere eam
 34 beatus homo qui audit me qui
 vigilat ad fores meas cotidie et
 observat ad postes ostii mei
 35 qui me invenerit inveniet vitam
 et auriet salutem a Domino
 36 qui autem in me peccaverit lae-
 det animam suam omnes qui
 me oderunt diligunt mortem
IX. 1 sapientia aedificavit sibi do-

mum excidit columnas septem
 2 immolavit victimas suas miscuit
 vinum et proposuit mensam
 suam
 3 misit ancillas suas ut vocarent
 ad arcem et ad moenia civitatis
 4 si quis est parvulus veniat ad me
 et insipientibus locuta est
 5 venite comedite panem meum
 et bibite vinum quod miscui
 vobis
 6 relinquite infantiam et vivite et
 ambulate per vias prudentiae
 7 qui erudit derisorem ipse sibi
 facit iniuriam et qui arguit
 impium generat maculam sibi

31. in orbe GA; in horbem C | 32. filii audite GC; fili audi A | 34. qui uigilat GA;
et qui uigilat C | ad fores meas A; ad fores meos GC, *contra usum Hieronymi*.

IX. 2. immolabit C | 5. uinum GA; uinum meum C | 6. per uias GA; per uiam C.

Desunt WT^M.

31. ludens] *praem.* et *æ* | in orbem
 C(horb.)DQY*ΦTSΩ_a | meae] me X.
 32. ergo *om.* Π^{H*} | fili audi XAL*
cum LXX; fili audite Y*Ω^M.
 33. abic.] adipere a.

34. qui (2°)] S*; et qui CS²Ω³æ_{est},
Miss. moz., P. L. 85, 625, *cf. LXX* | meos
 GCXΣΦ^{RGΨD} et *Miss. moz. l. l.* ¶ meos S |
 cotidie] tota die Ω. ¶ Beda ant. « cotidie »
Iac. | obseruet Φ^P.

35. ~ inuenerit me Y | uitam + aeter-
 nam X | auriet = G*XΣΠ^HALM*DQ
 YΘ^A; hauriet G²M² cett.

36. qui — suam *om.* X | l(a)edit ΣZ*
 T; delet G; + ** Φ^G | omnes] *praem.* et Q
 Γ^{A2} *Miss. moz. l. l. cum LXX* | diligent Σ.

IX. 1. aedificabit XΦ^PΨ^D.

2. immolabit C(inm.)X | uinum *om.* Π^H.

3. ut *om.* T* | uocaret A, *cf. hebr. et*
LXX; uocarem Y* | ad (2°) *om.* ΣΥΓ^{A*}
(ut vid.) Greg. M., P. L. 76, 693 B (bis), Miss.
moz. l. l. | ciuitatis + dicens T *Miss. moz.*
l. l. cum LXX.

4. insip.] insipientibus Ω^{M*} | est +
 dicens Q, *cf. Cypr. test. 2, 2* (dixit). ¶ sum L.

5. meum] mecum G* | uinum +
 meum ΟΨ^P.

6. infantia Π^H | per uias] Z*; per
 uiam CΩ^M, *cf. hebr.*; in uias Φ^RZ³Ψ^DΩ^I;
 in uiis Φ^G. ¶ hebr. et anti. habent « in »
Guill.

7. ipsi L* *ut vid.* | ~ sibi iniuriam
 facit ΦΨ^DΩ; ~ inuierit sibi facit *arelste* |
 ~ generat sibi mac. Π^H; ~ sibi mac. gene-
 rat Ω *arelbstc.* ¶ « generat maculam sibi »
Guill.

31. <ludens GCM | <et GA | 32. <nunc GCAM | <beati G | 33. <audite GCAM | <et nolite
 G | 34. <beatus GCAM | <qui vigilat G | <et G | 35. <qui GCAM | <et G | 36. <qui autem
 GCA | <omnes GAM.

IX. 1. ¶ sapientia IX. Ω; X. ALΘ^A; XXII. Q; XXIII. MDΦST^A; *Div. sine num.* GXΨ^P;
 <sapientia C | <excidit GA | 2. <immolavit CM | <miscuit GA | 3. <misit GCAM | <et G | 4. <si
 GCAM | <et G | 5. <venite GCAM | <et G | 6. <relinquite GCAM | <et ambulate G | 7. <qui
 erudit GCAM | <et G.

- ⁸ noli arguere derisorem ne oderit
te argue sapientem et dili-
get te
- ⁹ da sapienti et addetur ei sapien-
tia doce iustum et festinabit
accipere
- ¹⁰ principium sapientiae timor Do-
mini et scientia sanctorum
prudentia
- ¹¹ per me enim multiplicabuntur
dies tui et addentur tibi anni
vitae
- ¹² si sapiens fueris tibimetipsi eris si
inlusor solus portabis malum
- ¹³ mulier stulta et clamosa plena-
que inlecebris et nihil om-
nino sciens
- ¹⁴ sedet in foribus domus suae super
sellam in excelso urbis loco
- ¹⁵ ut vocaret transeuntes viam et
pergentes itinere suo
- ¹⁶ quis est parvulus declinet ad me
et recordi locuta est
- ¹⁷ aquae furtivae dulciores sunt et
panis absconditus suavior
- ¹⁸ et ignoravit quod gigantes ibi
sint et in profundis inferni
convivae eius.

8. diligit GA; diligit C | 9. da sapienti G*A; da sapienti occasionem G²C(hocc.) | festinauit A | 12. si inlusor GC; si autem inlusor A | 15. transeuntes uiam C et aliquot alii cum archetypo, ut vid., cf. hebr.; transeuntes per uiam GA, ut frequentius in hac versione legitur | 16. quis GA; qui C cum ant. vers. | 18. ignorabit GA | eius G*A; eius qui adplicabit illi descendet ad inferos nam qui discesserit ab ea saluabitur G²; eius qui applicatur illi descendet ad inferos nam qui habscesserit hab eis saluabitur qui nititur mendaciis hic pascit uen-
tos immo autem ipse sequitur aues uolantes C, cf. 10,4.

Desunt WΓ^M.

8. odierit G*; odiat X | argue — te
(20) om. G* | diligit CXDQYΘZ*TS* Spec.
codd. M*P.

9. sapienti = G*XAL*DQ*YΦ^G Spec.
cum hebr.; sapientem occasionem M*; sa-
pienti occasionem G²L²M²Q² cett. cum LXX
et Ps.-Aug. spec. 32 et 38, cf. Caes. Arel. serm.
234 (ed. Morin, p. 889) | additur XYTS* |
et (20) om. Ψ^D | festinauit Π^HAQ*Y*Z*S* |
percipere Σ.

10. scientiae Q.

11. me] hoc C | dies om. L* | tibi annis
uitae A* ut vid.; anni uitae tue X, cf. LXX.

12. si (I^o) om. Ψ^D | eris + et proximis
tuis LMΦ^PΩ^S cum LXX et Aug. ep. 264, 2,
serm. 35, 1 et 3, etc. ¶ «eris si autem» Hug.
et Guill. | si + autem ALMDQYΦΘZ²S
Γ^AΨ^DΩ edd., cf. hebr. et LXX | inlusor + es
Ψ^D*; + et T*.

13. nihil omn.] nec omn. Ω^S; nicilho-
minus X.

14. sedet] S*; sedet Σ^TLΘZS²Γ^AΨ^D
agre | domus suac] suis Ω^{M†}; + sedens L* |
in (20)] Γ^{A*}; et in S*Γ^{A2}.

15. uocet τ | uiam = CQΦ^{RG}Z²Ψ^D,
cf. hebr.; per uiam Z* cett. ¶ hebr. ant.
«transeuntes uiam» nec interponunt «per»
Iac., item Guill. | et om. Γ^{A2} | in itinere XDYΩ.

16. quis] Π^{H*}; qui CXΠ^{H2}MZ*Σgστ
Beda, cum Ambr. de Cain et Abel 1, 4, 14 et
Aug. de Gen. c. Man. 2, 27, 41 | ad] a Ψ^D |
uecordis X.

17. fortuiae Θ^A.

18. ignorabit GXA; ignouit Π^{H*} |
gygantes CMΩ^S; gignantes Σ^T | sint] L²,
sunt XL*²YΦ^P*Θ^{A*}S*; om. Ω^M | ~ ibi
(sint) gig. Ωarelbστ | in om. YT | inferi G |
conuiuae] in ras. Ω^{S2} | eius + qui adplica-

8. <noli GCAM | <argue A | 9. <da GCAM | <doce GA | 10. ¶ principium XXIIII. MDΦ^S
Γ^A; Div. sine num. Ψ^D; <principium GCA | <et G | 11. <per GCAM | <et G | 12. <si sapiens G
CAM | <si inlusor GA | 13. ¶ mulier XXIII. Q; <mulier GCAM | <et nihil G | 14. <sedet GCA |
<super G | 15. <ut GA | 16. <quis GCAM | <et G | 17. <aquae GCAM | 18. <et ignoravit G
CAM | <et in G | <(qui applicatur) C | <(qui nititur) C.

X. 1 PARABOLAE SALOMONIS

- Filius sapiens laetificat patrem
filius vero stultus mestitia est
matris suae
- ² non proderunt thesauri impietatis
iustitia vero liberabit a morte
- ³ non affliget Dominus fame ani-
mam iusti et insidias impio-
rum subvertet
- ⁴ egestatem operata est manus re-
missa manus autem fortium

- divitias parat
- ⁵ qui congregat in messe filius
sapiens est qui autem stertit
aestate filius confusionis
- ⁶ benedictio super caput iusti os
autem impiorum operit ini-
quitatem
- ⁷ memoria iusti cum laudibus et
nomen impiorum putrescit
- ⁸ sapiens corde praecepta susci-
piet stultus caeditur labiis

X. 1. parabolae salomonis GA; *om. C* | matris GC; matri A *cum LXX* | 2. impietatis GA; iniquitatis C, *ex ant. vers.* | liberauit GA | 5. stertit GA; stertet C | filius confusionis GA; filius confusionis est C | 6. operit (-ruit G*) iniquitatem G; hoperiet iniquitatem C, *cf. LXX et v. 11*; operit iniquitas A | 8. suscipiet GC; suscipit A | cedetur GA; cedetur C.

Desunt WΓ^M.

bitur illi descendet ad inferos nam qui abs-
cesserit ab ea saluabitur G²CX²Q²ΘΩ
arelbst [a(d)plicatur CXΘ, *praem.* enim
ΧΩαρελ; descendat ad infernos X; qui
discesserit G, plauserit Q *ut vid.*; hab eis C;
saluab. + qui nititur mendaciis hic pascit
uentos immo autem ipse sequitur aues uol-
antes C, *ef. 10, 4*] *cum versione coptica*. ¶
« qui ... saluabitur » *del. Hug.* quod noui
habent sic « qui ... saluabitur » nec hebr.
nec anti. habent *Guill.*, *item Iac.*

X. 1. parab. sal.] D; *om. CD^eΨ^DΩ^{SJ*}aq;*
+ filii dauid regis irlm (ierlm Ω^J) Ω^{MJ^a}. ¶
« parabole solomonis » hic est secundus
titulus *Hug.* « parabole solomonis » *Guill.* |
salomonis Θ^AT; solomonis L | patrem +
suum X | uero] autem X | matris] Σ^{C*};
matri Σ^{C^a}AMDΘTS *Sal. cum LXX*.

2. non] nil Ω^{SJ}agrelbst | thesauris
Π^{H*} | impiet.] iniquitatis C *Spec.*, *cf. Ps.-*
Aug. spec. 22 | liberauit GΙΠ^HALDQ*Z*.

3. a(f)fligit XDT | ~ an. iusti fame
ΔΩ^J *Brev. goth.*, *P. L. 86, 291* | subuer-
tit T.

4. egestate Π^H | autem *om. L** | pa-
rat + qui nititur mendaciis hic pascit uentos

idem autem ipse sequitur aues uolantes G²
ΣQ²ΘΩarelbst *Brev. goth. l. l.* [qui autem
Ω; ~ mend. nittitur Ω^J; uentum Ω^S;
autem ipse *om. Ω*] *cum Hier. c. Rufin. 3, 43*
et Cassian. coll. 15, 7, cf. Ps.-Aug. spec. 84. ¶
« qui ... uolantes » *del. Hug.* hoc proverbium
« qui ... uolantes » non habent hebr. et anti.
Guill., *item Iac.*

5. in messem G* *ut vid.* | stertit] Y²
(r *in ras.*); stertet CΙΠ^H *Spec. codd. M*P**;
extertit X | confusionis + est CXLG^{A^a}.

6. benedictio + domini XLMΦΖ²Γ^A
Ψ^Darelbst *Brev. goth. l. l. cum LXX et Caes.*
Arel. serm. 48, 6 (*ed. Morin, p. 211*); + dei
Ω | operiet C(hop.)Σ, *cf. v. 11*; operuit G*;
cooperit T² (*ex cop.*); operatur Ψ^D | iniqui-
tatem] Γ^{A*}; iniquitate Σ^a; iniquitas ΑΓ^{A^a}
Ωgrelbst *Beda.* ¶ *Beda* « iniquitas » *Guill.*
Beda « iniquitas », al. « iniquitatem » *Iac.*

7. iustorum Σ *cum LXX, Caes. Arel.*
serm. 218, 4 (*ed. Morin, p. 821*), *Hilar. Arel.*
vita Honor. 2 | putrescit XYZ*T.

8. corda Σ^TΘ^{A*}; cor dei D | susci-
piet] S*; suscipit ΣADQY*(t *in ras.*)Θ^HS²
Γ^AΨ^DΩ^Mwst | stultus + autem L* | c(a)e-
detur CL.

X. 1. ¶ parabolae X. Ω; XI. AΘ^A; XXIII. Q *ut vid.*; XXV. MDΦSΓ^A; *Div. sine num.*
GXΣ^TLΨ^D | <filius sapiens GCAM | <filius vero G | 2. <non GCAM | <iustitia GA | 3. <non
GCAM | <et G | 4. <egestatem GCAM | <manus GA | 5. <qui congregat GCAM | <qui autem
GA | 6. <benedictio GCAM | <os GA | 7. <memoria GCAM | 8. <sapiens GCAM | <stultus G.

- ⁹ qui ambulat simpliciter ambulat confidenter qui autem depravat vias suas manifestus erit
¹⁰ qui annuit oculo dabit dolorem stultus labiis verberabitur
¹¹ vena vitae os iusti et os impiorum operiet iniquitatem
¹² odium suscitat rixas et universa delicta operit caritas
¹³ in labiis sapientis invenietur sapientia et virga in dorso eius qui indiget corde
¹⁴ sapientes abscondunt scientiam

- os autem stulti confusioni proximum est
¹⁵ substantia divitis urbs fortitudinis eius pavor pauperum egestas eorum
¹⁶ opus iusti ad vitam fructus impiorum ad peccatum
¹⁷ via vitae custodienti disciplinam qui autem increpationes relinquit errat
¹⁸ abscondunt odium labia mendacia qui profert contumeliam insipiens est

11. et os GA; hos autem C *cum LXX et v. 6 | operiet GC(hop.)*; operit A, cf. vv. 6 et 12 | 12. operit GA; hoperiet C, cf. v. 11 | 13. inuenietur G *cum plur. codd., Spec., Beda;* inuenitur GA | indigit C | 14. sapientes abscondunt (habs. C) scientiam CA; sapientes abscondunt sapientiam G | 17. increpationes GC; increpationem A.

Desunt WT^M.

9. qui (r^o) — 10. uerberab. om. ΘΑ* | manifestatus M*.

10. annuit ΓΑ*; annuet ΓΑ² | oculum G Spec. codd. M²P* | et stultus Ψ^D *edd. cum hebr.*, cf. LXX | uerber.] uulnerabitur Y; + at qui palam arguit pacificat ΣQ²ΘΗΑ² [at] et Q; pacem facit Q] *cum LXX*, cf. Aug. serm. 82, 5, 8; + qui applicabitur illi descendet ad inferos nam qui habcesserit hab eo saluabitur C, cf. 9, 18. ¶ non habent hebr. et anti. ... «qui palam arguit pacificat» Guill.

11. uena uitae] ΓΑ* *ut vid.*; uia uitae ΓΑ²; bona uita T | et os) os autem C(hos) ΘΩ *cum LXX et v. 6*. ¶ hebr. ant. et Beda «et os » Iac., item Guill. | operiet] Z* Spec.; operit ΣΑΦΖ²ΓΑΩ *edd. cum vv. 6 et 12*; operatur Ψ^D | iniquitatem] ΓΑ* *ut vid.*; iniquitate Σ; iniquitas ΓΑ².

12. et om. Ω³ | operit] Spec.; operiet C(hop.)Q *cum Ambr. Autpert. conflict.* 7,

cf. Cassian. coll. 16, 18 (proteget) et v. praec.

13. inuenitur CXAQΦΡ*ΩΜ³ arelbst. ¶ «inuenietur » Hug. hebr. ant. Beda «inuenitur » Iac. | uirga] in ras. Ω^{M²} | in dorso Σ^T | qui indigit corde CXT; qui indigens corde est L, ex 11, 12.

14. scientiam] in ras. lat. spat. Q²; sapientiam GX Spec. codd. MP*C. ¶ ant. mod. «scientiam » uel «sapientiam » Iac. | stulti] ΘΑ² (i in ras.); iusti Ω^{M*}.

15. diuinitatis Y* | eius] est Ω^M.

16. fructus + autem XQ²YΦΘΖ²S² Ψ^DΩ *edd. cum LXX* | impiorum Θ.

17. uiam G; uias Ψ^D | custodientibus ΣΜΘΓΑ Spec. codd. MPCR | increpationem AL*Q *cum hebr.*, sed cf. 1, 25; 5, 12; 12, 1, etc. | relinquet C Spec. codd MP; hodit Σ^T, ex 15, 10.

18. contumeliam] Z*; contumelia Π^{H*} Y*Z²; contumelias Π^{H²}Φ^{GP}Ψ^D *cum LXX*.

9. <qui ambulat GCAM | <qui autem GA | 10. <qui GCAM | <stultus G | <(qui applicabitur) C | 11. <vena GCAM | <et G | 12. <odium GCAM | <et G | 13. ¶ in labiis Div. sine num. G; <(in labiis CAM | <et G | 14. <sapientes GCAM | <os GA | 15. <substantia GCAM | <pavor GA | 16. <opus GCA | 17. <via GCAM | <qui GA | 18. <abscondunt GCAM | <qui G.

- ¹⁹ in multiloquio peccatum non deerit qui autem moderatur labia sua prudentissimus est
²⁰ argentum electum lingua iusti cor impiorum pro nihilo
²¹ labia iusti erudiant plurimos qui autem indocti sunt in cordis egestate morientur
²² benedictio Domini divites facit nec sociabitur ei afflictio
²³ quasi per risum stultus operatur scelus sapientia autem est viro prudentia
²⁴ quod timet impius veniet super eum desiderium suum iustis dabitus

- ²⁵ quasi tempestas transiens non erit impius iustus autem quasi fundamentum sempiternum
²⁶ sicut acetum dentibus et fumus oculis sic piger his qui miserunt eum
²⁷ timor Domini adponet dies et anni impiorum breviabuntur
²⁸ expectatio iustorum laetitia spes autem impiorum peribit
²⁹ fortitudo simplicis via Domini et pavor his qui operantur malum
³⁰ iustus in aeternum non commovetur impii autem non habentabunt in terram

21. morientur GC; moriuntur A | 22. ei ΣΤΔ *cum archetypo*, *ut vid.*, cf. hebr., *Theodotionem*, LXX; eis GCA | 23. prudentia GA; prudenti C.

Desunt WT^A(partim a v. 29, malum, fol. lac.)^M.

19. in multoloquio X; in multiloquio ΣΤ; in multiloquio G* | ~ non deerit pec. Ωareλβε, cf. hebr. et LXX. ¶ « peccatum non deerit » Guill.
 20. electi a | cor + autem ΚΓΑΨΔ areλβε cum LXX | pro nihilum T*.
 21. plur.] proximos Ω^s | moriuntur ΧΣΑ *Spec. codd. MP*CR*; ***moriuntur M.
 22. ***diuites Φ^R | facit] C*; faciet C^s | sociab.] satiabitur Q | ei = ΣΤΔgrω cum hebr. et LXX; om. L*; eis L^s cett.
 23. est om. Φ^P | prudentia] M*(ut *vid.*) Q*Y*Z*; prudenti CXΣM²Q^sY^sZ^sΨ^D. ¶ « prudenti » Hug. sec. hebr. et anti. « prudentia », tale est hebr. quale supra II (v. 6) « et prudentia » Guill.
 24. uenit Z | suorum A; om. L* *Spec. codd. MP*C*R* | iusti Ω^{M*}.

25. iusti ΚΥΦΨ^D | sempit.] aeternum Q.

26. sicuti C | fumum ΦRG^{S*} | mis. eum] eum miserunt Θ; + in uia ΘΩΜΙε; + in uias Ω^s. ¶ quidam addunt « in uia », sed hebr. ant. et Beda non habent Hug. non est adiungendum quod dicitur « in uia » Guill. et Iac.

27. adponit Π^H(app.)Ζ*ΤΩ^s(app.). ¶ « apponet » Hug. | brebiantur X; adbreuiabuntur Υγ(abb.) *Spec. et liber comic.* (ed. Morin, p. 278).

29. simplici T^s; simplicitas T*.
 30. iustus + autem L^s | in terram = G*CΣΤC*Α; in terra G^sXΣC^sΠ^HLMΘΖ* TS *Spec.*; super terram Q^sYΦΓΑΨ^DΩΜΣ₂Ι edd.; super terra Z^s; terram Q^sΩ^s*; cf. hebr. et LXX; [...]m D.

19. <in GCAM | <qui GA | 20. <argentum GCAM | <cor GA | 21. <labia GCAM | <qui GA | 22. <benedictio GCAM | <nec G | 23. <quasi GCAM | <sapientia GA | 24. <quod GCAM | <desiderium GA | 25. <quasi GCAM | <iustus GA | 26. <sicut GCAM | <sic G | 27. <timor GCA M | <et G | 28. <expectatio GCAM | <spes GA | 29. <fortitudo GCAM | <et G | 30. <iustus GC AM | <impii GA.

- ³¹ os iusti parturiet sapientiam lingua pravorum peribit
³² labia iusti considerant placita et os impiorum perversa
- XI.** ¹ statera dolosa abominatio apud Dominum et pondus aequum voluntas eius
² ubi fuerit superbia ibi erit et contumelia ubi autem humilitas ibi et sapientia
³ simplicitas iustorum dirigit eos et subplantatio perversorum vastabit illos
⁴ non proderunt divitiae in die ultionis iustitia autem libera-

- bit a morte
⁵ iustitia simplicis dirigit viam eius et in impietate sua corrueat impius
⁶ iustitia rectorum liberabit eos et in insidiis suis capientur iniqui
⁷ mortuo homine impio nulla erit ultra spes et expectatio sollicitorum peribit
⁸ iustus de angustia liberatus est et tradetur impius pro eo
⁹ simulator ore decipit amicum suum iusti autem liberabuntur scientia

XI. ¹. apud dominum A *cum hebr. et LXX; apud deum GC cum ant. vers.* | ^{3.} uastauit G | ^{4.} liberauit G | ^{5.} dirigit G*A; dirigit G²C | in impietate G²C *cum Spec., hebr., Hexapis; impietate G*A, erronee, ut vid., cum LXX* | ^{6.} liberauit G | ^{7.} et expectatio GA; expectatio C | ^{8.} tradetur A; traditur GC.

Desunt D(a v. 3, dirigit)WΓ^A(partim usque ad v. 6, eos)^M.

- ^{31.} et lingua r liber com. (ed. Morin, p. 278) *cum hebr.*
^{32.} labia] Q² (ab *in ras. lat. spat.*).
XI. ^{1.} abominatio + est ΣQ²YΦΓ^A Ψ^DΩ *edd. et liber com. (ed. Morin, p. 278) cum Ambr. de off. 3, 9; de vid. 13, 78; ep. 2, 13; Lucif. de s. Athan. 1, 26* | dominum = ALM DZTS*grlb^t *Spec. cod. S, Beda, liber com. l. l., cum hebr. et LXX; deum S³ cett. et Spec. codd. MPCR, cum Ambr. de vid. 13, 78 et ep. 2, 13.*
^{2.} erit] D; om. D^eΩ^s *liber com. l. l. | et (r^o) om. Σ^TΩ^M Spec. codd. MP*C*R | autem + est Ω^sagreſt^c | et (z^o) est X; om. L*Ω^s *Beda ed.**
- ^{3.} dirigit Σ | uastauit G*S* | illos] eos Σ^TΩ^{MSJ*}.
^{4.} ultionis] afflictionis Ω^M | iustitia]

- iusti Φ^P; iusti iustitia Y* | autem] uero Θ liber com. (ed. Morin, p. 278) | liberauit G* Q*YS*(ut vid.) | morte + defunctus iustus relinquet paenitentiam promptus autem fit et insultabilis impiorum interitus G^a, cf. LXX.
^{5.} dirigit = G*XΣALT; dirigit G² cett. et Spec. | in om. G*ALQY*ΦPTS*Ψ^D *Brev. goth., P. L. 86, 311, cf. LXX* | corruit ΣΦ^P.
^{6.} rectorum] iustorum Ω^M | liberauit G*Q*YZ* *Spec. codd. M*P*CS | et in] Π^{H*} Z**; et Π^{H²}Y*Z² *Brev. goth. l. l.; *** Φ^P.*
^{7.} homini impio LM; inopio X | ulla Ω^M | et om. CMQ*T *Beda cod.*
^{8.} de angustiis Θ *Brev. goth. l. l. | traditur GCXΣYT^{S*}.*
^{9.} simulat T* | decepit ΘAZ*T*; decipiet Y*.

^{31.} ¶ os *Div. sine num.* G; <os CAM | <lingua G | ^{32.} <labia GCAM | <et G.

XI. ^{1.} ¶ statera XI. Ω; XXVI. MDΦ^GPSΓ^A; XXVII. Φ^R; *Div. sine num.* Ψ^D; <statera GC A | <et G | ^{2.} <ubi fuerit GCAM | <ubi autem GA | ^{3.} <simplicitas GCAM | <et GA | ^{4.} <non GCAM | <iustitia GA | ^{5.} <iustitia GCAM | <et G | ^{6.} <iustitia GCAM | ^{7.} <mortuo GCAM | ^{8.} <iustus GCAM | ^{9.} <simulator GCAM | <iusti A.

- ¹⁰ in bonis iustorum exultabit civitas et in perditione impiorum erit laudatio
¹¹ benedictione iustorum exaltabitur civitas et ore impiorum subvertetur
¹² qui despicit amicum suum indigenus corde est vir autem prudens tacebit
¹³ qui ambulat fraudulenter revealat arcana qui autem fidelis est animi celat commissum
¹⁴ ubi non est gubernator populus

- corruet salus autem ubi multa consilia
¹⁵ affligetur malo qui fidem facit pro extraneo qui autem cavet laqueos securus erit
¹⁶ mulier grata inveniet gloriam et robusti habebunt divitias
¹⁷ benefacit animae suae vir miserificus qui autem crudelis est et propinquos abicit
¹⁸ impius facit opus instabile seminanti autem iustitiam merces fidelis

10. exultabit GA; exultauitur C, cf. v. seq. | 13. animi GC; amici A | 14. corruet A; conruet G; conruit C | 15. affligetur G(adfl.)A; affligitur C | 18. iustitiam CA; iustitia G.

Desunt DWΓ^M.

10. exultabitur C(-uitur)QY*; exultabit Z; exaltabitur MY^DΩael, cf. v. 11. ¶ « exaltabitur » hebr. « exultabit » [cod. exalt.] Hug. hebr. et quidam anti. « exultabit », alii « exaltabitur », sed prima magis congruit sensui Iac., item Guill. | ciuitas om. S* | et — 11. ciuitas om. A | in perditio- nem T*.

11. benedictio Φ^P; praem. in Q^g | exaltabitur] Q^g; exultabitur Q^g, cf. v. praec. ¶ « exaltabitur » Hug. et Guill. | subuertitur XY*ZT.

12. despicit Y*Z*TS* | indig.] degens T*; egens T^g | ~ est corde Ω.

13. reuelabit Σ^C | arcana] Q^g; ar- chana CΣ^TMQ^gYΦ^PTSΓ^AΨ^DΩ^Sja | animi celat] Σ^TZ^g Spec.; celat animi ΦΨ^D; amici celat Σ^TAZ^g Beda; celat amici Ωat(cael.) Εls; animi celat amici t. ¶ hebr. non habet « amici » uel « animi » sed simpliciter « celat commissum » Hug. anti. sec. hebr. « celat animi commissum » ... Beda habet « amici

commissum », set grecus nichil de amico tangit Guill. anti. sec. hebr. « celat animi commissum », Beda « amici » Iac.

14. erit X | corruit C(conr.)ΣMY*Θ TS*ΩM^S, cf. LXX; [...]ruit Γ^A | ~ corruit pop. Ω^S | ubi (2°) ibi Ψ^D; praem. est Q^g | consilia] praem. sunt Q^gΘS^g(om. S^g); + sunt X, cf. 24, 6.

15. affligitur CΣYΘAZ*T(adfl.) Spec. codd. M^gP^g | cauit T^g | laqueo M^g | est XΦ^{RG}Z(fortasse in ras.)TΨ^D.

16. inueniet] habebit Θ | gloriam] gratiam G; + sedes autem contumeliae mulier quae odit iusta diuitiarum pigri inopes fiunt L^gS^g [sedis L; mul. quae odit] odit mul. S] cum LXX | habuerunt M^g ut vid.

17. et] etiam relvst; om. ΣΠΗΖΩ Brev. goth., P. L. 86, 311. ¶ anti. « et » Guill. | abiecit LT; abiciet Y.

18. fecit Y*T | iustitia GXQΘZ*S* | mercis XS*; cespis G^g in ras. | fidelis + est L.

10. <in bonis GCAM | 11. <benedictione GCM | 12. <qui GCAM | <vir A | 13. <qui ambulat GCAM | <qui autem A | 14. <ubi non GCAM | <salus A | 15. <affligetur GCAM | <qui au- tem A | 16. <mulier GCAM | 17. <benefacit GCAM | <qui autem A | 18. <impius GCAM | <seminanti A.

- ¹⁹ clementia praeparat vitam et
sectatio malorum mortem
- ²⁰ abominabile Domino pravum cor
et voluntas eius in his qui simpliciter ambulant
- ²¹ manus in manu non erit innocens malus semen autem iustorum salvabitur
- ²² circulus aureus in naribus suis
mulier pulchra et fatua
- ²³ desiderium iustorum omne bonum est praestolatio impiorum furor
- ²⁴ alii dividunt propria et ditiores
fiunt alii rapiunt non sua et
semper in egestate sunt
- ²⁵ anima quae benedit inpinguantur
et qui inebriatur
- bitur et qui inebriat ipse quoque inebriabitur
- ²⁶ qui abscondit frumenta maledicetur in populis benedictio autem super caput vendentium
- ²⁷ bene consurgit diluculo qui quaerit bona qui autem investigator malorum est opprimetur ab eis
- ²⁸ qui confidit in divitiis suis corruet iusti autem quasi virens folium germinabunt
- ²⁹ qui conturbat domum suam possidebit ventos et qui stultus est serviet sapienti
- ³⁰ fructus iusti lignum vitae et qui suscepit animas sapiens est

20. prauum cor G; prabum cor C; cor prauum A | in his GC; in hiis A | 26. qui abscondit frum. maledicetur G; qui abscondit frum. maledicetur C; qui abscondet frum. maledicetur A | 28. confidet GCA, *sed cf. hebr. et LXX* | 29. possidebit G²CA; possidet G².

Desunt DWΓ^M.

19. *totum v. om.* A* | clementiam Ψ^D | praeparat] Z*; -rauit Φ; -rabit Z²Ω. ¶ « preparauit » uel « -bit » *Guill.* « preparabit » uel « preparauit » *Iac.* | insectatio Φ^P.
20. abominabile + est Q^a *Sal.* | ~ cor prau. ΑΦΖ²Ψ^DΩ *edd. et Sal.* | in *om.* Y | hiis ΧΑΩα; iis ελυστ.
21. in manus** Y*; in manus Θ^{A*}; + qui init in iuste X | malus — saluab. *om.* C *spatio relicto* | malus *om.* X.
22. *naribus*] auribus Σ^{C*} | suis] S*³; sues Θ^AZ²T²S²; eius Ψ^D; *om.* Q*.
23. desiderio G | est *om.* Ω^M | furorum Y*; furor est Y^a.
24. diuident S* | diuitiores A | fient S*.
25. benedit + dominum C | inpinguantur Ψ^D | inebriatur Π^H.

26. qui absc. frum.] in ras. L^a | abscondet XA | frumentum QZ*; + in tempore Ω^{SJ^a}. ¶ « frumenta » *Hug.* | maledicetur ΖΔΛQY | in populo XL *Brev. goth., P. L. 86, 343* | autem *om.* C; + domini Z^a.

27. consurget LQΘ^HZ* *Spec. codd. M PC* | deluculo AL | inuestigatur Σ^{C*}M*; uestigatur G* | opprimitur ΧΣ^T | ab eis] auis Y* | ~ ab eis opprim. Ω.

28. confidet GCXΖΔLQ*S* | co(r)-ruit Y*T *Spec. codd. MP*CR* | folium + eius Σ^C.

29. possidet G*Σ^T *Brev. goth. l. l.* | sapientia Γ^A *script.*

30. fructum Y* | et qui] Ω^{I^a}; qui Ω^{MJ^a} (*in ras.*) | suscepit XS*; suscipiat Θ^{H*}. ¶ suspicit Y.

19. <clementia GCM | 20. ¶ abominabile XII. ALΘ^A; <abominabile GCM | 21. <manus GC AM | <semen A | 22. <circulus GCAM | 23. <desiderium GCAM | <praestolatio A | 24. ¶ alii diuidunt XXVII. MΦSIΓ^A; *Div. sine num.* Ψ^D; <alii dividunt GCA | <alii rapiunt GA | 25. <anima GCAM | 26. <qui GCAM | <benedictio A | 27. <bene GCAM | <qui autem A | 28. ¶ qui *Div. sine num.* G; <qui CAM | <iusti A | 29. <qui conturbat GCAM | 30. <fructus GCAM.

- ³¹ si iustus in terra recipit quanto
magis impius et peccator
- XII.** ¹ qui diligit disciplinam dili-
git scientiam qui autem odit
increpationes insipiens est
- ² qui bonus est auriet a Domino
gratiam qui autem confidit
cogitationibus suis impie agit
- ³ non roborabitur homo ex impie-
tate et radix iustorum non
commovebitur
- ⁴ mulier diligens corona viro suo
et putredo in ossibus eius
quae confusione res dignas
gerit

- ⁵ cogitationes iustorum iudicia et
consilia impiorum fraudulen-
tia
- ⁶ verba impiorum insidiantur san-
guini os iustorum liberabit
eos
- ⁷ verte impios et non erunt do-
mus autem iustorum perma-
nebit
- ⁸ doctrina sua noscetur vir qui
autem vanus et excors est pa-
tebit contemptui
- ⁹ melior est pauper et sufficiens
sibi quam gloriosus et indi-
gens pane

XII. ². qui autem confidit ... agit A; qui autem confidet ... agit GC | cogitationibus GA; in cogitationibus C | 4. corona C; corona est GA | 5. fraudulentia G*, cf. hebr.; frau-
dulenta G³CA | 8. noscetur GA; noscitur C | 9. indigens pane GC; indigens panem A.

Desunt DWT^A(partim a v. 31, quanto, usque ad v. 7, iustorum, fol. lac.)^M.

31. recipiet X; + laborem Y^a | ~
peccator et imp. Θ Brev. goth., 482, cum codd.
graec. S et 296 et Ps.-Cypr. de singul. cleric. 18.

XII. 1. qui (¹⁰) + autem C | scient.] sapientium L. ¶ scientiam L.

2. auriet = GXΣALM*QY*T; hau-
riet M²Y² cett.; + sibi Ωαε. ¶ «hauriet a
domino gratiam» Hug. anti. «hauriet a
domino gratiam» non est ibi «sibi» Guill.
anti. non habent «sibi» Iac. | ~ gratiam
a domino Ω^SJarelbust cum hebr. et LXX |
confidet GCXQ*(ut vid.); + in CQ²Z^{*8}Ωag
relst Brev. goth. ll. ll. | aget w.

3. impietate + sua Π^HL².

4. coronam L³; corona est GAL*
(ut vid.) QΦΘΖSΨDΩ edd. et Sal. cum Paulini
Nol. ep. 44, 4 | eius] suis ΣQ(rescript.); om.

Y | quae] in ras. T²; qui C | confusione] S*;
confusio XΣS²; confusionem Q*.

5. cogitatione T* | fraudulentia =
G*XΣC*T*(fraudol.)ΨD cum hebr.; frau-
d(u)lenta G²ΣC²T² cett. et Brev. goth., 482.

6. uerba impiorum om. Ω^M | os +
autem S cum LXX, cf. hebr. | liberauit Π^H
Q*Z*S*; liberat T.

7. permanebunt Ω^{SJ} cum LXX. ¶
«permanebit», Beda et hebr. et anti. ha-
bent in singulari Guill., item Iac.

8. noscetur] ΦP²Z*; noscitur CΣY
ΦRG^P*²Z²T²(ex noc.)S*Γ^AΨDΩI*agels; cog-
noscetur Ω^S | uanus] natus C | excor XT*;
exors Y | patet ΨD.

9. et (¹⁰) om. Σ | panem XΣ^TΠ^HA
M*Q*Y*(ut vid.)ΦRG^T*S*.

31. <si GCAM.

XII. 1. ¶ qui diligit XII. Ω; <qui diligit GCAM | <qui autem A | 2. <qui bonus GCAM |
<qui autem A | 3. <non roborabitur GCAM | 4. <mulier GCAM | <et GA | 5. <cogitationes GC
AM | 6. <verba GCAM | <os A | 7. <verte GCM | <domus A | 8. <doctrina GCAM | <qui A |
9. <melior GCAM.

- ¹⁰ novit iustus animas iumentorum suorum viscera autem impiorum crudelia
- ¹¹ qui operatur terram suam saturabitur panibus qui autem sectatur otium stultissimus est
- ¹² desiderium impii munimentum est pessimorum radix autem iustorum proficiet
- ¹³ propter peccata labiorum ruina proximat malo effugiet autem iustus de angustia
- ¹⁴ de fructu oris sui unusquisque replebitur bonis et iuxta opera manuum suarum retribuetur ei
- ¹⁵ via stulti recta in oculis eius qui autem sapiens est audit consilia
- ¹⁶ fatuus statim indicat iram suam qui autem dissimulat iniuriam callidus est
- ¹⁷ qui quod novit loquitur index iustitiae est qui autem mentitur testis est fraudulentus

11. saturabitur C(-uitur)A; satiabitur G | stultissimus est G*A; addunt qui suavis est in uini demorationibus (moderat. C) in suis munitionibus relinquet contumeliam (-lia C) G²C cum LXX | 12. munimentum GC; monumentum A.

Desunt DWΓ^M(usque ad v. 13, angustia).

10. ~ ium. suorum animas atelbst | autem om. L.

11. operabitur Σ^{C*} | saturabitur] satiabitur (sac. YΩ^{SJ}) GYΘZTSΩ edd. | otio Σ^T | est + qui suavis est in uini demorationibus in suis munitionibus relinquet contumeliam G³CQ²ΘΩarelst [in uini] uiuit in Ω; demorat.] moderationibus CQΘΩae, morationibus §; in suis moni(t)ionibus Q ΘΩa; relinquet GC; contumelia C] cum LXX, cf. Ps.-Aug. spec. 52. ¶ « qui suavis est uiuit in moderationibus. in suis autem munitionibus relinquid contumeliam » hunc uersum et multos in sequentibus detractatos hebr. et ant. non habent nec Beda exponit. et si que glose uideantur exponere, magis sunt postille quam glose Hug. « stultissimus est », quod in nouis interponitur « qui suavis est uiuit in moderationibus in suis monicionibus relinquet contumeliam » nec hebr. nec anti. habent Guill. hebr. ant. non habent hunc uersum set glosa exponit Iac.

12. munimentum] Y*Z* Spec.; munimentum M³Y²arels; monumentum Σ^{T*}(ut

vid.)^CALM*QΦΘZ²SY^DΩ§ Beda. ¶ « monumentum », ant. « monumentum » et utrumque bene dicitur Hug. uel secundum eundem Beda « monumentum » uel secundum hebr. « munimentum », simile Ysa. xxxiii (v. 16) « munimenta saxorum » Guill. Beda « monumentum » uel « monumentum », hebr. « munimentum » Iac. | pessim.] impiorum IP^H.

13. propterea Φ^{G*} ut vid. | ruinadproximat Y* | ruinae Γ^A | malum QΤΓ^A | effugiat Φ^{P*} ut vid.; effugit εl.

14. oris] X² (ri in ras.) | sui unusq.] homo Σ, ex 13, 2 | manum G*.

15. recta om. Γ^{M*} | eius] suis Ω^M | consilia] Ω² (a in ras.); consilia L.

16. ~ indicat statim Ω^{MS} | iniurias Ω^S; iniuriam suam TS* cum LXX et ant. vers., cf. J. Schildenberger, pp. 145-147.

17. quod om. L* | uindex X; iudex T*(ut vid.)Ω^{MS*}arels. ¶ iudex Σ^C; « index » Guill. al. habent « iudex » Iac. | ~ index est iustitiae A; ~ iustitiae index est g | mentitur] S² (itur in ras. brev. spat.) | est (2°) om. Σ^{T*}.

10. <novit GCAM | <viscera A | 11. ¶ qui operatur XIII. AL; <qui operatur GCM | <qui autem A | <(qui suavis) C | 12. <desiderium GCAM | <radix A | 13. ¶ propter XXVIII. MΦSF^A; Div. sine num. Υ^D; <propter GCA | effugiet A | 14. <de GCAM | <et A | 15. <via GCAM; <qui A | 16. <fatuus GCAM | <qui A | 17. <qui quod CAM | <qui autem GA.

- ¹⁸ est qui promittit et quasi gladio
pungitur conscientiae lingua
autem sapientium sanitas est
- ¹⁹ labium veritatis firmum erit in
perpetuum qui autem testis
est repentinus concinnat lin-
guam mendacii
- ²⁰ dolus in corde cogitantium mala
qui autem ineunt pacis con-
silia sequitur eos gaudium
- ²¹ non contristabit iustum quid-
quid ei acciderit impii autem
replebuntur malo
- ²² abominatio Domino labia men-

- dacia qui autem fideliter agunt
placent ei
- ²³ homo versutus celat scientiam
et cor insipientium provocab-
it stultitiam
- ²⁴ manus fortium dominabitur
quae autem remissa est tri-
butis serviet
- ²⁵ meror in corde viri humiliabit
illud et sermone bono lae-
tificabitur
- ²⁶ qui neglegit damnum propter
amicum iustus est iter autem
impiorum decipiet eos

18. gladio pungitur conscientiae CA; gladio pungitur conscientia G, *minus recte, ut vid.* |
20. sequitur CA; sequetur G | 22. abominatio (hab. C) domino GC; abominatio est domi-
no A | 23. prouocabit G²ΣM cum Spec.; prouocauit G*; prouocat CA | 24. tributiseruet C |
25. humiliavit A | illud X(illut)Π^HT cum Spec. et hebr.; illum GCA *erronee* | 26. neglegit A;
negleget G; negleget C.

Desunt DW.

18. est qui prom. et] **qui promittet
G* | quasi qui T | pungitur] S*; conpun-
gitur S² | conscientiae] Y*Z*; conscientia
GΣ^TQ^{*}Y²Z²Γ^{A2}(a in ras.)Ω^{MJ}; conscienti[..]
Σ^C. ¶ hebr. ant. «conscientia», al. «con-
sciencie» Iac. | autem] in ras. S²; eius Ω^M |
est om. Σ^T*Y^a | ~ est sanitas Ω.
19. erit om. Ω^S | in] in ras. Z² | con-
cinnant lingua Ψ^D | mendatium Q; men-
dacem YT Spec., cf. LXX; menda[...] L.
20. dolos a | qui* G* | ineunt] Z²T*
Γ^{A*}; iniunt CXΣΠ^HY*T²Γ^{A2}; inueniunt Φ^{RG}
Z²Ψ^D; inierunt Q² in ras.; mouerunt Q² |
~ pacis ineunt Ωagrest | sequetur GX
Π^{H2}MZ* Spec. codd. M²P²CR; sequentur
Π^{H*} Spec. codd. M²P²; consequitur Y | eum
X.
21. constritauit Σ^CQ^{*}Z²S*; constris-
tabit*** T; contristabitur Γ^{A*} | accederit

T*Γ^M | ~ accid. ei L | malo] Γ^{A*}; mala
Y*S*Γ^{A2}.

22. abominatio + est Σ^{T2}ALQ²YΦΘΖ²
S*ΓΨ^DΩ edd. cum Cypr. testim. 3, 104 et
Hier. c. Rufin. 3, 43 | autem + qui Ω^{J*} |
agent Q* | placebunt Y.

23. prouocabit S* Spec.; prouocauit G*
Y*; prouocabat Z; prouocat CXAQΦS²Ψ^D
Ω edd. et Beda | stulticias a.

24. domin.] roborabitur Σ^T | qui G* |
est om. Γ^M | tributi CXQ*.

25. uiri] iusti Ω^{SJ*}. ¶ «uiri» Hug.
et Guill. hebr. Beda ant. «iusti» [pro uiri]
Iac. | humiliavit AQ*S*Γ^A Beda | illud =
X(illut)Π^HT Spec. cum hebr.; eum ΦZ²Ψ^D
Ω; illum Z* cett. et Beda.

26. negleget CX | amicum + suum X
cum hebr., cf. LXX | autem om. Π^H | deci-
pit YS*.

18. <est qui GCAM | <lingua GA | 19. <labium GCAM | <qui A | 20. <dolus GCAM | <qui
A | 21. ¶ non Div. sine num. G; <non CAM | <impii A | 22. <abominatio GCAM | <qui A |
23. <homo GCAM | 24. <manus GCAM | <quae A | 25. <meror GCAM | 26. <qui GCAM |
<iter A.

- ²⁷ non inveniet fraudulentus lumen et substantia hominis erit auri pretium
- ²⁸ in semita iustitiae vita iter autem devium dicit ad mortem
- XIII.** ¹ filius sapiens doctrina patris qui autem inlusor est non audit cum arguitur
- ² de fructu oris homo saturabitur bonis anima autem praevaricatorum iniqua
- ³ qui custodit os suum custodit animam suam qui autem inconsideratus est ad loquendum sentiet mala
- ⁴ vult et non vult piger anima autem operantium inpinguabitur
- ⁵ verbum mendax iustus detestabitur impius confundit et confundetur
- ⁶ iustitia custodit innocentis viam impietas vero peccato subplantat
- ⁷ est quasi dives cum nihil habeat et est quasi pauper cum in multis divitiis sit
- ⁸ redemptio animae viri divitiae suae qui autem pauper est increpationem non sustinet

XIII. ^{2.} oris G; horis C; oris sui A, cf. 12,14 | homo saturabitur (-uitur C) bonis GC; saturabitur homo bonus A | ^{4.} piger GA; piger in desideriis est C *cum hexaplii recensione* | ^{5.} impius G; inpius C; impius autem A *cum LXX* | confundit et confundetur G *et aliquot alii cum archetypo, ut vid.*; confundit et confunditur CA | ^{6.} peccato G *cum archetypo, cf. Spec., hebr., LXX*; peccatorem A; peccatores C | ^{8.} non sustinet GA; sustinet C.

Desunt DW.

27. inuenit G | fraudulentius Γ^M | erit] *prae*m. non Γ | ~ auri erit Yg.

28. in semita] X²(ta *in ras.*)T²; in semita* Z; in semitam T²Ω^M; in semitas Θ, cf. *LXX* (ἐν ὁδοῖς) | uitam Π^H; uite a *cum hebr.* | deuium] *in ras.* T²; deuiam Φ^G | ducet G.

XIII. ^{1.} audiet G.

2. oris + sui ALQΦ^PΘ^HS²Ωagelst, cf. 12, 14. ¶ hebr. et anti. non interponunt «sui», set est supra XII (v. 14) *Guill.* hebr. et ant. non habent «sui» *Iac.* | satur.] satiabitur ΘΩ *edd.* ¶ «satiabitur» uel «saturabitur» *Iac.* | ~ satur. homo AQ | bonus AQ *Brev. goth.*, P. L. 86, 478. ¶ bonus Y | praeuar.] impiorum Ωαε. ¶ mod. «impiorum», ant. «preuaricatorum», hebr. «fraudulentorum» *Iac.*

3. ~ est inconsid. Ω^J | ~ sentiet mala ad loquendum Ω^{s*}.

4. piger + in desideriis est CΠ^H, cf. *Hier. ep. 125, 11, etc.*, *Cassian. inst. 10, 21 et coll. 24, 2 et Beda in Prov. 24, 30*; + egebit X, cf. 21, 5; + operare Ψ^D, cf. 21, 25.

5. i(m)pius = GCXΣZT; impius autem cett. et *Spec. cum LXX*, cf. *hebr.* | confundit et] Γ^{A*}; confundet et ΧΓ^{A2}; confidit et Φ^R; om. Y* | confundetur] confunditur CΠ^HAL MYΦ^{P*}ΩΤ^{S*} *Spec. codd. MP**S.

6. custodit* Z*; custodiuuit Γ^{M*} | in-noc. uiam] innocentiam suam X | uero] autem QΩarelst. ¶ «autem» uel «uero» *Iac.* | peccato = GΣ^{T*}(ut *vid.*)^CΠ^HZ^{*T*} *Spec. codd. P**S, cf. *hebr. et LXX*; peccatum Y; peccatorem ALQΦ^RPZ²T²Ψ^DΩ *edd.* et *Brev. goth. l. l.*; peccatores CΣ^{T2}ΜΓ^{A2}M; peccatorum XΦ^GΘΓ^{A2}; peccatorum** S.

7. ~ sit diutiis X.

8. pauper] patiens Γ^{A*}; inpatiens Γ^{A2} | non om. CY.

27. <non GCAM| 28. <in GCAM | <iter A.

XIII. ^{1.} ¶ filius XIII. Ω; XIII. Θ^A; XXV. Q; *Div. sine num.* GX; <filius CAM | <qui A | ^{2.} <de GCAM | <anima A | ^{3.} ¶ qui custodit XXVIII. MΦΖΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <qui custodit GCA | qui autem A | ^{4.} <vult et GCAM | <anima A | ^{5.} <verbum GCAM | <impius A | ^{6.} <iustitia GCAM | <impietas A | ^{7.} <est GCAM | ^{8.} <redemptio GCAM | <qui A.

- ⁹ lux iustorum laetificat lucerna
autem impiorum extinguetur
¹⁰ inter superbos semper iurgia
sunt qui autem agunt cuncta
consilio reguntur sapientia
¹¹ substantia festinata minuetur
quae autem paulatim colligitur
manu multiplicabitur
¹² spes quae differtur affligit animam
lignum vitae desiderium
veniens
¹³ qui detrahit alicui rei ipse se in
futurum obligat qui autem
timet praeceptum in pace ver-

- sabitur
¹⁴ lex sapientis fons vitae ut declinet a ruina mortis
¹⁵ doctrina bona dabit gratiam in itinere contemptorum vorago
¹⁶ astutus omnia agit cum consilio
qui autem fatuus est aperit stultitiam
¹⁷ nuntius impii cadet in malum legatus fidelis sanitas
¹⁸ egestas et ignominia ei qui deserit disciplinam qui autem adquiescit arguenti glorificabitur

9. extinguetur] addit animae dolosae errant in peccatis iusti uero misericordes sunt et miserentur C | 12. affligit G(adfl.)C; adfliget A | 13. uersabitur] addunt filio doloso nihil erit boni seruo autem sapienti prosperi erunt actus (herunt hactus C) et dirigentur uiae eius G²C cum LXX | 14. lex GC; lux A | 17. cadet GA; cadit C | 18. adquiescit GC; adquiescat A.

Desunt D(usque ad v. 12, ueniens)W.

9. lux + autem Σ^T | laetificat + φοι
C | autem om. Σ^TΠ^H | extinguitur Υ^{*T}; + animae dolosae errant in peccatis iusti uero misericordes sunt et miserentur CΣ cum LXX, cf. appar. in v. 13.

10. inter superbos et superbos Υ^{*} | autem om. Σ | cuncta] omnia Ω(～omnia agunt Ω^J)αειστ; + cum Σ^{T₂}Z²Γ^{A₂}Ψ^DΩαειστ,
cf. v. 16. ¶ anti. «cuncta consilio» Guill.

11. minuitur T | colligetur Z^{*} | manu] magnum X; om. Π^{H*}Γ^{A₂}.

12. spes — 13. uersabitur om. Π^H | qui X | affligit] Z^(adfl.); a(f)fliget AQΦ^{RG}ΘΖ^AΨ^D | ueniens] Q^{*}; inueniens Q²Y.

13. tot. vers. om. Π^H | detraat X | ipse se] seipsum LQ | uersab.] seruabitur S^{*}; + filio doloso nihil erit boni seruo autem sapienti prosperi erunt actus et dirigetur uia eius G²CΘρ [dirigentur uiae GC] cum LXX, cf. Ps.-Aug. spec. 21 et 92; + animae dolosae errant in peccatis iusti autem misericordes sunt et miserantur (miserentur Ω^S)

Ω^Sαειστ, ex 13, 9 sec. LXX. ¶ «filio doloso ... uia eius » ant. et hebr. non habent nec communia exemplaria Iac., item Guill.

14. lex] lux ADS* | sapientis] Z*; sapienti ΦΖ² Spec. cum Lucif. de S. Athan. I, 26 et Ps.-Aug. spec. 38 et 131. ¶ «sapienti», Beda «sapientis» Guill. Beda «sapientis», ant. «sapienti» Iac.

15. in itinere] in ras. Ζ² | contentorum Σ^{T₂}Θ Miss. moz., P. L. 85, 359.

16. astutus — consilio om. Ω^M | ~ agit omnia Σ^C | cum om. M, cf. v. 10 | erit Π^{H*} | aperit] Ζ²Σ^{*}Γ^{A₂}; aperiet LYΦΖ²Σ^AΨ^DΩg Beda; operit Γ^{A₂} | stultitiam + suam C, cf. LXX et Hier. c. Rufin, 3, 43, vide infra 14, 29.

17. impii] Υ^{*}; impius Υ² | cadet] Γ^{A₂}; cadit CΤS^{*}Γ^{A₂} Sal. | ligatus Υ^{*}; + autem relst cum LXX, cf. hebr. | fidelis + est Ω^M.

18. adquiescat ΣAQ; adqui [...] LD | arguenti] corripienti Q | gloriabitur Y.

9. <lux GCAM | <lucerna CA | 10. <inter GCAM | <qui A | 11. <substantia CAM | <quae GA | 12. <spes GCAM | 13. <qui detrahit GCAM | <qui autem A | <(filio) C | 14. <lex GCAM | 15. <doctrina GCAM | 16. ¶ astutus XIII. AL; <astutus GCM | <qui A | 17. <nuntius GC AM | 18. <egestas GCAM | <qui autem GA.

- ¹⁹ desiderium si compleatur delectat animam detestantur stulti eos qui fugiunt mala
²⁰ qui cum sapientibus graditur sapiens erit amicus stultorum efficietur similis
²¹ peccatores persecetur malum et iustis retribuentur bona
²² bonus relinquet heredes filios et nepotes et custoditur iusto substantia peccatoris
²³ multi cibi in novalibus patrum et alii congregantur absque

iudicio

- ²⁴ qui parcit virgae suae odit filium suum qui autem diligit illum instanter erudit

- ²⁵ iustus comedit et replet animam suam venter autem impiorum insaturabilis

XIV. ¹ sapiens mulier aedificavit domum suam insipiens instructam quoque destruet manibus

² ambulans recto itinere et timens Deum despicitur ab eo qui infami graditur via

²¹. persecetur GC; persecutur A | ²². bonus CA; bonos G | ²³. alii GC; alii A |
²⁴. parcit GA; parcat C | ^{25.} comedit et replet] comedet et replet GCA *fortasse cum archetypo* | insaturabilis GA; insatiabilis C.

XIV. ¹. aedificauit G; aedificabit A; hedificat C | instructam quoque AΣTZ, *rectius*, ut vid.; quoque instructam C; quoque extractam G | manibus GA; manibus suis C.

Deest W.

¹⁹. detestatur stultus C | fugiunt] in ras. T².

dit + illum Q *cum hebr.*

²⁰. amicus + autem YΦR, cf. hebr. et LXX | efficitur XΣTLQΘTS†ΓM | ~ similis efficietur Ωarelst.

^{25.} comedit] ΦP*; comedet GCXΣAL Q(comm.)ΦRGPSΩAZ*ΓM; commendet ΨD | insatiabilis CT Spec. codd. MPC; insatiabi-
l[.]est D.

²¹. persecetur = GCΣcΠΗΜΩM^r cum hebr. et LXX; persecutur AQ²(in ras.) YΦZ²S²ΩS¹agelbst; persecutur XLΘΓ; perse(qu)untur TΨP; persecutur Z*S*; per [...]ur D; sequetur ΣT*; sequentur ΣT² Miss. moz., P. L. 85, 360 | mala ΓA*^M cum LXX et Pelag. (ed. Caspari, p. 81) | iusti Y | retribuentur Z*; tribuentur ΨD.

XIV. ¹. ~ mulier sap. ΠH | aedificauit = GLDQ*YΘΓM^r cum hebr.; (a)edificabit XΣΠHAMTS*ΓA Beda; (a)edificat CQ²ΦZ²S²ΨDΩagelbst; aedifica*** Z* | instructam = CXALDQ*Θ; structam M; extractam Q² cett. et Beda | quoque om. D | ~ quoque (ins)tructam GCΣcΘΨDΩJ | destruit DΦPΘA | ~ manibus destr. Ωarelst. ¶ « manibus destruet » Guill. | manibus + suis CL²ΨD cum hebr. et LXX.

²². bonos GQ | relinquit X(-id)D Ωmaelst Beda; reliquit g | heres ΣT* | custoditur] Z² (itur in ras.) | iustus C.

². recto itin.] simpliciter Θ, cf. 10, 9; 11, 20; 28, 18 | et om. ΠH²L³ cum hebr. | dominum ΠH^r cum hebr. | dispicitur Z*TΨD; + autem L², cf. hebr. et LXX | infamiae C | uia om. T*.

²³. nouabili[.] D | alii] S*; alii AM DQ*YΦPS²Ωagelbst Beda. ¶ al. et alii S.

²⁴. parcat CXLY | suae om. ΦRGPS²Z²Ω edd. cum LXX | instanter] in ras. Q² | eru-

19. <desiderium GCAM | <detestantur A | 20. <qui GCAM | <amicus G | 21. <peccatores CAM | <et G | 22. <bonus GCAM | <et custoditur G | 23. <multi CAM | 24. ¶ qui parcit Div. sine num. G; <qui parcit CAM | <qui autem A | 25. <iustus GCAM | <venter GA.

XIV. ¹. ¶ sapiens XIV. Ω; XXX. DΦZSΓ; Div. sine num. ΨD; <sapiens GCAM | <insipiens A | 2. <ambulans GCAM | <despicitur A.

- ³ in ore stulti virga superbiae labia
sapientium custodunt eos
- ⁴ ubi non sunt boves praesepes
vacuum est ubi autem plurimae segetes ibi manifesta
fortitudo bovis
- ⁵ testis fidelis non mentietur pro-
fert mendacium testis dolosus
- ⁶ quaerit derisor sapientiam et
non inveniet doctrina pru-
dentium facilis
- ⁷ vade contra virum stultum et
nescito labia prudentiae

- ⁸ sapientia callidi est intellegere
viam suam et imprudentia
stultorum errans
- ⁹ stultis inludet peccatum inter
iustos morabitur gratia
- ¹⁰ cor quod novit amaritudinem
anima sua in gaudio eius
non miscebitur extraneus
- ¹¹ domus impiorum delebitur taber-
nacula iustorum germinabunt
- ¹² est via quae videtur homini
iusta novissima autem eius
deducunt ad mortem

5. testis dolosus GC; dolosus testis A | 6. inueniet GC; inuenit A | 7. nescito GC;
nescit A | 9. stultis G*CA; stultus G* | inludet GC; inludit A | inter G cum Spec., cf. 2, II;
14, II. 34, etc., ubi idem asyndeton occurrit; et inter CA.

Deest W.

3. virga] iurgia Ω^M | labia + autem
Θεστ cum LXX et Ps.-Aug. spec. 88, cf. hebr. |
sapientum D γρεψ; sapienti**um L; sapien-
tiae Y* | custodient L; custoduit Y*.
4. praesepia vacua sunt T, cf. LXX
et Paul. Nol. ep. 20, 5 et 32, 25 | autem + appar-
ent Θαε. ¶ «apparent» delet Hug. | ibi]
ubi LM*(ut vid.)S* | manifesta est Ω^Sareſt
cum Hier. in Hab. 3, 17; manifestatur Γ^M |
bouis] Z*T*; bo(u)um QZ*T* cum Greg.
M., P.L. 77, 863 A.

5. mentitur A wt cum LXX | profers X;
+ autem QΩS*ΨDareſt cum LXX, cf. hebr. |
~ dol. testis AMQΦZ*ΨDΩ edd.

6. sapientiam] doctrinam Θ ex alt.
parte versus | inueniet] Γ^{A*}; inuenit ΣΠ^H
ADQ*YZ*TS*Γ^{A*}Ω edd., Spec., Beda | faci-
lis + est L*(ut vid.)S*.

7. nescito = GCXΣΠ^HM*Y*Z*TS*
(-it o)ΓΨD^R Spec., cf. hebr.; nescit ALM*D
QY²ΦΩZ²S²agelb^{sc} Beda; nesciet Ω | labia]
X* (alt. a in ras.) | prudentiae] G*; i(n)pru-
denti(a)e G*Π^HL*TΓ^{A*}ΨD^R Spec.; p̄aem.
via Γ^M.

8. sapientia — suam] in ras. M* |
sapientiae Φ^P; sapientiam G* | callidior
Ψ^D | est + et T* | prudentia Z*age. ¶ «in-
prudentia» Hug. | errat X.

9. stultos L; stultus G*Π^HDQY²(alt.
u in ras.)ΦΖΓΨ^DΩareſt Spec. ¶ al. stultus
S; «stultus» communius habent heb. et
latini, alia littera «stultis» Guill., item Iac. |
inludet] Z*S*Γ^{A*}; i(n)ludit AQΦΩΖΤS²
Γ^{A*}Ψ^DΩ | peccatum] Z*²; peccato Z² | in-
ter = GXΦΖΤS²Ψ^DΩ Spec.; et inter S² cett.
cum hebr. | gratiam A.

10. amaritudinem om. Φ^R | in om.
ΣΤ* Miss. moz., P. L. 85, 306 | non om.
Q* | miscebitur] ΣΤ²(ceb in ras.); misci [...]
D^e; miserebitur Σ^CDΖ*Γ^{M*}; miseretur X.

11. tabernacula + uero MDYTΣΤ²Spec.,
cf. hebr. et LXX; + autem Σ Miss.
moz. l. l.

12. est + autem Ω^S | homini] ΣΤ*;
hominibus XΣΤ²Z*S*, cf. LXX | autem
om. ΦΡ²; + est Y* | deducunt] S* Spec.;
deducunt MΘS²; ducunt ΣΓ^{A*} Greg. M.,
P.L. 75, 685 C, cf. 16, 25.

3. <in GCAM | <labia G | 4. <ubi non GCAM | <ubi autem A | <ibi A | 5. <testis GCAM |
6. <quaerit GCAM | 7. <vade GCAM | 8. <sapientia GC | <callidi AM | <et A | 9. <stultis GCA
M | 10. <cor GCAM | <in A | 11. <domus GCM | 12. ¶ est XXXI. MDΦST²; Div. sine num. G
Ψ^D; <est CA | <novissima A.

13 risus dolore miscebitur et ex-
tremum gaudii luctus occupat
14 viis suis replebitur stultus et
super eum erit vir bonus
15 innocens credit omni verbo astu-
tus considerat gressus suos
16 sapiens timet et declinat malum
stultus transilit et confidit
17 inpatiens operabitur stultitiam
et vir versutus odiosus est
18 possidebunt parvuli stultitiam et
astuti expectabunt scientiam
19 iacebunt mali ante bonos et
impii ante portas iustorum
20 etiam proximo suo pauper odiosus
erit amici vero divitum multi

21 qui despicit proximum suum
peccat qui autem miseretur
pauperi beatus erit
22 errant qui operantur malum mi-
sericordia et veritas praepa-
rant bona
23 in omni opere erit abundantia
ubi autem verba sunt plurima
frequenter egestas
24 corona sapientium divitiae eo-
rum fatuitas stultorum impru-
dentialia
25 liberat animas testis fidelis et
profert mendacia versipellis
26 in timore Domini fiducia forti-
tudinis et filiis eius erit spes

13. occupat C(hocc.)A; occupauit G | 16. declinat malum GC *cum Spec.*, cf. 16,17;
declinat a malo A *cum ant. vers.*, cf. 13,14 | 23. frequenter GC *cum Spec.*; ibi frequenter A.

Desunt Z(a v. 18, possidebunt, usque ad v. 21, pauperi, fol. lac., supplet Z^a, saec. XI)W.

13. dolore] Q*; dolori Π^HMQ² |
et om. L | occupat] ΣΤ*; occupabit G²ΣΤ²
ΓΑΜ²τ; occupauit G*ΓΜ*.

14. stultus] status D | et — bonus] et
supererit uir bonis Y*.

15. omnia G* | suos] tuos a; + filio
doloso nihil erit boni seruo autem sapienti
prosperi erunt actus et dirigetur uia eius
Q²Ω³αρειστ [erunt] erit a; dirigetur] Q³,
diligetur Q²] *ex 13, 13 sec. LXX.*

16. et (r^o) om. G* | declinat] T*;
declinet T² | malum] ΖΤ²(*in ras.*)S² *Spec.*,
Beda; a malo AL*MDΦΖ²S³ΥΡΩ *edd.*, cf.
LXX, *Lucif. de s. Athan.* 1, 26, *etc.*; + et super
eum erit uir bonus T², *ex v. 14* | transitib Φ^ρ.

17. uersutus] uerbosus ΦΥΡΩ. ¶ uel
uerbosus ZS; quidam libri habent « uer-
bosus » *Hug.* | odiosum Π^{H*} | erit Ω³.

18. possiderunt L* | spectabunt G |
~ expect. astuti Ωαρειστ.

19. iacebunt] *Sal.*, *Beda*; tacebunt L
DΦ^R | ante] inter D | et] D; om. D^o.

20. suo om. Π^H | erit] S*; est QΘΟΣ²α;
+ *** Z^a.

21. despicit T | miserebitur A | pau-
peris Zαρειστ; pauperibus XQ | erit + qui
credit in domino (in deum Θ) misericor-
diam diligit L²QΦΘΖ²ΣΓΨΡΩαρειστ.

22. errant + autem Q² | praepa-
rat G*.

23. opere + bono Φ^{RP}Ζ²Σ²Ωαειστ; +
bona Φ^G | ~ sunt uerba X | frequenter] ΣΤ*
Ζ² *Spec.*; ibi frequenter ΣΤ²ΑΛΜΩΥΦΘΗΖ²
ΣΓΨΡΩ *edd.*, cf. 11, 2 et 14, 4 | autem] enim
Ω³ | ~ egestas freq. Ω^{MS}.

24. sapientum D γρειβ | infatuitas ΩΙ*.

25. liberas S*; uberat X | et om. X |
mendacium Y(-tium)S*, *ex v. 5*; + uir
ΜΦΡ.

26. filii G*; filius Γ^M.

13. <risus GCAM | 14. <viis GCAM | 15. <innocens GCAM | 16. ¶ sapiens *Div. sine num.* X;
<sapiens GCAM | <stultus A | 17. <inpatiens GCAM | 18. <possidebunt GCAM | 19. <iace-
bunt GCAM | 20. <etiam CAM | <amici A | 21. ¶ qui despicit XV. ALΘ^A; *Div. sine num.* G;
<qui despicit CM | <qui autem A | 22. <errant GCAM | <misericordia A | 23. ¶ in [.XXII. D;
<in GCAM | ¶ ubi XXXII. Γ; <ubi A | 24. <corona GCAM | <fatuitas A | 25. <liberat GCA
M | 26. <in GCAM.

- ²⁷ timor Domini fons vitae ut declinet a ruina mortis
²⁸ in multitudine populi dignitas regis et in paucitate plebis ignominia principis
²⁹ qui patiens est multa gubernatur prudentia qui autem inpatiens exaltat stultitiam suam
³⁰ vita carnium sanitas cordis putredo ossuum invidia
³¹ qui calumniatur egentem exprobrat factori eius honorat autem eum qui miseretur pauperis
³² in malitia sua expellitur impius

- sperat autem iustus in morte sua
³³ in corde prudentis requiescit sapientia et indoctos quoque erudit
³⁴ iustitia elevat gentem miseros facit populos peccatum
³⁵ acceptus est regi minister intellegens iracundiam eius inutilis sustinebit
XV. ¹ responsio mollis frangit iram sermo durus suscitat furorem
² lingua sapientium ornat scientiam os fatuorum ebullit stultitiam

29. qui autem inpatiens GC; qui autem inpatiens est A | 31. qui miseretur pauperis GA cum Spec.; qui miseretur pauperi C, *ut supra v. 21, cf. etiam apparatum in 19,17* | 32. expellitur CA; expelletur G | peccatum GA; peccatorum C.

Desunt Z(a v. 2, os, fol. lac., supplet m. saec. XI)W.

27. declinet] $Z^{*3}\Gamma^{A*}$, *Spec. codd. P²CR et Beda*; declinet $\chi\Sigma\Pi^H D Q Y \Phi^R G Z^2 T \Gamma^{A2}$ *gr̄eb̄st Spec. codd. MP*S*; deducet Ω^{M*} . ¶ ant. «declinet», hebr. habet impersonaliter «ad declinandum» *Guill. et Iac.* | *ruina*] uia X.

29. patiens] sapiens A | gubernatur] Ω^{M*} ; gubernat Ω^{M2} | prud.] sapientia Ω are. ¶ «prudentia» iuxta hebr. et anti. *Guill.*, item *Iac.* | inpatiens + est $\chi\Sigma A L D Q \Phi Z^2 S \Gamma \Psi^D \Omega$ *edd. et Spec.* | exaltabit A; exultat D | stult.] imprudentiam A | suam *om.* Γ^{A2} *ut vid.*

30. ossuum] $G^2 M^* \Theta^H * Z^{*3} T^* S^* \Gamma^{A*}$; ossum $G^2 L^* M^2 \Theta^{H2} \Gamma^{A2}$; osseum $Z^2 T^2 S^2 \Omega^{S2}$ *edd.*

31. aegenti Θ | exprobatur $\chi\Pi^H M^*$ Γ^M | factorem A | eius] suo Ω^S | eum qui] in ras. Ω^{J2} ; qui Γ^{A*} | pauperis] $M^* D$ (*ut vid.*) $Z^* T^*$ *Spec.*; pauperi $G\Sigma T^2$ (*ex pauri*)^C

$M^2 D \Theta^P * \Theta^A Z^2 T^2 \Psi^D$, *cf. v. 21*; pauperibus X.

32. expellitur] $M^{*3} S^2 \Gamma^{A*}$; expelletur $G \Pi^H M^2 D Y \Phi Z^* S^{*3} \Gamma^{A2} a g l b s t$ cum *LXX*, *cf. hebr.*; repelletur *re*; + uir M. ¶ mod. «expellitur», ant. «expelletur» *Iac.*

33. corde + enim S | requiescat $\Pi^H L \Omega^{S2}$ cum *Cassian. coll. 14, 16* | et *om.* L^* | quoque] $G^2 L^* Q^* Y^* \Theta^{A*} Z^* S^{*3}$; quosque $G^2 \Sigma^T \Pi^H L^2 M Q^2 Y^2 \Theta^{A2H} Z^2 S^2 \Gamma^{A* M} \Psi^D \Omega$ *edd.* ¶ ant. «quoque» *Iac.* | haeredit C.

34. ***leuat Q^* | gentem] egentem Ω^{M2} . ¶ «gentem» *Hug. et Guill.* hebr. ant. «gentem» *Iac.* | miseros + autem *a gr̄eb̄st* | peccatum] Q^* ; peccatorum CQ^2 .

35. est *om.* Q^* .

XV. ¹ susc.] excitat X; sustinet Ω^M .

2. linguam sap. hornat scientia Σ^C | sapientum *gr̄eb̄s* | hornant C | fat]. stultorum T | stultissima Ω^{M*} .

27. <timor GCAM | 28. <in multitudine GCAM | <et A | 29. <qui patiens GCAM | <qui autem A | 30. <vita GCAM | 31. ¶ qui XXXII. Φ^P ; <qui GCAM | <honorat A | 32. <in GCM | <sperat A | 33. <in GCAM | 34. ¶ iustitia XXXII. $M\Phi^R GS$; *Div. sine num.* Ψ^D ; <iustitia GCA | 35. <acceptus GCAM | <iracundiam A.

XV. ¹ ¶ responsio XV. Ω; <responsio GCAM | 2. <lingua GCAM.

- ³ in omni loco oculi Domini contemplantur malos et bonos
⁴ lingua placabilis lignum vitae quae inmoderata est conteret spiritum
⁵ stultus inridet disciplinam patris sui qui autem custodit increpationes astutior fiet
⁶ domus iusti plurima fortitudo et in fructibus impii conturbatur
- ⁷ labia sapientium disseminabunt scientiam cor stultorum dissimile erit
⁸ victimae impiorum abominabiles Domino vota iustorum placabilia
⁹ abominatio est Domino via impii qui sequitur iustitiam diligitur ab eo
¹⁰ doctrina mala deserenti viam qui increpationes odit morietur

XV. 3. malos et bonos GA; bonos et malos C | 4. quae GC; quae autem A *cum LXX* | 5. astutior fiet] *addit* in abundantia iustitiae uirtus maxima est cogitationes autem inpiorum heradicabuntur C *cum LXX*; *addit* in abundanti iustitiae uirtus maxima est cogitationes impiorum eradicatione G² | 6. in fructibus CA; fructibus G*; fructus G², cf. *LXX* | conturbatur GC; conturbatio A | 9. diligitur C, cf. hebr.; diligitur GA *cum LXX*, *lectio facilior* | 10. uiam GC; uiam uitae A, cf. 6,23; 10,17; 15,24; *Hierem.* 21,8.

Desunt D(a v. 5, qui)Z(usque ad v. 5, increpationes)WG^A(partim a v. 8, domino, fol. lac.).

3. ~ bonos et malos CXΣLΦΘΨ^DΩ agrelst liber com. (ed. Morin, p. 271) et Miss. moz., P.L. 85, 316, cum aliq. codd. graec., Cypr. de dom. or. 4, testim. 3, 56, etc., cf. Matth. 5, 45.

4. quae = GCXΣΠ^H liber com. l. l.; + autem cett. et Beda *cum LXX*, cf. hebr. | inmoderata] immaculata Ω^M | conterit M* YTS*Tr.

5. inridet] includet C | sui om. Ω^M *cum LXX* | increpatione ΣC* | fit ΣT*; + in abundanti iustitia uirtus maxima est cogitationes autem impiorum eradicatione G² CQ²ΘZ²(erasit m. poster.)Ωarelst [in abundantia (-ti G) iustiti(a)e GC; autem om. G] *cum LXX*, cf. J. Schildenberger, p. 82. ¶ nec hebr. nec anti. habent hunc versum. habetur tamen in greco puto de LXX interpretationibus Guill. et Iac.

6. tot. v. in ras. Q² | plur.] prima X | in fluctibus Q²; in fructus Γ^M; fructibus G*Y; fructus G²Π^HZ*, cf. *LXX* | contur-

batur = GCXY*Z*T* liber com. (ed. Morin, p. 271) *cum hebr.*; conturbabitur M; conturbatio Y²Z²T² cett., Miss. moz. l. l. Beda. ¶ conturbatio Y.

7. sapientum Φ^GΩ^Mrelb | seminabunt C | cor + autem X *cum LXX*, cf. hebr.

8. iust.] stultorum S*, ex v. *prae*.

9. abominabile Q, cf. v. *prae*. | uia] uita Ω^{SJ*}. ¶ « uia » Hug. hebr. et anti. habent « uia », non est ibi « uita » Guill. hebr. anti. « uia » Iac. | qui — ab eo om. X | iustitia* Y*; iustitia Π^{H*}Ψ^D | diligitur = CΙΠ^H ΛΓ^{A*}ΜΩ, cf. hebr.; diligitur T²(ilig in ras.) Γ^A cett. *cum LXX* | ab ea TΩ^M; a domino QΘ.

10. deserenti] L*; deserentis C; deserentium L²Υ†Ω^{J*}arel Beda; deseret X | uiam = GCXΣΠ^HZ*TΩ^{I²}trw Beda *cum hebr.*; uiam uitae Ω^{J*} cett., cf. 6, 23; 10, 17; 15, 24. ¶ quidam habent « uite » sed hebr. non habet Hug. non est subiungendum quod dicitur « uite » Guill.

3. <in GCAM | 4. <lingua GAM | <quae CA | 5. ¶ stultus XVI. ALΘ^A; <stultus GCM | <qui A | <(in) GC | <(cogitationes) G | 6. <domus GCAM | 7. <labia GCAM | 8. <victimae GCA M | 9. <abominatio GCAM | <qui A | 10. <doctrina GCAM.

- ¹¹ infernus et perditio coram Domino quanto magis corda filiorum hominum
¹² non amat pestilens eum qui se corripit nec ad sapientes graditur
¹³ cor gaudens exhilarat faciem in merore animi deicitur spiritus
¹⁴ cor sapientis quaerit doctrinam et os stultorum pascetur impunitia
¹⁵ omnes dies pauperis mali secura mens quasi iuge convivium
¹⁶ melius est parum cum timore Domini quam thesauri magni et insatiabiles

- ¹⁷ melius est vocare ad holera cum caritate quam ad vitulum saginatum cum odio
¹⁸ vir iracundus provocat rixas qui patiens est mitigat suscitatas
¹⁹ iter pigrorum quasi sepes spinarum via iustorum absque offendiculo
²⁰ filius sapiens laetificat patrem et stultus homo despicit matrem suam
²¹ stultitia gaudium stulto et vir prudens dirigit gressus
²² dissipantur cogitationes ubi non est consilium ubi vero plures sunt consiliarii confirmantur

¹⁴. pascetur GC; pascitur A | ¹⁵. secura — conuiuum] *praem.* diuitis autem semper in aepulis C, *confata lectio* | ¹⁶. parum GC; paruum A | ¹⁹. pigrorum GA; inpiorum C, cf. *supra* 12,26 et *ps.* 1,6 | ²¹. gressus GA; gressus suos C | ²². sunt G²CA; sint G*.

Desunt DWT^A(partim usque ad v. 16, insatiabiles).

- ¹¹. et] est Γ^A | corda *om.* Q.
¹³. exilarat CXΣΠ^H; exillarat Ψ^{D*}Ω^M; exhyllarat Ω^J | in merorem Q | animi X²(alt. i corr.)L^{*}; animae L² | deicietur Ω^{SJ}; decipitur Y*.
¹⁴. sapiens ΣΠ^HΘΑΓ^{M*} | quaerit] Z^{*}; qu(a)eret Π^HΥΦ^{RG}Z²Ω^{SJ}are | os stul.] ostulitorum L²Φ^{G*}; stultorum Φ^{G2} | pascetur] Y²S^{*2}; pascitur ΣΑLMY²ΘS²Γ^MΩaεl^{bst}.
¹⁵. dies *om.* Y* | pauperi Ψ^D | secura — conuiuum] *praem.* diuitis autem semper in aepulis C, *confata lectio*, *ut vid. ex hexapl. recensione* | mentis Φ^P.
¹⁶. paruum A *Spec. codd. MP*S*; pauperem X | insatiabiles] L^{*}; instabiles XΣ²Λ²Θ^AZ²Ω^{M2}(ex insab.); saciabiles Y*.
¹⁷. uocari Ω^{SJ} *edd.*; *om.* A* | caritate] G² (cari *in ras.*) | ~ sagin. uit. L^{*}.

- ¹⁸. et qui Y | *pat.*] sapiens C | *suscit.*] excitatas Σ *Brev. goth.*, P. L. 86, 172.
¹⁹. pigrorum] Z²S²(gr *in ras.*); inpiorum C(inp.)ΣΦΘΖ²ΓΨ^Pe *Brev. goth. l. l.* sepes] ΣC²Z^{*} (saep.); sepis (*vel* saepis) ΣTC²A²(*in ras. lat.*)LMQΦΖ²TSΓ^{A*2}ΜΨ^D *Beda* | absque offendiculum St.
²⁰. despicit TS*; letificat Ω^M | suam *om.* Π^H.
²¹. stultitiam Ι^M | gaudium] G²(um *in ras.*) | stultum T^{*}; stulti T²; stult*** G* dirigit] S^{*3}; diriget XQYΦΖS²Ψ^DΩ | gressus + suos CXQ²ΘS²ΩareIst *Brev. goth.*, 319. ¶ anti. iuxta hebr. non subiungunt quod dicitur «suos » *Guill.*, item *Iac.*
²². sunt] sint G²Φ^{RG*}; *om.* Ω^M | ~ sunt plures Ω^{SJ}agreIst | consiliari A*; consilii XS^{*2}a | confirmabuntur X.

¹¹. <infernus GCAM | <quanto A | ¹². <non GCAM | ¹³. <cor GCAM | ¹⁴. <cor GCAM | ¹⁵. <omnes GCAM | ¹⁶. <melius GCAM | ¹⁷. ¶ melius XXXIII. MΦ^{GP}ZSΓ; XXXVIII. Φ^R; *Div. sine num.* GΨ^D; <melius CA | ¹⁸. <vir GCAM | ¹⁹. <iter GCAM | <via A | ²⁰. ¶ filius *Div. sine num.* Q; <filius GCAM | ²¹. <stultitia GCAM | ²². <dissipantur GCAM | <ubi vero A.

- ²³ laetatur homo in sententia oris
sui et sermo oportunus est
optimus
- ²⁴ semita vitae super eruditum ut
declinet de inferno novissi-
mo
- ²⁵ domum superborum demolietur
Dominus et firmos facit termi-
nos viduae
- ²⁶ abominatio Domini cogitationes
malae et purus sermo pul-
cherrimus
- ²⁷ conturbat domum suam qui sec-
tatur avaritiam qui autem
odit munera vivet
- ²⁸ mens iusti meditatur oboedien-
tiam os impiorum redundat
malis

23. sententia GC *cum Spec.*; scientia A | 25. domum CA; domos G *cum ant. vers.* | de-
molietur G *et codd. fere omnes*; demolitur CA *cum LXX* | 26. sermo pulch. GC; sermo pulch.
firmabitur ab eo A | 27. uiuet] addunt per misericordiam (-as G) et fidem purgantur pec-
cata timor autem domini declinat omnes a (homines ha C) malo G^aC *cum LXX* | 28. me-
ditatur G^aC; meditabitur G^aA, cf. ps. 36,30 | malis] addit acceptae apud dominum uiae
iustorum et per ipsos etiam inimici amici fiunt G^a *cum LXX*; addit accepta apud deum uia
iustorum et per ipsos aetiam inimici amici fiunt C.

Desunt DW.

23. sententia] Q^aZ^a *Spec. et Beda*; scien-
tia XAQ^aΦZ^aS^a | sermo** G | oportunus]
operaturus Θ^A† | est] et Θ^A | ~ opt. est Ω.

24. semit(a)e ΣQ, cf. LXX | uitae
om. Σ^c | eruditum] Z^a; erudientem Z^a.

25. domum] Z^a; domus L^aΦRGΓM^a;
domos GΦPZ^aΩ^M *cum LXX*, Ps.-Aug. spec.

39 et ΙΙθ, etc.; donum Y^a; bonum Ω^s. ¶ « domum » Hug. ant. « domos » Guill. et
Iac. | superiorum Q^a | demolitur CA *Beda cum LXX* | facit = G^aCAL^aQ *Beda*; faciet
G^aL^a cett.

26. abominationes Ω^{s*} | domino G
cum LXX et Ps.-Aug. spec. 45, cf. 16, 5 | pul-
cherrimus = GCXΣΤΓ^w *cum hebr.*, LXX,
Ps.-Aug. spec. 45; + firmabitur ab eo cett.,
Brev. goth., P. L. 86, 319, *Beda*.

27. munera — 31. uitae] in ras. G^a |
uiuet + per misericordiam et fidem pur-
gantur peccata per timorem autem domini
declinat omnis a malo G^aCQ^aΘΖΩΜΣΙ^{*}
arelbst *Brev. goth. l. l.* [misericordias G; ~
fidem et mis. Ω^M; per timorem] timor G
CZ; declinat] Q^a; declinet Q^a; omnes GC

(hom.), om. Z^a *cum LXX*, cf. Cassian. coll.
20, 8 et *infra* 16, 6. ¶ « per misericordiam ...
malo » *delet Hug.* « per misericordiam ... ma-
lo » *uacat hic secundum hebr. et anti. set*
infra xvi (v. 6) *habet locum*, *hic tamen habet*
grecus de LXX interpretibus set non infra
Guill. et Iac.

28. tot. vers. in ras. G^a | mens] in ras.
T^a | meditatur] Σ^T*Γ^A*; meditabitur G^aΣ^T
Π^HΑLQYΓ^AΨ^DΩ^Magrel *Spec. codd. MR et*
Brev. goth. l. l., cf. ps. 36, 30 | oboed.] sapien-
tiam G^aΩ^{MΣJ*}(ut *vid.*)r, ex ps. 36, 30. ¶ « sa-
pientiam » uel « obedientiam », hebr. *habet*
« laanoth » id est « ad respondendum » *Hug.*
« obedientiam » secundum hebr. et anti., alia
littera « sapientiam », hebr. « ad obedien-
dum » uel « ad respondendum » *Guill.* hebr.
ant. « obedientiam », alia littera « sapien-
tiam » *Iac.* | et os Σ^T *cum hebr.* | renundat A |
malum G^a; + acceptae apud dominum uiae
iustorum et per ipsos etiam inimici amici fiunt
G^aCZ [accepta CZ; dom.] deum C; uia
iustorum G, iustitia Z; per ipsam Z^a *cum*
LXX.

23. ¶ laetatur *Div. sine num.* G; <laetatur CAM | 24. <semita GCAM | 25. <domum GCAM |
26. ¶ abominatio XXXIII. MΦGPZSΓ; XXXVIII. Φ^R; *Div. sine num.* Ψ^D; <abominatio
GCA | 27. <conturbat GCAM | <qui autem A | <(per misericordiam) C | 28. <mens GCA
M | <os A | <(accepta) C.

- ²⁹ longe est Dominus ab impiis et
orationes iustorum exaudiet
³⁰ lux oculorum laetificat animam
fama bona inpinguat ossa
³¹ auris quae audit increpationes
vitae in medio sapientum
commorabitur
³² qui abicit disciplinam despicit
animam suam qui adquiescit
increpationibus possessor est
cordis
³³ timor Domini disciplina sapien-
tiae et gloriam praecedit hu-

- militas
XVI. 1. hominis est animum praepa-
rare et Dei gubernare linguam
2. omnes viae hominum patent
oculis eius spirituum ponde-
rator est Dominus
3. revela Domino opera tua et di-
rigentur cogitationes tuae
4. universa propter semetipsum ope-
ratus est Dominus impium quo-
que ad diem malum
5. abominatio Domini omnis arro-
gans etiamsi † manus † ad

32. qui adquiescit GC; qui autem adquiescit A *cum LXX* | 33. disciplina sapientiae G; disciplinam sapientiae A; disciplina sapientiam C | praecedit GA; praecedet C.

XVI. 1. animum G^aA *et codd. fere omnes*; animam G^aC, cf. *infra* 23, 19, *ubi item* C animam *pro animum scriptis* | dei GC *cum Spec. et Beda*; domini A *cum hebr.* | 5. habominatio domini C; abominatio domino G, cf. *LXX*; abominatio domini est A | manus ad manum *restituimus*, cf. *recensionem hexaplaarem Hieronymi* (*manus manui*), *vide etiam supra* 11, 21: manus in manu, *pro eodem* *textu hebraico*; manu ad manum G *cum Spec.*; manum ad manum A; manum ad manu C.

Desunt DW.

29. tot. v. in ras. G^a | ~ ex. iust. Ω^{M*}.
30. tot. v. in ras. G^a [inpinguat] in-
pugnat Ω^M.
31. auris — uitae] in ras. G^a | qui
Ω^M | sapientum relv; sapientiae Ψ^D.
32. abicit] Z^{*z}; abiecit Φ^{RG}Z<sup>*T^{*}Ψ^D |
despicit LZ^{*T} | qui (z^o) + autem Π^HALMQ<sup>YΦΘΖ²ΣΓΨ^DΩ *edd. et Spec. cum LXX*, cf.
hebr. | adquiescit Σ^{TG*}.
33. domini om. Ω^{S*} | disciplinam
sapientiae AQY*Ψ^D *Spec. cod. P**; sapientia
discipline Σ; disciplina sapientiam C | glor.]
gratiam Q; + domini Π^{H*} *ut vid.* | pr(a)e-
cedet CΣ *Spec. cod. C.*</sup></sup>

XVI. 1. hom.] dominis a, errante rubr. |

- animam G^aCΩ^Marelst. ¶ « animum » Hug.
ant. « animum », al. « animam » Iac.
~ animum est praep. M; ~ est praep. ani-
mum T | dei] Z^{*} *Spec. et Beda*; domini AL^{*}
(*ut vid.*)MQYΦΘΖ²ΣΨ^DΩ *edd. cum hebr.*; om.
Π^{H*}; + est Q | lingua Σ^C.
2. hominum] Σ<sup>T²(um corr., *ut vid.*);
hominis Ω^Mrelvst *cum hebr.* | spiritus Y^{*}.
3. a domino Π^M | opera] uia Σ^{T*C*},
cf. ps. 36, 5.
4. dominus om. M.
5. domini = CXΣ^{T*C}Π^HL²Q²YZ<sup>*T₂
Spec.; domino G, cf. *LXX*; est domini Φ^PΩ;
domini est Σ<sup>T²L²Q²Z² *cett. et Greg. M.*,
P.L. 77, 95 B | etsi Ω^M | manus ad manum =</sup></sup></sup>

29. <longe GCM | 30. <lux GCAM | 31. <auris GCAM | 32. <qui abicit GCAM | <qui adquie-
scit A | 33. <timor GCAM.

XVI. 1. ¶ hominis XVI. Ω; *Div. sine num.* G; <hominis CAM | 2. <omnes GCAM | 3. <re-
vela GCAM | 4. <universa GCAM | 5. <abominatio GCAM.

- manum fuerit non erit innocens
 6 misericordia et veritate redimuntur iniquitas et in timore Domini declinatur a malo
 7 cum placuerint Domino viae hominis inimicos quoque eius convertet ad pacem
 8 melius est parum cum iustitia quam multi fructus cum iniuitate
 9. cor hominis disponet viam suam sed Domini est dirigere gressus eius
 10 divinatio in labiis regis in iudicio non errabit os eius
 11 pondus et statera iudicia Domini sunt et opera eius omnes lapides † sacculi †
 12 abominabiles regi qui agunt impie quoniam iustitia firmatur solium
-

5. innocens] *add.* initium uiae bonae facere iusta accepta autem (*om.* C) apud (aput C) dominum magis quam immolare (inm. C) hostias G²C *cum ant. vers.* | 6. in timore GA; timore C | 7. conuertet GC; conuertit A | 9. disponet A, *cf. hebr.*; disponit GC | 10. errauit GC | 11. sacculi restituimus, *cf. hebr.*; s(a)eculi GCA, *errante archetypo*.

Desunt DWT^A (partim a v. 9, sed, fol. lac.).

Ω^{MSJ*}arelvst Beda *ed.*, *cf. Hier. c. Ruf.* 3, 43 (manus manui inferens); manum ad manum ALYTT^A; manum (-nu X) ad manu CX; manu ad manum Ω^{I²} cett., *Spec.*, *Beda cod.* ¶ « manu ad manum » *Hug.* hebr. ant. Beda « manu », mod. « manus » *Iac.* | furevit] erit Θ^H | erit] est Ω^{MS}agrelst. ¶ hebr. Beda ant. « est » (*sic*) *Iac.* | innocens + initium uiae bonae facere iusta accepta autem apud deum magis quam immolare hostias G²CQ³ ΘΖΩ^{MSJ*}arelvst [iusta] iusti(t)iam ZΩ *edd.*; acceptae Θ, + est *edd.*; autem *om.* CZA; dominum GCQ₂] *cum LXX*, *cf. Gfb.*, *Lucif. de s. Athan.* 1, 26 *et Ps.-Aug. spec.* 99. ¶ « initium uiae bone facere iustitiam accepta autem apud deum magis quam immolare hostias » *del. Hug.* « inicium uiae bone facere iustitiam accepta autem apud deum magis quam immolare hostias » nec hebr. nec anti. habent, set grecus de LXX *Guill.* hebr. ant. non habent hunc uersum *Iac.*

6. in *om.* CT² | declinantur Y*.

7. placuerint dom. uiae] S²; placuerit dom. uia S^{*3} | inimicus Q*T*; amicos Ω^{I*}, *ut vid.* | conuertet] Z²(*alt. e in ras.*)Γ^{A²}

(*alt. t corr.*); conuertit ALYTS*Ψ^DΩ^{MS}, *cf. Bedam*; conuertat Ω^I.

8. melior est Q; melius est**** Φ^P | parum] Σ^{T*}; paruum Σ^{T²}Q | iustitia] Z^{*}; laetitia Φ^{RGZ²}. ¶ hebr. ant. « iusticia » *Iac.* 9. disponet] M*Γ^{A*}; disponit GCΣ Π^HM*Φ^PΘΖ*ΤΣΓ^{A²M}arelvst. ¶ « disponet » hebr. ant., uel « disponit » *Iac.* | eius] suos Ω^M.

10. non] nec Σ | errabit] Q*; errauit GCΣ^TΠ^HQ³YZ*ΣΓ^M.

11. iudicii g | ~ sunt domini Θ *Sal.* | omnes] et omnes Ω³. ¶ neque hebr. neque grecus preponit « et » *Guill.*, item *Iac.* | sacculi = grt^{wst}; *om.* Σ; s(a)eculi cett., *Spec.*, *Sal.*, *Beda*. ¶ « seculi » ulde melius uidentur habere hebrei « sic et opera eius super omnes lapides sacculi » ut dicit Andreas [*cf. Gregorium Calandra*, *De historica Andreae Victorini expositione in Ecclesiasten*, *Panormi*, 1948, pp. 68-69] *Hug.* « sacculi » secundum hebr., uel « seculi », hebr. « sacculi » *Iac.*

12. abominabile Σ^{T*} | ~ impie agunt Ω^M | iustitiae firmabitur Ψ^D; + eius L.

⟨(initium) C | 6. ⟨misericordia GCAM | ⟨et in A | 7. ⟨cum GCAM | 8. ⟨melius GCAM | 9. ⟨cor GCAM | 10. ¶ divinatio XVII. AL; ⟨divinatio GCM | 11. ⟨pondus GCAM | 12. ⟨abominabiles GCAM.

- ¹³ voluntas regum labia iusta qui recta loquitur diligitur
¹⁴ indignatio regis nuntii mortis et vir sapiens placabit eam
¹⁵ in hilaritate vultus regis vita et clementia eius quasi imber serotinus
¹⁶ posside sapientiam quia auro melior est et adquire prudentiam quia pretiosior est argento
¹⁷ semita iustorum declinat mala

- custos animae sua servat viam suam
¹⁸ contritionem praecedit superbia et ante ruinam exaltatur spiritus
¹⁹ melius est humiliari cum mitibus quam dividere spolia cum superbis
²⁰ eruditus in verbo repperiet bona et qui in Domino sperat beatus est

13. diligetur L⁸ *cum archetypo*, cf. hebr. et LXX; diligitur G; dirigetur CAL* *cum Spec. et Beda* | 14. nuntii GA; nuntium C, cf. LXX | eam GYZ *cum Spec.*, cf. hebr.; eum C(εum)A *cum Beda* | 17. uiam suam] addit qui aexcipit disciplinam in bonis erit qui autem increpationes sapiens fiet C; addit qui excipit disciplinam in bonis erit qui autem custodit increpationes sapiens fiet qui custodit uias suas custodit animam suam diligens autem uitam parcer ori suo G⁹ *cum LXX* | 18. exaltatur GA; exaltauitur C.

Desunt DWΓ^A(partim usque ad v. 17, animae).

13. regum] Γ^{A*}; regis Γ^{A*} | rectae Γ^M | diligetur = L⁸gr̄t̄st *cum hebr.*, cf. LXX; diligitur GT; diligit eum Γ^{A*}; dirigitur Q² *rescr.*; dirigetur Z^{*}; dir*g*** Γ^{A*}; dirigetur L^{*3}Q³Z² *cett.*, *Spec.*, *Beda*. ¶ «diligetur» secundum hebr., uel «dirigetur» secundum anti. *Guill.* ant. «dirigetur», uel «diligetur» secundum hebr. *Iac.*

14. nuntii] Q^{*}; nuntius XIIΠ^HQ²Θ *Spec. codd. MPCR* *cum LXX*; nuntium C | placabit] T²(ca in ras.) placavit Q^{*S*} | eam] S^{*} *Spec.*; eum C(εum)ΣΠ^HALMQ^{*} ΘS²Ω^a *Beda*; illam X. ¶ «eum» Hug. «eam» id est «indignacionem regis» in feminino habent hebr. et anti. *Guill.* hebr. et ant. «eam» *Iac.*

15. uita + eius Γ^{A2} | eius] regis Ω^s.

16. et om. L^{*} | pret.] melior X ex *priorie parte v.*; ***** ΩJ^{*}.

17. semitae iust. declinat G *cum LXX* | semitam Y^{*} | declinet Ψ^D | custus G^{*}

CXTS* | sua om. Y | uiam] Z^{*}; uitam Ω^sJ^{*}ae; animam Z². ¶ «uiam» Hug. hebr. ant. «uiam» nec habent «uitam» *Iac.*, item *Guill.* | suam + qui aexcipit disciplinam in bonis erit qui autem increpationes sapiens fiet C, cf. *Ps.-Aug. spec.* 32; + qui excipit disciplinam in bonis erit qui autem custodit increpationes sapiens fiet qui custodit uias suas custodit animam suam diligens autem uitam parcer ori suo G⁹Σ *cum LXX*, cf. *Hier. c. Ruf.* 3, 33 (qui diligit uitam parcit ori suo).

18. contritionem] Y^{*}; contritione Y^{*}; contritionem Ψ^D | praecc.] concidit Y | exaltatur] Σ^{T*}; exaltabitur C(-uitur)Σ^{T*} Ω^{SJ}are. ¶ mod. «exaltabitur», hebr. «exaltacio», ant. «exaltatur» *Iac.*

19. est om. G^{*}, cf. hebr. et LXX | humiliare Q.

20. in uerbis Γ, cf. LXX | ~ sperat in domino Ωarelvst *Beda*.

13. <voluntas GCAM | 14. <indignatio GCAM | 15. <in GCAM | 16. <posside GCAM | 17. <semita GCAM | <(qui) C | 18. ¶ contritionem *Div. sine num.* G; <contritionem CAM | 19. <melius GCAM | 20. <eruditus GCAM.

- ²¹ qui sapiens corde est appellabitur prudens et qui dulcis eloquio maiora percipiet
- ²² fons vitae eruditio possidentis doctrina stultorum fatuitas
- ²³ cor sapientis erudit os eius et labiis illius addet gratiam
- ²⁴ favus mellis verba composita dulcedo animae et sanitas ossuum
- ²⁵ est via quae videtur homini recta et novissimum eius dicit ad mortem
- ²⁶ anima laborantis laborat sibi
- quia conpulit eum os suum
- ²⁷ vir impius fodit malum et in labiis eius ignis ardescit
- ²⁸ homo perversus suscitat lites et verbosus separat principes
- ²⁹ vir iniquus lactat amicum suum et ducit eum per viam non bonam
- ³⁰ qui attonitis oculis cogitat prava mordens labia sua perficit malum
- ³¹ corona dignitatis senectus in viis iustitiae repperietur

23. erudit GC(her.); erudit A | 24. fauus mellis GC; fauum mellis A, cf. *apparatum in Iudic.* 14, 8 | et sanitas GΣYZ*, cf. hebr.; est sanitas AZ³ cum Beda; sanitas C cum LXX | 29. dicit CA; ducet G | 31. senectus GC; senectus quae A.

Desunt DW.

21. ~ est corde Ω^{SJ}arelst | eloquia a | percip.] Z*; re(p)eriet Φ^{RGZ²}Ω^{SJ}arels.
¶ «repperiet», Beda et aliqui ant. «percipiet» *Iac.*
23. cor sapiens Σ^{C*} | eruditat Ψ^D; erudit ΣA | os] cor X | labia illius addent Q | illius eius Σ^Tarebst.
24. fauum AL*Q | ~ composita uerba Ω^{SJ}arelst | dulcido S* | et = GXΣ YΘ^AZ^{*T}Γτ cum hebr.; est Π^HALMQΦΘ^H Z²S²Ψ^DΩ^{MS} Beda; om. CS*Ω^Sagelbst cum LXX. ¶ est Σ^C | ossuum] Π^H*M*Y*T*S* T^{A*}; ossum L*M²Γ^{A2M*}; ossium Π^{H²}Y²Z^{*} T²S²Ω^{SJ} edd.
25. ~ hom. uid. recta Θ | homini] Σ^{T*}; hominibus Σ^{T²}Z*, cf. 14, 12 sec. LXX | nouissima X(nob.)ΘΩ^Sarelst cum LXX, cf. 14, 12. ¶ «et nouissimum eius dicit» *Guill.* uel «et nouissima eius ducunt», hebr. «et finis eius uia mortis» *Iac.* | dicit] S*; ducunt
- Ω^Sarelst; deducet S*, cf. 14, 12.
26. compellit Z* ut vid.
27. impius] insipiens Ω^Sare. ¶ «impius» *Hug.* et *Guill.* Beda hebr. ant. «impius», mod. «insipiens» *Iac.* | fuit S* | in om. Ψ^D | exardescet Ω^M.
28. lites] rixas Q, cf. 15, 18; 26, 21;
- 29, 22 | uerbosus] *praem.* uir Γ^{A²} | sep.] suscitat Ω^M.
29. oblectat Φ^G; oblectat Y*; obtrectat Y* ducet GΣ^{C*}T; deducet Σ^{T^{C²}} cum *Paul.*
30. adtonitis GCXΘ. ¶ anti. iuxta hebr. «attonitus», hebr. «annuens», alii habent «attonitus» *Guill.* et *Iac.* | praua mala ΣQ | perfecit T*; perficiet MΓagre.
31. senectus = GCXΣΠ^HL*Θ^AZ^{*T} S*Γ^{A²M} cum hebr. et LXX; senectus qu(a)e L²Z²S²Γ^{A²} cett. | uiis] in ras. G² | repperitur (itur rescr.) Q.

21. <qui sapiens GCAM | 22. <fons GCAM | 23. <cor GCAM | 24. <favus GCAM | 25. <est GC AM | 26. ¶ anima *Div. sine num.* G; <anima CAM | 27. <vir GCAM | 28. ¶ homo XXXV. MΦ ZΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <homo GCA | 29. <vir GCAM | 30. <qui GCAM | 31. <corona GCAM.

- ³² melior est patiens viro forte et
qui dominatur animo suo ex-
pugnatore urbium
- ³³ sortes mittuntur in sinu sed a
Domino temperantur
- XVII.** ¹ melior est buccella sicca
cum gaudio quam domus
plena victimis cum iurgio
- ² servus sapiens dominabitur filii
stultis et inter fratres heredi-
tatem dividet
- ³ sicut igne probatur argentum et
aurum camino ita corda pro-
bat Dominus

- ⁴ malus oboedit linguae iniquae
et fallax obtemperat labiis
mendacibus
- ⁵ qui despicit pauperem expro-
brat factori eius et qui in
ruina laetatur alterius non
erit inpunitus
- ⁶ corona senum filii filiorum et
gloria filiorum patres sui
- ⁷ non decent stultum verba con-
posita nec principem labium
mentiens
- ⁸ gemma gratissima expectatio
praestolantis quocumque se

32. patiens CA; sapiens G *cum ant. vers.* | expugnatores GLM *cum Spec. et Beda, cf. hebr. et LXX;* expugnator est CA | 33. in sinu CA; in sinum G.

XVII. 2. diuidet GC; diuidit A | 3. igne GA; igni G | camino GA; in camino C *cum ant. vers.* | 5. exprobrat factori GC; exprobrat factorem A | 6. patres sui G *cum Spec. et Beda;* patres eorum CA *cum Sal., cf. Paul.* (patres illorum).

Desunt DW.

32. patiens] T²(pa *in ras.*); sapiens GY *cum Ambr. de Abr.* 2, 6, 28 *et Ps.-Aug. spec.* 38, *cf. ib.* 36 (*codd. MVLC*) | forte] M² (e *in ras.*) Z²Γ^{Δ2}; forti YΦZ²TΓ^{Δ2}Ω edd. | dominabitur T; dominat Y* | animo suo] amico suo Ω^{M*}; animoso G*; om. Y* | expugnatores Y*; expugnator est CXΣ^{TC*} AQΦPZ*(*ut vid.*); expugnatores est Y^{S*}.

33. in sinum GXLMY²ΘZ²TΣΓΩ^{MJ} edd.; in senum Y* | deo Φ^R.

XVII. 1. melius C | domum plenam X; plena domus Ω^{SJ}.

2. sapiens] sensatus YS*(*ut vid.*), *cf. Paul.* (sensus) | ~ stultis filii Ω^{SJ}a | diuidit ATΓ^M | ~ diu. hered. Σ.

3. sicuti C | igni CΣ | in camino CX *cum LXX, Paul., Ps.-Aug. spec. 28, etc.* | corda]

T²(a *in ras.*) | probabit X | ~ proba(t) corda XZ* | deus XΩ^s. ¶ hebr. ant. « dominus » uel « deus » Iac.

4. mendacis X.

5. despicit] S^{*3}; despicit TS² | expro-
bat XΣ^TT²Γ^AΩ^M | factorem AQ *Spec. codd.* M^{*P*} | et om. Z* | in om. telust | laet.] delectatur Π^H.

6. senum] semini a | et gl. filiorum om. Π^{H*} | et om. Ω^s | patris XY^{*}T²S^{*} *Spec. codd. M^{*P*}S* | sui = GXΠ^HTS^{*} *Spec. et Beda;* eorum S^a *cett., Sal., Brev. goth.*, P. L. 86, 399.

7. decet Q | stulto Z* | principem Σ^{T2}(ē *in ras.*); principum Π^H | labiis Π^H | mentientis Π^HΦ^{G*}Ψ^D *Brev. goth. l. l.*

8. praestulantis L | uertit Ω^s edd. et Beda | intellegit] S*; intell(e)get Φ^{RG}S^aΨ^D

32. ¶ melior *Div. sine num.* X; <melior GCAM | 33. <sortes CAM.

XVII. 1. ¶ melior XVII. Ω; <melior GCAM | 2. <servus GCAM | <et A | 3. <sicut GCAM | 4. <malus GCAM | 5. <qui despicit GCAM | <et A | 6. ¶ corona *Div. sine num.* GΨ^D; <corona CA M | 7. <non GCAM | 8. <gemma GCAM | <quocumque A.

verterit prudenter intellegit
 9 qui celat delictum quaerit amicitias qui altero sermone repetit separat foederatos
 10 plus proficit correptio apud prudentem quam centum plagae apud stultum
 11 semper iurgia quaerit malus angelus autem crudelis mittetur contra eum
 12 expedit magis ursae occurrere raptis fetibus quam fatuo confidenti sibi in stultitia sua
 13 qui reddit mala pro bonis non

recedet malum de domo eius
 14 qui dimittit aquam caput est iurgiorum et antequam patiatur contumeliam iudicium deserit
 15 et qui iustificat impium et qui condemnat iustum abominabilis est uterque apud Dominum
 16 quid prodest habere diuitias stultum cum sapientiam emere non possit
 17 omni tempore diligit qui amicus est et frater in angustiis conprobatur

12. confidenti sibi GC; confidenti A | 15. et qui iustificat GA; qui iustificat C | abominabiles A | apud (apud C) dominum CA; apud deum G *cum ant. vers.* | 16. non possit] add. qui altam facit domum suam quaerit ruinam et qui deuitat (*ex diu.*) discere incedit in mala G^a *cum LXX;* addit qui altam facit domum suam querit ruynam et qui heuitat discedere incedit in malum C.

Desunt D(usque ad v. 13, non)W.

Ω^Mw.

9. altero] alto Ω^M. ¶ « altero » uel « alto », hebr. neutrum habet *Hug.* hebr. ant. « altero », uel « alto » *Iac.* | sermone om. L^{*} | foederatus Y*T*; scelerato Ω^{M†}. 10. profect Z* | correptio] Q*; correptio Q^aΓ^MΩ^SΙ^Aτε. ¶ « correpcio » per p *Guill.* al. « correptio » *Iac.* | prudent**m Θ^{A*}.

11. ang. autem crud.] crudelis autem G* | mittitur ΣLYS*Γ.

12. expedit Γ** | fetibus] catulis X, *ex Sam. (II Reg.) 17, 8, vel Os. 13, 8* | confidenti] G^a(fi in ras.); confitenti Y*Γ^{M*} | sibi om. A τωτ et *Beda.*

13. reddet Π^HZ*S; reddidit X^a(red in ras.)Σ^T | recedet] Z*; recedit XΣM*D Q*Y*ΦZ^aT^a(ex reddit)S*ΓΨ^DΩ^J; recedunt Y^a. ¶ « recedit » uel « recedet » *Iac.* | mala Y | domu ΦR^aGP.

14. demittit LD(*ut vid.*)T* | est] eius T† | iurgiosum Θ^A | contumelia C.

15. et (1*) om. CXτελβst | abominabiles A*Z*; abominabile Y*Ψ^D(abho.) |

~ uterque abom. est X | dominum = CA MDQΦΖ*ΣΩ^w *Spec. codd.* MPC *cum hebr.*; deum Z^a *cett. et Spec. codd.* RS *cum LXX,* Lucif. de s. Athan. 1, 26; Hier. in Is. 2, 20; Ps.-Aug. spec. 109, etc. ¶ hebr. ant. « dominum », al. « deum » *Iac.*

16. qui Ψ^{D*} | habere diuitias stultum = G^aCXII^HALYΦZTS; hab. diu. stulte Q^a *rescr.*; hab. diu. stulto G^aΣMD Ψ^DΩ^g *Beda.*; diu. hab. stulto Γ; diu. stulto hab. Θ; stulto hab. diu. arelbst | sapientia Q*Y*Ψ^D | emere] mere** Γ^{M*} | posset ΣD; potest D^e; + qui altam facit domum suam quaerit ruinam et qui euitat discere incider in mala G^aCΘΖΩarelbst [deuitat G^a, diuitat G^aZ; dicere Ω^{s*}, discedere C; incidit ΘΩ, incedit C; in malum CΖa] *cum LXX*, cf. Ps.-Aug. spec. 118. ¶ « qui altam ... mala » *del. Hug.* « qui altam ... mala » nec hebr. nec anti. habent set grecus de LXX *Guill.*, item *Iac.*

17. diligit Ω^M | qui] quia Ψ^{D*} | probatur T*.

9. <qui celat GCAM | <qui altero A | 10. <plus GCAM | 11. ¶ semper XVIII. ALΘ^A; <semper GCM | <angelus A | 12. <expedit GCAM | 13. <qui CAM | 14. <qui GCAM | 15. <et qui iustificat GCAM | 16. <quid GCAM | <(qui altam) C | 17. ¶ omni XXXVI. MDΦZSF; *Div. sine num.* Ψ^D; <omni GCA.

- ¹⁸ homo stultus plaudet manibus
cum spoponderit pro amico suo
¹⁹ qui meditatur discordiam diligit
rixas et qui exaltat † ostium †
suum quaerit ruinam
²⁰ qui perversi cordis est non inve-
niens bonum et qui vertit lin-
guam incidet in malum
²¹ natus est stultus in ignominiam
suam sed nec pater in fatuo
laetabitur
²² animus gaudens aetatem flori-
dam facit spiritus tristis exsic-
cat ossa

- ²³ munera de sinu impius acci-
pit ut pervertat semitas iudi-
cii
²⁴ in facie prudentis lucet sapien-
tia oculi stultorum in finibus
terre
²⁵ ira patris filius stultus et dolor
matris quae genuit eum
²⁶ non est bonum damnum inferre
iusto nec percutere principem
qui recta iudicat
²⁷ qui moderatur sermones suos
doctus et prudens est et pre-
tiosi spiritus vir eruditus

19. discordiam GC; discordias A | ostium suum *restituimus cum Σ^{TG*}*, qui hic ex hebr. correcti
videtur; os suum GCA et ipse archetypus, ex contextu | ruinam GA; ruinas C | 20. incidet GA;
incedit C | 25. dolor matris GC; dolor matri A cum hebr. et LXX.

Deest W.

18. ~ stultus homo agrest | plaudit
ΠΗDZ*TSΓΑ*ΜΩΙ*. ¶ « plaudit » Hug.
« plaudet » Guill. ant. « plaudet » Iac. |
manibus + suis Ω^{SJ*}ae. ¶ « manibus »
Hug. et Guill. hebr. ant. non habent « suis »
Iac. | sponderit XΣ^TD(*ut vid.*) | pro] cum Y.
19. discordiam = GCXΣQΘ cum hebr.;
discordia S* *ut vid.*; discordias S² cett. | roxas
Ω^M | quae Γ^{M*} | ostium suum = Σ^{TG*}
(*ut vid.*)g cum hebr.; ostium rwt; cor suum
Σ^{ca}Ω^{SJ*}; os suum Ω^{ta} cett. ¶ « os » Hug.
hebr. pro eo quod est « os » habet « hostium »
et similiter grecus Guill. hebr. ant. « os »
Iac. | ruinas C(ruyn.)XQ.

20. tot. vers. in ras. brev. spat. Φ^{P₂} | per-
uersi cordis] Z²(rsi c in ras.); peruersi corde
Q; peruerso corde Y | inueniet] in ras. Ω^{ta};
inuenit Ω^sa. ¶ hebr. ant. « inueniet »,
Beda « ueniet in bonum » Iac. | bona G,
cf. 16, 20 et 19, 8 | uertitit Φ^{P₂} | linguam] S^{c₃}; linguam suam S²Γ cum hebr. | incidit
Σ^{CSTM}Ω^M; incedit Y*; incedit CDZ*
ΤΓ^A | malum] eum Φ^{P₂}.

21. natus] Φ^{P₂}(na in ras.); factus G*

ut vid. | in ignominiam suam] Q*Z*S**
Γ^{A*}; ad ignominiam suam Ω^s; in ignominia
sua MQ^aΦΖ²S²Γ^{A₂}Ω^{M₁}; ignominiam suam
A*; in ignominiam X | in (2°) om. T | fa-
tuo + filio ΤΩ^{MS}, cf. LXX et Ps.-Aug. spec.
6o.

22. animas Γ^{M*}; amicus Ω^M | spir.]
anima D, *ut vid.*; *praem.* et M *cum hebr.* cf.
LXX | tristis] fictus Ω^{M†}.

23. de om. Σ^{T*C} | impii Y | accepit
Ζ*T*S*Γ^M.

24. in faciem prudentis LQY*; in
prudentis faciem (*ex facie*) T; infante pru-
dentis Φ^G | lucescit T | sapientiam Π^{H*};
sapientiae Q | oculis QΨ^D.

25. patri ΣT *cum hebr.*, LXX, Ps.-
Aug. spec. 88; + *** Y* | stultus + est
YTS* | matri ΣΑL*T *cum hebr.* et LXX;
praem. stultus Ω^{M†}.

26. nec om. L* | princ.] iudice Γ^M |
qui recte iud. Φ^GΤΩ^M; *om.* X.

27. et (1°) ac Θ | prudens] erudiens
D^s; *rudens D* | et (2°) ut Y* | pretiosus
D; pretiosior Π^H.

18. ¶ homo Div. sine num. G; *<homo CAM | 19. <qui (r^o) GCAM | 20. <qui (r^o) GCAM |*
21. *<natus GCAM | 22. <animus GCAM | 23. <munera CAM | 24. <in facie GCAM | 25. <ira*
GCAM | 26. ¶ non Div. sine num. G; *<non CAM | <nec A | 27. <qui GCAM.*

- ²⁸ stultus quoque si tacuerit sapiens putabitur et si compreserit labia sua intellegens
- XVIII.** ¹ occasiones quaerit qui vult recedere ab amico omni tempore erit exprobabilis
- ² non recipit stultus verba prudentiae nisi ea dixeris quae versantur in corde eius
- ³ impius cum in profundum venerit peccatorum contemnit sed sequitur eum ignominia et obprobrium

- ⁴ aqua profunda verba ex ore viri et torrens redundans fons sapientiae
- ⁵ accipere personam impii non est bonum ut declines a veritate iudicii
- ⁶ labia stulti inmiscunt se rixis et os eius iurgia provocat
- ⁷ os stulti contritio eius et labia illius ruina animae eius
- ⁸ verba bilinguis quasi simplicia et ipsa perveniant usque ad interiora ventris

XVIII. 3. contemnit sed sequitur CA; contemnet sed sequetur G | 7. illius GC; ipsius A | ruina GC; ruinae A | 8. usque ad CA; ad G, cf. *infra* 26, 22 | uentris] *addit* pigrum deicit timor animae autem effeminatorum esurient G^a *cum ant. vers.*; *addit* pigrum decidit timorem anima autem effeminorum hesuriet C.

Deest W.

28. quoque *om.* Q* | si (1°)] cum Ω^{J*} | taceat D | putabitur] Z*S*; reputabitur L^a(re in *ras.*)MΦΘZ^aS^aΨ^DΩ^{MS^aJ}are^{lsc}; uocauitur C; *om.* Ω^{S*} | si (2°)] sic Θ^{A*}S* | cum presserit S*.

XVIII. 1. quaerit *om.* L* | reced.] discedere TΩ^M | amico + suo LS* (*ut vid.*) | exprobabilis ΣΣ^CS; execrabilis Ω^{SJ*}. ¶ «exprobabilis» *Hug.* hebr. ant. *Beda* «execrabilis», uel «execrabilis» *Iac.*

2. recepit YZ*S*; recipiet X | prud.] sapientie X | ea *om.* Φ^{G*} | dixeris] Φ^{G*}Z*; dixerit Φ^{RG^aP}Z^aΨ^DΩ^{J*}. ¶ hebr. ant. «dixeris», uel «dixerit» *Iac.* | ~ dixeris ea Q | uersatur Y*.

3. in profundum] Z*; in profundo ΦZ^aΩ ; profundum T; in fundum L* | contemnit] M*Y*(contempn.); contem(p)net G M^aΦ^{G*}ΘZ^aΨ^D; contempnitur Y* | sequitur] Φ^{P^a}(i in *ras.*); sequetur GΠ^HΜΓ^{A*}M | eum] animi Ω^M.

4. uerba *om.* a | renundans A.

5. impii] uiri X, *ex Iob* 32, 21; + in iudicio Ω^QZ^aS*Ψ^DΩ^{agels}, cf. 24, 23 | declines] L*; declinet L^aΘ | a uer.] auctoritate Γ^M.

6. inmiscunt] Z*; inmisenit ΣΜΥΖ^a TSΩ^M; miscunt L* *ut vid.*; miscent Ω^{SJ} *edd.* | rixas M* | et] sed et Θ; *om.* Q* | prouocant Σ^T.

7. et *om.* Ω^S | illius] Z*Γ^{A*}; ipsius ALΦZ^aΓ^{A*}Ψ^DΩ *edd.*; eius Σ *cum Ps.-Aug. spec.* 88 | ruinae AΨ^D | eius (2°) illius Π^H.

8. uerbo Y* | bislinguis Γ^{M*} | ue- niunt Y | usque *om.* GXL*Ω^J, cf. 26, 22 | uentris + pigrum deicit timor animae autem effeminatorum esurient G^aCQ^aΘ^{HA^a}(*partim in ras.*) [Z *spat. vac. rel.*] Ω^{MS^aJ}are^{lsc} [decidit timorem C; anima C; hesuriet C] *cum LXX et Ps.-Aug. spec.* 86. ¶ «pigrum ... esurient» *del. Hug.* «pigrum ... esurient» nec hebr. nec anti. habent *Guill.*, *item Iac.*

28. <stultus GCAM | <et A.

XVIII. 1. ¶ occasiones XVIII. Ω; <occasionses GCAM | 2. <non GCAM | 3. ¶ impius XXXVII. MDΦZΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <impious GCA | <sed A | 4. <aqua GCAM | 5. <accipere GCAM | 6. <labia GCAM | 7. <os GCAM | 8. ¶ verba XVIII. ALΘ^A; <verba GCM | <(pigrum) C.

- ⁹ qui mollis et dissolutus est in opere suo frater est sua opera dissipantis
¹⁰ turris fortissima nomen Domini ad ipsum currit iustus et exaltabitur
¹¹ substantia divitis urbs roboris eius et quasi murus validus circumdans eum
¹² antequam conteratur exaltatur cor hominis et antequam glorificetur humiliatur
¹³ qui prius respondit quam audiat stultum se esse demonstrat et confusione dignum
¹⁴ spiritus viri sustentat inbecillitatem suam spiritum vero ad irascendum facilem quis poterit sustinere

- ¹⁵ cor prudens possidebit scientiam et auris sapientum quaerit doctrinam
¹⁶ donum hominis dilatat viam eius et ante principes spatium ei facit
¹⁷ iustus prior est accusator sui venit amicus eius et investigabit eum
¹⁸ contradictiones comprimit sors et inter potentes quoque diuidicat
¹⁹ frater qui adiuvatur a fratre quasi civitas firma et iudicia quasi vectes urbium
²⁰ de fructu oris viri replebitur venter eius et genimina labiorum illius saturabunt eum

17. inuestigavit A | 20. labiorum illius CA; labiorum eius G | saturabunt eum GA; saturabuntur eum C.

Deest W.

9. et desolatus est D; est et dissolutus Σ^{TC} ; est et dissolutus est Σ^{Tz} | opere] corde Ω^M .

10. ad ipsam Σ^{TC} (ibsam) $\Pi^{\text{HLY}}\Phi^{\text{RGZ}}$ $S^*\Gamma^{\text{YD}}\Omega^{\text{M}}$ *agrelbus Spec.*; ad ipsa D(*ut vid.*) Φ^{P} . ¶ « ipsum » *Hug.* anti. « ipsam » *Guill.* hebr. « ipsum », ant. « ipsam » *Iac.* | currit] L*; concurrit L*; corripit T* | iustis $\Gamma^{\text{M}*}$.
 11. diuitias] eius $\Omega^{\text{M}*}$.

12. exultatur C | humiliabitur M Φ^{P} *Spec. cod. S**.

13. primus $\Gamma^{\text{A}*}$ | respondit] M* $\Phi^{\text{P}*}$ Z*S*; respondet M Φ^{RGPS} $\Theta Z^{\text{S}} \Omega$ *edd. et Beda* | audit S* | ~ dem. esse Ω^{S} | confusione X | dignus Y.

14. uiri — spiritum om. X | uiri] ueri $\Gamma^{\text{M}*}$; om. C; *praem.* autem Ω^{S} | spiritum] spiritus Q* | facile X $\Phi^{\text{RGZ}} \Psi^{\text{D}}$ | poteris $\Omega^{\text{J}*}$.

15. prudens] L*; prudentis L $\Phi^{\text{T}}\Omega^{\text{SJ}}$ are cum LXX | aures sap. querent Π^{H} | sapientum $\Gamma^{\text{A}*}\Omega^{\text{M}}$ | quaerit] Z $\Phi^{\text{S}}\Gamma^{\text{A}*}$; qu(a)eret $\Phi\Theta Z^{\text{S}}\Gamma^{\text{A}}\Psi^{\text{D}}$.

16. donum] domum Θ | homini $\Pi^{\text{H}*}$.
 17. prius Ω Γ^* . ¶ anti. « prior » *Guill.* « prior » uel « prius » *Iac.* | inuestigavit $\Pi^{\text{H}}\text{AQ}^{\text{Z}}\text{TS}^{\text{r}}$. ¶ mod. ant. « inuestigabit », *Beda hebr.* « inuestigavit » *Iac.*

18. comprimit DZ*; comprimet Γ^{M} | quoque om. $\Omega^{\text{S}*}$.

19. iuuatur T | iudicia + eius Z*.
 20. uiri] sui XLΘ cum LXX et Ambr. in Luc. 10, 29. ¶ hebr. et anti. « uiri » *Guill.* | et — eum om. X | geminalia] $\Gamma^{\text{A}*}$; gemina S* Γ^{A} | illius] Z Φ^{S} *script.*; eius GL*; ipsius $\Omega^{\text{J}}\text{arelbst}$ | saturabuntur eum C(εum)Θ Δ ; sa[...]buntur D.

9. <qui GCAM | 10. ¶ turris *Div. sine num.* G; <turris CAM | 11. <substantia GCAM | 12. <antequam GCAM | 13. <qui GCAM | 14. <spiritus GCAM | 15. ¶ cor *Div. sine num.* X; <cor GCA | <et A | 16. <donum GCAM | 17. <iustus GCAM | 18. <contradictiones GCA M | 19. ¶ frater *Div. sine num.* G; <frater CAM | 20. <de GCAM.

- ²¹ mors et vita in manu linguae
qui diligunt eam comedent
fructus eius
- ²² qui invenit mulierem invenit bonum et auriet iucunditatem
a Domino
- ²³ cum obsecrationibus loquetur
pauper et dives effabitur rigide

- ²⁴ vir amicalis ad societatem magis
amicus erit quam frater
- XIX.** ¹ melior est pauper qui ambulat in simplicitate sua quam torquens labia insipiens
- ² ubi non est scientia animae non
est bonum et qui festinus est
pedibus offendit

²¹, in manu GA; in manibus C *cum ant. vers.* | ²², mulierem G*Σ^C *cum archetypo et codd. P*CS Spec.*, cf. hebr. et Sirach 36, 26, *ubi melioris notae codd.* bonam *omittunt*; mulierem bonam G*^C *cum LXX*; bonam mulierem A | ²³, loquetur GA; loquitur C | ²⁴, amicalis GZ* *cum codd. MPC Spec.*; amicabilis C et plures codd. *cum codd. RS Spec.*, *correctio prioris lectionis*, *ut vid.*; amabilis A *cum Beda*.

XIX. ¹, quam torquens GC; quam diues torquens A, cf. *ant. vers.* et *infra* 28, 6 | ², offendit C(hoff.)A; offendit G.

Deest W.

21. in manu] L*; in manibus CL²M ΘΩ^{SJ}are *Spec. cod. P, Sal. (col. 975 A), cum Sang., Lucif. de s. Athan. 1, 27, Aug. passim, etc.* ¶ hebr. et anti. habent «manu» Guill. Beda «manibus», hebr. et ant. «manu» Iac. | ~ lingue in manu Ω^M | diligent] continent G²(in ras.)Σ^TΓ *cum LXX* | ea Ψ^D | comedunt XΣ^TDTΨ^D(comm.) *Spec. cod. S.*

22. tot. vers. rescripsit Z² | mulierem = G*Σ^C *Spec. codd. P*CS, cum hebr.*; bonam mulierem ALQ; mulierem bonam G² *cett. et Spec. codd. MP²R* | inueniet C | bonum + tesaurum X | auriet] L*M*S*; hauriet Π^H L²M²YΦΘΖ²TS²Ψ^DΩ *edd.* | iocunditatem Π^HMQYΦRGΖ²ΤΓΨ^DΩ^A | domino + qui expellit mulierem bonam expellit bonum qui autem tenet adulteram stultus est et impius G²Q²ΘΖΩ^{MSJ*}areſt [expellit] aspernit Ω^M; bonum] bona QΦΖ; continent adulteram G, adulterat Z; impius] insipiens QΦareſt] *cum LXX et Valv.* ¶ «qui expellit mulierem bonam expellit bonum qui autem tenet adulteram stultus est et insi-

piens» *del. Hug.* hebr. ant. non habent hunc uersum *Iac.*, item *Guill.*

23. obsecr.] obscurationibus Θ^A | loquitur CXΣMDYΘ^AZ²S²Ψ^DΩ^{I*}agelſ *Spec.*; loqueretur T²(pr. e ex i). ¶ «loquetur» al. «loquitur» *Iac.* | rigide] rigi[...] D^E; regi D.

24. amicalis = GL²Z^{*T} *Spec. codd. MPC*; amabilis AL^{*MΦΖ²t *Beda*; amicabitur Ω^{M*}; amicabilis Ω^{M² *cett.*, *Spec. codd. RS, Brev. goth.*, *P. L. 86, 509.* ¶ mod. «amicabilis», *Beda* ant. «amabilis» *Iac.* | societ.] satietatem D.}}

XIX. ¹, melius Σ^C | torquens = GC XΣΖ*ΤΓτ *Spec. cum hebr.*, cf. *codd. graec.* ²³, 103, 253, qui hexaplaarem textum praebent; diues torquens DΖ² *cett. et Beda*, cf. *codd. graec.* 106, *Sang.*, *Ps.-Aug. spec. 43*, vide etiam *infra* 28, 6 | labia + sua Z²; + sua et Ω^{SJ} *edd.* cum hebr.; + ut Ω^M. ¶ anti. iuxta hebr. «labia insipiens» *Guill.* *Beda* aliqui ant. non habent «sua et», mod. hebr. habent *Iac.*

², ubi om. A* | offendit] Z²; offendit GQΖ² *edd.*

21. <mors GCAM | <qui A | 22. ¶ qui XXXVIII. MDΦΖSΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <qui GC A | <et A | 23. ¶ cum *Div. sine num.* G; <cum CAM | 24. <vir GCAM.

XIX. ¹, ¶ melior XIX. Ω; XX. ALΘ^A; <melior GCM | 2. <ubi GCAM | <et A.

- ³ stultitia hominis subplantat gressus eius et contra Deum fert animo suo
⁴ divitiae addunt amicos plurimos a paupere autem et hii quos habuit separantur
⁵ testis falsus non erit inpunitus et qui mendacia loquitur non effugiet
⁶ multi colunt personam potentis et amici sunt dona tribuenti
⁷ fratres hominis pauperis oderunt eum insuper et amici procul recesserunt ab eo qui tantum verba sectatur nihil habebit ⁸ qui autem possessor est mentis diligit animam
- suam et custos prudentiae inventet bona
⁹ testis falsus non erit inpunitus et qui loquitur mendacia peribit
¹⁰ non decent stultum deliciae nec servum dominari principibus
¹¹ doctrina viri per patientiam noscitur et gloria eius est iniqua praetergredi
¹² sicut fremitus leonis ita et regis ira et sicut ros super herbam ita hilaritas eius
¹³ dolor patris filius stultus et tecta iugiter perstillantia litigiosa mulier
¹⁴ domus et divitiae dantur a patribus a Domino autem proprie uxori prudens

4. hii G²C; hi G^{*}A | 6. dona tribuenti XΣΑ et *Spec. cum hebr.*; dona tribuentis GC, *fortasse vi genitiui* potentis *praecedentis*, cf. *Symm.* | 13. perstillantia GA; prestillantia C | 14. a patribus G² C; patribus G^{*}; parentibus A.

Deest W.

3. stultitia + *** Q^{*} | eius om. D | et om. Σ^T | dominum Π^Hτ^r *cum hebr.* | feruēt] seruet Θ^A.

4. addunt] adducunt A | et hii] Z^{*} T^{*S*}; et hi G^{*}Π^HAL^{*}DQYΦΖ²T²S²Γ^M Ψ^Dγρειβst; et hi^{*} M; in his X | separantur] *Spec. et Beda*; separabuntur A.

5. inpunitus] Θ^{A²}(alt. i *in ras.*). ¶ propter G | mendacium G | loquetur L | ~ loq. mend. Y, cf. v. 9.

6. colunt] quorum Y^{*} | tribuenti = XΣΠ^HALMDQ^{*}YΘTSΓ^Mw *Spec. codd. MP CRS^a* cum hebr.; tribuentis GCQ²ΦΖΓ^AΨ^D Ωαγρειβst *Spec. cod. S^{*}* et *Brev. goth.*, P. L. 86, 299 et 509, cum *Symm.*

7. hominis paup.] homines pauperes oderunt T^{*} | hominis] omnes r *cum hebr.*; *** Q^{*} | sectantur DT^{*}.

8. custus XDT^{*}S^{*}Γ^M.

9. falsus] *in ras.* Φ^{P²} | ~ falsus testis

Ωαρειβst. ¶ hebr. ant. « testis falsus » *Iac.* | mendacium Γ *Brev. goth.*, 299.

10. stulto T | deliciae] diuiti(a)e ae. ¶ « delitie » *Hug.* hebr. ant. « delicie », al. « diuicie » *Iac.*

11. doctrinam G^{*}Σ^C | per pa(t)ientia Y^{*}S^{*}Γ^MΨ^D | noscitur nascitur Y^{*}; loquitur Σ^T.

12. sicuti (*utroque loco*) C | ita (r^o)] sic Q | ~ ira regis YΣΓ | et (z^o) om. C | ita (z^o) + et QΦΖ²Ψ^DΩαρειβst.

13. patris] Γ^{A²} cum *Sang.*; patri Γ^{A²} cum hebr., *LXX et Vind.* | prestillantia CX | litigiosa L | ~ mulier litig. Θ.

14. a (r^o) om. G^{*}A^{*} | patribus = GC XΣΤ^{*C}ΘΖ²TΩ^S; parentibus Σ^{T²}Q²(*in ras.* brev. spat.)Ζ²Ω²(*in ras.*) cett. ¶ « parentibus » *Hug.* hebr. ant. « parentibus », al. « patribus » *Iac.* | propria C; proxima Θ; om. L²Q^{*} *Brev. goth.*, 299.

3. <stultitia CAM | 4. <divitiae GCAM | <a A | 5. <testis CAM | <et G | 6. <multi GCAM | 7. <fratres CAM | <qui GCAM | 8. <qui A | <et A | 9. <testis GCAM | 10. ¶ non *Div. sine num.* G; <non CAM | 11. <doctrina GCAM | 12. <sicut (r^o) GCAM | 13. <dolor GCAM | 14. <domus GCAM | <a domino A.

- ¹⁵ pigredo inmittit soporem et anima dissoluta esriet
¹⁶ qui custodit mandatum custodit animam suam qui autem neglegit vias suas mortificabitur
¹⁷ feneratur Domino qui miseretur pauperis et vicissitudinem suam reddet ei
¹⁸ erudi filium tuum ne desperes ad interfectionem autem eius ne ponas animam tuam
¹⁹ qui inpatiens est sustinebit damnum et cum rapuerit aliud adponet

- ²⁰ audi consilium et suscipe disciplinam ut sis sapiens in novissimis tuis
²¹ multae cogitationes in corde viri voluntas autem Domini permanebit
²² homo indigens misericors est et melior pauper quam vir mendax
²³ timor Domini ad vitam et in plenitudine commorabitur absque visitatione pessimi
²⁴ abscondit piger manum suam sub ascella nec ad os suum adplicat eam

16. uias suas GA; uitam suam C | 17. qui miseretur pauperis GA, cf. 14, 31; qui miseretur pauperi C^{cum Spec.}, cf. 14, 21 | 18. ad interfectionem autem G³CA; ad interfectionem G* | 22. et melior G³C; et melior est G³; melior A | 23. absque uisitatione pessimi G; absque uisitatione pessima A; habsque abitatione pessimi C | 24. manum suam sub CA *cum Sal., Greg. M., Beda, cf. hebr. et LXX;* manum sub G, cf. 26, 15.

Desunt WT^A(partim a v. 22, est, fol. lac.).

15. pigredo] T*; pigrido LM*Φ^{RG} Τ*Σ*; putredo Γ^A *script.* | mittit L* | dissol.] desolata D.

16. neglegit] ΣΤ*(neglig.); negliget ΣΤ* | uitam suam Π^HΘΩΣ^Iτελεῖ; uitam suam C; animam suam X. ¶ hebr. et anti. « uias suas » Guill. mod. « uitam suam », al. hebr. ant. « uias suas » Iac. | mortificatur Γ^A.

17. fenerabitur Γ^A; fenerator L*(foen.) α | pauperis] Ζ*Τ*Σ*; pauperi CΣΤ²QY ΦΖΤ²S²Γ *Spec. codd. MPCR et Brev. goth. l. l., cf. J. Schildenberger, p. 158;* pauper*** ΣΤ* | reddit DT* | eis Π^H.

18. erude X | suum ΘΑ* | autem om. G*ΣΤ* *Brev. goth. l. l. | ne* non A | pones Φ^{RT} | animum tuum Γ^{ΨD}.

19. qui + enim Ω^{SJ}*are | et om. Y | adponit XT(app.).

20. audi + fili mi G*, cf. LXX, Gfb., Vind.

21. uiri] Ρ² (ri in ras.) | autem om. A* | permanet Ω^{SJ}; *praem.* in eternum Ω^{SJ}ate *cum LXX.* ¶ « domini permanebit » Hug.

22. et om. AL*Q | melior + est G³LM ΚΘΖ*Ω^Mαρελβ³ *cum Hier. c. Rufin. 3, 43 | pauper*] *praem.* uir Z*; + iustus G³Ω^{MS}age *cum LXX, Ambr. in Luc. 5, 53, Hier. l. l. | uir]* G* *ut vid.*; diues G³ *cum LXX et Ambr. l. l. cf. Hier. l. l.*

23. uitam + nam qui sine timore est habitat in locis quae non uisitat aeternus G³ *cum codd. graec. 23, 106, 161, 252, cf. cett. codd. graec., Vind., Ps.-Aug. spec. 6;* + et si cum sancto fuerit directa est uia eius C *ex hexapl. recensione 20, 11 | in plenitudinem X | absque uisitatione pessima At; absque uisitationem pessimam X | absque] a**que L* | uisit.] abitatione C.*

24. suam om. GL*ΨRD*, cf. 26, 15 | hascilla C; axscella D; ascellam QΨ^D; ascellam Γ^M; a**llam Γ^A | eam] ill[.] D.

15. <pigredo GCAM | 16. <qui custodit GCAM | <qui autem A | 17. ¶ feneratur XXXVIII. MDΦΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <feneratur GCA | 18. ¶ erudi XXVII. Q; <erudi GC AM | 19. <qui GCAM | 20. ¶ audi *Div. sine num.* GL; <audi CAM | 21. <multae GCAM | 22. <homo GCAM | <melior A | 23. <timor GCAM | 24. <abscondit GCAM.

- ²⁵ pestilente flagellato stultus sapientior erit sin autem corripueris sapientem intelleget disciplinam
- ²⁶ qui affligit patrem et † fugat † matrem ignominiosus est et infelix
- ²⁷ non cesses fili audire doctrinam nec ignores sermones scientiae
- ²⁸ testis iniquus deridet iudicium et os impiorum devorat iniqutatem
- ²⁹ parata sunt derisoribus iudicia et mallei percutientes stultorum corporibus

- XX.** 1 luxuriosa res vinum et tumultuosa ebrietas quicumque his delectatur non erit sapiens
² sicut rugitus leonis ita terror regis qui provocat eum peccat in animam suam
³ honor est homini qui separat se a contentionibus omnes autem stulti miscentur contumelii
⁴ propter frigus piger arare noluit mendicabit ergo aestate et non dabitur ei
⁵ sicut aqua profunda sic consilium in corde viri sed homo sapiens exauriet illud

25. sin autem CA; si enim G | 26. fugat *restituimus cum hebr.*, cf. LXX et ant. vers. (repellit); fugit GCA cum Spec., errante archetypo, cf. tamen Aquilam (ἀποδιδόσκων) | 27. filii A.

XX. 2. ita terror G; ita error A; ita et terror C.

Desunt WΓ^A(partim usque ad v. 28, deridet).

25. pestilenti XZ* | stulto X | sin autem = CXΣΠ^HAL*Q*Φ^PZ*TS *Spec.*; si enim G; si autem L²Q²Z² *cett.* | corripuerit XDF^M | intelleget] Γ^{A*}; intellegit DQ^{*Z²} TS*Γ^{A²} | discipl.] sapientiam Ω^{S¹}agte.

26. fugat = gwt cum hebr., cf. LXX, *Vind.*, *Ps.-Aug. spec.* 21 (repellit); effugit G²Γ; om. Y; legi nequit D; fugit G* *cett. et Spec. cum Aquila* | ~ matr. fugit Ω^{S¹} | erit ΘΩ^{S¹}agte, cf. LXX, *Vind.*, *Ps.-Aug. l. l.* | ~ et inf. est T.

27. cessas G | filii AΨ^D *Spec. codd.* M*P* | ~ aud. fili Ω^{S¹}ar | doctrinam] Z*; disciplinam L*Z², cf. LXX, *Vind.*, *Ps.-Aug. l. l. etc.* | nec] S*; ne S²Ω^J | sermonem Γ^{A*}.

28. deridit D | deuoret C*.

29. mallei] male G* | percutientis Z*TS* | corpora X.

XX. 1. luxuriosa] Π^{H²}(alt. u in ras.)

Z*; luxuriosa LM*YΦ^{GP}ΘZ²T*S*Γ^A | uinum] *praem.* est S, cf. Ambr. *de off.* 2, 21, 109 et Ps.-Aug. *spec.* 52 | ~ ebr. tumult. L* | his om. S* | delectauerit Q.

2. sicuti C | ita] Σ^{T²}Q^{*S²}; ita et CXΣΤ²Q²YΦZS²ΓΨ^DΩ *edd.* | terror] error A.

3. hominis DY | contentione LQ, cf. hebr. et LXX; contentionibus X; contentionibus Γ^M | miscuntur Θ; commiscentur LQ, cf. LXX; se miscent Π^HDT, cf. 18, 6.

4. nolit T | mendicabit] *in ras.* Ω^{I²}; mendicauit Π^HDQ^{*TΓ^{M*}(med.); mendicabit Φ^G; mendicabatur XΘ^{H*}(*ut vid.*)^A | ergo] *in ras.* Ω^{I²}; autem ΣΘ; om. X | in estate Ω^M | ei] illi areſt; om. L.}

5. sicuti C | sed] et S*, cf. hebr. | exauriet] M*Y*; exauriet Π^HM²Y²ΦΘZSΨ^D Ω *edd.*; exaudiet D.

25. <pestilente GCAM | <sin A | 26. <qui GCAM | 27. <non GCAM | 28. <testis GCAM | 29. ¶ parata *Div. sine num.* G; <parata CAM.

XX. 1. ¶ luxuriosa XX. Ω; XXI. LΘ^A; <luxuriosa GCAM | <quicumque GA | 2. <sicut CAM | <qui A | 3. <honor CAM | <omnes GA | 4. ¶ propter *Div. sine num.* G; <propter CAM | 5. <sicut GCAM.

- ⁶ multi homines misericordes vo-
cantur virum autem fidelem
quis inveniet
- ⁷ iustus qui ambulat in simplici-
tate sua beatos post se filios
derelinquet
- ⁸ rex qui sedet in solio iudicii dis-
sipat omne malum intuitu
suo
- ⁹ quis potest dicere mundum est
cor meum purus sum a pec-
cato
- ¹⁰ pondus et pondus mensura et
mensura utrumque abomina-
bile est apud Deum
- ¹¹ ex studiis suis intellegitur puer
si munda et si recta sint opera
eius
- ¹² aurem audientem et oculum vi-
dentem Dominus fecit utrum-
que
- ¹³ noli diligere somnum ne te eges-
tas opprimat aperi oculos
tuos et saturare panibus
- ¹⁴ malum est malum est dicit om-
nis emptor et cum recesserit
tunc gloriabitur
- ¹⁵ est aurum et multitudo gem-
marum vas autem pretiosum
labia scientiae

8. omne malum G²A et plures codd., cf. hebr. et LXX; omnem (hom. C) malum G*C | intuitu GA; in intuitu C | 10. est G; est C; om. A | deum GC; dominum A cum hebr., sed et cum LXX et ant. vers., cf. v. 23 | 11. et si recta CA et Spec. cum hebr.; et recta G cum Beda | 15. est aurum G C; aurum A | uas autem GC; et uas A.

Deest W.

6. inuenit A†.

7. iustus + autem QΘS²Ω^{MS} | beatus DY*Θ^H | derelinquit X(-id)re; relinquit Q cum Cypr. de op. et elem. 19 et testim. 3, 1; relinquit T(-id)a.

8. sedet] Y*; sedit L*M*Y²Z*TS* | omnem G*C(hom.)Q*Y*Φ^PΨ^D | malum om. Γ^{M*} | intuito Y*; praem. in CQ²ΘT²S* Γ^{A2}Ω^{J2}(om. Ω^{J3})a.

9. poterit Θ | purus] praem. et X.

10. et mensura om. Σ^{C†} | utraque X | est om. A Sal. | deum] L*; dominum AL²M DQ_{grw} Beda (ut vid.) cum hebr., LXX, Ambr. de vid. 13, 78, etc.

11. intelligetur Ω^{SJ}. ¶ mod. hebr. «intelligetur», uel «intelligitur» hebr., Beda ant. «intelligatur» Iac. | puer] uir Q | et om. Θ | si (2°) = CΣΠ^HALMDQQ^{H*Α} Z*TS*Γ Spec. cum hebr.; sic Θ^{H2}; om. Z²S²

cessit. et Beda cum Theodotione | sunt X*(ut vid.) ΣΥΤΓ^MΩ^{SJ} Spec. codd. MR | ~ si munda et recta opera sunt eius Ω^{S*}; ~ si munda sint (si) recta opera eius Θ | eius + et si cum sancto fuerit directa est uia eius G*, ex hexapl. recensione Hier., ut vid.

12. facit S* | ~ utr. fecit dom. Ω^J.

13. te om. Γ^{M*}.

14. est (1°)] rescr. Z² | malum est (2°)] malum Θ^{A*}; ***** Γ^M; om. S² | et cum] L*; cum autem L* | gloriabitur L*Ω^{J2}(abitur in ras.); glorificabitur XL²S*.

15. est] Z^{*3}; est autem Γ; om. AL²Y ΦΖ²S²Ω^{SJ*} Beda. ¶ Beda et anti. «aurum» Guill. hebr. ant. «est aurum», Beda aliqui ant. «aurum» Iac. | uas autem pretiosum] D(ut vid.)Z²(praet.)S¹; et uas pr(et)iosum A QYΦ^{RG}Z²S¹Ψ^DΩ_{wt} Beda, cf. hebr.; et uasa pretiosa Φ^P. ¶ «et uas preciosum» Guill.

6. <multi GCAM | <virum A | 7. <iustus GCAM | 8. <rex GCAM | 9. ¶ quis XL. MDΦZSIΓ; Div. sine num. GΨ^D; <quis CA | 10. <pondus et GCA | <utrumque A | 11. <ex GCAM | 12. <aurem GCAM | 13. ¶ noli XXVIII. Q; <noli GCAM | <aperi GA | 14. <malum (1°) CAM | <et A | 15. <est GCAM | <vas G,

- ¹⁶ tolle vestimentum eius qui fide-
iussor extitit alieni et pro
extraneis aufer pignus ab eo
¹⁷ suavis est homini panis men-
daci et postea implebitur os
eius calculo
¹⁸ cogitationes consiliis roborantur
et gubernaculis tractanda sunt
bella
¹⁹ ei qui revelat mysteria et ambu-
lat fraudulenter et dilatat la-
bia sua ne commiscearis
²⁰ qui maledicit patri suo et matri

- extinguetur lucerna eius in
mediis tenebris
²¹ hereditas ad quam festinatur in
principio in novissimo bene-
dictione carebit
²² ne dicas reddam malum ex-
pecta Dominum et liberabit te
²³ abominatio est apud Deum pon-
dus et pondus statera dolosa
non est bona
²⁴ a Domino diriguntur gressus viri
quis autem hominum intel-
legere potest viam suam

19. ei qui GCA¹; et qui A† *ut vid.* | 20. maledicit GA; maledicet C | 21. benedictione carebit GA; benedictionem carebit C | 22. liberauit GC | 23. deum GC *cum Spec.*; dominum A *cum hebr.*, *sed et cum LXX et ant. vers.*, *cf. v. 10* | bona GC; bonum A *cum ant. vers.*

Desunt D(a v. 24, hominum)W.

16. extiterit Σ^C | alieni] alicui a | aufert
Ψ^D; aufers XT; aufers** Y*.

17. hominis T*.

18. cogit.] [...]itationis D | consilii
QΦ^FΘ^AΨ^De Miss. moz., P. L. 85, 333 | ro-
borantur] Z*S*; roburantur A; roburatur
Q*; roborabuntur Q^aYΦZ^bS^c. ¶ mod. « ro-
borantur », ant. « roborabuntur » Iac.

19. ei] et ΧΠ^{H*}A†(*ut vid.*)Θ^{H*}ΑΤS*
Ω^M Miss. moz. l. l. et Beda | ambulet Σ^T;
ambulabat Φ^F | commisceris T*; commisca-
ris DT²Γ^M.

20. maledicet GΣQ* | et] L*; uel L²;
aut Ω^M | extinguitur DYT* | lumen Ω^SΙ^{ae}.
¶ « lucerna » iuxta hebr. et anti. Guill.,
item Iac. | ~ tenebris med. Ω^M.

21. quem ΧΣΤ | festinatur] Q^a (*ur in
ras.*) ; festinantur Φ^P | benedictionem CX.

22. reddam] Z**; redde Z^a *ut vid.* |
malum + pro malo G^aΠ^HLMD(*ut vid.*)QY

ΘΤ²ΣΤΨ^DΩ^SΙ^{ag} Miss. moz. l. l.; + pro bono
Ω^M. ¶ hebr. et anti. non subiungunt « pro
malo » Guill. Beda hebr. non habent « pro
malo », plures ant. habent et mod. Iac. |
expectato X | deum Σ | liberauit G*CΣ^CQ*
Γ^{M*}.

23. abominabile Θ, *ex v. 10* | deum =
GCΣΓ^AΨ^DΩ^SΙ^a *Spec.*; dominum *cett. cum
hebr. et LXX.* ¶ hebr. et anti. habent « domi-
num » Guill., *item Iac.* | statera] stera G;
praem. et Cg *Spec. cod. S cum hebr., LXX,
Ambr. in ps. 61, 31, Cassian. coll. 21, 22 |
bona] Spec.;* bonum AL*MDY Beda *cum
LXX, Ambr. in ps. 48, 6; Ps.-Aug. spec. 64;
Cassiano l. l.*

24. hominem Φ^G | poterit ΧΠ^HΜΘ
Ζ*ΤS Miss. moz. l. l. *cum Hier. c. Pelag. 1,*
39 et Greg. M., P. L. 76, 496 B | uiam] uitam
Ω^S | ~ intell. uiam suam potest L*; ~ pot-
est intell. (uiam) suam Ω^SΙ^{ae}.

16. <tolle GCAM | 17. <suavis GCAM | 18. <cogitationes GCAM | 19. <ei GCAM | 20. ¶ qui *Div.
sine num.* G; <qui CAM | 21. <hereditas CAM | <in novissimo G | 22. <ne CAM | 23. ¶ abomi-
natio XLI. MDΦΖΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <abominatio GCA | 24. <a GCAM | <quis A.

- ²⁵ ruina est hominis devorare sanctos et post vota tractare
²⁶ dissipat impios rex sapiens et curvat super eos fornicem
²⁷ lucerna Domini spiraculum hominis quae investigat omnia secreta ventris
²⁸ misericordia et veritas custodiunt regem et roboratur clementia thronus eius
²⁹ exultatio iuvenum fortitudo eorum et dignitas senum canities

- ³⁰ livor vulneris abstergit mala et plague in secretioribus ventris
XXI. ¹ sicut divisiones aquarum ita cor regis in manu Domini quocumque voluerit inclinabit illud
² omnis via viri recta sibi videtur appendit autem corda Dominus
³ facere misericordiam et iudicium magis placent Domino quam victimae
⁴ exaltatio oculorum et dilatatio

25. deuorare GA, cf. *Iob* 39, 30, lambere, et *Abd.* 16, absorbere, *pro eodem verbo hebraico*; deuotare C, cf. *LXX* | 30. absterget C(habs.)A cum *Beda*, cf. *Symmachum*; abstergit G.

XXI. 1. domini GC cum hebr.; dei A cum ant. vers. | inclinavit GA | illud G; illut C; illum A | 3. placent CA*, *constructio ad sensum*; placet GA^a cum ant. vers. | 4. exaltatio GA; aexaltatio C.

Desunt D(usque ad v. 1, aquarum) WΓ^A(partim a v. 26, dissipat, usque ad v. 30, uentris, fol. lac.).

25. hominis = GCXIIΠ^HALQY^ITΩ^{SJ} *Sal.*, *Beda*, cum hebr., cf. *Hier. in Ezech.* 44, 19 (uiri); hominum Y†; homini cett. et *Miss. moz.* l. l. cum *LXX* | deuorare] Γ^{A2} (*pr. r corr.*) *Sal.*; deuotare CΣ^TΩaels *Miss. moz.* l. l., cf. *LXX* (ἀγύασαι) et *Hier.* l. l. (sanctificare). ¶ quidam hebr. sic exponunt «deuotare» ... sed *Beda* et ant. et quidam hebr. sic habent «deuorare» *Hug.* «deuorare» iuxta hebr. et anti. *Guill.*, item *Iac.* | sanctum w, cf. hebr. | retractare Ω^{MSJ*} arelst, cf. *LXX*. ¶ «retractare», *Beda* et ant. «tractare» *Hug.* «tractare» iuxta hebr. et ant. *Guill.* *Beda* ant. «tractare», mod. «retractare» *Iac.*

26. impius L*ΥΨ^D | curuat] Q*Ζ* S*; incuruat Q^aΦΖ^aΣ^aΓ^MΨ^DΩ edd.

27. inspiraculum C | qui YΩ^{SJ*} *Miss. moz.* l. l. | inuestigat] S^a (*alt. t in ras. lat. spat.*).

28. et (2°) om. Ω^{S*} | roborantur Γ^M; roborabitur Z*TS*Ψ^D *Miss. moz.* l. l.; corrobatur Ζ*; laboratur Φ^G.

29. canitem <Ψ^D.

30. libor CXΣ^CΠ^HΓ^A; labor Σ^TΓ^M | absterget] Ζ^a; abstergit GΣΜΥΦΘΖ^{*3}ΤS* ΓΨ^DΩ^M | ~ abst. mala uulneris L* | et si Ω^M | plaga Φ^R | secretioribus] obsecratio- nibus a.

XXI. 1. sicuti C | ita + et Ω^M | in manum a | domini] dei AQ *Sal.* et *Beda* cum *LXX* et ant. vers. | inclinavit G*AQ*YZ* | illum AQ*.

2. ~ uidetur sibi Θ, cf. *LXX* et *Hier.* c. *Pelag.* 1, 39 | appendit] Q*; appendet Q^a | cor G*.

3. miseric.] iustitiam τ cum hebr.; *praem.* autem Ω^{J*} | placent = CΣΑ*ΥΦΖ^aΣ*Ψ^D; placebit Z* ut vid.; placet A²S* cett. cum *Lucif. de s. Athan.* 1, 28 et *Ps.-Aug. spec.* 10. ¶ «placent» *Guill.* | domino] deo M. ¶ ant. «domino», uel «deo» *Iac.* | uictima T.

4. exultatio G(aex.)ΧΠ^HQΘ^AS*; + autem L | et] S^{*3}; est Σ^CΨ^DΩ^MΙaειλτ; om. S^aΩ^S. ¶ «et» *Hug.* hebr. ant. mod. «est» *Iac.* | dilatatio] S^{*3}; dilatio Σ^C*L*; delecta-

25. <ruina GCA | 26. <dissipat GCAM | 27. <lucerna GCAM | 28. <misericordia GCAM | 29. <exultatio GCAM | 30. <livor GCAM | ¶ et XXI. Ω^M.

XXI. 1. ¶ sicut XXI. Ω^{SJ}; <sicut GCAM | <quocumque A | 2. ¶ omnis *Div. sine num.* G; <omnis CAM | 3. ¶ facere XXVIII. Q; XLII. MDΦΖΣΓ^M; *Div. sine num.* Ψ^D; <facere GCA | 4. <exaltatio GCAM,

- cordis lucerna impiorum peccatum
⁵ cogitationes robusti semper in abundantia omnis autem piger semper in egestate
⁶ qui congregat thesauros lingua mendacii vanus est et inpingetur ad laqueos mortis
⁷ rapinae impiorum detrahent eos quia noluerunt facere iudicium
⁸ perversa via viri aliena est qui autem mundus est rectum opus eius
⁹ melius est sedere in angulo domatis quam cum muliere litigiosa et in domo communi
¹⁰ anima impii desiderat malum non miserebitur proximo suo
¹¹ multato pestilente sapientior erit parvulus et si sectetur sapientem sumet scientiam
¹² excogitat iustus de domo impii ut detrahat impios in malum
¹³ qui obturat aurem suam clamorem pauperis et ipse clamabit et non exaudietur
¹⁴ munus absconditum extinguet iras et donum in sinu indignationem maximam

4. lucerna GA; et lucerna C | 5. semper (2°) GC; om. A | 6. lingua mendacii CA; linguam mendacii G | 9. domatis GA; domus C | et in domo GC; in domo A, *ut iterum* 25, 24 | 12. in malum GC; a malo A | 13. qui obturat (opt. A) aurem suam GA; qui hobdurat aurem suam C | 14. extinguit GA; extinguit C | in sinu CA; in sinum G.

Desunt D(a v. 6, uanus, usque ad v. 13, clamorem)W.

tio S² | et lucerna CZ²(et in ras.)Ω^M.

5. in abundantiam D | semper (2°) om. Σ^T*AQ^{*}gre | in egestatem Π^{H*}; + est Σ^T*L^{*}QΦΩZ²S²Ψ^DΩ *edd.*

6. thesaurum Q | linguam GX | uanus + et excors Σ^TQ²YΦZ²S²Γ^{AM}(om. et)Ψ^D Ωarelst, *ex* 12, 8 | inpingitur ΘT | ad laq.] in ras. S¹; ad (a Q^{*}) laqueum Q.

7. rapina Q^{*}; rapinam Ψ^D | detrahent] S²; detrahunt S² | quia] T^{*}S²; qui XT²S²Γ^MΨ^DΩ^M | noluerint X.

8. est (1°) + a deo Ω²ae, cf. LXX. ¶ non est subiungendum quod dicitur « a deo » *Guill.* | opus est eius Ω^M; est cor eius X.

9. domatis] domus CX; dogmatis Ω^{SJ} | cum om. A^{*} | litigosa G^{*}L | et in] S²; in XAYS²in *Beda*, cf. *Hier. adv. Iovin. I, 28 et infra 25, 24 sec. LXX*; et ΘZ; ** Ω^{J*} | domu LΦ | communis] conuiuii Ω^S.

10. miserebitur] S²; miseretur L^{*}S².

11. mutato X | pestilente Ω^M | sa-

pientior] sapiens Θ^A, cf. hebr. | si] sic Y | sectatur T | sapientem] Z^{*}S²; sapientiam Π^H YΦΖΤS²Γ^AΨ^D; sapientia Γ^M; scientem G | sumit Y; sumat Ω^M; assumet M.

12. de domu Φ^G | impios] i(m)pius XY* | in malum = GCXΣΩΖΤSg *cum hebr.*; a malo Z² *cett.* ¶ al. a malo S.

13. obturat] Y^{*}S²; obdurat C(hob.) XΣΥ²ΩS² *cum Ps.-Aug. spec. 14 et 24* | aures suas Ω^S *cum LXX et ant. vers.*; uocem suam X | ad clamorem] Z^{*}; a clamore Z²Ψ^D; a clamorem Y^{*} | pauperis] Γ^{A*}; pauperum ΘΓ^{A2} | et (1°) om. X | clamauit Σ^CQ^{*}T.

14. munus] manus Θ^{HA*} | extinguet = GALQΦGZS²Ω^Jw *Spec. et Beda cum hebr.*; extinguit S² *cett. cum LXX.* ¶ Beda hebr. ant. «extinguet», uel «extinguit» *Iac.* | iram Q *cum hebr.* ¶ iram L | donum] dominum XΘ^{H*} | in sinum GQ; insignum Ψ^D; minuit T; om. Y | indignatione maxima Π^HY*; indignatio maxima Z*.

5. <cogitationes CAM | <omnis GA | 6. <qui GCAM | <vanus A | 7. <rapinae GCAM | 8. <perversa GCAM | 9. <melius GCAM | 10. <anima GCAM | 11. <multato GCAM | <et A | 12. <excogitat GCAM | 13. <qui GCAM | 14. <munus GCAM.

- ¹⁵ gaudium iusto est facere iudicium et pavor operantibus iniquitatem
- ¹⁶ vir qui erraverit a via doctrinae in coetu gigantum commorabitur
- ¹⁷ qui diligit epulas in egestate erit qui amat vinum et pingua non ditabitur
- ¹⁸ pro iusto datur impius et pro rectis iniquus
- ¹⁹ melius est habitare in terra deserta quam cum muliere rixosa et iracunda
- ²⁰ thesaurus desiderabilis et oleum in habitaculo iusti et imprudens homo dissipabit illud
- ²¹ qui sequitur iustitiam et mise-
- ricordiam inveniet vitam et iustitiam et gloriam
- ²² civitatem fortium ascendit sapiens et destruxit robur fiduciae eius
- ²³ qui custodit os suum et linguam suam custodit ab angustiis animam suam
- ²⁴ superbus et arrogans vocatur indoctus qui in ira operatur superbiam
- ²⁵ desideria occidunt pigrum noluerunt enim quicquam manus eius operari
- ²⁶ tota die concupiscit et desiderat qui autem iustus est tribuet et non cessabit

20. thesaurus (thens. C) desiderabilis GC; thesauros desiderabiles A | dissipauit G | 24. uocatur GA; uocauit C.

Desunt D(a v. 19, deserta)W.

15. iusto] II^{H2} (o in ras.); iusti Γ^{A*M} | pavor] Γ^{A*} ut vid.; sanctis Γ^{A2} | operantium Χ | iniq.] Γ^{A*}; equitatem Γ^{A2}
16. errauit LT | a] in ae | gigantum] Z*; gigantum XYZ^aΨ^Dar.
17. diligit Ω^M | erit] est D | pingua LYS*Γ^M; pingui*a Z* | ditabitur] dabitur Θ^A.
18. datur] Z*S*; dabitur ΣΦΘ^{A*}Z^a S*Ω^{MS}æls | recto Ω^Sare. ¶ Beda ant. hebr. « rectis », uel « recto » Iax. | iniqui Y; ini quis Ψ^D.
19. melior G | est om. Y* | rixosa Z^a (rix in ras.) | iracunda] Γ^{A2} (alt. a in ras.).
20. thesaurus] M^a (aurus in ras.); thesauros A | desiderabiles AL* | in habitaculum Q | et (2°) om. Θ Beda | dissipauit GLQ*YΘZ*TΓ^{M*}; disputabit Ψ^D.

21. et iustitiam] iustitiam grebte cum hebr.; om. ΥΦΖ²g cum LXX. ¶ « et iustitiam » Hug. anti. « uitam et gloriam », noui cum hebr. repetendo « iustitiam » sic habent anti. (sic) « uitam et iustitiam et gloriam » Guill.

22. ascendit] accedit Ψ^D | et extruxit Σ^C; destruxitque Ω^Saggr; detraxitque s | robur] M^{*2}; robor XL^{*}M²Q^{*}YZS*Γ^{M*} | fiducia XS*Ψ^D Miss. moz., P. L. 85, 343.

23. custodit (2°) om. A* | ab angustia Θ. 24. uocabitur C(-ui-)L; uocatus Ω^{J*} | qui] quia Ω^S.

25. occidit T*; **cid*nt G* | enim om. L* | manu T*.

26. die*** Y | conc. et des.] in ras. brev. spat. Ω^{J2} | tribuit XY | et (2°) om. G* | cessauit Q*Y*Z*.

15. <gaudium GCAM | 16. <vir GCAM | 17. <qui diligit GCAM | <qui amat A | 18. <pro iusto GCAM | 19. <melius GCAM | 20. <thesaurus GCAM | 21. <qui GCAM | 22. <civitatem GCAM | 23. <qui GCAM | 24. ¶ superbus XLIII. ΜΦΖΣΓ; Div. sine num. Ψ^D; <superbus GC A | 25. <desideria CAM | <noluerunt G | 26. <tota CAM.

- ²⁷ hostiae impiorum abominabiles
quia offeruntur ex scelere
²⁸ testis mendax peribit vir oboe-
diens loquitur victoriam
²⁹ vir impius procaciter obfirmat
vultum suum qui autem rec-
tus est corrigit viam suam
³⁰ non est sapientia non est pru-
dentia non est consilium con-
tra Dominum
³¹ equus paratus ad diem belli Do-
minus autem salutem tribuet
XXII. ¹ melius est nomen bonum

- quam divitiae multae super
argentum et aurum gratia
bona
² dives et pauper obviaverunt sibi
utriusque operator est Dominus
³ callidus videt malum et abscon-
dit se innocens petransiit et
afflictus est damno
⁴ finis modestiae timor Domini
divitiae et gloria et vita
⁵ arma et gladii in via perversi
custos animae suaे longe re-
cedit ab eis

27. quia offeruntur G²C(hoff.)A; qui offeruntur G* | 28. loquitur G*A; loquetur G²C |
31. paratus CLY *cum archetypo*, cf. hebr.; paratur GA *cum LXX* | tribuet CA; tribuit G.

XXII. 1. argentum et aurum GA *cum hebr. et LXX*, cf. *supra* 17, 3 et *Eccle.* 2, 8; aurum et
argentum C | 3. uidit GC; uidet A | 5. custos G; custus C; custos autem A *cum LXX*.

Desunt DW.

27. quia] Q*Φ^{P*} *Spec.*; qu(a)e LQ²Y
Φ<sup>RGP²ZTS²Ψ^DΩagrel² cum Greg. M., P.L.
77, 88 C et 1030 B; qui G*S* | offerentur
S; offerunt T^A | ex] ob Y*; ab Y²; om.
Φ^P.</sup>

28. loquitur = G*XΣALYΘZ*T *Spec.*,
Greg. M., P. L. 76, 765 C, *Beda*; loquetur
G²(-etur)Z² cett. *cum hebr.*, *LXX*, *Ps.-Aug.*
spec. 42 | uictoriae Ψ^D.

29. uir + autem Q | impius] iniquus
X | obfirmat] L²; offirmat Π^HΥΦ^{GP}ZTΩ^S;
obfirmabit L²; adfirmat Θ | uiam] ¶ hebr.
ant. « iram » *Iac.*

30. non (1°)] *praem.* et T | non (2°)]
praem. et ΦΨ^DΩ^M *cum hebr.* ¶ hebr. et anti.
interponunt « et » *Guill.*, item *Iac.* | prudentie
Q | dominum] deum G.

31. paratus = CXII^HLYΦ^{GP}Γ^MΨ^D
cum hebr.; paratur Q² (*alt. r in ras.*) cett.,
Miss. moz. l. l., Greg. M., P. L. 76, 597 B et
Beda, *cum LXX et Cassian. coll.* 3, 15, 3 | tri-
buet] Z²; tribuit GXΣΠ^HMQ*Z²S*arel²sc

Greg. M. l. l. et Beda; praebuit Y. ¶ mod.
« tribuet », *Beda* ant. « tribuit » *Iac.*

XXII. 1. argentum + enim Ω^{MS}are;
+ uero L², cf. *LXX et Ps.-Aug. spec.* 22 | ~
aurum et arg. CXΘ *Brev. goth.*, P. L. 86,
496 | bona + est Z² *cum Ps.-Aug. spec.* 22.

2. obuiam fuerunt X, cf. 29, 13;
obuiam uenient Y* | utrisque X | opera-
tus est XY*Γ^M.

3. uidit] Z*; uidet AΦ^{RG}ΘZ²Ψ^DΩ^{SJ}
aels *Beda ed.* | innocens] *praem.* et Ω^S | per-
transiit] Z²; pertransit Z²; pertransibit X;
perransiet Θ.

4. fines T | modestia et X | et (1°) om. Θ.

5. peruers* S*; superbi Ω^{SJ}*ae. ¶
« peruersi » ita habent hebr. *Beda Andreas*
et ant. *Hug. uel* « superbi », hebr. *Beda ant.*
« peruersi » *Iac.* | custos] L²; custus CXL²
Q²Y^{S*}; *custos Z²; + autem AMQYΦ
Θ^HZ²S²ΓΨ^DΩ *edd. cum LXX* | suae om. L² |
recedit] Q²; recedet ΣLQ², cf. v. seq.; reces-
sit S* ut vid.

27. ¶ hostiae XXII. LΘ^A; *Div. sine num.* G; <hostiae CAM | 28. <testis GCAM | 29. <vir
GCAM | <qui A | 30. <non est sapientia GCAM | 31. ¶ equus *Div. sine num.* G; <equus CAM |
<dominus G.

XXII. 1. ¶ melius XXII. Ω; <melius GCAM | 2. <dives GCAM | 3. <callidus GCAM |
4. <finis GCAM | 5. <arma GCM | <custos A.

- ⁶ proverbium est adulescens iuxta
viam suam etiam cum se-
nuerit non recedet ab ea
⁷ dives pauperibus imperat et qui
accipit mutuum servus est fe-
nerantis
⁸ qui seminat iniquitatem metet
mala et virga irae suaee con-
summabitur
⁹ qui pronus est ad misericordiam
benedicetur de panibus enim
suis dedit pauperi
¹⁰ eice derisorem et exibit cum eo

- iurgium cessabuntque causae
et contumeliae
¹¹ qui diligit cordis munditiam
propter gratiam labiorum
suorum habebit amicum regem
¹² oculi Domini custodiunt scien-
tiam et subplantantur verba
iniqui
¹³ dicit piger leo foris in medio
platearum occidendum sum
¹⁴ fovea profunda os alienae cui
iratus est Dominus incidet in
eam

8. uirga irae suaee consummabitur A et Beda cum hebr., cf. Symm.; uirgam irae suaee con-
summabit (-uit G)G*C cum LXX; uirga irae suaee consummabit G³ | 9. benedicetur GC; benedi-
citur A.

Desunt D(usque ad v. 12, iniqui)W.

6. iuxta uiam suam] ibat a uia (uiam Y*) sua (suam Y*) Y | iuxta] iu***** G* |
etiam] et Ω^s | recedit XΣYZ*TS*Γ, cf. v.
prae. | ab eo Σ; ab eis M, cf. v. prae.

7. et om. C | accipit XZ*TS* | mutuo
T; mutum Q* | uenerantis L*.

8. metit XΣCYT; + et S* Brev. goth.,
P. L. 86, 497 | malum S*Γ, cf. hebr. | et]
in Y | uirgam ... consummabit CΣΓΘAZ*ΓA
Brev. goth. l. l.; uirgam ... consummauit
(-uitur T*) G*ΣCT; uirga ... consum(m)a-
bit G²ΘH; uirga ... consummauit ΓM; uir-
gam ... non consummabit X | ira L | suac
om. ΠH² ut vid.

9. pronus] promtus ΣI*(ut vid.)C |
benedicetur AYT Spec. codd. MPCR | pau-
peribus XLYΦΩI*, ex ps. 111, 9; + uictori-
am et honorem acquiret qui dat munera
animam autem auferet accipientium Q²Θ
ΩMSJ* acelbst [acquirit ΩI, adquirat Θ*;
aufert Ωarelbst] cum LXX. ¶ « uictoriam et
honorem acquiret qui dat munera. animam
autem auferet accipientium » del. Hug. quod
de LXX ante « eice » sic ponitur « uicto-

riam et honorem acquirat qui dat munera
animam autem affert accipientium » nec
hebr. habet nec anti. Guill. « uictoriam et
honorem acquiret qui dat munera animam
autem aufert accipientium » hebr. ant. non
habent Iac.

10. eice] ecce X | et (1°) om. G* |
exibit] ΓM*; exiuit ΣQ*YTS*ΓA Spec. codd.
MP*C; exiuit ΓM² | iurgia Q.

11. munditia Y* | propter gratia Y* |
habebit] G³ (ebi in ras.); habet M | ~ ami-
cum hab. Θ.

12. custodient T; custodit ΓM* |
scientia Y* | subplantatur Y | iniqui] L* |
iniqua L² Beda cod.; impii ΩM.

13. dicit] G³(it in ras.)Z*; dicet ΦΖ³
Ω^{SJ} | foris] L²Z²S*; fortis Q*; est foris ΣQ³
ΥΦΘHΖ²ΣΓΥΨΩ edd. et Spec.; foris est
ΠHL² | occidendum sum ΣC; occidendum
sit T.

14. os aliena Z*ΓM*; os alieni C,
cf. LXX; os leenae T, cf. v. prae.; uxor
aliena ΠH² | incidit YT²; incidat A; ince-
dit XT* | in eum X; in ea ΣY*ΘAS*.

6. <proverbium GCAM | 7. <dives GCAM | 8. <qui GCAM | 9. <qui GCAM | <de A | 10. <eice
GCAM | <cessabuntque G | 11. <qui CAM | 12. ¶ oculi Div. sine num. G; <oculi CAM | 13. <di-
cit GCAM | 14. <fovea CAM | <cui G.

- ¹⁵ stultitia conligata est in corde
pueri et virga disciplinae fu-
gabit eam
- ¹⁶ qui calumniatur pauperem ut
augeat divitias suas dabit ipse
ditiori et egebit
- ¹⁷ inclina aurem tuam et audi
verba sapientium
adpone autem cor ad doctrinam
meam ¹⁸ quae pulchra erit
tibi cum servaveris eam in
ventre tuo et redundabit in
labiis tuis
- ¹⁹ ut sit in Domino fiducia tua
unde et ostendi eam tibi hodie
- ²⁰ ecce descripsi eam tibi tripliciter
in cogitationibus et scientia
- ²¹ ut ostenderem tibi firmitatem
et eloquia veritatis respon-
dere ex his illi qui misit te
- ²² non facias violentiam pauperi
quia pauper est neque con-
teras egenum in porta
- ²³ quia Dominus iudicabit causam
eius et configet eos qui con-
fixerint animam eius

17. inclina GA; fili mi inclina C | uerba sapientium GA; uerba sapientiae C | 18. eam GA;
ea C | redundauit A | 19. eam tibi GC; tibi eam A | 20. scientia CA; scientiam G | 21. respon-
dere ex his illi qui misit te scribimus cum ΘS*ΨD, cf. Aq. et Theod., ex quo textu (nisi restituendum
esset:†et†responderes ex his illi qui misit te, cf. C) variae lectiones fluere videntur, scil.: responderes ex
his illi qui misit te C; responderes illi qui misit te G; respondere ex his illis qui miserunt te A,
cf. hebr. et LXX | 23. iudicabit G³CA; iudicauit G* | confixerint C cum Spec. cod. S; confixerunt GA.

Deest W.

15. fugabit] S*; fugauit Q*YZ*TΓM;
effugabit ΘS².

16. pauperi T; paupere ΨD | augeat]
[...]deat D | ditiori] diuitiori Q* | egebit]
egens erit T; augebit ΩS*.

17. inclina] praem. fili mi CΘS²Ωaels,
cf. Beda. ¶ « fili mi » del. Hug. hebr. ant.
Beda non habent « fili mi » Iac. | sapientiae
CX(-ie) | apponit T* | cor + tuum T²ΩM
cum hebr. et LXX.

18. cum seru.] conseruaueris Y* |
ea CY* | uentre] Z*; corde XMYΘZ²ΩM
cum LXX, cf. Beda; ore Φ. ¶ « uentre » Hug. |
et om. Γ^{A2} | redundauit AQ*ΓM; + tibi
Γ^{A2} | labiis] a**iis T*.

19. ostendi] L²S²(i in ras.); ostendam
L²YΩ³aer; ostende Φ^R. ¶ hebr. ant. « ostendi »
Iac. | eam om. Y^tt cum hebr. | ~ tibi eam AQ
Y²Ω³. ¶ hebr. « eam tibi » Iac., quae nota
potius ad v. seq. pertinet | hodie om. ΣC*.

20. ecce — tibi om. ΣC | tibi om. ΩMS.
¶ « tibi » Hug. | cogitationibus + tuis L²
T² | scientiam GY*.

21. ostendam ΩS* | firmamen-
tum Y | eloquentiam ΓM; praem. sanitatem
ΨD | respondere = ALMDQYΦΘS*^sΓ
ΨD edd.; responderes GCX(-ris)ΣΠ^HZT
S²Ω³, cf. Hier. in Ez. 16, 30 et 42, 1 et ep.
120, 12, 8 (ut respondeas); respondens ΩM |
ex his] ex eis a; ex Π^HΩM; om. GΣZ* | illi
qui misit te = GCΣΘ^HA²(misit te in ras.)Z*
TS*ΨD, cf. Aq. et Theod.; illis qui misit te
Π^HQ*; qui misit te X; illis qui miserunt
te ALDQ²YΦZ²S²Ω³edd. cum hebr., cf. LXX;
illis qui te miserunt MΓΩM.

22. non] ut ΩM | facies XΣ^CLQ |
uiol.] Θ^{A2} (iolentia in ras.); dolentiam ΨD.
¶ al. « molestiam » Iac. | conteras] conuer-
tas ΩM.

23. iudicauit G*DQ*YZ*T Spec. codd.
M*P* | ~ iud. dominus arelbst | et — eius
(2°) om. Σ^TY* | configet] L²S²Y²; configit
Z*; conf[.]git D; configet Y²; confringet
L²ΨD | confixerint = CΣCTS* Spec. cod. S,
Beda ed.; confixerit Π^H; fixerint M; conflixer-
unt ΓM; confixerunt S² cett.

15. <stultitia GCAM | 16. <qui GCAM | 17. <(fili) C | <inclina GAM | <adpone CA | 18. <quae
GM | 19. <ut GCA | 20. <ecce GCAM | 21. <ut CA | <respondere A | 22. <non GCAM | <ne-
que A | 23. <quia C | <et A.

- ²⁴ noli esse amicus homini ira-
cundo neque ambules cum
viro furioso
- ²⁵ ne forte discas semitas eius et
sumas scandalum animae tuae
- ²⁶ noli esse cum his qui defigunt
manus suas et qui vades se
offerunt pro debitibus
- ²⁷ si enim non habes unde restituas
quid causae est ut tollat
operimentum de cubili tuo
- ²⁸ ne transgrediaris terminos anti-
quos quos posuerunt patres
tui
- ²⁹ vidisti virum velocem in opere
suo coram regibus stabit nec

- erit ante ignobiles
- XXIII.** ¹ quando sederis ut com-
edas cum principe diligenter
adtende quae posita sunt
ante faciem tuam
- ² et statue cultrum in gutture tuo
si tamen habes in potestate
animam tuam
- ³ ne desideres de cibis eius in quo
est panis mendacii
- ⁴ noli laborare ut diteris sed pru-
dentiae tuae pone modum
- ⁵ ne erigas oculos tuos ad opes
quas habere non potes quia
facient sibi pinnas quasi aquila-
iae et avolabunt in caelum

26. qui uades se offerunt GA; qui se hoferunt C | 27. non habes unde restituas GC; non habet unde restituat A *cum LXX* | 29. stabit G²C; stauit A; statuit G*, *ut vid.*

XXIII. 2. in gutture GA; gutturi C | in potestate GC; in potestatem A | 5. facient GA; faciunt C | auolabunt GC; uolabunt A.

Deest W.

24. nolite Ω^M | hominis Γ^M.

25. dicas Φ^{G*}Θ.

26. defigst G*; deficiunt T | uades se] adesse X | uadent M; uadens Π^{H*}Υ^{*}Τ^{*}; uiles Q²; ***es S*; om. CQ*.

27. habes] M*; habet AL*Μ²ΔΥΩ^M *Beda cum LXX.* ¶ «habes» *Guill.* Beda ant. «habet» *Iac.* | restituas] M*; restituat AL* Μ²ΥΩ^M *Beda cum LXX.* ¶ «restituas» *Guill.* | causa Q²Υ^{*} | tollat] L*Φ^P*Ζ^{*} *Beda*; tollas XΣ^CΛ²Φ^RΓ^P₂Ζ²Ω^{SJ}; tolla** G*. ¶ «tollas» *Guill.* | oper. + tuum ΣΓΩ^{*} *cum hebr.* | de cubile Y*Ψ^D; de cubiculo Θ; de cubiculi L* | suo Ω^M.

28. ne] non Θ | transgredieris Σ^TL *Beda cod.*

29. uirum] hominem Ω^M | opere] ore G* | stabat Y; statuit G*(*ut vid.*)Q*; *praem.* ne Q² *ut vid.* | erat Y | ante ignobiles] *****nobiles G* | ignobilis Φ^{RG}.

XXIII. 1. attente Π^H | posita] Q^{*S²}; a(d)posita XMQ²ΘΖ^{*}S²elbst, cf. *ant. vers. et Sang.* (adponentur) | sint ΣL²(*in ras.*)ΘΤ Miss. moz., P. L. 85, 377, *Beda* | ~ sunt posita Ωa.

2. tot. *vers. om.* Y* | in guttore M*T*; in gutturi Γ^{M*}; gutturi CS*Ω^M | in potestate] Z^{*} *Beda*; in potestatem AM*ΦPS*Ω^S; potestatem in ΣQ²Φ^RΖ²S²Ψ^D Miss. moz. l. l.; potestatem Q*.

3. de] in Γ^M | eius *om.* G | in quos D; in quibus G²; quibus G*.

4. nolite Ω^{M*} | prudentiae *om.* Ω^{M*} | ~ modum pone Θ.

5. ne] L*; nec L² | **oculos X | quas habere non poteris C; quas non potes habere Ω^{SJ}arebst; *om.* Σ^{T*} | faciunt CXQΦ^P*ΘΓ^M Ω^{MS} | pinnas = G*CXΣ^TALM*Q*ΘΖ^{*}; pennas G²Μ²Q²Ζ² cett. | auolabunt = GC Π^HMQΘΤΓΨ^D; uolabunt cett.

24. ¶ noli XXIII. LΘΑ; XLIII. MDΦΖΣΓ; *Div. sine num.* GΨ^D; <noli AC | 25. <ne CA | 26. <noli GCAM | 27. <si GCAM | 28. ¶ ne XXIII. Ω^{SJ}; *Div. sine num.* G; <quando CAM | 29. <vidisti GCAM.

XXIII. 1. ¶ quando XXIII. Ω^{SJ}; *Div. sine num.* G; <quando CAM | 2. <et CA | <si G | 3. <ne CAM | 4. <noli GCAM | 5. <ne GCAM.

- ⁶ ne comedas cum homine invido
et ne desideres cibos eius
⁷ quoniam in similitudinem arioli
et coniectoris aestimat quod
ignorat
comede et bibe dicet tibi et
mens eius non est tecum
⁸ cibos quos comederas evomes
et perdes pulchros sermones
tuos
⁹ in auribus insipientium ne lo-
quaris quia despicient doc-
trinam eloquii tui
¹⁰ ne adtingas terminos parvulo-
rum et agrum pupillorum ne
introreas

- ¹¹ propinquus enim eorum fortis
est et ipse iudicabit contra
te causam illorum
¹² ingrediatur ad doctrinam cor-
tuum et aures tuae ad verba
scientiae
¹³ noli subtrahere a puero disci-
plinam si enim percusseris
eum virga non morietur
¹⁴ tu virga percutis eum et animam
eius de inferno liberabis
¹⁵ fili mi si sapiens fuerit animus
tuus gaudebit tecum cor-
meum ¹⁶ et exultabunt renes
mei cum locuta fuerint rec-
tum labia tua

7. in similitudinem GC; in similitudine A | dicet GA; dicit C | 9. insipientium CA; insi-
cientum G | despicient G²CA; despiciunt G* | 11. eorum CA; illorum G, *ex alt. parte versus* | iudi-
cabit G²CA; iudicauit G* | 14. percutis CA; percuties G | 16. et exultabunt G²CA; exultabunt G*.

Deest W.

6. inuido] L*; inuidioso L² | desid.]
ederis Γ^{M*}.

7. in similitudinem] Z*; in similitu-
dine ΣΑΥΦΖΨΩ | ariolo Φ^G | et incon-
iectoris X; om. Ω^{M*} | dicit CXΣMDΘΖ*
ΤΓΑ. ¶ «dicet» uel «dicit» Iac.

8. euomas Q* | et] ut Ω^{M*} | ~ serm.
tuos pulchros Γ^M; ~ tuos pulchros serm. Ω^S.

9. insipientum GL* | ne loquaris om.
Ω^{M*} | despicient] L*ΘΑ^s(es in ras.); despi-
ciunt G*XL²Q; despicient DYZ^s(e in ras.);
despici Ω^{M*}

10. paru.] parum ΠΗ* | ~ paru. ter-
minos Ω^SΙαγρειλ^s | agrum] ΣΤ*; agros ΣΤ²
cum hebr. | ne] non Ψ^D.

11. enim om. Ω^M | eorum] illorum
GΠΗΘΩαρειλ^s; om. L* | fortior C | est om.
X | iudicauit G*DQ*Y; diiudicabit X |

illorum] eorum Σ.

12. ad doctrinam] doctrina A*; in
doctrina A² | scientiae] sapientie X. ¶ pru-
dentiae L, cf. 1, 2 et 18, 2.

13. a om. A.

14. tu + ergo Ω^M | percutis] L*;
percuties GXΣΤΠΗΛ²ΜΦΡ*ΘΖ*ΤΣΓΜΩSM
edd. Spec. cod. S, Miss. moz., P. L. 85, 377,
Brev. goth., P. L. 86, 339 | ~ perc. eum
uirga Ω^M | et om. Y | anima AY* | eius]
illius ΠΗ cum Caes. Arel. serm. 235 (ed. Mor-
rin, p. 891) | liberabis] ¶ uel «liberas» Iac.

15. fueris ΠΗ*, cf. 9, 12 | tuus om. Ω^M |
meum] tuum ΔΩ^M.

16. et om. G*D | mei] tui Ω^M | recta
Lagrel Brev. goth. l. l. cum hebr.; tecum X;
om. Ω^M | ~ rectum loc. fuerint C | tua] mea
D Brev. goth. l. l.

6. <ne (rō) GCAM | 7. <quoniam GAM | <comede GCAM | 8. <cibos GCAM | 9. <in GCAM |
10. <ne (rō) GCAM | 11. <propinquus GCAM | 12. <ingrediatur GCAM | 13. ¶ noli Div. sine
num. G; <noli CAM | <si A | 14. <tu GCAM | 15. ¶ fili XXX. Q; XLV. MΦΖS(sub ras.)Γ;
Div. sine num. XLΨ^D; <fili GCA | 16. <et A,

- ¹⁷ non aemuletur cor tuum peccatores sed in timore Domini esto tota die
¹⁸ quia habebis spem in novissimo et praestolatio tua non auferetur
¹⁹ audi fili mi et esto sapiens et dirige in via animum tuum
²⁰ noli esse in conviviis potatorum nec in comesationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt
²¹ quia vacantes potibus et dantes symbola consumentur et vestietur pannis dormitatio

- ²² audi patrem tuum qui genuit te et ne contemnas cum senuerit mater tua
²³ veritatem eme et noli vendere sapientiam et doctrinam et intelligentiam
²⁴ exultat gaudio pater iusti qui sapientem genuit laetabitur in eo
²⁵ gaudeat pater tuus et mater tua et exultet quae genuit te
²⁶ praebe fili mi cor tuum mihi et oculi tui vias meas custodian
²⁷ fovea enim profunda est mere-trix et puteus angustus aliena

19. animum tuum GA; animam tuam C | 21. dormitatio G *cum codd. fere omn.*; dormitionis CA | 25. quae genuit te G *cum hebr.*; qui genuit te CA | 26. praebe (preue C) fili mi cor tuum mihi CA; praebe mihi fili cor tuum G *cum LXX.*

Deest W.

17. non] ne Σ | peccatoris T; cum peccatores (-re D^e) D.
 18. quia] qui YTΨ^D.
 19. animam tuam CXΣLMDQ.
 20. in coniuui A*; in coniuio Θ | commesationibus L; commesationibus M² arelbst; commesationibus ΠΗ*QYΦRPΤΤΓ^A Ψ^DΩ; comisationibus Z*S*; commisatio-nibus GM*(conm.)DΓ^{A*} | ad uesc. conferunt] *in ras.* Ω².
 21. quia] qui LQ* | uacant sputibus X | potus Y*; potu Y² | simbola XΣΤ*CDT SΨ^DΩJ^a; simbula LM*ΘΓ^M; symbolum Q* *ut vid.* simbolum Ω^M; simbolam T; cim-bala Y*; cymbala Y²; sibila ΣΤ² | consumer-tur G; consummentur XD; absumentur Ω^M | uestientur QS*Ω^{M*} | dormitionis CA; dormitionibus Q*; dormitio DΓ^{M*}.
 22. ne] nec Ψ^D; neque Q | contemnas] contendas X; conten[...] D.

23. uendere] emere X.
 24. exultate S*; exultet Ω^M | gau-dium TS*Γ^M | qui] S*; quia S*. ¶ ant. « quia » ... al. habent « qui » Guill. mod. « qui », ant. « quia » Iac. | sapienter Y* | laetatur Γ^M.
 25. gaud** G* | et exultet] Γ**; exultet LΓ^{A*}; om. Y | quae] qui CXΣCΠΗ AY*Ω^SJ^a Brev. goth., P. L. 86, 334 et 346, Beda; om. S*. ¶ « qui » Hug. mod. « qui », ant. « que », hebr. « genitrix tua » Iac.
 26. mi om. GΙΗΨΥΩΜ *cum LXX et Antiph. miss. rom. (resp. Praebe fili)* | ~ praebe mihi fili cor tuum G *cum LXX*; ~ fili mi pr [...] D | oculos tuos X | meas] tuas Ω^M | custodi Ω^{M*}.
 27. enim] autem Ω^M; om. C | ~ autem fovea Ω^{M*} | ~ mer. est Ω^{M*} | angustus] alienus Ω^{M*}.

17. <non GCAM | 18. <quia GCAM | 19. ¶ audi XXXI. Q; Div. sine num. G; <audi CAM 20. ¶ noli XXIII. LΘ^A; <noli GCAM | 21. <quia GCAM | <consumentur G | 22. <audi GCA M | 23. <veritatem GCAM | 24. <exultat GCAM | 25. <gaudeat GCAM | 26. ¶ praebe XXXII. Q; Div. sine num. X; <praebe GCAM | 27. <fovea GCAM.

28 insidiatur in via quasi latro et
 quos incautos viderit interficit
 29 cui vae cuius patri vae cui rixae
 cui foveae cui sine causa vul-
 nera cui suffusio oculorum
 30 nonne his qui morantur in vino
 et student calicibus epotandis
 31 ne intuearis vinum quando fla-
 vescit cum splenduerit in vi-
 tro color eius
 ingreditur blande ³² sed in no-
 vissimo mordebit ut coluber
 et sicut regulus venena dif-

fundet
 33 oculi tui videbunt extraneas et
 cor tuum loquetur perversa
 34 et eris sicut dormiens in medio
 mari et quasi sopitus guber-
 nator amisso clavo
 35 et dices verberaverunt me sed
 non dolui traxerunt me et
 ego non sensi
 quando evigilabo et rursum
 vina repperiam
XXIV. 1 ne aemuleris viros malos
 nec desideres esse cum eis

28. uiderit GA; inuenerit C | 31. ne intuearis uinum GC; ne intueris in uino A | 33. lo-
quetur GA; loquitur C | 35. euigilabo G^aC(heu.); uigilabo G^{*A} | rursum CA; rursus G.

XXIV. 1. ne ... nec CA *cum hebr.*; ne ... ne G, cf. *infra* v. 19.

Desunt WΓ^A(partim a v. 32, diffundet, usque ad v. 1, eis, fol. lac.).

28. uiderit] inuenerit CXΣLYΘagre |
interficit] Z^{*3}; interficiet YΦΘZ²ΣΓΨΡΩ
edd.; interficit D.

29. cui uae *om.* Ω^{M*} | cuius] cui Φ^P |
patris Ω^S; patrui X; patri*** Q | rixae] irae A, cf. *Caes. Arel. serm.* 46, 3 (*ed. Morin*, p. 198) | cui (*ante suf.*) cuius G^{*} | suffusio Θ(subf.)Ω^SJ_E; effusio G²; effusio G^{*}; suffocatio Ω^M; confessio a. ¶ «suffusio» sic habent hebr. Beda et ant. *Hug.* «suffusio» ... simile III Reg. VIII (v. 11) *Guill.* Beda hebr. ant. «suffusio» set glossa uidetur exponere «suffusio» *Iac.*

30. morantur] L^{*}; commorantur L² ΘΩ *edd. cum Ps.-Aug. spec.* 52. ¶ Beda «morantur» *Iac.* | et] ut Ω^M | calicibus epotandis] *in ras.* Q² | calices Y^{*}; calcibus ΣΤ*Τ^{*}. ¶ al. calicibus T | se potandis CT; potandis ΧΣΤΘΖΓ^M; optandis DΩ^M; et potibus M | ~ optandis cal. Ω^{M*}.

31. intueris A; intuaris Ω^{M*}; intu*ris M^{*} | in uinum L; in uino A; uino Q^{*} |

flauescet M; flauiscet ΣΤ; fluescit Γ^M *Spec. codd. MP*C* | splendueris Y^{*}Φ^P | uitro] nitro X | ~ color eius cum spl. in uitro A | ingredi*tur M; + enim A *cum Caes. Arel. serm.* 46, 5 (*ed. Morin*, p. 199).

32. sed] et ΣΤ^{ae} *Spec. codd. MPCR* | diffundit XYZ*Τ.

33. extraneos XQ; extranea ΣΤ | ~ extr. uid. Ω^M | loquitur CY_A; [...]itur D | peru. loq. Ω^M.

34. erit Γ^M | sicuti C | et (2°) *om.* G^{*} | omissio G^{*}.

35. et dicas Y; *om.* D; + ** G^{*} | uerberabunt S^{*} *ut vid.*; uulnerarunt Q | sed] et QΩ^{MS} *cum LXX.* ¶ Beda ant. «set», mod. [«et»], hebr. non habet «set» neque «et» *Iac.* | non doleui Ω^{M*}; nolui X | et (2°) sed XY, cf. *LXX* | euigilabo] Z^{*}; euigilau_i Q^{*}Y^{*}(euig.); uigilabo G^{*}Π^HΑΦ^{RG} Z²Ψ^DΩ^{M*} | rursum] Z^{*}; rursus GΜΥΦΖ² Ψ^DΩ *edd.*

XXIV. 1. nec] ne GΩ^M | cum eis]

28. <insidiatur CAM | 29. ¶ cui (1°) *Div. sine num.* G; <cui (1°) CAM | <cuius C | <cui (2°) C | <cui (3°) C | <cui (4°) C | <cui (5°) C | 30. <nonne GCA | 31. ¶ ne XXXIII. Q; <ne GCA | <ingreditur CAM | 33. <oculi GCAM | 34. <et eris GCAM | <et quasi A | 35. <et dices CAM | <traxerunt A | <quando GAM.

XXIV. 1. ¶ ne XXIV. Ω; XXXIII. Q; *Div. sine num.* G; <ne CA.

- ² quia rapinas meditatur mens
eorum et fraudes labia eorum
loquuntur
- ³ sapientia aedificabitur domus et
prudentia roborabitur
- ⁴ in doctrina replebuntur cellaria
universa substantia pretiosa et
pulcherrima
- ⁵ vir sapiens et fortis est et vir
doctus robustus et validus
- ⁶ quia cum dispositione initur bel-
lum et erit salus ubi multa
consilia sunt
- ⁷ excelsa stulto sapientia in porta
non aperiet os suum
- ⁸ qui cogitat malefacere stultus
vocabitur
- ⁹ cogitatio stulti peccatum est et
abominatio hominum detractor
- ¹⁰ si desperaveris lassus in die
angustiae inminuetur fortitu-
do tua
- ¹¹ erue eos qui ducuntur ad mor-
tem et qui trahuntur ad inte-
ritum liberare ne cesses
- ¹² si dixeris vires non suppetunt
qui inspector est cordis ipse
intelligit et servatorem ani-
mae tuae nihil fallit reddet-
que homini iuxta opera sua

8. malefacere GC; mala facere A | 9. detractor G²CA; detractor G*, cf. *infra v. 21* |
12. fallit redditque C et Spec.; fallet redditque G; fallit redditque A cum LXX.

Deest W.

- tumens Ω^M.
2. qui rapinas meditantur C | rapinam ΧΙΠ^HΥ²Ω^Sγ *cum hebr.*; rapina Υ*Ψ^D | me-
ditabitur MS*Γ^{M*}(*ut vid.*) | mens] cor X
cum hebr., LXX, *Lucif. de non conv. c. haer.* 6 |
loquuntur] M*; locuntur GCAM²QΨ^DΩΩ^Sα;
loquentur X.
3. aedificatur L* | roboratur Q*.
4. in] et Ω^M *cum hebr.* | et om. X |
~ pulcherrima et pret. Θ.
5. et (1°) om. Π^HΛQΓ^AΩarelvst |
~ est fortis Z | et (2°) om. Gr | robustus]
S*; et robustus S².
6. quia] M*; qui M²S*; qua Π^{H*} |
initur in Ω^{M2}; itur in Ω^{M*}; itur ad Ω^J.
¶ ant. «initur bellum», mod. «itur ad»
uel «in bellum» Iac. | erit + ***** Q.
7. exc.] L*; et excelsa L* | in porta
om. L* | in om. X | aperit X; aperuit Ψ^D.
8. malefacere] Z*; mala facere Π^HA
QΦ^{RG}ΩΖ^SΓΨ^DΩagrelst Beda.
9. peccat**um Θ^H | ét + est L* |
- abom.] habitatio X | detractor] L*; detrac-
tator G*L*, cf. v. 21.
10. desp.] dissipaueris Θ | lassus]
Y*; lassos Π^HΥ²; lapsus Φ^{RG}ZΨ^DΩarelvst,
cf. 25, 19; lapsos Θ; lesus X. ¶ lapsos Y;
«lapsus» Hug. «lassus» Guill. Beda «lassus» Iac. | ~ in die ang. lapsus Ω^{M*} | in-
minuitur Y*; minuetur Θ; *praem.* non Ω^{J*}.
11. trahuntur] L*; detrahuntur L*;
ducuntur Π^H | ne cesses] necesse est XQ* |
ne] non Ω^M. ¶ «ne» Guill.
12. si] quod si Γ | inspecta[...]r D |
intelliget Θ, cf. hebr.; intelligat Ω^{M*} | et
om. G | seruator est Ω^S; seruat honorem C.
¶ sec. anti. «saluatorem», alii iuxta hebr.
habent «seruatorem» Guill., item Iac. |
suae Ω^M | nihil] nec Ω^S | fallit] Spec.; fallet
G, cf. hebr.; om. Ω^{M*} | redditque] Spec.;
redditque ΣΑLQ* *cum LXX* | iuxta] secun-
dum Θ *cum Lucif. de S. Athan* 1, 28; Hier.
in Is. 8, 26; *Ps.-Aug.*, *spec.* III; cf. Mt 16,
27 et Rom. 2, 6.

2. <quia GCAM | 3. <sapientia GCAM | 4. <in GCAM | <universa A | 5. <vir sapiens GCA
M | 6. <quia GCM | <et A | 7. <excelsa GCAM | 8. <qui GCA | 9. <cogitatio GCAM | 10. <si
GCAM | 11. ¶ erue XLVI. MDΦΖΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <erue GCA | 12. <si GCAM | <et A.

- ¹³ comedē fili mi mel quia bonum
est et favum dulcissimum gut-
turi tuo.
- ¹⁴ sic et doctrina sapientiae ani-
mae tuae
quam cum inveneris habebis in
novissimis et spes tua non
peribit
- ¹⁵ ne insidieris et quaeras impie-
tatem in domo iusti neque
vastes requiem eius
- ¹⁶ septies enim cadet iustus et re-
surget impii autem corruent
in malum
- ¹⁷ cum ceciderit inimicus tuus ne
gaudeas et in ruina eius ne
- exultet cor tuum
- ¹⁸ ne forte videat Dominus et dis-
pliceat ei et auferat ab eo
iram suam
- ¹⁹ ne contendas cum pessimis nec
aemuleris impios
- ²⁰ quoniam non habent futuro-
rum spem mali et lucerna
impiorum extinguetur
- ²¹ time Dominum fili mi et regem
et cum detractoribus non con-
miscearis
- ²² quoniam repente consurget per-
ditio eorum et ruinam utrius-
que quis novit.
- ²³ Haec quoque sapientibus

13. fili mi mel G *cum plur. codd. et hebr.*; fili mel CA, cf. LXX | 16. cadet iustus et resurget GC; cadit iustus et resurgit A | 19. ne ... nec G²CA *cum Spec.*; ne ... ne G* *cum hebr.*, sed cf. *su-
pra v. 1* | 21. detractoribus C *cum Spec.*; detractoribus GA, cf. *supra v. 9*.

Deest W.

13. mi om. CXALQYΩ^{MS} Beda *cum LXX* | et om. Ψ^D | dulcissimo X | guttori M*T*.

14. sapientia T | animae om. L* | ~ an. sap. Ω^M | inu.] ueneris Ψ^D | in nouis-
simis] *praem.* spem L²Q²YΘS²g; + spem
ΦΖ²Ψ^DΩarelbst *Brev. goth.*, P. L. 86, 488.

15. et] ut LΩ^M Beda | impietate Π^H;
iniquitatem Ω^S | domo] Z^{*3}; domu LΦ^{P*}
Ζ² | et neque C | uastas Θ^A; uasteris S* |
~ req. uast. Ω^{M*}.

16. enim] autem Φ^R; + in die L²aes
Brev. goth., P. L. 86, 433, cf. *Luc.* 17, 4. ¶
non est ibi «in die» *Guill.* | cadit XADTS*
Γ^{A*} Beda | resurget XΣΤ*ADTS* Beda;
surget Γ^{M*} *cum Sang.* | inpius uero conruct
X* (conr. *in ras.*) | co(r)ruunt TS*Γ^{M*};
conruss* G*; cadent Ω^{M*}.

17. cumque Ω^{J*} | ceciderit] c[.]derit
D | et om. X *Brev. goth.* l. l. | in ruinam X |

ne (2°)] non Ψ^D | exaltet Y*.

18. displiciat CA*DT*S* | ei] eis D |
auferet Φ^P.

19. ne] nec Ψ^D; non Ω^S | condas T* |
nec] *Spec.*; ne G*S*Γ^{M*}Ω^{MJ} *cum hebr.*, cf.
supra v. 1. ¶ hebr. ant. «nec» *Iac.* | haemularis C; imiteris X.

20. habet Σ^C | futurum Y*; furorem
X | ~ spem fut. mali T; ~ mali fut. spem
Π^H | extinguitur ΤΓ^{M*}.

21. dom.] deum Ω^M | et (1°) om.
Q* | et (2°) om. S* | detractoribus] Z^{*3}
Spec.; detractoribus GALZ² Beda *cod.*,
cf. v. 9 | non] ne Π^HZΨ^DΩ^{MJ}, cf. *Hier. in
Ez.* 16, 12.

22. consurget ΣDT *Spec. codd. MPCR*;
surget Ω^M; ueniet Θ *cum Hier. ep.* 125, 19
et in Ez. 16, 12 | eorum] illorum Ω^M | ruina
Y* | utrisque X.

23. sap.] *praem.* de ΣΤ; + dico s,

13. ¶ comedē XXXV. Q; *Div. sine num.* GX; <comede CAM | 14. <sic CAM | <quam GCA |
15. ¶ ne XXXVI. Q; <ne GCAM | 16. ¶ septies XLVII. MDΦΖST; <septies GCA | 17. ¶
cum XXV. ALΘ^A; <cum GCM | 18. <ne CA | 19. <ne GCAM | 20. <quoniam GA | 21. ¶
time XXXVII. Q; *Div. sine num.* G; <time CAM | 22. <quoniam GCAM | <et A | 23. <haec G.

- cognoscere personam in iudicio
non est bonum
- ²⁴ qui dicit impio iustus es male-
dident ei populi et detesta-
buntur eum tribus
- ²⁵ qui arguunt laudabuntur et su-
per ipsos veniet benedictio
- ²⁶ labia deosculabitur qui recta ver-
ba respondet
- ²⁷ praepara foris opus tuum et
diligenter exerce agrum tuum
ut postea aedifices domum
tuam
- ²⁸ ne sis testis frustra contra proximi-
- mum tuum nec lactes quem-
quam labii tuis
- ²⁹ ne dicas quomodo fecit mihi sic
faciam ei reddam unicuique
secundum opus suum
- ³⁰ per agrum hominis pigri trans-
ivi et per vineam viri stulti
- ³¹ et ecce totum repleverant ur-
ticae operuerant superficiem
eius spinae et maceria lapi-
dum destructa erat
- ³² quod cum vidisse posui in
corde meo et exemplo didici
disciplinam

24. qui dicit CA; qui dicunt G | iustus es G²CA; iustus est G*, *ut vid.* | maledicent ei A; maledicent èum C; maledicunt eis G | detest. eum C(èum)A; detest. eos G | 26. uerba respondet C, cf. hebr. et LXX; uerba respondit G *cum Spec.*; respondit A *cum Beda* | 29. sic faciam GC *cum hebr.*; faciam A *et Beda cum LXX* | reddam GA; et reddam C, cf. LXX | 31. repleuerant GA; re-
pleuerunt C | operuerant G²A; operuerunt G²C(hop.) | superficiem CA; superfaciem G | 32. et
exemplo GA; exemplo C *cum hebr.*, *sed minus recte ut vid.*

Desunt WT^A (partim a v. 29, sic, fol. lac.).

cf. LXX | cognoscere] erubescere X *cum LXX et Lucif.* de S. Athan. 1, 28; om. Ω^{M*} | non bonum Γ^{M*}, cf. hebr. et LXX; non bo-
num est Γ^{M₂}.

24. dicit] Φ^{P*} *ut vid.*; dicet Q; dicunt GΦ^{RGP_A}ΘΩ_Are_Bl_C | impio iustus] iusto
impius Y*Ψ^D, cf. Ps.-Aug. *spec.* 10 et 109 | iustus] *praem.* non T* | es] est G*(*ut vid.*)
L*Y*Ψ^DΩ^M *cum LXX* | maledicetur in po-
pulo S* | maledicunt G | ei] eis GΘΩ_Are_Bl_C; eum C(èum)Γ^M | detestantur Y | eum] eos
GΘΩ_Are_Bl_C.

25. arguunt + eum are_Bl_C | ipsos] in ras. G²; eos Ω_A.

26. labia + eius Π^HL² | deobsculabi-
tur Σ^{T*}; deobsculabuntur Σ^{T₂} | qui — resp.] respondentia uerba recta Σ, cf. hebr., LXX
et Gloss. (J. Schilckenberger, p. 90) | qui] quo Ω^{J*} | uerba om. A *Beda* | respondit GΠ^HA
LQYΦZTS*Γ^MΨ^D *Spec.* et *Beda*; respon-

derit X.

27. exercere Σ^TY*Φ | ut] et are_Bl_C; om. Ω^S | aedifices om. Σ^{T*} | tuam om. Ω^M.
28. tuum om. Ω^{J₂} | nec] ne YΩ^{J_A} | lactes] ledas Y. ¶ lactes Y.

29. ne] nec LS | ~ mihi fecit L | sic om. A *Beda cum LXX* | reddam] *praem.* et CΩ^{S_JA, cf. LXX.}

30. pigri] in ras. T¹ | ~ stulti uiri L*Ω^{S_J}.
31. et om. Q* | repleuerunt CX(-be-) Q *Spec. cod.* S | orticae XY*; horticae C; **rtice G*; uirtute Ω^{M†} | operuerunt G* C(hop.)XΣ^CLMQYΘΨ^DΩ^{J*} *Spec. cod.* S;
praem. et Γ^Aare_Bl_C | superficiem] Γ^{M₂} (fi *in ras.*) ; superfaciem GΣ^TY*Ψ^DΩ^M | eius om. Σ^T | spina Y* | macheria CLM*QY*Z*TS*Γ^M.

32. quod] quo Q | uid.] audissem Φ^G | meo om. Ω^M | et om. CΓ^M *Spec. codd.* MP*CR *cum hebr.* | exemplo] Σ^{C*}; extemplo Σ^{T*}GA.

<cognoscere A | 24. <qui GCAM | 25. <qui GCAM | 26. <labia GCAM | 27. <praepara CAM
28. <ne GCAM | 29. <ne GCAM | 30. ¶ per agrum XLVIII. MDΦZSF^M; *Div. sine num.* Ψ^D;
<per agrum GCA | 31. <et GA | <operuerant GC | <et maceria A | 32. <quod GCAM.

³³ parum inquam dormies modicum dormitabis pauxillum manus conseres ut quiescas
³⁴ et veniet quasi cursor egestas tua et mendicitas quasi vir armatus.

XXV. ¹ HAEC QUOQUE PARABOLAE SALOMONIS QUAS TRANSTULE-RUNT VIRI EZECHIAE REGIS IUDA

² Gloria Dei celare verbum et

gloria regum investigare sermonem
³ caelum sursum et terra deorsum et cor regum inscrutabile
⁴ aufer robiginem de argento et egredietur vas purissimum
⁵ aufer impietatem de vultu regis et firmabitur iustitia thronus eius
⁶ ne gloriosus appareas coram rege et in loco magnorum ne steteris

33. pauxillum G² (*ex paus.*); pusillum A; paululum C, *cf.* 6, 10 | 34. ueniet G*C *cum hebr.* et *LXX*; ueniet tibi G²A, *cf.* 6, 11 | egestas tua et mendicitas GA; egestas tua et mendicitas tua C *cum hebr.* et *LXX*.

XXV. 1. haec quoque parabolae GC; heae quoque parabolae A | 2. gloria dei C; gloria domini A; gloria dei est G | 3. terra GC; terram A | 6. magnorum GA; magnatorum C | steteris GC; consteteris A.

Desunt WΓΑ (partim usque ad v. 33, dormies).

33. paruum L*; *praem.* usquequo piger dormis usquequo de somno consurges Q² ΘS²Ω^{MSJ*}arels [dormies arels; usq. (2°) — consurges *om.* S²; usq. (2°)] quando Ω^M; consurgis Θ^{HΛ2}(gis in ras.)], *ex* 6, 9, *cum vers. sahidica*. ¶ «usquequo ... consurges» hoc hebr. et ant. non habent hic sed supra vi (v. 9) *Hug.* «disciplinam parum» *Guill.* «usquequo ... consurges» plures ant. hebr. non habent *Iac.* | dormies *om.* Σ^{T*}; + et L | ~ dormies inquam Γ^M | pauxillum] Z²; pausillum G*M*Y*Z²; paixillum Z²; pauxillulum ΧΠ^H; pusillum A; paululum CLT *cum* 6, 10 | manibus Γ^M | conseris XY TS*; conseres G*.

34. ueniat Ω^{J*}; + tibi G²X²Σ^{T2}AL² ΓΩ^{MSJ*}agrelst, *cf. supra* 6, 11. ¶ «ueniet quasi» *Guill.* «tibi» hebr. ant. non habent *Iac.* | tua *om.* st *cum* 6, 11 | mendicitas + tua CΩ *cum hebr.* et *LXX* | armatus + hoccuret tibi C, *cf.* 6, 11 *in eodem cod.*

XXV. 1. tot. vers. om. a. ¶ quidam ant. non habent hunc uersum, aliqui ant. mod. hebr. habent *Iac.* | haec] Φ^{G*}S*; haec

Π^HM²QΦ^{RG2P}ZS²Γ^MΥ^Dgrelbst; heae A; hee Σ^cΩ; he M*; h[.] D | quoque] sunt Q; quoque sunt Σ^c; om. Ω^M | parabulae LY* (-le)Γ^M | salomonis *om.* Q* | ezechie Θ^HΩ; ezechiae ΣS; ezechie X; hezechiae C; iezechiae g; hiezechiae Q | iuda* G*; iudeae G²ΣQT; iude XY^D; + diapsalma Θ.

2. dei] S² *ut vid.*; domini AS*^a Sal.; regum X *Greg. M.*, *P. L.* 76, 829 *A et Beatus in Apoc.* 3, 4, 3; + est GXQ²ΦZ²ΣΓ^AΥ^DΩ arelvest Sal. et Beatus l. l. ¶ «gloria dei celare» *Guill.* | celare] inuestigare Σ^cΓ^A | uerbum] Σ^c*; sermonem Σ^c2 | regis Ω^M; dei est X *Greg. M.* et *Beatus ll.* ll. | inuest.] celare Σ^cΓ^A (*cql.*) | sermonem] Σ^c*; sermonum Y*; uerbum Σ^c2.

3. sursum + est M | terram XAQ.

4. robiginem = GA; rubiginem *cett.* | egreditur S² (*ult. e in ras.*); egreditur XΣ^T ΩJ. ¶ «egreditur» uel «egredietur» *Iac.* 5. aufers T | firmatur Σ^c*.

6. ne (1°)] D*; nec D² | coram regem Π^{H*}Γ^{M*} | magnatorum CXV *cum Brev. goth.*, *P. L.* 86, 189. ¶ uel «magnatorum» *Iac.* |

33. <parum GCAM | 34. <et veniet CA.

XXV. 1. ¶ haec XXXVIII. Q; *Div. sine num.* AL; <haec GCM | 2. ¶ gloria dei XXV. Ω; *Div. sine num.* GXΥ^D; <gloria dei CAM | 3. <caelum GCAM | 4. <aufer GCAM | 5. <aufer GC AM | 6. <ne gloriosus GCAM.

- ⁷ melius est enim ut dicatur tibi
ascende huc quam ut humili-
lieris coram principe
- ⁸ quae viderunt oculi tui ne pro-
feras in iurgio cito
ne postea emendare non possis
cum de honestaveris amicum
tuum
- ⁹ causam tuam tracta cum amico
tuo et secretum extraneo non
reveles
- ¹⁰ ne forte insultet tibi cum audie-
rit et exprobrare non ccesset
- ¹¹ mala aurea in lectis argenteis

- qui loquitur verbum in tem-
pore suo
- ¹² inauris aurea et margaritum ful-
gens qui arguit sapientem et
aurem oboedientem
- ¹³ sicut frigus nivis in die messis
ita legatus fidelis ei qui misit
eum animam illius requiescere
facit
- ¹⁴ nubes et ventus et pluviae non
sequentes vir gloriosus et pro-
missa non complens
- ¹⁵ patientia lenietur princeps et lin-
gua mollis confringet duritiam

7. quam ut humiliieris GC; quam humiliieris A²; quam mulieris A^{*} | coram principem A |
8. in iurgio GC *cum Spec.*; iurgio A | 9. non reueles G *et aliquot al. cum Spec.*; ne reueles CA | 13. fa-
cit A *et codd. fere omnes*; faciet GC | 15. lenietur A; lenitur C; linietur G | confringet CA; con-
fringit G.

Desunt D(*a v. 15*, confringet)W.

consteteris A *Beda*, cf. *Aq.*, *Symm.*, *Theod.* (επι-
στῆς).

7. es Θ^A | enim *om.* Ψ^D | dicatur —
ut (^{2^o} *om.* X | ascende] accede Σ | hunc
Γ^{M*}; *om.* Z^{*} | quam — principe *om.* Ω^M |
ut humiliieris] Θ^{A1}(ut hu *in ras.*); ut mu-
ligeris Φ^P; humiliieris A²Y; muligeris A^{*} | co-
ram principem AY^{*}.

8. quae uiderant G^{*}; ne uiderint Ω^M |
in] *Spec.*; *om.* AQ^{*} *Beda cod.* | possis] poteris
Q *Brev. goth. l. l.*; [...]es D | de honestaberis
XS^{*}.

9. cum] *in ras.* Γ<sup>M² | secreto M^{*};
secreta M²; + tuum Ω^I. ¶ «secretum ex-
traneo » *Guill.* | extraneo] Σ<sup>T² (eo *in ras.*) |
non = GXLTS*Ω^S *Spec.*; ne cett.</sup></sup>

10. insultent T^{*} | audieris Ω^M | expro-
bare SIΓ^M | non *om.* Ω^{M*} | ccesset + gratia
et amicitia liberant quas tibi serua ne expro-
brabilis fias Q²(ut *vid.*)ΘΩ^{MSJ*}areſtſt [expro-
babilis Ω^M; fies Θ] *cum LXX*, cf. *Ps.-Aug.*
spec. 7 et 49. ¶ «gratia ... fias» del. *Hug.*
«gratia ... exprobabilis fias» nec hebr.

nec anti. habent set LXX *Guill.* «gratia ...
fias» hebr. ant. non habent *Iac.*

11. loquetur Φ^{RG} | uerba Φ^{P*}; uer-
itatem C, cf. *ps. 14, 3 et Is. 33, 15*; *om.* Ω^{M*}.

12. inaures DQ^{*}Γ^MΨ^D; in aureis A |
aureae Γ^M | margaretum T; margarita
Ω<sup>S¹*a *Spec. codd. MCR.* ¶ «margaritum »
Guill. uel «margarita» *Iac.* | arguet Σ^{C*}Z;
arguat Ψ^{D*} | et (^{2^o}] in X | aurum G |
obaudientem X.</sup>

13. sicuti C | niues Y^{*}; ni* Ω^{M*} |
in diem Σ^TZ^{*} | messis] mensis Ω^M | ligatus
Γ^M | miserit are | eum] illum Ω^S | anima
Γ^MΩ^M; animum Ψ^D; *praem.* et X *cum hebr.*,
cf. *LXX* | illius] Z^{*}; eius QZ²Ω<sup>M²; ipsius ar-
elbst | faciet GC, cf. hebr. | ~ requiescere
facit an. illius Θ *Brev. goth.*, *P. L. 86, 189.*</sup>

14. complens] soluens Ω^M.

15. patientiam Y^{*}; sapientia Φ | le-
nietur] M^{*}Y^{*}S^{*}; lenitur C; linietur GXΠ^H
M²Y²Ω<sup>S²Γ^M; linitur Σ; lanietur Ω^{M*}; lne-
tetur T^{*} | mollis] mollit D; + est Ψ^D | con-
fringit GXΣΤΓ^A.</sup>

7. <melius GCAM | 8. <quae GCAM | <ne postea A | 9. ¶ causam *Div. sine num.* G; <causam
CAM | 10. <ne CA | 11. <mala GCAM | 12. <inauris GCAM | 13. <sicut CAM | <animam G |
14. <nubes CAM | <vir G | 15. <patientia GCAM,

- ¹⁶ mel invenisti comedere quod sufficit tibi ne forte saturatus evomas illud
- ¹⁷ subtrahe pedem tuum de domo proximi tui nequando satiatus oderit te
- ¹⁸ iaculum et gladius et sagitta acuta homo qui loquitur contra proximum suum testimon-

- nium falsum
- ¹⁹ dens putridus et pes lapsus qui sperat super infideli in die angustiae ²⁰ et amittit palium in die frigoris acetum in nitro et qui cantat carmina cordi pessimo
- ²¹ si esurierit inimicus tuus ciba illum et si sitierit da ei aquam bibere

16. quod sufficit GA; quod sufficiat C | saturatus A; satiatus G(sac.)C *cum recens. hexapl.*, *ut vid.*, cf. *etiam v. seq.* | 17. nequando GA; ne forte C, *ex v. praecl.* | 18. gladius GC; gladium A | 19. pes lapsus C, cf. *hebr. et Deut. 32, 35*; pes lassus GA, *lectio facilior* | 20. cordi A *cum hebr.*; corde GC | pessimo] addit sicuti tinea uestimento et uermis ligno ita tristitia uiri nocet cordi C *cum LXX* | 21. et si GC *cum Spec. et hebr.*; si A *cum Rom. 12, 20*.

Desunt DW.

16. commedisti Q^a(disti *in ras.*) | quod] *in ras.* S^a | sufficiet L; sufficiat C@H*ΑΨD | saturatus] Z* *Beda*; satiatus (sac. GΩSJ)GCM YΦΘZΨDΩ *edd.* *Brev. goth.*, P. L. 86, 488, *cum Sang., Hier. tr. s. Pachomii ep. 4, et v. seq.* | euomes ΩM.

17. domo] Z*; domu LΦRGZ^a | nequando] ne forte CΦΘΨD *cum Sang. et v. praecl.* ¶ «ne forte» Z; mod. «nequando», *hebr. ant.* «ne forte» *Iac.* | satiatus] saturatus X, *ex v. praecl.*; + tui Σ *Brev. goth. l. l. cum hebr., LXX, Sang.*

18. et (r^o) om. ΩM | gladium AΩΦRG | suum om. ΣT | ~ falsum testimonium LΩ arelbst.

19. lapsus = CXII^HLΦRG*ΘΩM* *Brev. goth. l. l.*, cf. *hebr.*; lapsus Z^a; lassus ΦR^a Z*ΩM* *cett. et Beda.* ¶ «lapsus» *Hug. et Guill. hebr. al. ant.* «lassus», *ant. mod.* «lapsus» *Iac.* | sperat] separat X | super infidele S*; super infidelem C | angustiae + sua L.

20. et (r^o) om. Z^a | admittit G*; mittit Y† | die frig.] corde peruerso ΩM* | nitro]

L^aT^a(n *in ras.*)ΩM^a(*in ras.*); nithro telb; uitro L*^aΩ^a *Spec. codd. MP*CR.* ¶ «nitro» *Hug.* «uitro» *Guill.* | et] ei M; om. Ω *edd.* | cantant Y | carm. — pessimo om. ΩM* | corde GCYΘZ*ΓΑΨDΩI*g *Spec. codd. PsS; praecl.* ** ΣC*Z* | pessimo] peruerso ΘΩM^aSJ; + sicut tinea uestimento et uermis ligno ita tristitia uiri nocet cordi CQ^aΘΩM^aSJ*arelbst *Brev. goth. l. l.* [sicuti C; tynæ ΩM; uiri] ** ΩM*] *cum LXX et Cassian. instit. 9, 2, cf. Hier. in Is. 66, 24.* ¶ «cordi pessimo» Andreas Beda et ant. sic habent, «sicut ... cordi» [non habent] *Hug. hebr. et anti.* «cordi possimo» [sic], quod postea ponitur sic «sicut ... uiri» nec hebr. nec anti. habent set LXX *Guill. mod.* «peruerso», ant. hebr. Beda Gregorius «pessimo», «sicut ... cordi» hebr. ant. non habent set LXX *Iac.*

21. esur.] esurierit Q*ΘA | et si = GC XΩM *Spec. cum hebr.*; si *cett. et Brev. goth. l. l. cum Rom. 12, 20 et Ps.-Aug. spec. 16* | sitierit] T*; sitit T*ΩS*ae *Brev. goth. l. l. cum Rom. 12, 20 et Ps.-Aug. l. l.* | illi XΓMΩS *cum Rom. 12, 20* | ~ bibere aquam ΨD.

16. ¶ mel XXVI. ALΘA; <mel GCM | 17. ¶ subtrahe XLVIII. MΦZΣΓ; *Div. sine num.* ΨD; <subtrahe GCA | 18. <iaculum GCAM | 19. <dens GCAM | 20. <acetum GCAM | <(sicut) C | 21. <si esurierit GCAM.

- ²² prunam enim congregabis super
caput eius et Dominus reddet
tibi
- ²³ ventus aquilo dissipat pluvias et
facies tristis linguam detra-
hentem
- ²⁴ melius est sedere in angulo do-
matis quam cum muliere litigiosa et in domo communi
- ²⁵ aqua frigida animae sitienti et
nuntius bonus de terra lon-
ginqua
- ²⁶ fons turbatus pede et vena cor-

- rupta iustus cadens coram im-
pio
- ²⁷ sicut qui mel multum comedit
non est ei bonum sic qui scruta-
tor est maiestatis opprimitur
gloria
- ²⁸ sicut urbs patens et absque mu-
rorum ambitu ita vir qui non
potest in loquendo cohibere
spiritum suum
- XXVI.** ¹ quomodo nix aestate et
pluvia in messe sic indecens
est stulto gloria

22. prunam G, cf. *Spec. et infra* 26, 21; pruna A; prunas C, *ut saepius in hac versione* | 23. lin-
guam detrahentem CA; linguam detrahentium G | 24. dogmatis C | et in domo GC *cum hebr.*; in domo A *et Beda cum LXX, cf. apparatus in 21, 9* | 27. qui mel multum comedit G^a (*it in ras.*); qui mel multum comedet C; qui mel comedet multum A | 28. et absque GC *cum Spec. et Beda*; absque A *cum hebr.*

XXVI. 1. pluuiia G; pluia C; pluuiiae A | indecens est stulto CA; indecens stulto G.

Desunt DW.

22. prunam = GT *Spec. cod. S*; pruna A *Spec. codd. MP*C**; pruina Y*; prunas Y^a *cett., Brev. goth. l. l., Beda* | enim om. Γ^A | supra G | tibi] Z* *ut vid.*; ei ΦΖ^a. ¶ ant. «ei» *Hug. hebr. mod. «tibi», hebr. [sic]* ant. «ei» *Iac.*

23. dissipabit C, cf. hebr. | pluuiam Ω^M *cum hebr.*; pruinias Γ^A | tristes Y* | detrahentium G *cum Hier. ep. 125, 19; detrahenti* Γ^{M*}.

24. tot. vers. om. § | est om. Y*Φ^P | angulis Z* *ut vid.* | domatis] domus X; dogmatis CTΓ^MΩ^S | litigiosa — communi] rixosa et iracunda X, ex 21, 19 | litigosa L | et om. AS^aΩ^{MJ} *Beda cum LXX, cf. Hier. adv. Iovin. 1, 28* | in om. Y* | domo] Z*^a; domu LZ^a | communi] conuiuii Ω^S.

25. anima Σ^CZ*Γ^{M*}.

26. uena] Q*; uela Q^a.

27. sicuti C | mel om. Ω^{M*} | co(m)e-
det CXAQΦ^{RG}ZΨ^D; comed** G* | ~ com.
multum ALQΦΨ^DΩ^{M1S1}α *Beda* | non] S*^a; et non ΘS^a (*ut vid.*)Γ^MΩ^{S1}* | est om. Q* *cum hebr. et LXX* | ei om. XY *cum hebr. et LXX* | sic] ita QΩ^M | perscrutator Ω; praescru-
tor Θ | maiestati Θ; maiestas Φ^P | oppri-
mitur] Y*Ζ*; o(p)primetur XQY^aΦ^{RG}ΘΖ^a
Ψ^DΩagrest; + a MQ^aYΦ^{RG}ΘΖ^aS^aΨ^DΩ
edd. et Greg. M., P.L. 75, 1056 B.

28. sicuti C | patet** Γ^{M*}; patiens M* | et om. ALΓ^Mω *cum hebr.* | spiritum suum] Z*; linguam suam Z*.

[XXVI, 1. aestate] X*(est.); in (a)esta-
te X^aΩ^Marelbst; om. Ω^{M*} | pluuiiae AYΦ
Ψ^DΩ *edd. et Beda* | sicque Y* | indecens] Θ^{Aa}
(cens *in ras.*); indigens X* | est om. GΘ |
stultus X | gloriam X*; *praem.* et S*.

22. <prunam GCAM | 23. ¶ ventus *Div. sine num.* G; <ventus CAM | 24. <melius GCAM |
25. <aqua GCAM | 26. <fons GCAM | 27. <sicut GCAM | <sic A | 28. <sicut GCAM | <ita G.

XXVI. 1. ¶ quomodo XXVI. Ω; <quomodo GCAM.

- ² nam sicut avis ad alia transvolans et passer quolibet vadens sic maledictum frustra prolatum in quempiam superveniet
- ³ flagellum equo et camus asino et virga dorso imprudentium
- ⁴ ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam ne efficiaris ei similis
- ⁵ responde stulto iuxta stultitiam suam ne sibi sapiens esse videatur
- ⁶ claudus pedibus et iniquitatem bibens qui mittit verba per nuntium stultum

- ⁷ quomodo pulchras frustra habet claudus tibias sic indecens est in ore stultorum parabola
- ⁸ sicut qui mittit lapidem in acerum Mercurii ita qui tribuit insipienti honorem
- ⁹ quomodo si spina nascatur in manu temulenti sic parabola in ore stultorum
- ¹⁰ iudicium determinat causas et qui inponit stulto silentium iras mitigat
- ¹¹ sicut canis qui revertitur ad vomitum suum sic imprudens qui iterat stultitiam suam

2. nam C *cum plur. codd.*; non A; *om. G cum hebr., sed et cum LXX et vers. ant.* | ad alia GA et Spec.; ad alta C | transuolans GC; transuolat A | 4. ne efficiaris — 5. suam *om. C per homoeoteleton* | 5. iuxta stultitiam G; contra stultitiam A *cum ant. vers.* | 10. inponit G²C *et codd. fere omnes*; ponit G*A.

Desunt D(usque ad v. 10, mitigat)W.

2. nam] *Spec. cod. S et Beda*; non AT*; *om. GMS**Γ^M *edd. et Spec. codd. MPCR cum hebr., LXX, Hier. c. Ruf. 3, 43, Ps.-Aug. spec.*

100. ¶ «nam» Guill. ant. «nam» Iac. | sicuti C | aues YT* | alia] Q*; aliam Σ; alta CMQ²ΦTS*Ψ^DΩages. ¶ alta S; «alta» Guill. | transuolat AY, cf. LXX et Hier. l. l. | quodlibet Σ^{C*} | superuen.] ueniet Q*.

3. chamus CY²S*Γ^{A*}Μ²ΩΙα; camum XY*; chamum Γ^{M*}; camos A | dorsum Y*; *praem. in ΣΦΖ²Σ²Ωaelst*, cf. 10, 13 | imprudentiam G*.

4. stulto] T* (o *in ras.*) | ne effic. —

5. suam *om. CY*T* | eis Γ^{M*}.

5. stulto] L²; uiro stulto L² | iuxta] contra AQ *cum Ps.-Cypr. de singul. cleric.* 20 *et Aug. c. Crescon.* 4, 66, 82, cf. LXX (χατά) | suam *om. Ω^M* | sibi] tibi Ω^M | esse *om. X cum LXX et Aug. l. l.* | ~ uid. esse Ω^M.

6. iniquitatem] Y*; iniquitate QY² Ψ^D; *praem. in Γ^M* | uibens C; uiuens QY*;

uidens X | qui mitit Q² *in ras.* | uerbum ΣΠ^HL; + sua Q² | ~ uerba mit. Ω^M | per] super C.

7. pulchras — tibias] frusta pulcras hab. claudus tibias X; frusta pulchras claudus hab. tibias Θ; frusta claudus pulchras hab. tibias L; claudus frusta hab. pulchras tibias G² *in ras.* | pulcra S* | frusta om. Ω^M | habet] G²; habeat G²ΧΣ | tybias Ω^S | indicens L²; indigens XY*Γ^{M*} | stulti Ω^M, cf. 14, 3 | parabula L²T.

8. sicuti C | lapides M | mercuri T* | ita + uir C, cf. 25, 28 | tribuet Τ^{A*}.

9. temulentis C | sic] sicut Ω^M | parabula TS | ore] manu Φ^P.

10. iudicium] in deum Ω^{M*} | determinans (*ex -nas*) T²; terminat A | inponet ΧΨ^D; ponit G*A | silentio Q* | iras mit.] *in ras.* Ω².

11. sicuti C | canis] auis a | qui] G² (i *in ras.*) | *om. Q** | iterat] uertat Ω^{M*}.

2. <nam GCAM | <sic GA | 3. <flagellum GCAM | 4. <ne respondeas GCAM | 5. ¶ responde L. ΦΣΓ; <responde GAM | 6. <claudus GCAM | 7. <quomodo GCAM | <sic A | 8. <sicut GCAM | 9. <quomodo GCAM | 10. <iudicium CAM | 11. <sicut GCAM.

- 12 vidisti hominem sapientem sibi
videri magis illo spem habebit
stultus
- 13 dicit piger leaena in via leo in
itineribus
- 14 sicut ostium vertitur in cardine
suo ita piger in lectulo suo
- 15 abscondit piger manus sub ascel-
las suas et laborat si ad os
suum eas converterit
- 16 sapientior sibi piger videtur sep-

- tem viris loquentibus senten-
tias
- 17 sicut qui adprehendit auribus
canem sic qui transit et inpa-
tiens commiscetur rixae alte-
rius
- 18 sicut noxius est qui mittit lan-
ceas et sagittas et mortem
19 sic vir qui fraudulenter no-
cet amico suo et cum fuerit
deprehensus dicit ludens feci

14. in lectulo CA; in lectu G | 15. manus sub ascellas suas C; manum sub ascella sua G^a
A, cf. hebr. et LXX et supra 19, 24 | eas GC(ēas); eam A, cf. 19, 24 | 16. sapientior sibi piger GA;
sapiens sibi C, ex 28, 11 | 18. et mortem GA et Spec.; ad mortem C.

Deest W.

12. ~ sibi sapientem uid. Σ Spec. cod.
C; ~ uid. sibi sapientem Φ^p | habet Ω^M;
habuit Ψ^D | ~ hab. spem C | stultus] insipiens Ωarelbst Beda cum Ps.-Aug. spec. 75.
¶ al. mod. « incipiens », ant. « stultus » Iac.

13. dicit Ω^{SJ}; sicut Ω^{M*}; sicut dicit
Ω^{M₂}. ¶ hebr. Beda ant. « dicit » Iac. | le(a)ena in uia leo] L^zZ^{*} Spec. et Beda; leena est in uia leo Σ; leena in uia et leo L^z; le(a)ena in uia leo est S^zΓ^M; leo in uia (+ et w) le(a)ena Φ^{RGF}(leene)YZ^zS^zw; leo est in uia (+ et arelst) leena Ψ^DΩarelst, cf. Paulin. Nol.
ep. 9, 2.

14. sicuti C | lecto Σ^cM^aDQYΓ^AΩ^M
Spec. codd. MPCR cum Ps.-Aug. spec. 86; lectu
GΣTM*Φ^GΨ^D. ¶ « lectulo » Guill.

15. absc. piger manus] Z^{*}; manus
mittit Z^z | abscondet Ω^M | piger om. L^zY |
manus] G¹ Spec.; manu G^tΘ^A; manum G²
ΑΓ^Aστ, cf. 19, 24; man[..] D; manus suas
Ω^M | sub ascellas suas] Z^zS^z; sub ascella
sua G^a(asc. sua in ras. brev. spat.)ΣΠ^HALD
(a[..]ela)Q^zΘ^ZTS^zΓ^MΩ(acela Ω^{M_J*}) edd.,
Spec. codd. P^{*S}, cf. 19, 24; sub ascellam
suam Γ^A. ¶ « sub ascellas suas », qui po-
nunt ibi « sub ascella » quia hebr. habet,
numquid ponent ibi « manum » quia hebr.

habet? Guill. mod. « ascella sua », ant.
« ascellas suas ». Iac. | si] ut X | eam AD
S^zΓ^Aστ, cf. 19, 24 | conuerterit] G^a(i corr.);
conuertit Ω^M; conuertat X | ~ eas ad
os suum conuertat X; ~ ad os suum con-
uertit eas Q.

16. sapiens C | sui D | piger] stultus
ae; om. CXΩ^M | uidetur om. Φ^R | ~ uid.
piger Π^HT Spec. codd. RS et Greg. M., P. L.
76, 233 A | septem] praem. si D | uiri D |
sententiis Z^{*}; parabolas Θ.

17. sicuti C | adprehendit S^{*}; -det
ΦS^a | canem Γ^{M*} | transiit Ω^M |
et inpatiens] Z^zS^z; et patiens G^{*}; im-
patiens et S^zΩ^Sτlst; i(n)patiens YΦZ^zg Spec.
codd. RS; et impatiens et ε | commiscetur]
G^a(comm.); commiscitur G^a(comm.)ΣS^{*}; [...] iatur D.

18. sicuti C | est om. Ω^M, cf. hebr. |
~ sagittas et lanceas arelst | et (ante mor-
tem) = GΠ^HAMQYΦ^{RG}Z^zS^zΓ^Aw Spec. cum
hebr.; ad CΣΥ^D; in XLDΦ^PΩZ^zTS^zΓ^MΩ
arelst Miss. moz., P. L. 85, 364. ¶ al. et S.

19. sic] ita Ω^{M_J}arelst; sicut Ω^S |
nocet amicum suum X; facit amico suo Θ;
ledit amicum suum Π^H. ¶ noces amico suo
Π^H | dicit] G^{*}; dicit G^aXΠ^HΘΩΩ^Sa |
fecit] fui D.

12. ¶ vidisti Div. sine num. G; *vidisti CAM* | 13. *<dicit GCAM* | 14. *<sicut GCAM* | 15. *<abs-
condit GCAM* | 16. *<sapientior GCAM* | 17. *<sicut CAM* | 18. *<sicut GCAM* | 19. *<sic A.*

- ²⁰ cum defecerint ligna extingue-
tur ignis et susurronē sub-
tracto iurgia conquiescunt
²¹ sicut carbonē ad prunam et li-
gna ad ignem sic homo ira-
cundus suscitāt rixas
²² verba susurronis quasi simplicia
et ipsa pervenient ad intima
ventris
²³ quomodo si argento sordido or-
nare velis vas fictile sic labia
tumentia cum pessimo corde
sociata
²⁴ labiis suis intellegitur inimicus

- cum in corde tractaverit dolos
²⁵ quando submiserit vocem suam
ne credideris ei quoniam sep-
tem nequitiae sunt in corde
illius
²⁶ qui operit odium fraudulenter
revelabitur malitia eius in con-
cilio
²⁷ qui fudit foveam incidet in eam
et qui volvit lapidem rever-
tetur ad eum
²⁸ lingua fallax non amat veritatem
et os lubricum operatur rui-
nas

20. cum GC; et cum A, *ex v. praec.* | defecerint GA; defecerit C | extinguetur GA; extin-
guitur C | susurrones subtracto iurgio G | conquiescunt GC; conquiescent A | 21. ad prunam
A, *cf. Spec. et 25, 22; ad prunas G; et prunas C* | 22. ad intima G; usque ad intima C *et ad inte-*
riora A ex 18, 8 (usque ad interiora) | 23. uelis GC; uelles A | 27. incidit GA; incedit C.

Deest W.

20. et cum AQ* | defecerit CXΘ^A |
extinguitur CΣΠ^HMDΤΓ^M | susurrones G*
D (*ut vid.*) | subtr.] detracto Π^HΦ^P *Spec.*
codd. MCR | iurgio GQ* | conquiescent
Ατ^τ; conquiescant D; quiescunt Ω^M.
21. sicuti C | ad (1°)] et C | prunam =
AQT; pruna D^{*}Z* *Spec. codd. M^{*}P^{*}C*;
prunas D²Z² *cett.*, *Spec. codd. M²P²RS*, *Miss.*
moz. l. l. | iracundo Θ^A | prouocat Θ *Miss.*
moz. l. l., cf. 15, 18.

22. susurronum Θ, *cf. LXX*; susurra-
toris T *Spec.* | ad] S^{*3}; usque ad C(hus.)Θ
S² *Miss. moz. l. l., cf. 18, 8* | interiora XA
Sal. et Beda, *cf. Ps.-Aug. spec. 15 et vide su-*
pra 18, 8 | uentris] cordis Ωaer. ¶ «intima
uentris ». Hug. «cordis » uel «uentris » Iac.

23. uellis XDQ^{*}T*; uelles A | sic +
et X | cum pes. corde] in corde pessimo

- Ω^{M2} *in ras.* | socia X.
24. labiis] *praem. a L²S²* | intellegetur
S* | in om. A | corde + suo Q² | dolos] S²
(os *in ras.*); dolus XΦ^GΤΓ^M *Spec.*; dolum Q
Miss. moz. l. l. cum hebr.
25. submis.] sumpserit G | ne] non
D | illius] ipsius L; eius ΘΩ^M.
26. aperit Ω^M | reuelabit Φ^R | consilio
G*εI.
27. incidit XΣΜ*ΥΖ*T²Ψ^DΩ^M *Spec.*
codd. CR cum Eccle. 10, 8; incedit CT Spec.*
cod. M; praem. ipse Φ^P, cf. Cypr. testim. 3,
108; Cassian. coll. 16, 18; Cassiod. in ps. 7,
*16 | in ea Σ^TΨ^D; eam Γ^M | uoluet Θ; uol-
berit X² (b ex u) | reuertitur DYΦ^PT *Spec.* |
ad] Q*; in Q² | eam Ψ^DΩ^M.
28. amat] audit Φ^P | et om. Ω^M | os]
cor C | ludibriorum X | operat Γ^A.*

20. <cum GCAM | 21. <sicut CAM | 22. <verba GCAM | 23. <quomodo GCAM | 24. ¶ labiis
LI. MDΦSI; *Div. sine num.* Ψ^D; <labiis GCA | 25. <quando GCAM | <quoniam G | 26. <qui GC
AM | 27. ¶ qui fudit XXVII. LΘ^A; <qui fudit GCAM | 28. <lingua GCAM.

XXVII. ¹ ne glorieris in crastinum
ignorans quid superventura
pariat dies
² laudet te alienus et non os tuum
extraneus et non labia tua
³ grave est saxum et onerosa harena
sed ira stulti utroque gravior
⁴ ira non habet misericordiam nec
erumpens furor et impetum
concitati ferre quis poterit
⁵ melior est manifesta correptio
quam amor absconditus
⁶ meliora sunt vulnera diligentis
quam fraudulenta odientis
oscula

⁷ anima saturata calcabit favum
anima esuriens et amarum
pro dulce sumet
⁸ sicut avis transmigrans de nido
suo sic vir qui relinquit locum
suum
⁹ unguento et variis odoribus de-
lectatur cor et bonis amici
consiliis anima dulcoratur
¹⁰ amicum tuum et amicum patris
tui ne dimiseris et domum fra-
tris tui ne ingrediaris in die
afflictionis tuae
melior est vicinus iuxta quam
frater procul

XXVII. 1. pariat CA; pariet G | 6. odientis oscula A; hodientis hoscula C; oscula odientis G | 7. calcabit G*C; calcauit G*A | sumet G*CA; sumit G* | 8. de nido GA; de nido C.

Desunt WT^A(a v. 3, grauior).

XXVII. 1. ignorans] *Beda*; ignoras $\Sigma\Omega^M*YZ*\Gamma^M*\Omega^M$ *Spec. cod. S[†], cf. Hier. c. Pelag.* 2, 5 et in *Ez.* 16, 15 (nescis) | pariat] Z*; pariet G Θ Z; pareat Y*T*; pereat M*.
2. laudat $\Sigma^a\Phi^G$ | alienus] Π^H* ; alienum $\Pi^H\Theta Y\Phi^R\Theta\Omega^M$; os alienus M* | non (2°) om. Ω^S .
3. sexum Ψ^D | honerosa CX ΣA^*DQ YT $\Sigma\Gamma\Omega$; onerosa Φ^G ; honorosa Φ^P | stulto T*.
4. nec] neque X | furorem Σ | impetus T | concitati Θ ; + spiritus Ω^MSJ* agel. ¶ «spiritus» del. *Hug.* non est ibi «spiritus» *Guill.* hebr. ant. *Beda* non habent «spiritus» *Iac.* | ferre quis pot.] in ras. Ω^I ; quis ferre poterit Ω^M . ¶ «ferre quis poterit» *Hug.* | ferri M*.
5. tot. vers. om. A* | correctio Γ^M* Ω^Sae . ¶ «correptio» per p *Guill.* al. «correptio» *Iac.* | amor absc.] odium abscondi-

tum Y; absconditum odium M.
6. dilig.] agentis Ω^M | fraudulentia X; fraudenta Φ^R | ~ oscula odientis GT arel Σ cum hebr. et *Caes. Arel. serm. 233* (ed. Morin, p. 884).
7. satur.] satiata X Θ | calcabit] Q*; calcauit $G^*\Pi^H*AQ^S Y^*Z^*\Gamma^M$ | anima (2°)] *praem.* et arel Σ ; + uero Y | esurientis Φ^P | et] etiam Ω^S arel Σ ; om. XL* | pro dulce] D(ut vid.)Z*T*; pro dulce* Π^H ; pro dulci MZ $^S\Gamma^S\Omega$ edd. | sumit G*QT.
8. sicuti C; sic L* | aues YS* | transmi-
grat A Γ^M ; transmigrat Y* | de nido C ΣQ Θ^HT^* | relinquet C; derelinquit arel Σ | loc. suum] domum suam X.
9. unguentis X; unguentum Q Θ^A | amicis S* | dulcorauitur C.
10. patris] fratri X | demiseris L | domus Q* | fratri] patris XD Ω^M | tuae] sue Ω^M | melius X $\Sigma\Pi^H$.

XXVII. 1. ¶ ne XXVII. Ω ; *Div. sine num.* GX; <ne CAM | 2. <laudet GCAM | 3. <grave GCAM | 4. <ira GCAM | 5. ¶ melior LII. MD Φ S Γ^M ; *Div. sine num.* Ψ^D ; <melior GCA | 6. <me-
liora GCAM | 7. <anima saturata GCAM | 8. <sicut GCAM | 9. <unguento GCAM | 10. <ami-
cum tuum GCAM | <et domum A | <melior GCAM.

- ¹¹ stude sapientiae fili mi et laetifica
cor meum ut possim expro-
branti respondere sermonem
¹² astutus videns malum abscondi-
tus est parvuli transeuntes
sustinuere dispendia
¹³ tolle vestimentum eius qui spo-
pondit pro extraneo et pro
alienis auferto pignus
¹⁴ qui benedicit proximo suo voce

- grandi de nocte consurgens
maledicenti similis erit
¹⁵ tecta perstillantia in die frigoris
et litigiosa mulier comparantur
¹⁶ qui retinet eam quasi qui ven-
tum teneat et oleum dexteræ
suae vocabit
¹⁷ ferrum ferro acuitur et homo
exacuit faciem amici sui
¹⁸ qui servat ficum comedet fructus

11. ut possim G et aliquot codd. cum hebr.; ut possis CA, cf. LXX | 12. sustinuere G^aXLMZ et aliquot al.; sustinere G*CA, confusione frequenti, vide e. g. apparatus in Hester 9, 12, interfecere | 13. auferto A cum archetypo, ut vid.; aufers C; aufer ei G, cf. 20, 16 | 14. qui benedicit ... similis erit G*C; qui benedixit ... similis erit G*; qui benedicit ... similis est A | 15. perstillantia GA; prestillantia C | 16. uocabit GC, cf. Aquilam; uocet A | 17. exacuit GC; exacuet A | 18. fructus GC; fructum A cum hebr.

Desunt WΓ^a.

11. sapientiam XΣΨ^D cum Brev. goth., P. L. 86, 375 | filii L | letifico Ω^M | meum] Θ^{Aa} (eu in ras.); tuum Ω^M cum LXX; om. L*. ¶ hebr. ant. non habent « tuum », glossa « meum » uel « tuum » Iac. | possim = GXYΘ^AZ^{*grēs} cum hebr.; possem D; possitis Ω^M; possis Z^aS^a(ult. s in ras.) cett. et Brev. goth. l. l., cf. LXX | exprobrantibus Π^{H†}; exprobrantis T^a(i ex e); exprobanti ΣΓ^M | sermonem] uerbum D, cf. Mt. 22, 46; om. X.

12. absconditus est] Y*S*; abscondit se QY^aS^a, ex 22, 3 | transeuntes] Y*; trans-
euntis Y^a; euntes X | sustinuere] Z^{*s}; susti-
nuerunt Ωarelsc; sustinere G*CAQ*Y*Z^aΨ^D.

13. eius om. Y | qui] quia X | spopon-
dit] Q*; spoponderit Q^aY; expopondit
XD(ut vid.); fidem facit Θ Brev. goth. l. l., cf.
11, 15; praem. fidem S^a | alieno Ω. ¶ « alie-
nis » Guill. mod. « alieno », ant. « alienis »
Iac. | auferto = AQ^A; aufer tu M; aufert
L; aufers CT; aufer cett. et Brev. goth. l. l.,
cf. 20, 16 | pignus = CAL*Θ; pignus ei
X; pignus ab eo L^aM, ex 20, 16; et pignus
Γ^{M1}; ei pignus Γ^{M*} cett. et Brev. goth. l. l. ¶ « aufer ei » Guill.

14. benedicit] Z*; benedicet XΣAQ Φ^{RG}Z^a; benedixit G* | suo om. Ω^{s*} | grande
T | maledicentis Π^HY*; maledicti Ω^M | erat Φ^R; est AMDQYSF^M Greg. M., P. L. 76, 1053 B et Beda.

15. tecta] Z*; tecto Z^a; *** M* | prestillantia CX | et om. C | litigiosa L | comparatur C.

16. retinet] tenuerit Γ^M | qui (z^a) om.
LQ, cf. hebr. | uentum] uenditum X | teneat] S*; retineat ΘS^aΩ^M | dextra sua Q | dex-
tr(a)e ag | uocabit] S*; uocauit Σ^T; uocet ALΦ^PΘ^Htw; euocet DY*(eu-)Γ^MΩ^M; ua-
cuat Π^HS^a; uacuet M; euacuat Y^a(eu-)ae; euacuet QΩ^{S1}; euacubit s. ¶ al. uocabit S; hebr. « euocet », Andreas « uocabit » Hug. hebr. et anti. « uocabit », alia littera « euocet » Guill., item Iac.

17. acuitur] exacuitur ΣΩ^sarelsc | exacuit] Z^aS^aΓ^{M1}(uit in ras.); exacuet XA Φ^{RG}Z^aS^aΨ^D Beda ed.; acuit Q; + ***** Θ^A | amici] proximi Q; inimici Γ^M.

18. ficum + suam Ω^{M†}; + suum
Ω^{M1} | comedit DYTS*; comedat Ω^M | fructus] Z*; fructum ALΦΘZ^aΓ^MΨ^Dw cum

11. ¶ stude XXXVIII. Q; Div. sine num. GX; <stude CAM | 12. <astutus GCAM | 13. <tolle G
CAM | 14. <qui GCAM | 15. <tecta GCAM | 16. <qui retinet GCAM | 17. <ferrum GCAM |
18. <qui servat GCAM.

- eius et qui custos est domini
sui glorificabitur
- ¹⁹ quomodo in aquis resplendent
vultus prospicientium sic cor-
da hominum manifesta sunt
prudentibus
- ²⁰ infernus et perditio non replen-
tur similiter et oculi hominum
insatiabiles
- ²¹ quomodo probatur in conflato-
rio argentum et in fornace au-
- rum sic probatur homo ore
laudantis
- ²² si contuderis stultum in pila
quasi tisanas feriente desuper
pilo non auferetur ab eo stul-
titia eius
- ²³ diligenter agnosce vultum pecoris
tui tuosque greges considera
- ²⁴ non enim habebis iugiter potes-
tatem sed corona tribuetur in
generatione generationum

20. non replentur G *cum Spec.*; non replebuntur A; numquam replentur C, cf. *infra* 30,
15. 16 | 21. quomodo] *praem.* cor iniqui exquirerat mala cor autem rectum exquirerat scientiam C,
cf. LXX | 22. contunderis C | 24. in generatione generationum A *cum Sal. et Beda*, cf. *hebr.*; in ge-
neratione et generatione GC, sec. *communiorem modum dicendi*.

Desunt W(usque ad v. 19, manifesta)ΓΑ.

hebr. ¶ «fructum» *hebr.* et anti. habent in singulari accusatiuo *Guill.* *hebr.* ant. «fruc-
tum» *Iac.* | qui (2°) om. Γ^{M*} | custus CXD
Q^{*Y^{*}TS^{*}; iustus Ω^M | gloriabitur Γ^M.}

19. in aqua Θ | resplendunt X; resplen-
det Σ; resplendens YY^D | vultus + eius
Υ^D | respicientium Π^H.

20. non] S^{*} *Spec.*; nu(m)quam CΘS^{*}
Ω^{grelst} *Brev. goth.*, P. L. 86, 375. ¶ mod.
«nunquam» *Iac.* | replentur] Z^{*}S^{*} *Spec.*;
replebuntur Π^HALMDQYΦΖ²W^{*}S²Γ^MΨ^D *w*
Beda, cf. *hebr.*; implentur *grelst*. ¶ *Beda*
hebr. ant. «replebuntur» uel «implebun-
tur» *Iac.*

21. quomodo] *praem.* cor iniqui exqui-
ret mala cor autem rectum exquirerat sci-
entiam C *cum Brev. goth. l. l.*, *quae verba in*
aliq. codd. post verbum scientiam *huius v. le-*
guntur, vide infra | probatur (r^o)] *****catur
Q^{*} | in — probatur (z^o) om. Ω^M | conflat-
torio] X² (io in ras.) ; conflaturo Y^{*}T^{*} | ore] uoce X | laudantis] S[†]; laudantium WS¹Γ^M
Ω^{M² (alt. a ex e)⁸J^{*}; + cor iniqui exquirerat mala cor autem rectum exquirerat scientiam Q²Θ²Ω^{arelst} [exquirit (r^o) Q²(-ret Q²)ZΩ, inquirit arelst; exquirit (z^o) ZΩ, inquirit arelst; scientiam] mala cor autem rectum}

exquirit sapientiam Ω^M] *cum LXX*. ¶ «cor
iniqui exquirerat ... exquirit scientiam» *del.*
Hug. «cor iniqui exquirit ... exquirit sci-
entiam» nec *hebr.* nec *anti.* habent set *LXX*
Guill., item *Iac.*

22. si] cum Ω^M | contuderis] D⁸; con-
tunderis CXLQ^{*}YTS^{*}Γ^M; contuseris ΣD |
stulto Y^{*} | in pilam Σ^C; in penitentia Ω^M |
quasi] sicuti C | tisanas = GCXADΓ^M;
ptisanas Π^HM²YΦ^GPΖ²T^{*}WS^{grelst}; ptisi-
nas M^{*}ΘΖ^{*}; ptisanas Φ^R; tipsanas Σ^{TC*}
Τ^{*}Ψ^DΩ^SJ^a; tipsanas QΩ^M; tipsynas Σ<sup>C^a;
tibsinas L | feriente] Z²s; ferientem Z²Ψ^D*;
ferientes Y^{*}; + pede Σ^T | ~ pilo desuper
Ω^M | ab eo om. L⁸.</sup>

23. agnosce] adtende Π^H(att.)Y, cf.
23, 1.

24. ~ iugiter hab. potest. Γ^MΩ^M;
~ potest. iugiter hab. L | tribuitur DYΓ^M;
+ tibi Φ^PΩ<sup>M³J^{*} ae *Miss. moz.*, P. L. 85, 324.
¶ *Beda hebr.* ant. mod. non habent «tibi»
Iac. | in generatione generationum = ADY
ΦΖ²Γ<sup>M³ (et generationum Γ^{M*}) Ψ^DΩ<sup>M³J^a *w* *Sal.*
et Beda; in generatione et generatione GCX
Σ^TΖ²SΩ^{J*} *Miss. moz. l. l.*; in generatione
(-nem t) et generationem Σ^CΠ^HM²ΘT^{Wag}
relst; in generatione et generationes Q.</sup></sup></sup>

19. <quomodo GCAM | 20. <infernus GCAM | 21. <(cor iniqui) C | ¶ quomodo *Div. sine num.*
G; <quomodo CAM | 22. <si GCAM | <non G | 23. <diligenter GCAM | 24. <non GCAM.

- ²⁵ aperta sunt prata et apparuerunt herbae virentes et collecta sunt faena de montibus
²⁶ agni ad vestimentum tuum et hedi agri pretium
²⁷ sufficiat tibi lac caprarum in cibos tuos in necessaria domus tuae et ad victum ancillis tuis
XXVIII. ¹ fugit impius nemine persequente iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit
² propter peccata terrae multi principes eius et propter hominis sapientiam et horum

- scientiam quae dicuntur vita ducis longior erit
³ vir pauper calumnians pauperes similis imbri vehementi in quo paratur fames
⁴ qui derelinquent legem laudant impium qui custodiunt succenduntur contra eum
⁵ viri mali non cogitant iudicium qui autem requirunt Dominum animadvertunt omnia
⁶ melior est pauper ambulans in simplicitate sua quam dives pravis itineribus

27. in cibos tuos C; in cibis tuis A.

XXVIII. ¹. nemine persequente A *cum codd. fere omn.*; neminem persequentem C | ². quae dicuntur A; qua ducuntur C, *minus recte ut vid.* | uita ducis A; uita dulcis C | ³. similis CΣΖ* *cum archetypo, ut vid., cf. supra 12, 4, corona; similis est A cum Spec.*

Desunt G(a v. 25, et collecta)ΓΑ.

25. ~ uir. herbe ΩΜ | feni T; uena a | de] D *ut vid.*; om. D^e | montibus] uiribus ΩΜ.

26. agni] in ras. ΩΙ^a; + sunt ΩΜ^sε. ¶ hebr. et ant. «agni ad » Guill. | tuum] suum ΩΜ; om. X. ¶ «tuum » Guill. | hedi om. ΓΜ^a | agri] in ras. T^a; *praem.* ad XΘΑΖ* ΓΜ^aΩΜΣΙ^aἀτερωτ. ¶ hebr. et anti. « hedi agri premium » Guill.

27. in cibis tuis ADQY Beda. ¶ cibos tuos Y | in (20°) et in XY* *edd. et Miss. moz. l. l.*; et ad ΘS^a(in ras.)ΩΜ; ***set ΠΗ | necessariae Y*ΨD; necessari** ΦP*; uitam ΩΜ | domui Σ.

XXVIII. ¹. fugit] fuit ΣΤ* | neminem persequentem CTΓΜ* | terrore] timore Y.

2. tot. vers. om. ΦP* | terrae om. ΓΜ* | hominum LQΩΜ | sapientia ΨD | horum] eorum C; honorum X | scientiam] W*; scientia Y*ΦGW^a | ~ scientiam et horum sap. ΩΜ | quae] qua C; quo Σ; qui L*;

om. Y* | ducuntur CXΣ | ducis] dulcis CM* DQYZ*Τ^a(i ex e)S*ΨD; lucis X; principis Σ | longior] ΦP^a; longius ΦP^a.

3. uir] ubi ΩΜ | pauperes] pauperi LΘ *Spec. cod. P et Miss. moz. P. L. 85, 324; pauperis ΠΗΜ*Q Spec. cod. C | similis = CΣΖ*; similes T; similes est ΓΜ; similis est Z^a cett., Spec., Miss. moz. l. l. | famis XLYΘΖ* T*WFΓΜ*.*

5. non om. ΣΤ | perquirunt Θ; inquirunt ἀειλβστ, cf. ps. 33, 11 | deum ΓΜ | ~ dominum requirunt A* | animaduertent LZ* TWS* *Spec. codd. PCS; animum aduertunt D^a(um in ras.).*

6. ambulans] A^a(ns in ras.); om. ΠΗ* *Spec. codd. MCR | ~ in simpl. sua amb. X | prauis itineribus] Q*; in prauis itineribus ΣΤ^a(itineri in ras.)C; in itineribus prauis Θ; prauus (+ in Q) itineribus Q^aΓΜΩΜ *cum hebr.; pruai itineribus ΠΗ**. ¶ hebr. « diues prauis » Iac.*

25. ¶ aperta LIII. MDΦΖΣΓΜ; *Div. sine num.* ΨD; <aperta GCA | 26. <agni CAM | 27. <sufficiat CAM.

XXVIII. ¹. ¶ fugit XXVIII. ALΘΑΩ; <fugit CM | <iustus A | 2. <propter peccata CAM | <et propter A | 3. <vir CAM | 4. <qui derelinquent CAM | 5. <viri CAM | 6. ¶ melior *Div. sine num.* X; <melior CAM.

- ⁷ qui custodit legem filius sapiens
est qui pascit comesatores con-
fundit patrem suum
- ⁸ qui coacervat divitias usuris et
foenore liberali in pauperes
congregat eas
- ⁹ qui declinat aurem suam ne
audiat legem oratio eius erit
execrabilis
- ¹⁰ qui decipit iustos in via mala in
interitu suo corruet et simpli-
ces possidebunt bona
- ¹¹ sapiens sibi videtur vir dives
pauper autem prudens scruta-
bitur eum
- ¹² in exultatione iustorum multa

- gloria regnantibus impiis rui-
nae hominum
- ¹³ qui abscondit scelera sua non
dirigetur qui confessus fuerit
et reliquerit ea misericordiam
consequetur
- ¹⁴ beatus homo qui semper est pa-
vidus qui vero mentis est du-
rae corruet in malum
- ¹⁵ leo rugiens et ursus esuriens prin-
ceps impius super populum
pauperem
- ¹⁶ dux indigens prudentia multos
opprimet per calumniam qui
autem odit avaritiam longi-
fient dies eius

7. qui pascit C, cf. *infra v. 13*; qui autem pascit A *cum LXX* | 8. et C *cum Spec.*; qui A | 10. bona C *cum hebr.*; bona eius A *cum Spec. et Beda* | 11. uir diues A *cum codd. fere omn. et hebr.*; diues C | 13. qui confessus fuerit C, cf. *supra v. 7*; qui autem confessus fuerit A *et Spec. cum LXX* | 16. hopprimet C; opprimet A.

Desunt GΓ^A.

7. ~ est sapiens L | qui (2°) = CXΣ
LΖ*; qui autem Z^a cett. *cum LXX*, cf. *hebr.* |
pascet Z* | commessatores LM*QYΦRGW^a
S^aΩ^{M*}S^a; commessatores Π^{H*}Ψ^DΩ^Igrelvst;
comisatores Z^aTW^aS^aΓ^M; amessatores Ω^{M*};
messatores Ω^{M*}; cum comesatores C | ~
com. pascit Ω *edd.* | confundit] Γ^{M*}; confundet
XZ^aΓ^{M*}.

8. qui] quo Φ^R | et] T^a *Spec.*; et a T^a;
qui A; quasi M; om. DYΦZ^aΨ^D | foenore] Z^as; foenori Z^a | ~ eas congr. Ω.

9. aures suas Ωjarelvst. ¶ mod. « aures
suas », hebr. ant. « aurem suam » *Iac.* |
erit] fiet Ω^s.

10. decepit T^a; despicit Ψ^D; recipit
Γ^{M*} | iustos om. Ω^M | malo Q^a | interito Y^a
Γ^{M*} | corruit D | et om. X | bona = CXΣL
cum hebr.; bona ei Π^H; bona eius cett., *Spec.*,
Beda.

11. uir om. CQ^aS^a.

12. exaltatione LΩI*. ¶ « exultacione »
Guill. hebr. ant. « exultatione », uel « exal-
tatione » *Iac.* | gloria + est QYΦZ^aS^aΨ^D
Ωarelvst | impiis om. S^a | ruina Z^aS^ag;
om. Ω^M.

13. abscond*** Y* | dirigitur Y
W* | qui (2°) = CXΣLYZ*; qui autem Z^a
cett., *Spec.*, *Greg. M.*, *P. L. 76, 232 B*, *cum LXX*, cf. *hebr.* | confusus Γ^{M*} | misericordia
Q | consequentur Γ^{M*}; consequitur YT^a.

14. uero om. Ω^M | ~ est mentis Y |
corruit X(con-)DY.

15. rugens Ω^M.

16. prudentia] W*; prudentiae W*
ut vid.; prudentiam M^aY^aΦRGZ^aS^aΨ^D |
opprimet XAM; opprimit S^a | longe M^aQ
Y^aΦRGZ^aSΓ^{M*}Ψ^DΩ^M; longe Y^a; long[.] D;
longeui Z^a | diebus Y*.

7. <qui custodit CAM | 8. <qui CAM | <et A | 9. <qui CAM | 10. ¶ qui LIIII. MDΦSFΓ^M; *Div.*
sine num. Ψ^D; <qui CA | 11. <sapiens CAM | 12. <in CAM | 13. <qui abscondit CAM | <qui con-
fessus A | 14. ¶ beatus XXVIII. ALΘ^A; <beatus CM | 15. <leo CAM | 16. <dux CAM | <qui A.

- ¹⁷ hominem qui calumniatur animae sanguinem si usque ad lacum fugerit nemo sustentet
¹⁸ qui ambulat simpliciter salvus erit qui perversis ingreditur viis concidet semel
¹⁹ qui operatur terram suam saturabitur panibus qui sectatur otium replebitur egestate
²⁰ vir fidelis multum laudabitur qui autem festinat ditari non erit innocens
²¹ qui cognoscit in iudicio faciem non facit bene iste et pro buc-

- cella panis deserit veritatem
²² vir qui festinat ditari et aliis invidet ignorat quod egestas superveniat ei
²³ qui corripit hominem gratiam postea inveniet apud eum magis quam ille qui per linguae blandimenta decipit
²⁴ qui subtrahit aliquid a patre suo et matre et dicit hoc non est peccatum particeps homicidae est
²⁵ qui se iactat et dilatat iurgia concitat qui sperat in Domino sanabitur

17. fugerit XLZ et aliq. al. cum archetypo, cf. hebr.; fuerit CA | sustentet XMY*Z* et aliq. al. cum archetypo, cf. hebr.; sustinet CA | 19. saturabitur A et plerique codd.; satiavit C | 24. a patre suo et matre A cum Spec.; patri suo et matri C | dicet CA soli, erronee | 25. sanabitur A et plerique codd. cum Spec. (vel restituendum saginabitur cum g et hebr.?); saluabitur C, ex. v. seq.

Desunt GΓΑ.

17. homini QΘ; homo X. ¶ « hominem » Hug. | calumpniatus Ω* | sanguinis Q; + eius ΘΩ^sa. ¶ « sanguinem si » Hug. hebr. Beda ant. non habent « eius » Iac. | lacum] locum Γ^M; laqueum X | fugeris Ω^{MS*}; fuderit T; fuerit ΣΑΜΔQYΦΘ^A WΣΓ^MΨ^D Beda. ¶ « fugerit » Hug. et Guill. hebr. ant. « fugerit », al. « fuerit » Iac. | sustentet = ΧΠ^HΜΥ*ΘΖ*WT^MΨ^Dg, cf. hebr.; sustentit T; sustent[.]t D; sustentat L^DεS*; sustinet L^YZ^Scett. ¶ « sustinet » Hug. et Guill.

18. qui (1°)] et qui X | ingredi[...] D; ingredia[...] D^e; graditur ΘΩ^MΙagrelst; gradietur Ω^s | ~ uiis ingreditur T | concidit MYS*.

19. saturab.] satiabitur C(-uitur)ΘΩ^s (sac.)^J edd. ¶ Beda ant. « saturabitur » Iac. | qui (2°) + uero Yg, cf. hebr. et LXX; + autem arelst; sectabitur Ω^s | otium] odium D.

20. laudabitur] ¶ al. ditabitur S | ditari] diues fieri Σ.

21. cognoscit] A¹ (co in ras.); cognoscet S* | in iudici L* | ~ faciem in iud. A | faciet bene X; benefacit Ωarelst | ~ bene non facit g | pro buc(ce)llam Π^H*A*Q*W* Ψ^D* | pro om. D | deseret Γ^M.

22. alias XT* | superueniet ΣLΩWS Γ^MΩ^Marelst Spec. ¶ uel « superueniet » Iac.

23. quam om. Γ^M* | ille] eum Q | qui om. Ω^M | linguae om. L* | decepit XZ*ΤΤ^M.

24. subtrahet X(-traet)Σ | a patre] patri C | et] uel ae | matre = Σ^TΑLΨ^DΩ^J Spec. codd. MPCR; matri C; a matre cett., Spec. cod. S | dicet CA | hoc om. C cum hebr. | est (1°)] esse Θ^HΩ^sarelst. ¶ uel « esse » Iac. | homicida W*; homicidie Ω^M.

25. dilatatur W*; + os suum Σ^{T₂}, cf. ps. 80, 11 | qui (2°)] S*^s; qui uero ΣQΘS^sΩ edd. ¶ « uero » Guill. | separat Y | sanab.] Spec.; saluabitur CΠ^HΩ^S*ae Miss. moz., P. L. 85, 365, ex v. seq.; saginabitur g cum hebr. ¶ « sanabitur » Guill. ant. « sanabitur », al. « saluabitur » Iac.

17. <hominem CAM | 18. <qui ambulat CAM | 19. <qui operatur CAM | <qui sectatur A | 20. <vir CAM | 21. <qui CAM | <iste A | 22. <vir CAM | 23. <qui corripit CAM | 24. <qui CAM | 25. <qui se CAM.

- ²⁶ qui confidit in corde suo stultus
est qui autem graditur sapienter iste salvabitur
- ²⁷ qui dat pauperi non indigebit
qui despicit deprecantem sustinebit penuriam
- ²⁸ cum surrexerint impii abscondentur homines cum illi perierint multiplicabuntur iusti
- XXIX.** ¹ viro qui corripietem durera cervice contemnit repentinus superveniet interitus et eum sanitas non sequitur
- ² in multiplicatione iustorum laetabitur vulgus cum impii sump-

- serint principatum gemet populus
- ³ vir qui amat sapientiam laetificat patrem suum qui autem nutrit scorta perdet substantiam
- ⁴ rex iustus erigit terram vir avarus destruet eam
- ⁵ homo qui blandis fictisque sermonibus loquitur amico suo rete expandit gressibus eius
- ⁶ peccantem virum iniquum involvet laqueus et iustus laudabit atque gaudebit
- ⁷ novit iustus causam pauperum impius ignorat scientiam

26. qui confidit ... stultus est C; qui confidet ... stultus est A.

XXIX. ¹. superueniet A et plerique codd.; ei ueniet C | sequitur A cum plur. codd.; sequetur C, lectio facilior | ³. perdet C et plerique codd.; perdit A | ⁴. uir avarus C et plerique codd., cf. hebr.; uir durus A, cf. LXX | ⁵. gressibus A cum Spec.; pedibus C cum LXX | ⁷. pauperum C cum hebr.; pauperis A.

Desunt GF^A.

26. confidet XALW*Γ^M | graditur] arguit X, cf. 25, 12 | iste] S*; ista W*; ipse LQΘS^sΩMS^sarelbst Spec. | saluabitur] Z* ut vid.; laudabitur ΦZ^sΩaels, cf. 31, 30. ¶ laudabitur S; «iste laudabitur», hebr. habet «saluabitur», prima littera communis Guill., item Iac.

27. dispicit M*DT.

28. cum (^o)] praem. et ΦRGPs^s(in ras.) Z^sΨ^D | resurrexerint L* | impii om. L* | ~ homines absc. L* | perierunt T* | iusti**** M.

XXIX. ¹. uirum WT^{M*} | corripiete T | durę S* | contempsit Θ^A | superueniet] ei ueniet C; super eum ueniet ΘΩ^M Brev. goth., P. L. 86, 452; ei superueniet Π^HDW SΓMΩ^{SJ*}arels. ¶ anti. «repentinus superueniet» Guill. | ~ sanitas eum Z | non sequitur L*W*Γ^{M*}; non sequetur CΣΠ^HL^s MQW^sΩ edd.; consequitur Γ^{M₂}.

2. cum] praem. et L^sΦ^P cum hebr. | su-

ment Ω^M | gemet] Y*; gemit ΣΥ^sT; gemebit A.

³. sapientem X | scorta] Z*^sW*; scortum Ωae; scortam Π^H*ΦPZ^sW^sΨ^D; scortas L. ¶ hebr. et anti. habent «scorta» in plurali Guill. et Iac. | perdet] S*; perdit AMDTS^s | substantia Φ^P; + suam Q^sΘ.

⁴. erigit terram om. ΣΤ* | erigit] Q*; erigit ΣΤ^sLMQ^sΦΨ^Dw | terram] sapientiam Ω^M | avarus] durus ADY, cf. LXX | destruit YΘr; destruat a | eum W*.

⁵. blandit Ω^M | fintisque X | loquetur A | amico] proximo Π^H | gressibus] Z* Spec.; pedibus CYΦZ^sΨ^D cum LXX et Cassian. coll. 16, 18, 5. ¶ uel «pedibus» Iac. | eius] suis WΩ^st cum Cassiano l. l.

⁶. peccantem] sectantem Ω^s | inuoluet] Φ^P (in in ras.); inuoluit ΣΤ^C(-bit)D | laqueos et iustos Q* | laudauit Π^HQ^sW^{*} Γ^{M*}; laudabitur Ωae.

⁷. pauperum] L^s; pauperis AL^sM.

26. <qui confidit | 27. <qui dat CAM | 28. <cum surrexerint CAM.

XXIX. ¹. ¶ viro XXIX. Ω; <viro CAM | ². <in CAM | <cum A | ³. <vir CAM | <qui autem A | ⁴. <rex CAM | ⁵. <homo CAM | ⁶. <peccantem CAM | ⁷. <novit CAM.

- ⁸ homines pestilentes dissipant ci-
vitatem sapientes avertunt fu-
rorem
⁹ vir sapiens si cum stulto conten-
derit sive irascatur sive rideat
non inveniet requiem
¹⁰ viri sanguinum oderunt simplicem
iusti quaerunt animam eius
¹¹ totum spiritum suum profert
stultus sapiens differt et reser-
vat in posterum
¹² princeps qui libenter audit verba
mendacii omnes ministros ha-
bebit impios
¹³ pauper et creditor obviam fue-

- runt sibi utriusque inlumina-
tor est Dominus
¹⁴ rex qui iudicat in veritate pau-
peres thronus eius in aeter-
num firmabitur
¹⁵ virga atque correptio tribuet sa-
pientiam puer autem qui di-
mittitur voluntati suae con-
fundet matrem suam
¹⁶ in multiplicatione impiorum multiplicabuntur scelera et iusti
ruinas eorum videbunt
¹⁷ erudi filium tuum et refrigerabit te et dabit delicias animae
tuae

8. sapientes C *cum aliquot codd.*; sapientes uero A *cum LXX* | 10. iusti C, *in asyndeton, sicut* sapientes v. 8 *et* sapiens v. 11; iusti autem A *cum LXX* | 11. reseruat C *et plerique codd.*; seruat A | 12. uerba mendacii C *et codd. fere omnes*; uerba mendacia A, *fortasse ex 30, 8* | 13. obuiam fuerunt X(fuerint) MZ* *et aliquot al. cum archetypo, ut vid.*; obuiauerunt C(hobuiab.) A, *ex 22, 2* | 14. in ueritate pauperes C; pauperes in ueritate A | firmabitur C *et plerique codd., cf. Symmachum; funda-*bitur A | 15. confundet C; confundit A | 17. refrigerauit C.

Desunt GI^A.

8. sapientes = CXΣ^T*CL*Q*Ω^S; sa-
pientes uero Σ^TΛ^SQ^S *cett. cum LXX, cf.*
hebr.

10. uir Θ^A | iusti = CXΣQ*Ζ*;
iniusti Ζ^S; iusti autem Π^HΑLMDΘTWSΓ^M
Ψ^DΩ^{SJ} *edd. cum LXX, cf. hebr.*; iniusti autem
Ζ^SΥΦΩ^M. ¶ « iusti autem », anti. habent
« iniusti » *Guill.* mod. hebr. « iusti », ant.
« iniusti » *Iac.*

11. profert] W^a (*fert in ras.*) | differt
om. Ω^{S*} | et] ut Ω^M | seruat Π^HΑΥ.

12. uerba *om.* Π^{H*} | mendacia AΘ^H
(-tia), *cf. 30, 8;* mendaci* Q* | habebit]
Ζ*; habet ΥΦΖ^SΨ^DΩ *edd.*

13. obuiam fuerunt = Π^HΜD(*ut vid.*)
QΖ*ΤWS*Γ^M; obuiam fuerint X; obuiauer-
unt Ζ^SΣ^S *cett. et Sal., cf. 22, 2* | utrisque X;
prae. sed Ω^M | dominus] deus W.

14. iudicat] Ζ^S (*iu in ras.*) | ~ paup.
in uer. A *Beda* | firmab.] fundabitur AL*
(*ut vid.*) D *Beda.*

15. correctio Ωare. ¶ « correptio »
per p habet hebr. *Guill.*, *item Iac.* | tribuet]
Ζ*; tribuit XMTS* (*ut vid.*) Ω *edd.*; tribuent
LYΦΖ^SΣ^S; tribuunt Θ; tribuant Ψ^D; tri-
bu [...] D. ¶ anti. « tribuunt », hebr. « tri-
buet » *Iac.* | puer] pauper C | dimittetur T |
uoluntatis X(uolunt-)Y*ΘΨ^{D*}; uoluptati
Σ^T | confundet] Ω^{J*}; confundit ΣΠ^HΑΜ
DYΘΤΩ^MΣ^JΙ²arelysc. ¶ « confundit » uel
« confundet » *Iac.*

16. ~ ruinas eorum iusti Ω.
17. erude XY* | et (*1° et 2° om.* Ω^M |
refrigerauit CQ*TW* | dabis Ω^M | deli-
cias) diuicias (*ex -tia*) Y* | tue Ω^{S*} *ut vid.*;
sue Ω^{Ss}.

8. <homines CAM | 9. <vir CAM | 10. <viri CAM | 11. ¶ totum LV. MDΦΖΣΓ^M; *Div. sine*
num. Ψ^D; <totum CA | 12. <princeps CAM | 13. <pauper CAM | 14. <rex CAM | 15. <virga
CAM | <puer A | 16. <in CAM | 17. <erudi CAM.

- ¹⁸ cum prophetia defecerit dissipabitur populus qui custodit legem beatus est
- ¹⁹ servus verbis non potest erudiri quia quod dicis intellegit et respondere contemnit
- ²⁰ vidisti hominem velocem ad loquendum stulti magis speranda est quam illius correptio
- ²¹ qui delicate a pueritia nutrit serum suum postea illum sentiet contumacem
- ²² vir iracundus provocat rixas et qui ad indignandum facilis est erit ad peccata proclivior
- ²³ superbum sequitur humilitas et humilem spiritu suscipiet gloria
- ²⁴ qui cum fure partitur odit animam suam adiurantem audit et non indicat
- ²⁵ qui timet hominem cito corruet qui sperat in Domino sublevabitur
- ²⁶ multi requirunt faciem principis et a Domino iudicium egreditur singulorum
- ²⁷ abominantur iusti virum impium et abominantur impii eos qui in recta sunt via.

20. stulti A *cum aliquot codd.*, hebr., LXX; stultitia C *cum Spec. et Beda, sed haud recte, vide 26, 12^b, ubi textus hebraicus idem est* | correptio A *cum Spec.*; correctio C | 24. indicat A *et Spec.*; iudicat C | 27. uia] addit uerbum custodiens filius extra perditionem erit C *cum LXX*.

Desunt GΓΑ.

18. propheta Σ^c; profeta Σ^T | dissipabitur *om.* Ω^{M*} | qui + uero ΛΜΩΘΩΣΓ^M Ω^Sαγτειστ *cum LXX*, cf. hebr.

19. uerbi Φ^{G*} | erudi A | ~ non potest uerbis erudiri X*; ~ non potest erudiri uerbis Θ; ~ uerbis erudiri non potest Ω^M | quia] qui Ω^M | dicit a; dices T | intellegis Γ^{M*}; intelligere X | et *om.* Ψ^D | contemnit *om.* S*.

20. tot. vers. *om.* L* | stulti = ΧΣΑΛ^a ΜΩ, cf. hebr. et LXX; stultitiam Γ^{M*}Ψ^D; stultitia Γ^{M*} cett., Spec. et Beda. ¶ «stulti», al. «stultitia» Hug. | est *om.* Ω^M | illius] Z*; ulla Z* | correctio CΣΩ^Sαγτε; corectio Ω^M.

21. delicate a] diligata a W* *ut vid.*; diligata Y | pueritia + sua Ω^Sατε | nutreriebit Σ | ~ nutr. seruum suum a pueritia S*; ~ nutr. a pueritia seruum suum Σ^Tg | sentiet] Ω^{I*} (et *in ras.*) | illum] eum Ω^Sατειστ | ~ sentiet (illum) cont. LΩ^Sατειστ; ~ sentiet cont. illum Ω^M.

22. qui] quia Π^H | est *om.* C | erit om. X | ad peccatum QΘ; ad peccandum Laeiſt | **proclivior Π^H.

23. sequetur Π^HW | humil.] iniquus X | spiritum Π^HY.

24. fure] Z* (re *in ras.*); furore X | partitur] Z*S*; participatur Y* (ex patitip.) ΦΖ^aΣ^sΨ^D; participat Ω^{M*}αγειστ; patitur ΧΠ^{H*}; percipiat Ω^{M*} | adiurante X; aut si iurantem Σ | audit et] audit* W; audiet Σ*; et Σ^T | indicat] Σ^T* (at *in ras.*) Spec.; indicet Σ^c; iudicat CΘΩ^S; dicat S*; edificat Ω^M.

25. corruit D; + et Γ^M | subleuabit Y*.

26. requirent Y; *praem.* qui T | et — sing.] *in ras.* ΦΡ^a | ~ iudicium a dom. Ωατειστ | egreditur ΣΠ^HΛΩΣ*Ω^S; regreditur X.

27. abominatio iustorum uir iniquus ΣΤ^C(-qus), cf. hebr. | ~ uirum impium iusti Q | et abom.] abom. autem Σ; abom. Q | impii *om.* Ω^{M*} | in] *in ras.* Z*; *om.* ΜΓ^{M*} Ψ^D | ~ uia sunt Ω^M | uia + uerbum custo-

18. <cum CAM | 19. <servus CAM | 20. <vidisti CAM | <stulti A | 21. <qui CAM | 22. <vir CAM | 23. <superbum CAM | 24. <qui CAM | 25. <qui timet CAM | 26. <multi CAM | 27. ¶ abominantur LVI. MDΦΖΣΓ^M; *Div. sine num.* Ψ^D; <abominantur CA | <(verbum) C.

- XXX.** 1 Verba congregantis filii
vomentis
visio quam locutus est vir cum
quo est Deus et qui Deo se-
cum morante confortatus ait
2 stultissimus sum virorum et sa-
pientia hominum non est me-
cum
3 non didici sapientiam et non
novi sanctorum scientiam
4 quis ascendit in caelum atque
descendit quis continuit spi-

ritum manibus suis
quis conligavit aquas quasi in
vestimento quis suscitavit om-
nes terminos terrae
quod nomen eius et quod nomen
filii eius si nosti
5 omnis sermo Dei ignitus clypeus
est sperantibus in se
6 ne addas quicquam verbis illius et
arguaris inveniarisque mendax
7 duo rogavi te ne deneges mihi
antequam moriar

XXX. 3. et non noui A *cum archetypo et ipso Hieron.*, *ut vid.*, cf. *targum aram.*; nec noui C; et noui XZ* *et plerique codd. cum hebr., LXX, ant. vers.* | 4. quis ascendit C; qui ascendit A | manibus suis C; manibus A | quod nomen eius et A *cum hebr.*; quod est nomen eius aut C, cf. *LXX* | 6. ne addas C; non addas A.

Desunt GΓΑ.

diens filius extra perditionem erit CQ²ΘΖ (cancel. m. poster.) ΩareΙst [uerba Z*; cust.] Q²Z²(in ras.), custodiunt Q²; filius] Z² (ius in ras.), filios Q; perditione Q *ut vid.*] *cum LXX*, cf. Aug. de mendacio 18, 37. ¶ «uerbum ... erit » del. Hug. nec hebr. nec anti. habent *Guill.*, item *Iac.*

XXX. 1. congregantur T | filii Σ^T | uomentis] Γ^{M₂} (uom in ras.); uobentis X | deus] dominus XQZ* | ~ deus est Ω^M | qui om. Σ^C | secum commorante Σ; se com-
morante Y* | confort.] confirmatus S*. ¶ al. confirmatus S | ait] est Y*.

2. uirorum om. Ω^M | hominis Q *cum hebr.*; uirorum Ω^S.

3. et non = AQZ²ωst *cum targum aram.*; nec C; et Z* cett. et Beda *cum hebr.*, LXX, Valv., Aug. ep. 102, 29 | scientia Y*Φ^P; sententiam C | ~ scientiam sanctorum arelvt.

4. quis (1°)] Beda; qui AQ*Φ^P, cf.

Bedam | atque] aut quis Ω^M | spiritu Γ^M | manibus] M*Z* Beda; in manibus LM² Φ^{RG}ΘΖ²W*Γ^MΨ^DΩ *edd.* | suis om. A Beda | quis (3°) qui Π^{H*} | configabit XS*(coll.); conlocauit Y* | aqua Π^H | quis (4°) qui Π^{H*}WTΓ^M | suscitabit X | terminos om. W* | quod (1°) Y*; quot Π^{H*}Y² | nomen (1°) *praem.* est C; + est YΦΘΗΖ²S²Ψ^DΩ *edd.* *cum Aug. ep. 102, 29 et Ps.-Aug. spec. 2* | et = XALQΦZTS²Ψ^DΩ *edd.* et Beda *cum hebr.*, Aq. et Theod.; aut CΣΠ^HMDYΘWS*Γ^M *cum LXX*, Aug. et Ps.-Aug. ll. ll. | nomen (2°) om. Ω^M | fili X | eius] *in ras.* L².

5. domini XΩ^M; eius T | sper.] *praem.* omnibus Ω^Sæ | in se] in eum X, cf. Lam. 3, 25; om. Σ^{T*}.

6. ne] non A Beda | inueniarisque] Π^{H₂}; om. Π^{H*}.

7. te om. DW* Spec.; *praem.* a XL, cf. hebr. et LXX; + domine Φ^P | ne dene-
gas Θ^A.

XXX. 1. ¶ verba XXX. ALΘ^AΩI; *Div. sine num.* XΣ^T; *<verba M | ¶ visio XXX. Ω^{M₂}; XL. Q; <visio CAM | 2. <stultissimus CAM | 3. <non didici CAM | 4. <quis ascendit CAM | <quis continuit A | <quis conligavit CA | <quis suscitavit A | <quod nomen eius CA | 5. ¶ omnis LVII. MDΦZΣΓ^M; *Div. sine num.* Ψ^D; *<omnis CA | 6. <ne CAM | 7. ¶ duo XLI. Q; <duo CAM.**

- ⁸ vanitatem et verba mendacia
longe fac a me
mendicitatem et divitias ne de-
deris mihi tribue tantum vic-
tui meo necessaria
- ⁹ ne forte saturatus inilicar ad ne-
gandum et dicam quis est Domini-
nus et egestate compulsus furer
et peierem nomen Dei mei
- ¹⁰ ne accuses servum ad dominum
suum ne forte maledicat tibi
et corruas
- ¹¹ generatio quae patri suo male-
- dicit et quae non benedicit
matri suae
- ¹² generatio quae sibi munda vi-
detur et tamen non est lota
a sordibus suis
- ¹³ generatio cuius excelsi sunt oculi
et palpebrae eius in alta sub-
rectae
- ¹⁴ generatio quae pro dentibus gla-
dios habet et commandit mol-
laribus suis ut comedat ino-
pes de terra et pauperes ex
hominibus

8. uerba mendacia A et plur. codd.; uerba mendacii C, fortasse ex 29, 12 | 9. et egestate LM Z et plur. codd. cum Spec. et hebr.; aut egestate A cum LXX et ant. vers.; egestate C | peierem A cum archetypo, ut vid., cf. Lev. 6, 3 et 19, 12 et Matth. 5, 33; periurem C, ut scriptissimus Ios. 9, 20 (periurauerimus), sed minus recte | 11. et quae non benedicit matri suae C et plerique codd.; et matri suae non benedicit A | 12. quae sibi munda uidetur C et codd. fere omnes; qua munda sibi uidetur A | lota a ΧΣΛΜΖ* et al. codd. cum hebr.; lota CA ex haplographia | 14. pro dentibus CA*; prudentibus A*.

Desunt GF^A.

8. et uerba om. Ω^M | mendacii CXW S*Γ^MΩ^Mτ, cf. 29, 12 | ~ a me longe fac S | tribui g | tantum] autem C | uictu L*.

9. saturatus] satiatus Π^HQΘΩ^Ms agre ist cum Hier. in Eccle. 2, 1 et Antiph. miss. rom. (resp. Verbum iniquum) | necandum Y* | quis est deus Z*; quis es domine Θ | et (2°)] aut ΧΣAQ edd. cum LXX, Ambr. hexam. 6, 8, 53 et in ps. 118, v. 60, etc.; om. C | peierem = A; peiurem ΘZ³; pei*rem Γ^M*; pegerem Π^H; periurem Γ^M2; per*rem Z*; peri*rem W*; periurer T; periurem W² cett. | dei S* Spec.; domini W*; domini dei Σ^TΘS³.

10. ne] nec M*ΥΨ^D | corruas] moria-
ris Θ; + et moriaris Ω^M.

11. tot. vers. om. Π^H* | maledicet T |
quae (2°) om. ADQ* Beda | benedicet T |
matriς Γ^M | ~ matri suae quae non bened.

Y; ~ (quae) matri suae non bened. ADQ ΦΖ²Ψ^DΩ edd. et Beda cum hebr., cf. LXX.

12. qua A | sibi si Σ^T* | uidebitur Ζ* | ~ munda sibi uid. AD; ~ sibi uid. munda Ψ^D | a om. ΣΠ^HADQ*ΥΦ^{RG}Z²Ψ^DΩ^Sa Beda.

13. cuius exc. sunt] cum exc. sint Ω^M | palphebrae CMΘW; palfebre ΧΣ | in alta subr.] in alta porrecte Ω^S; non sunt in altum porrectae Θ | in alto X | subrectae] D; subreptae Y*; subiectae D^e. ¶ a uerbo « subrigo » Iac.

14. pro dent.] prudentibus A*LQT*; prouidentibus Y* | gladiis Q | habent Y | commandit Σ; commandet X; cōmendat^t D; cum mandit T*Ω^S; cum mandet Θ^H; quum mandet Θ^A; quod mandit C | mo**laribus Y; melioribus Φ^G*; uulneribus Ω^M | suis om. Σ^T | ex] ab Θ | homin.] hominibus C.

8. <vanitatem AM | <mendicitatem CA | <tribue A | 9. <ne CAM | <et egestate A | 10. <ne accu-
ses CAM | <ne forte A | 11. ¶ generatio XLII. Q; <generatio CAM | 12. <generatio CAM | <et
A | 13. <generatio CAM | 14. <generatio CAM | <ut A.

- ¹⁵ sanguisugae duae sunt filiae dicentes affer affer
tria sunt insaturabilia et quartum quod numquam dicit sufficit
- ¹⁶ infernus et os vulvae et terra
quae non satiatur aqua
ignis vero numquam dicit sufficit
- ¹⁷ oculum qui subsannat patrem

- et qui despicit partum matris suae effodian corvi de torrentibus et comedant illum filii aquilae
- ¹⁸ tria sunt difficilia mihi et quartum penitus ignoror
- ¹⁹ viam aquilae in caelo viam colubri super petram viam navis in medio mari et viam viri in adulescentia

15. numquam C et plerique codd.; non A, cf. supra 27, 20 et v. seq. | 16. numquam C; non A, ut v. praec. | 17. et qui despicit C; et despicit A, cf. supra v. 11 | effodian A cum hebr.; aefodianum C cum LXX | comedant illum A cum plur. codd.; comedant Cum C | 18. et quartum XΣLMZ et aliquot al. cum hebr., cf. v. 21; et quartum quod CA, ut supra v. 15 et infra v. 29 | 19. in adulescentia XΣDZ* et aliquot al. cum archetypo, metonymice ut vid., cf. hebr. et LXX; in adulescentia (hadul. C) sua CA, cf. Gen. 8, 21; Sam. (I Reg) 17, 33, etc.

Desunt ΓΓ^A.

15. sanguisuge ΣΦΡΖ*; sanguisugue Θ^H; sanguissug(a)e ΨΩΜ^g; sanguisugiae C; sanguisuge Y*; sanguisuiue X; sansuge Z* (e in ras.) | duae om. L | filiae] filii L* | ~ sunt due filie X; ~ due filie sunt Ω^M | insatur.] insatiabilia QY | quod] que X | numquam] non AL Beda, cf. hebr., LXX, Hier. c. Iovin. 1, 28, v. seq. ¶ uel «non + Iac.

16. tot. vers. om. ΘΑ* | uuluae + mulieris Q, cf. LXX, Sang., Hier. l. l., etc. | non] numquam ΘΗΑΣΩJ, cf. v. praec. | satiabitur Σ; saturatur XD | aqua om. ΣΤ, cf. J. Schidenberger, p. 93 | uero om. Τ* | numquam] non A Beda, cf. hebr., LXX, Hier. l. l.

17. oculus Ω^M | qui (2°) om. AL*DQ ΥΦΖ*ΨΩΜ^g Beda, cf. hebr., LXX, Hier. in ps. 22, 1 et in Osee 8, 1. ¶ hebr. et anti. « et despicit » Guill. | despicit YZ*T | partum] W* (rt in ras.); partem S* | matri T W* | effodianum ΠΗ*; effodian Q; offodian LM*(ut vid.); suffodian are | corui = ΣΤ*CALQ*^g Beda cum hebr.; illum corui S* Greg. M., P. L. 76, 63 D; eum corui ΣΤ^gQ^gS*

Ω^{M^g}(in ras. lat. spat.) cett. cum LXX, Mon., Hier. ll. ll. ¶ « effodian eum » Hug. anti. et Beda « effodian » Guill. | commedent Q | illum] eum C(εum)XΠΗΘΩ^sarelbst^g cum Mon. | filiae ΣLΩJ(-ie)e | aquilarum Γ^M cum Mon. et Hier. ll. ll.

18. sunt om. Ω^M | difficillima Σ^C | et om. Γ^M | quartum + quod CΠΗADW ΣΙΓ^M Beda, cf. Ambr. in ps. 38, 4 et in ps. 118, v. 9, etc. | ignoror] egroto Ω^M.

19. viam (quater)] uia g | caelo + et L²ΦΡ cum LXX, Mon., Ambr. in ps. 38, 4 | colubris Σ^CWSΓ^M; colobris T | supra Ω^s | petram] Beda; terram XMYΨ^Del, cf. Bedam; + et L² cum LXX et Ambr. in ps. 38, 4 et in ps. 118, v. 9 | maris ΦΡ*W*Γ^M | uiris Γ^M | aduiscentiam T*; adolescentula Ω^{tr} cum hebr.; adoles*** M*; adules [...] D; + sua CΠΗAL*QS^g(del. S^g) Beda. ¶ « adolescentula » hec est uera littera, hebr. « alma », ... Beda et alii doctores ant. habent « adolescentia » Hug. anti. et noui et greci « adolescentia », hebr. « adolescentula » Guill., item Iac.

15. ¶ sanguisugae XLIII. Q; <sanguisugae CAM | ¶ tria XLIII. Q; <tria CAM | 16. <infernus CAM | <ignis CA | 17. ¶ oculum XLV. Q; <oculum CAM | <effodian A | 18. ¶ tria XLVI. Q; LVIII. MDΦΖSΓ^M; Div. sine num. Ψ^D; <tria CA | 19. <viam aquilae CAM | <viam navis A,

- ²⁰ talis est via mulieris adulterae
quae comedit et tergens os
suum dicit non sum operata
malum
- ²¹ per tria movetur terra et quartum
non potest sustinere
- ²² per servum cum regnaverit per
stultum cum saturatus fuerit
cibo
- ²³ per odiosam mulierem cum in
matrimonio fuerit adsumpta
et per ancillam cum heres
fuerit dominae suae

- ²⁴ quattuor sunt minima terrae et
ipsa sunt sapientiora sapientibus
- ²⁵ formicae populus infirmus quae
praeparant in messe cibum
sibi
- ²⁶ lepusculus plebs invalida quae
conlocat in petra cubile suum
- ²⁷ regem lucusta non habet et
egreditur universa per turmas
- ²⁸ stilio manibus nititur et moratur
in aedibus regis

20. talis est C *cum plur. codd.*; talis est et A | quae C; qui A | et tergens hos suum dicit C *cum plur. codd.*; et terget os suum et dicit A *cum hebr.* | 21. et quartum A; et quartum quod C, *vide I^{um} apparatum in v. 18* | 25. qu(a)e pr(a)eprant $\Sigma^T Z$ et aliquot alii *cum archetypo*, cf. *hebr.*; quae praeparat C; qui praeparat A, *lectio facilior* | 26. cubile A; cubile C, *sicut supra* 7, 17.

Desunt $\Gamma\Gamma^A$.

20. talis est] Z*; talis est et A ΦZ^{Ψ^D}
 $\Omega^M \text{agelbst}$ *Beda* | mulieri Θ^H | quae] qui A
Beda cod. | comedet X; commedet Q; *praem.*
cum $X\Gamma^M$, cf. *LXX et Mon.* | terget AQ;
tergit Y Ψ^D *Beda*; terge* Γ^M* | dicitque Q;
et dicit AY Ψ^D *Beda*.

21. quartum + quod CX $\Sigma\Gamma^H D\Theta^{H* A}$
 $\Gamma^M \Omega^{\alpha e}$. ¶ «quartum», hebr. et anti. non
interponunt «quod» *Guill.*, item *Iac.* | sus-
tineri $\Pi^H LT$.

22. regenauerit Θ^A | satur.] satiatus
QY(saci-)Z*T Γ^M ; satus W* | cibum Γ^M* ;
ha cibo C.

23. per (r^o)] *praem.* et are | otiosam
WS*(ut *vid.*) Γ^M | in matrimonio] L*; in
matrimonia Π^H* ; in matrimonium L $^2 Z^*$
 $T\Omega^r$; matrimonio e | fuerit ads.] detenta
fuerit C | et om. Σ | ~ fuerit heres $\Omega^r \text{arelst}$ |
dominae] in *ras.* W².

24. minima] in *ras.* Ω^M ; anime Σ^T .

25. formicæ] W² (for in *ras.*) | infir-
mus om. Ω^M | qu(a)e pr(a)eprant = $\Sigma^T \Theta$
 $Z^T S\Gamma^M \Omega^g$; qui pr(a)eprant W $\Psi^D a$;
qu(a)e pr(a)eprat C $\Sigma^C M$; qui praeparat

$Q^2(i \text{ in } ras.) Z^2$ *cett.* ¶ «qui preparat» *Guill.*
al. littera «qui preparat» *Iac.* | in messem
 $Z^* T^* W^*$; in messes Y* | sibi] tibi Ω^J* .

26. lepus cuius Θ^H | plebs] Γ^M* ;
plebi Γ^M | ualida Σ^T | qu(a)e = CXALM
 $D\Omega^{\Psi^D}$; qui *cett.* | locat D | cubili suo T^* |
cubilem CX $\Sigma^C \Pi^H * Y^* W^*$ (ut *vid.*)S* $\Gamma^M \Psi^D$;
cubile* Q; cubi [...] L | ~ in petra cub.
suum coll. Ω^S .

27. habent Ω^M | et om. Π^H* | egredie-
tur $Q\Omega^M$; graditur L | turmas + suas
 $\Theta\Omega^M$ *relvst* *Greg. M., P. L.* 76, 599 B. ¶
«per turmas» *Guill.* «turmas», al. «susas»
Iac.

28. stilio = X $\Sigma\Gamma^H AL^* DQ\Phi\Theta^Z T^*$
W $* \Psi^D$; stilio L $^2 M^3 Y^2 T^2 W^2 S\Gamma^M$; stilio C Ω
edd.; stilo Y*; stileo M*. ¶ «stilio» iuxta
anti et Bedam et Ouldericum, alii habent
«stilio» [«tellio» *Iac.*], require Levit. xi
[v. 30] *Guill.* et *Iac.* | nititur] M³ (pr. it in
ras.) | morabitur Θ^H | aedibus] manibus
 Ω^M | regis] S² (s in *ras.*) *Sal.* et *Beda*; regisi
A*; regum LQY* $\Theta\Omega^M S^2 J$ cum *LXX*. ¶ hebr.
et anti habent «regis» *Guill.*, item *Iac.*

20. <talis CAM | <quae A | 21. ¶ per *Div. sine num.* Q; <per CAM | 22. <per servum CAM |
<per stultum A | 23. <per odiosam CA | <et A | 24. ¶ quattuor XLVIII. Q; <quattuor CAM |
25. <formicæ CAM | 26. <lepusculus CAM | 27. <regem CAM | 28. <stilio CAM.

- ²⁹ tria sunt quae bene gradiuntur et quartum quod incedit feliciter
³⁰ leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum
³¹ gallus succinctus lumbos et aries nec est rex qui resistat ei
³² et qui stultus apparuit postquam elatus est in sublime si enim intellexisset ori in posuissest manum
³³ qui autem fortiter premit ubera

ad eliciendum lac exprimit butyrum et qui vehementer emungitur elicit sanguinem et qui provocat iras producit discordias.

XXXI. ¹ VERBA LAMUHEL REGIS VISIO QUA ERUDIVIT EUM MATER SUA

- ² Quid dilecte mi quid dilecte uteri mei quid dilecte votorum meorum

30. pauabit C et plerique codd.; pauet A, *lectio facilior* | 31. succinctus lumbos A cum plur. codd.; succinctus lumbis C | 32. elatus A et aliquot alii cum archetypo; heleuatus C, cf. *apparatum in Ex. 29, 26, Iudith 1, 7, Psalt. iuxta Hebr. 139, 20* | 33. emungitur A et *conplures* codd.; haemulgitur C, vi pr. partis huius versus | elicit] haelicit C; eicit A.

XXXI. 1. qua erudit] quam erud. A; quae herud. C | 2. qui dilectae mi qui dilectae huteris mei qui dilectae uotorum meorum C; filii dilecte mi filii dilectae uteri mei filii dilecte uotorum meorum A, cf. LXX.

Desunt GF^A.

29. quae] qui A* *Beda cod.* | incidunt W*; *praem.* numquam X; *praem.* non Σ cum cod. graeco 149.

30. pauabit] S*; pauet AMYΦ^{RGS} Sal. et *Beda*; *praem.* enim C. ¶ pauet » *Iac.*

31. succinctos L*(ut vid.)M*Z*(-intos) ΙΜ^M *Beda cod.*; succinctis M* | lumbos] Σ^{C*} M*W*; lumbis CΣC²M²T²(i ex u)W*; lumbos suos L*are | nec est] et § | rex] X*; grex X*; om. Ω^{MS}. ¶ « rex » *Hug.* et *Guill.* hebr. ant. *Beda* « rex » *Iac.* | resistit Ω^M. ¶ « resistat » *Guill.*

32. et] est st | apparuit = CXAL*D Q*Θ^HWSI^bst; apparuerit L³Q³ cett. | elatus = ΣAMQΘTWST^M(el.); eleuatus cett. | est] et W* | in sublimi Z* | ori] S**; ori suo ΘS²Ω^{MS}arelst. ¶ al. « ori suo » *Iac.* | inposuit M*; apposuisset Ω^M | manu Φ^{RG}.

33. premit] imprimit Ω^{S*} | ubera] umbra Φ^G | eliciendum] Σ^{T*}; eiciendum Σ^{T*}; deiciendum Ψ^D; deliciendum S*; illiciendum a | expremit Q*Y* | uehementer]

Σ^{T*} (enter in ras.) | emungitur] Y*; emungit Z³Ω^{S1}agrelst; emulgitur C(hae-)Φ^FZ³W* (ut vid.)SIΓ^MΨ^D; emulgit Y²Z^{*w}; emingit Ω^M. ¶ emungitur S; anti. Gregorius « emungitur », alia littera « emungit » *Guill.* et *Iac.* | exlici[.] D; elicit X; elicit T; eicit A *Beda cod.*

XXXI. 1. uerba lam. regis om. Θ^A | lamuhel] Q*; lamuel XΣLMTSg; lamuhelis Q²ΦΨ^D; lamuelis Ωarelbst. ¶ « lamuelis » *Hug.* « lamuelis » uel « lamuel » *Iac.* | qua] Sal. et *Beda*; quam AQZ*(ut vid.)WS*; qua CT; qua* Σ^C | erudit Ψ^D.

2. quid dilecte mi] filii dilecte mi A; fili mi dilecte (-tae Q*) Q | quid (r*)] qui CX | dilecte (r*)] delecte Σ^CΨ^D; electe M*T *Beda*. ¶ *Beda* « electe » in regnum, set mod. ant. habent « dilecte » *Iac.* | quid (z*)] qui CX; filii A; fili Q | delecte Σ^C; electe MT *Beda* | huteris mei C; uteri meo Θ | quid (g*)] qui CX; filii A; fili Q | delecte Σ^C; electe MT *Beda*.

29. ¶ tria XLVIII. Q; < tria CAM | 30. < leo CAM | 31. < gallus CA | 32. < et CA | < si M | 33. < qui autem CAM | < et qui vehementer A | < et qui provocat AM.

XXXI. 1. ¶ verba XXXI. ΩJ; L. Q; Div. sine num. XΣ^TLΨ^D; < verba CAM | < visio M | 2. < quid dilecte mi CAM | <(quid) dilecte uteri A | <(quid) dilecte votorum A.

- ³ ne dederis mulieribus substanciam tuam et vias tuas ad delendos reges
⁴ noli regibus o Lamuhel noli regibus dare vinum quia nullum secretum est ubi regnat ebrietas
⁵ ne forte bibat et obliviscatur iudiciorum et mutet causam filiorum pauperis
⁶ date siceram merentibus et vinum his qui amaro sunt animo
⁷ bibant ut obliuiscantur egestatis

- suae et doloris non recordentur amplius
⁸ aperi os tuum muto et causis omnium filiorum qui pertransiunt
⁹ aperi os tuum decerne quod iustum est et iudica inopem et pauperem.
¹⁰ ALEPH Mulierem fortem quis inveniet procul et de ultimis finibus pretium eius
¹¹ BETH confidit in ea cor viri sui et spoliis non indigebit

3. subst. tuam et uias tuas C et aliquot al. cum hebr.; subst. tuam et diuitias tuas A | 5. iudiciorum C et codd. fere omnes cum hebr.; dictorum A | 7. ut obliuiscantur C(hut hobl.)Z et aliquot al. cum LXX et ipso Hieronymo, ut vid., ne formulam v. 5 indecoriter; et obliuiscantur A cum hebr. et v. 5 | 9. decerne A et plur. codd. cum Spec. (discerne) et hebr.; et decerne C cum LXX.

Desunt GT^A(usque ad v. 3, reges).

3. mulieribus om. Σ^{T*} ut vid. | uias = CXΣΖ*Τγρ cum hebr.; delicias Θ^H; dilitias Θ^A; diuitias Ζ^E cett. et Beda, cf. Ag., Symm., Theod. | delendos L^a in ras. brev. spat.
 4. o om. Γ^M | lamuel ΧΣΛΜΤΩ edd.; s[.]muhi[...] D | nullum] nulli Φ^{P*}.
 5. ne] et ne ωστ | bibat = ΠΗΑΛ*Δ Ζ*ΤW*S* Beda cum hebr.; uibat C; bibant L^aQ²W²S² cett. cum Caes. Arel. serm. 46 (ed. Morin, p. 200), cf. v. 7 | obliuiscatur = CΠΗ AL*DQ*TW*S*Γ^M (oblibisc. A, hoilibisc. C, obliue[.]c. D) Beda cum hebr.; obliuiscantur (oblib. ΧΣ^C) L^aQ²W²S² cett. cum Caes. Arel. l. l., cf. v. 7 | iudic.] dictorum AD(ut vid.); iudiciorum dei ΛΩ^M Beda cod. cum Caes. Arel. l. l.; beneficiorum tuorum Θ. ¶ « iuditiorum » Hug. hebr. ant. « iudiciorum », al. « beneficiorum » Iac. | mutet = C ΠΗADQ*TW*S*Γ^M Beda; mutent Q²W²S² cett. cum Caes. Arel. l. l. | causas Xg. ¶ « causam » Hug. | pauperum X cum Caes. Arel. l. l.
 6. date] Q^{*}; da Q² ut vid.; dicte A | ciceram Ω^M in ras. | merent.] mentibus Ω^M.

7. bibent Q^{*}; bibat T, cf. v. 5 | ut = C(hut)ΧΘΖΤ cum LXX et Cassian. coll. 14, 17, 3; om. D; et cett. cum hebr., Ag., Theod., et v. 5 | obliuiscatur T, cf. v. 5 | aegestates M^{*} | doloris = ΣΣΑQΤΓ^AΨ^D Beda; dolores LDYΦΘΖΩ^M, cf. LXX; doloribus X; doloris sui ΠΗΜWSΓ^MΩ^S edd. cum hebr. ¶ ant. « dolores », mod. « doloris sui » Iac. | recordetur T.

8. tuum] Θ^{A2} (t in ras.) | mutuo XY* | causas W*Γ^M.

9. decernere Φ^P; discerne M^{*} Spec. codd. MPCR; praem. et CLY* cum LXX, cf. Lucif. de s. Athan. 1, 29 et Ps.-Aug. spec. 10 | et (1°) om. YW | iudica] iudicia Θ^A; vindica Ω^Sare; om. Y*. ¶ « et iudica » Hug. hebr. ant. « iudica » Iac.

10. haleph C; aleph Σ^C; alehp M; alefh X; aleth Ω^S; om. ΣΤΠΗW*Ψ^PΩ^MΙωστ | eius] est Ω^M.

11. bet A*M; om. ΣΤΠΗW*Ψ^PΩ^MΙωστ | confidet ΣQΘ | in eam L | sui] eius Θ cum Aug. serm. 37, 4.

3. ¶ ne XXXI. Ω^{MS}; <ne CA | 4. <noli (1°) CAM | 5. <ne CAM | 6. <date CAM | 7. <bibant CAM | 8. <aperi CAM | 9. ¶ aperi LVIII. M; <aperi CA | 10. ¶ mulierem XXXII. Ω^J; LI. Q; LVIII. DΦΖΣΓ^M; Div. sine num. XLΨ^P; <mulierem CAM | 11. <confidit CAM.

- ¹² GIMEL reddet ei bonum et non malum omnibus diebus vitae suae
- ¹³ DELETH quae sivit lanam et linum et operata est consilio manuum suarum
- ¹⁴ HE facta est quasi navis institoris de longe portat panem suum
- ¹⁵ VAU et de nocte surrexit dedit que praedam domesticis suis et cibaria ancillis suis
- ¹⁶ ZAI consideravit agrum et emit eum de fructu manuum sua-
- rum plantavit vineam
- ¹⁷ HETH accinxit fortitudine lumbos suos et roboravit brachium suum
- ¹⁸ TETH gustavit quia bona est negotiatio eius non extingueatur in nocte lucerna illius
- ¹⁹ IOTH manum suam misit ad fortia et digitum eius adprehenderunt fusum
- ²⁰ CAPH manum suam aperuit inopi et palmas suas extendit ad pauperem

12. reddet C; reddit A | 14. institoris A* *cum Sal. et Beda*; institoris CA², cf. *apparatum in Job 28, 8* | 15. cibaria A; cibarium C | 18. gustauit quia C et aliquot al. *cum hebr.*; gustauit et uidit quod A, *fortasse ex ps. 33, 9* | lucerna illius C et *plerique codd.*; lucerna eius A.

Deest G.

12. giml C; gemel LT; gymel g; gymal X; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Mlbst | reddit ADY^TT; redditte Y* ut vid.; redde Γ^M.

13. delet Φ^G; dalet gr̄e; dalet X; [...]l[.] D; om. Σ^TΠ^HΘW*Ψ^DΩ^Mlbst | linum] lignum Γ^{M*} | et (2°) om. Ω^M | operta T* | consilium Π^{H*}Γ^A | manum suam T.

14. heh C; he* S; het Y*; deleth Θ^A; delet Θ^H; om. Σ^TΠ^HW*(evan. W²)Ψ^DΩ^Mlbst | ***facta Σ^T | est om. Ω^S | quasi — de] ***Ω^{M*} | nauis] auis D; om. Γ^{M*} | institutoris A*Y² Sal. et Beda; institutoris CX*Σ^T Π^{H*}A²LDQY³ΦΘZTWΓ^{AM2} lib. com. (ed. Morin, p. 254); institutores Y*; institutoris Γ^{M*}; institutor* S* | portat] Γ^{M*} ut vid.; portant Y*; portans Π^HMDQY²ΘWST^{M2} Ω edd.

15. uauh C; he Θ; om. Σ^TΠ^HW*(evan. W²)Ψ^DΩ^Mlbst | et (1°) om. LΦZ² Ω^SJar. ¶ si non apponas quod dicitur « et » deficit littera « uau » in alphabeto Guill. hebr. ant. « et » Iac. | de om. Γ^M | consurrexit C | suis (1°) om. Σ^C | cybaria LS; cibarium CXΣ^TM*Q*.

16. zay Ω^Ja; zayh C; zayn X; zain

re; uau Θ; om. Σ^TΠ^HW*(evan. W²)Ψ^DΩ^Mlbst | considerauit] in ras. Ω^{M2}; considerabit X | eum] illum Ω^M | plantabit X.

17. het X (*ante plantauit v. 16*); h[.]t D; beth T; zai Θ; om. Σ^TΠ^HW*(evan. W²)Ψ^DΩ^Mlbst | fortitudinem Q*Y*W*Γ^{AM*}Ψ^D; fortiter Σ *Miss. moz.*, P. L. 85, 780, *cum LXX*, cf. Aug. serm. 37, 10 | roborabit X.

18. theth AW²Ω^Ja; tieth Z; heth Φ^P Θ; [...]h D; seth Y; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^{MS}lbst | gustauit = CX(-bit)ΣZ*T(-bit)gr̄ Beda et lib. com. (ed. Morin, p. 254), *cum hebr.*, LXX, Aug. serm. 37, 10; gustauit et uidit Z² cett., cf. ps. 33, 9 et Greg. M., P. L. 76, 68B | quia] quod A Greg. M., l. l.; quoniam Ψ^Dt | est om. Ω^M | negotio Ψ^D | extinguitur Y* T | in nocte om. T | lucernae S* | eius AQΩ arelbst lib. com. l. l. et Beda, *cum Aug. serm. 37, 11*, cf. 20, 20 | ~ lucerna illius in nocte Θ, cf. Aug. serm. 37, 11.

19. iod re; theth ΘΩ^S; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Mlbst | misit — fusum] in ras. W².

20. kaph CΣ^CMW^aΓ; kcaf X; iod Θ; om. Σ^TΠ^HW*Ψ^DΩ^Mlbst | expandit ad pauperem A; om. D.

12. <reddet CAM | 13. <quaesivit CAM | 14. <facta CAM | 15. <et de CAM | 16. <consideravit CAM | 17. <accinxit CAM | 18. <gustavit CAM | 19. <manum CAM | 20. <manum CAM.

- ²¹ LAMETH non timebit domui
suae a frigoribus nivis omnes
enim domestici eius vestiti du-
plicibus
- ²² MEM stragulam vestem fecit sibi
byssus et purpura indumen-
tum eius
- ²³ NUN nobilis in portis vir eius
quando sederit cum senato-
ribus terrae
- ²⁴ SAMECH sindonem fecit et ven-
dedit et cingulum tradidit Cha-

- naneo
- ²⁵ AIN fortitudo et decor indumen-
tum eius et ridebit in die no-
vissimo
- ²⁶ PHE os suum aperuit sapientiae
et lex clementiae in lingua eius
- ²⁷ SADE considerat semitas domus
suae et panem otiosa non com-
edet
- ²⁸ COPH surrexerunt filii eius et
beatissimam praedicaverunt vir
eius et laudavit eam

21. uestiti A et *conplures* al.; uestiti sunt C, *lectio facilior* | 22. stragulam uestem C et aliquot al.; stragulatam uestem A | 23. senatoribus C et *codd. fere omnes*; senioribus A, *fortasse ex recens. hexaplii* | 27. considerat ... non comedet C; considerauit ... non comedit A, *lectio facilior* | 28. uir eius et laudabit eam A; laudauit ḥam uir eius C.

Desunt GD(a. v. 23, nobilis).

21. lamech AQYZ^aΓ^aΩ^aα; lamec M Φ^{gp}; lamed Φ^{rg}τε; lame^{*} Z^{*}; labdh C; daleth X; caph Θ; om. Σ^tΠ^HW^{*}Ψ^DΩ^Mlbst | domus Σ^T | a frigoribus] Z^{*}; a frigore Φ^{rg} Z²Ψ^Dα, cf. hebr. ¶ anti. iuxta hebr. « a fri-
gore » Guill. et Iac. | enim om. Q | uestiti +
sunt CXΣ^TzDQYΦZ²Γ^{AM}zΨ^DΩ^sarebst et
lib. com. l. l. cum Aug. serm. 37, 16. ¶ « uestiti »
Hug. « uestiti sunt » Guill. et Iac.

22. men Φ^PTΩ^J; meth Y; lamech Θ;
om. Σ^tΠ^HW^{*}Ψ^DΩ^Mlbst | stragulam] Q²
Z² lib. com. l. l.; stragulum X; stragula-
tam Π^HALMQ^{*s}ΘZ^{*s}WSΓ^MΩarebst Sal. et
Beda; stragu^{latam} Y; strag [...] D. ¶ qui-
dam ant. habent « stragulam », al. ant.
habent « stragulatam » Iac. | facilit Ω^M |
sibi om. T^{*} | byssum L^{*}; bissum Γ^A; *praem.*
et Ω^s | purpuram Γ^{A*} | indum.] uestimentum a.

23. nun] mem Θ; om. Σ^tΠ^HW^{*}Ψ^D
Ω^Mlbst | uiri Ω^M; om. T | sedet Σ^C | senat.]
in ras. Φ^{rg}; senioribus ALg cum aliq. codd.
graecc. et Aug. serm. 37, 19.

24. tot. vers. om. A^{*} | samec Φ^GZ^{*}Ω^J;
samch C; zamech X; sameth Σ^C; samen Q;
sama Y; ain A²; nun Θ; men Ω^s; om. Σ^T

Π^HW^{*}Ψ^DΩ^Mlbst | sindones A²L^{*} cum Aug.
serm. 37, 20 | ueudit Γ^M | singulum Γ^M; +
***** Ψ^D | chananaeo Θ^AWgrlbst; ca-
naneo ΧΣ^TLM^{*}Y^{*}ΦΓ^AΨ^DΩ^M; cananaco Q.
25. ayn XΩ^{Ag}; ahin Q; samech A²Θ;
phe C; nu Ω^s; om. Σ^tΠ^HA^{*}W^{*}Γ^MΨ^D
Ω^Mlbst | et (1°) om. Π^H† | indum.] orna-
mentum Θ | nouissima A.

26. phee A; phae Γ^M; phi W²; pe M;
fe Z; ain Θ; ahem C; samei Ω^s; om. Σ^tΠ^H
W^{*}Ψ^DΩ^Mlbst | suum] tuum Ψ^D | ape-
riuit*** Q | sapientia Ψ^D | lex] lux T.

27. sadae Y; zade X; saden Q; sa-
dech L; fe Θ^H; ain Ω^s; om. Σ^tΠ^HΘ^AW^{*}Ψ^D
Ω^Mlbst | considerat = CXΣ^HLMQ^{*s}ΘT
WS^{*}Γ lib. com. (ed. Morin, p. 254), cf. hebr.;
considerauit Q²S² cett. et Beda | otiosam Σ^T;
ociosum Ω^M; otioso T^{*} | co(m)edet = C
XΣQ^{*}ΦZ²WTΓ^M*Ψ^D; co(m)edit Q²Z²Γ^M
cett.

28. cof X; sade Θ^H; phe Ω^s; om. Σ^t
Π^HΘ^AW^{*}Ψ^DΩ^Mlbst | beatam Q | praedic.
+ ei Ω^M | et (2°) om. CMW²Ω^M lib. com. l. l. |
laudabit ΧΠ^HAYSΓ^M; laudant Θ^A. ¶ hebr.
ant. « et laudauit » Iac. | ~ laud. ḥam uir
eius C.

21. <non CAM | 22. <stragulam CAM | 23. <nobilis CAM | 24. <sindonem CAM | 25. <fortitudo
CAM | 26. <os CAM | 27. <considerat CAM | 28. <surrexerunt CAM.

²⁹ RES multae filiae congregaverunt divitias tu supergressa es universas

³⁰ SIN fallax gratia et vana est pulchritudo mulier timens Dominum ipsa laudabitur

³¹ THAU date ei de fructu manuum suarum et laudent eam in portis opera eius.

EXPLICIT LIBER PROVERBIORUM

30. timens dominum A *cum hebr.*; timens deum C, cf. *apparatum in Malachim (IV Reg.)* 4, 1 *et Iudith 8, 29 pro CΣτ | 31. opera eius C et plerique codd. cum Sal., Greg. M., Beda; opera sua A, fortasse ex ps. 61, 13; Prov. 24, 12, etc.*

Desunt GD.

29. res] cof Θ^H; sade Ω^S; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Mbst | diuitias + multae fecerunt potentiam Θ *cum LXX, cf. Aug. serm. 37, 27 | tu + autem C Miss. moz., P. L. 85, 78r, cf. LXX | praetergressa Θ.*

30. syn Γ^AΩ^Jα; sen CΦ^P; sain L; coph Ω^S; res (*ante tu v. praecl.*) Θ^H; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Mbst | gratiae Φ^R; imago ΘΩ^M(ym.); gloria Ω^S. ¶ «gratia» Hug. hebr. ant. «gratia», al. «imago» Iac. | uana est om. T* | mulier] *praem. x[.]n Θ^H | dominum] Sal. et Beda; deum CΣYΘΩ^{MS} Miss. moz. l. l. ¶ al. ant. «dominum», uel «deum» Iac. | laud.] saluabitur Θ, cf. 28, 26; + timorem autem domini ipsa conlau dat Θ *cum LXX et Aug. serm. 37, 29.**

31. tau XΣ^CLYW^SS; tauh C; tau* M*; res Ω^S; om. Σ^TΠ^HΘ^AW*Ψ^DΩ^Mbst | ei] eis Y* | laudat T* | eam] eum T; ea Y | eius] sua AΦΨ^D; + syn Ω^S. ¶ «eius» Hug.

«sua » uidelicet mulieris Guill. al. «sua » Iac. | ~ opera eius in portis L.

Explicit liber proverbiorum ΧΠ^HΑL QΨ^D; explicit (-cuit Φ^{RP}) liber proverbiorum (+ habet Φ^{RG}) uersus (+ numero Y Φ^R) 1DCCXL YΦ; aexplicit liber proverbiorum qui hebraycae masloth C; explicit (finit Σ^T) masloth id est proverbia Σ; explicit masloth hoc est proverbiorum salomonis S; explicit liber masloth hoc est proverbiorum W; explicit liber parabolarum quod est proverbiorum M; explicit (*praem.* uersus numero habet mille septingentos [...] Γ^A) liber parabolarum quod est proverbiorum hoc est masloth Γ; expliciunt (-cit T) proverbia salomonis (salomonis T) Θ^HZ(*alt. m. add.* explicit liber proverbiorum)T; expliciunt parabole salomonis Ω^J; finis g; sine subscriptione Θ^AΩ^M(spat. vac. relichto)^sat^est.

29. <multae CAM | 30. <fallax CAM | 31. ¶ date LX. Γ^A; <date CAM.

CAPITULA
SIVE TITULI AUT BREVES
LIBRI ECCLESIASTES

INDEX CODICUM

I

SERIES A

Forma a

- D *codex* *scriptus* Monacensis lat. 19105.
S. vii.
D^e *codex* D ut edidit A. DOLD, Lateinische
Fragmente der Sapientialbücher aus
dem Münchener Palimpsest Clm
19105 (Texte und Arbeiten I, 13),
Beuron, 1928.
Γ^A Medionalensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
Γ^B Mediolanensis, Ambros. B. 48. Inf.
S. xi-xii.

- Γ^C Mediolanensis, Ambros. A. 258. Inf.
S. xii.
Γ^D Mediolanensis, Ambros. B. 27. Inf. S. xii.
Γ^E Mediolanensis, Ambros. B. 57. Inf. S. xii.

Forma b

- M Ambianensis 12. S. viii ex.
Φ^R Parisinus lat. 3. S. ix.
Φ^G Londiniensis Add. 10546. S. ix.
Φ^P Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros.
S. ix.
Ψ^D Vaticanus lat. 10511. S. xii.

2

SERIES B

- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laur. S. vii-viii.
Θ^M Parisinus lat. 9380. S. ix.

- Θ^K Hafniensis N. K. S. I. S. ix.

CAPITULA LIBRI ECCLESIASTES

I

SERIES A

Forma a

Codd. $D\Gamma^{\text{AMBCDE}}$

- I. Quod vanitas vanitantum sint cuncta quae transeunt (1, 1).
- II. Quod oriatur sol et occidat et in locum suum revertatur (1, 5).
- III. Quod in multa sapientia multa sit indignatio sed alta quaerentibus (1, 18).
- IV. Vox gloriantium de divitiis vel mundi copia (2, 4).
- V. Quod omnia tempus habent et suis spatiis transeant omnia (3, 1).
- VI. Quod unus interitus sit hominis et iumentorum sed morte corpus humanum non animae substantiam interire credamus (3, 19).

Forma b

Codd. $M\Phi^{\text{RG}\Psi^D}$

- I. Quod vanitas vanitantum sit omne quod transit (1, 1).
- II. Quod oritur sol et occidit et ad locum suum revertitur (1, 5).
- III. Quod in multa sapientia multa sit indignatio (1, 18).
- IV. Vox gloriantium de divitiis et mundi copia (2, 4).
- V. Quod omnia tempus habent et suis spatiis transeunt (3, 1).
- VI. Quod unus interitus sit hominis et iumentorum (3, 19).

Eos locos inter uncinos notavimus, quos vel ipsi codices capitulorum numeris in textus margine positis designant, vel sensus imponit.

Codd. $D\Gamma^{\text{AMBCDE}}$

Incipiunt tituli ecclesiastes Γ^{AMBC} ; incipiunt capitula libri ecclesiastes (+ quod ebrei celeth dicuntur Γ^B) Γ^{DE} ; deest D.

1. uanitatum Γ^{BCDE} ; <i>legi nequit</i> D sunt Γ^B cuncta] omnia Γ^B	2. <i>alt. et om.</i> Γ^B
4. diuitiis] in ras. Γ^{M} mundi] uini Γ^{ABC} copiam $\Gamma^{\text{AM*B}}$; gloria Γ^D	5. (<i>num. om.</i> Γ^C)
6. (5 Γ^C et sic deinceps usque ad 19) unus <i>om.</i> Γ^B corporis $D\Gamma^M$ humanam Γ^M ; humane D.	

Codd. $M\Phi^{\text{RG}\Psi^D}$

Incipiunt capitula libri (in libro Φ^R) ecclesiastes $M\Phi$; incipiunt capitula Ψ^D .

1. uanitatum Φ	2. reuertetur $\Phi^{\text{RG}}\Psi^D$	6. unus <i>om.</i> M hominum Ψ^D .
---------------------	--	---

Codd. DΓ^{AMBCDE}

vii. Notandum quod spiritus filiorum Adam ascendat sursum ad creatorem unde datus est et spiritus iumentorum qui cum corporibus deficit in terram descendat deorsum (3, 21).

viii. Subsannatio hominis singularis parci et avari (4, 8).

viii. Funiculum triplicem dicit vinculum caritatis qui fide et spe continetur (4, 12).

x. Non temere quid loquendum ante Deum (5, 1).

xi. Solvendum est votum quod Deo promittitur sive a virgine sive a viro (5, 3).

xii. Avarus non impletur pecunia (5, 9).

xiii. Est aliud malum quod vidi sub sole et quidem frequens apud homines vir cui Deus dedit substantiam et honorem et nihil deest animae eius nec tribuet ei potestatem ut comedat ex eo (6, 1).

xiii. Non est opus homini maiora quaerere (7, 1).

Codd. MΦ^{RGPΨ'D}

vii. Quod spiritus filiorum Adam ascendat sursum et spiritus iumentorum descendat deorsum (3, 21).

viii. Subsannatio hominis parci et avari (4, 8).

viii. De funiculo triplici (4, 12).

x. Non temere quid loquendum ad Deum (5, 1).

xi. Solvendum est votum quod Deo promittitur (5, 3).

xii. Avarus non impletur pecunia (5, 9).

xiii. De viro habente divitias nec eis uti permisso a Deo (6, 1).

xiii. Non est opus homini maiora se quaerere (7, 1).

Codd. DΓ^{AMBCDE}

7. notandum] non tantum Γ^{M*} | creatorem + suum Γ^E | unde] mundi Γ^{M*}; mundi unde Γ^{M*}] datus est et = DΓ^{AD}; et datus est Γ^{CE}; datus est Γ^{MB} | cum om. Γ^{M*} | deficit DΓ^M; + et Γ^E | in terra D(ut vid.)Γ^{DE} | descendit deorsum Γ^{BGE}; om. D | 8. singularis = Γ^B; singulas Γ^{AC}; singula Γ^E; singuli Γ^D; legi nequit D; om. Γ^M | 9. uinculum + triplicem Γ^{E†} | fidem et spem continet Γ^E | et] et pro Γ^M; om. Γ^C | 10. timere D | ante] ad D | dominum Γ^M | 11. (num. om. Γ^M) solu.] uoluendum Γ^B | domino Γ^C | promittitur om. Γ^B | 12. (11 Γ^M et sic deinceps usque ad 25) impletur Γ^{ADE} | 13. (12 Γ^E; num. om. Γ^B) uir — substantiam om. D | et uir Γ^{M*} | ~ dedit deus Γ^{BE} | nec — ex eo om. Γ^M | tribuit Γ^{DE}; legi nequit D | 14. (13 Γ^B et sic deinceps) maiora + se Γ^M.

Codd. MΦ^{RGPΨ'D}

7. ascendit Φ^{P*} | 12. (11 Ψ^D et sic deinceps usque ad 17) 13. permisso] promisso
Φ^P | 14. maiore M.

Codd. DΓ^{AMBCDE}

xv. Ne velox sis ad irascendum (7, 10).

xvi. Sapientia hominis lucet in vultu eius (8, 1).

xvii. Quia non profertur cito contra malos sententia ideo homines perpetrant mala (8, 11).

xviii. Sunt iusti sapientes et opera eorum in manu Dei id est in potestate (8, 14).

xviii. Eo quod nescit homo finem suum (9, 1).

xx. Muscae morientes perdunt suavitatem olei et heretici secedentes a catholica exterminant doctrinae suavitatem (10, 1).

xxi. Qui fudit foveam incidet in eam et qui dissipat sepem mordedit eum coluber tracta similitudo de amicis infidelibus (10, 8).

xxii. De detractoribus quod non sit parvum malum (10, 11).

xxiii. Laudat terram pro rege iusto et nobili et de reficientibus non ad luxuriam (10, 17).

xxiv. Quod pecuniae oboediant omnia (10, 19).

xxv. De dilectione peregrinorum et advenarum (11, 1).

Codd. DΓ^{AMBCDE}

15. (14 Γ^E) 16. (15 Γ^E) in uultus Γ^E | 17. (16 Γ^E) quia] quod Γ^M | profer Γ^B |
 18. (17 Γ^E) 19. (18 Γ^{E2}; 28 Γ^{E*}) eo] Γ^{B*}; de eo Γ^{B2} | hominem Γ^E | finem suam D |
 20. (19 Γ^{E2}; 29 Γ^{E*}; num. om. Γ^C) secedentes] recedentes Γ^D; sedentes Γ^{BCB} | a cath.] ad catholica
 Γ^B; + ecclesia Γ^D | 21. (19 Γ^C; 31 Γ^{E*}; deest Γ^A fol. lac.) incidit Γ^E; incedit D | de om.
 Γ^{M*} | 22. (32 Γ^{E*}; num. om. Γ^C) de detractoribus = Γ^{AM1}(alt. e ex a)^D; de tractoribus
 DΓ^{BCB} | quod non sint Γ^{BD}; quod non [...] D; non esse Γ^M | 23. (20 Γ^C et sic deinceps usque
 ad 30; 33 Γ^{E*}) lauda Γ^{M*B} | de refic.] deficientibus Γ^{E†} | 24. (34 Γ^{E*}) quod] eo quod DΓ^M |
 ob(o)ediunt DΓ^{MB} | 25. (35 Γ^{E*}; deest Γ^A fol. lac.).

Codd. MΦ^{RGPΨ'D}

17. sententiam Φ^{RG} | ideo] XVII. uideo Ψ^D | 22. detractoribus Ψ^D | 24. (25 Ψ^D
 et sic deinceps) 25. de dilectio Φ^P.

Codd. DΓΑΜΒCDE

xxvi. Admonet dicens mane semina semen tuum id est in luce veritatem fac et vespere ne ccesset manus tua id est in consummatione invenies retributionem aeternam (11, 6).

xxvii. Praecepit iram de corde auferendam et malitiam (11, 10).

xxviii. Recordandum semper creatoris a iuventute usque ad finem (12, 1).

xxviii. Quaestio amygdalae florentis lucustae pinguis et dissipatio capparis (12, 5).

xxx. Quaestio antequam rumpatur funis argenteus et recurrat vitta aurea et conteratur hydria super fontes (12, 6).

xxxI. Hortatur non esse amplius requirendum praeter Deum timendum et mandata eius observanda (12, 13).

Codd. MΦRGΨD

xxvi. Mane semina semen tuum et vespere ne ccesset manus tua (11, 6).

xxvii. De auferenda ira et malitia de corde (11, 10).

xxviii. Recordandum creatoris semper a iuventute usque in finem (12, 1).

xxviii. Quaestio amygdali florantis lucustae pinguis et dissipatio capparis (12, 5).

xxx. De fune argenteo et vitta aurea et hydria (12, 6).

xxxI. Non esse amplius requirendum praeter Deum timendum et mandata eius observanda (12, 13).

Codd. DΓΑΜΒCDE

26. (20 Γ^M; 23 Γ^{C₂}; 24 Γ^{C*}; 36 Γ^{E*}) semina *om.* Γ^E | ueritatem = Γ^D; in ueritate Γ^{MBC}; et in ueritate Γ^{AB} | facit Γ^B | et in ueste Γ^D | 27. (36 Γ^B) ira de corde auferenda (*ex -anda*) et malicia Γ^B | corde] ore Γ^E | 28. (38 Γ^{E*}) usque in Γ^M | 29. (39 Γ^{E*}) amigdal(a)e Γ^{ACDE}; amygdale Γ^A; amygdalim Γ^M | 30. (40 Γ^{E*}) funis] finis Γ^{M*} | recurrit et Γ^E | uita Γ^{M*BC*B} | fontem Γ^M | 31. (*num. om. Γ^C*) praeter dominum timendum Γ^A; *om. Γ^{M*}.* Explicant tituli Γ^{AM}; explicant capitula Γ^{BCDE}.

Codd. MΦRGΨD

28. creatori Ψ^D | 29. pinguis] pignus Φ^P | 30. argentea Ψ^D; argento Φ^P.
Explicant capitula MΦΨD.

SERIES B

Codd. AΘΜΚ

I. Verba Ecclesiastes filii David (1, 1) quod cunctae res difficia sunt (1, 8) et quod sub sole nihil est novum (1, 10) vel quod Ecclesiastes fuerit rex in Israhel (1, 12).

II. Magnus effectus est Salomon (1, 16) de studiis sapientiae atque doctrinae (1, 17) quod vanitas sint affluentia † deliciarum † (2, 1) de magnificentia operum (2, 4) vel contemplanda sapientia (2, 12).

III. Detestatio omnium industriarum (2, 18) quod nullus ita voravit et deliciis affluit ut Ecclesiastes (2, 25) quod omnia tempus habent (3, 1) de afflictione quam dedit Deus filiis hominum (3, 10) vel opera quae fecit Deus quod perseverent in aeternum (3, 14).

IV. De probatione filiorum hominum quod similes sint iumentis (3, 18) vel calumniis quae sub sole geruntur (4, 1) de contemplatione omnium laborum et invidia proximi (4, 4) de uno et secundum

non habente et tamen laborare non cessat nec satiantur oculi eius divitiis (4, 8).

V. Quod melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto (4, 13) de cunctos viventes qui ambulant sub sole (4, 15) vel custodia pedum ingredi domum Dei (4, 17) ne dederis os tuum ut peccare facias carnem tuam (5, 5) sive divitiae congregatae in malum domini sui (5, 12).

VI. De eo cui dedit Deus divitias atque substantiam (5, 18) item cui dedit Deus divitias et non tribuit ei potestatem comedendi ex eis (6, 2) quod omnis labor hominis in ore eius sit et anima illius non inpletur (6, 7) non necesse est homini maiora se quaerere (7, 1).

VII. De nomine bono (7, 2) de corde sapientium et stultorum (7, 5) quod melius est a sapiente corripi (7, 6) sive quia calumnia conturbat sapientem (7, 8) vel non irascendum velociter (7, 10).

Codd. AΘΜΚ

Incipiunt capitula ecclesiastes A; incipiunt capitula libri ecclesiastes qui hebraice coeleth (colleth ΘΜ*) dicitur ΘΜ; incipiunt tituli in libro ecclesiasten ΘΚ.

Capitula 1-8 om. ΘΚ | 1. fili A | quod (1°)] prae. II. A, sed vide notam in cap. 2 | difficiles sint ΘΜ | quod (2°)] quia ΘΜ | 2. (3 A et sic deinceps, quamvis in marg. textus numeros hic notatos conservet; vide tertium apparatus) magnus] ubi magnus ΘΜ | uanitas] ΘΜ; uanita ΘΜ² | deliciarum] delictorum A ΘΜ | 3. operibus ΘΜ | 4. secundo ΘΜ | habentem A | 5. de cunctis uiuentibus ΘΜ | in om. A | 6. cui dedit deus] qui dedit ΘΜ | eius sit om. ΘΜ | 7. irascendo ΘΜ.*

Codd. AΘMK

VIII. De temporibus diversis (7, 11) sive consideratione operum Dei (7, 14) et quia iustus in iustitia sua morietur (7, 16) quod cuncta temptavit Ecclesiastes in sapientia sua (7, 24) sive quia quaerenda est sapientia (7, 26).

VIII. De viro qui inventus est bonus unus de mille (7, 29) quod nullus similis sit sapienti (7, 30) seu quod sapientia observet os regis (8, 2) vel quod non sit in hominis dicione prohibere spiritum (8, 8) de dominatione hominis homini in malum suum (8, 9).

x. De malis quae accidunt

iustis et prosperitate impiorum (8, 14) de eo qui diebus ac noctibus somnum oculis non capit (8, 16) quod opera iustorum sint in manu Dei (9, 1) ut comedatur panis in laetitia et bibatur vinum cum gaudio (9, 7) quod nec velocium sit cursum nec fortium bellum (9, 11).

XI. De viro sapienti qui liberavit civitatem sapientia sua (9, 15) de stulto in honore posito (10, 6) quod vae sit terrae cuius rex puer est (10, 16) sive iuvenis quod laetetur et in bono sit cor eius (11, 9) ut ante mortem memoretur quis creare suum (12, 1).

Codd. AΘMK

8. eccliesiates ΘΜ* | 9. (1 ΘΚ et sic deinceps) dictione ΘΚ | 10. quae] qui ΘΚ | qui] quod ΘΚ | somnium ΘΚ | sint] sit A | cum] in A | 11. sapiente A | memoretur] moret-
retur Θ.

Explicitur capitula A; explicitur capitula eiusdem libri ΘΜ; explicitur tituli ΘΚ.

ECCLESIASTES

INDEX CODICUM ET EDITIONUM

- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
- X (*Complutensis¹*) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
- Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
- Σ^C (*Complutensis²*) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
- Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
- L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
- M (*Maurdramni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
- D *codex rescriptus* Monacensis lat. 19105. S. vii.
- D^e *codex D ut edidit A. DOLD*, Lateinische Fragmente der Sapientialbücher aus dem Münchener Palimpsest Clm 19105 (Texte und Arbeiten I, 13), Beuron, 1928.
- Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 26. Inf. S. ix-x.
- Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
- Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
- Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
- Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
- Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
- T Salisburgensis, Abb. S. Petri A. IX. 16. S. viii.
- W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
- S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
- Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
- Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
- Ω^S (*Universitatis seu Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
- Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
- k *fragm. e cod. Aurelianensi*, Bibl. Civit. 19 (16). S. vi ex.
 [continent 12, 1-14, sed partim solum folio reciso].
- m *fragm. e cod. rescripto Sangallensi*, Abb. 194. S. vii-viii.
 [continent 1,8-3,16; 5,4-7,1; 9,7-10,16; 12,11-14].

- a Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452(?), e Bibl. Vat. Barb. AAA IV. 17.
- g Editio Gobelini Laridii, Coloniae, a. 1530.
- r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.
- e Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
- l Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
- v *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583
immutatam servat.
- m *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
- s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
- t Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.
- Hug.* Correctorium Hugonis a S. Caro (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. xiii-xiv).
- Guill.* Correctorium Guillelmi de Mara (ex cod. Vat. lat. 3466, S. xiii).
- Iac.* Correctorium Conventus S. Iacobi O. P. (ex cod. Paris. lat. 16721, S. xiii).
- ΣΦΘΓΩ Consensus codicum Σ^{TC}, Φ^{RGP}, Θ^{HA}, Γ^{AM}, Ω^{MSJ}.

Defectus codicum in capite secundi apparatus pro unaquaque pagina notantur.

Sigla *Spec.* et *Sal.* ad s. Augustini *Speculum, De Ecclesiaste* (ed. Fr. Weihrich, C. S. E. L. XII, p. 71-74) et ad Salonii commentarium in Ecclesiasten (P. L. 53, 993-1012) lectorem remittunt; *Hier.* in loc. eum textum sacrum designat, qui in commentario s. Hieronymi in Ecclesiasten legitur et a nobis vel ex Vallarsiana editione s. Hieronymi operum (tom. III, Veronae, 1735, col. 381-498), vel, ubi illa editio mendosa visa est, ex codice Rhemensi 78 (*cod. R*), S. ix, sumptus est.

Siglum denique *Sang.* fragmenta ant. lat. vers. libri Eccle. a s. Hieronymo secundum graecum emendatae indicat, quae in cod. Sangallensi 11 inveniuntur.

Libri qui rarius citantur, v. g. lectionaria, librique liturgici antiquiores, aperte, unusquisque loco suo, designantur.

In locis Patrum citatis, numeri capitulorum ad *Migne Patrologiam latinam* referuntur, vel, ubi auctorem suppetit, ad *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Academiae Vindobonensis.

DE TRIPLOCI NOTARUM APPARATU

Primus notarum apparatus de constituto archetypi textu rationem reddit, in omnibus locis ubi, ceteris variantibus, codices CA inter se non concordant vel a nostro textu simul discrepant. Lectiones etiam codicis Z ibi notatae sunt, quotiescumque cum lectionibus codicis C vel A concinunt.

Secundus apparatus ad historiam textus spectat et varias lectiones omnium codicum et editionum refert, exceptis mere orthographicis.

Tertius apparatus divisiones textus exhibet, maiores ex codicibus omnibus, minores vero ex CAMk.

DECLARATIO SIGNORUM

Vide supra, p. 29.

INCIPIIT LIBER ECCLESIASTES

I. ¹ Verba Ecclesiastes filii David
regis Hierusalem
² vanitas vanitatum dixit Eccle-
siastes
vanitas vanitatum omnia va-
nitas

³ quid habet amplius homo de
universo labore suo quod la-
borat sub sole
⁴ generatio praeterit et generatio
advenit terra vero in aeter-
num stat

I. 1. fili A | hierusalem AZ³(ierlm, *in ras.*); srahel C *cum LXX*, cf. v. 12 | 2. uanitas uanita-
tum (*utraq. loco*) Z et aliq. alii, cf. *etiam* 12, 8; uanitas uanitantium CA *cum ant. versione*, cf. Aug.
retract. I, 6, 4.

Desunt DW.

Tit. Incipit liber ecclesiastes C(aecl.)X
(ecl.)AL(-stis)MΦΨ^DΩ^J; incipit liber eiusdem
Γ; incipit eiusdem ecclesiastes Θ^H(ecl.)T; in-
cipit ecclesiastes Σ^T(egl.)^C(ecl.)Π^HQ(aecl.)^a; incipit liber (om. S) ecclesiastes hoc est coelet
WS; incipit liber ecclesiastes quod hebrei
coelet uocant Y; incipit coelet hebraice
grece ecclesiastes quem nos latine possumus
dicere contionatorem Z; incipit cohelet qui
grecae ecclesiastes latine concionator dicitur
qui coetum id est ecclesiam congregate et lo-
quatur ad populum id est non specialiter ad
unum sed generaliter ad uniuersos Θ^A; liber
ecclesiastes incipit Ω^S; ecclesiastes qui ab
hebracis coelet appellatur *relut*; liber ec-
clesiastes γ; ecclesiastes ^g; *sine titulo* Ω^M.

I. 1. aecclesiastes Q; eclesiastes CX
(egl.)Θ^A; eglesiastes Σ^{TG}(egl.); eclesiastis L
ut *vid.*; eclesiastae *grelbst*. ¶ « ecclesiastes »
Hug. et Guill. | fili XΑΦ^{RG}Θ^{AT*} | daut C | hie-
rusl S; iherisl Σ; iherlm Q; iherlm ^a; ierusa-
lem Ω^Sgrelbst; ierlm Z²(*in ras.*)Ψ^D; iirlm
Ω^M; israhel Θ^H *cum LXX*, cf. Hier. *in loc.*
et vide v. 12; srahel C; srhl X; isrl Γ. ¶
« ierlm » *Guill.*

2. uanitatum (1°) = Π^HLM^aY²ΦΘZT
S²Γ^{AM²}Ω *edd. et Sal. cum hebr., LXX, Hier. in
loc., Aug. retract. I, 6, 4; uanitantium CXΣΑ
M^{*}QY^{*}S^{*}Γ^{M*}(*ut vid.*)Ψ^D *cum Aug. de mor.
eccl. I, 39 et de civ. Dei 20, 3* | dicit T | aeccle-
siastes Q; eclesiastes CX; eglesiastes Σ^{TG}
(egl.); eccliastes a | uan. uan. (2°) om. Q |
uanitatum (2°) = Π^HLMY²ΦΘZTS²Γ^{AM²}Ω
*edd. cum hebr., LXX, Ambr. in ps. 39, 4 (codd.
XI s.), Hier. in loc. et passim (edd.); uanitantium
CXΣΑY^{*}S^{*}Γ^{M*}(*ut vid.*)Ψ^D *cum Ambr.
in Luc. prol. 2 (vide codd.), Hier. ep. 49, 14, 5,
Aug. de moribus eccl. I, 39 et de civ. Dei 20, 3 |
omnia] *praem.* et LQYΦZ²(*in ras.*)S²Ψ^DΩag
relst *cum Ambr. ll. ll.*, Hier. *in loc. et passim
(edd.)*, Aug. *de mor. eccl. I, 39.****

3. ~ homo ampl. Ω^J | quod] Y^{*}Z^{*}
Hier. *in loc. (cod. R)*; quo Σ^CΠ^HLMY²Φ^{RG}Z²
SY^DΩ *edd. cum LXX, Hier. in loc. (ed.), Aug.
de civ. Dei 20, 3* | laborabit X.

4. pr(a)eterit XQ^{*}Φ^{RG}; *praem.* que
Ω^{M*} | uenit Θ *Sal. cum Sang., Ambr. in ps. 118,
12, 21, Hier. in loc. | uero]* autem Z²(*ut vid.*)
arebst.

I. 1. <verba CAM | 2. ¶ vanitas Div. *sine num.* L; <vanitas (1°) CAM | vanitas (2°) CA |
3. <quid CAM | 4. <generatio (1°) CAM.

5 oritur sol et occidit et ad locum
 suum revertitur
 ibique renascens ⁶ gyrat per me-
 ridiem et flectitur ad aquilo-
 nem
 lustrans universa circuitu pergit
 spiritus et in circulos suos re-
 greditur
 7 omnia flumina intrant mare et
 mare non redundant
 ad locum unde exeunt flumina
 revertentur ut iterum fluant
 8 cunctae res difficiles non potest
 eas homo explicare sermone
 non saturatur oculus visu nec

auris impletur auditu
 9 quid est quod fuit ipsum quod
 futurum est
 quid est quod factum est ipsum
 quod fiendum est
 10 nihil sub sole novum nec valet
 quisquam dicere ecce hoc re-
 cens est
 iam enim praecessit in saeculis
 quae fuerunt ante nos
 11 non est priorum memoria sed
 nec eorum quidem quae post-
 ea futura sunt erit recordatio
 apud eos qui futuri sunt in
 novissimo

5. oritur C(hor.)Z; orientur A *cum recensione hexaplari Hieron.* | 7. intrant mare A *et aliq. alii*; intrant in mare CZ *sec. frequentiorem modum scribendi* | reuertuntur AZ*; reuertuntur CZ* | 9. ipsum (*utraq. loco*) AZ; ipsud C | fiendum AZ; finiendum C.

Desunt D(usque ad v. 8, impletur)W; adest m a v. 8, nec.

5. orientur XA *cum Sang.* | occidit +
 *** QZ*, cf. hebr., LXX, Sang., Hier. in loc.,
 etc. (sol) | reuertitur] Z**; reuertetur ΦΖ^Ω
 ΓΜΨ^Ω | ubique A.

6. merid.] diem Σ^{T*} | flectitur] uerti-
 tur X; *praem.* post C | uniuersam Ψ^Ω | cir-
 cuitu] L^ΩZ*; in circuitu L^ΩΜΥΦΖ^ΩΣΓ^AΨ^ΩΩ
edd.; per circuitu XQ; + ita Q^Ω | spiritu
 Θ^A | in circulum suum X; in circulo suo Φ
 Ψ^Ω *cum Sang.* | regredietur L; egreditur Σ^T
 M^ΩΓ^{M*}; egreditur M*; reuertitur YΦΖ^Ω
 (ueri in ras.)Ψ^ΩΩτελβ^Ω cum Hier. in loc. et
 passim.

7. flumina om. L* | intrant mare =
 ΣΑΛ*Q; intrant in mare L^Ω cett. | reuertentur
 = AZ*T; reuertuntur Z^Ω cett.; *praem.* ite-
 rum C.

8. cunctae] Z* et Z^Ω(-te); cuncta Z^Ω
 eas homo om. L* | ea Ω^S | sermonem T*Γ^A
 Ψ^{Ω*} | ~ homo ea(s) expl. serm. ΘΩ^S; ~

eas expl. homo serm. Q; ~ homo serm. eas
 expl. C | saturatur] Σ^{T*}; saturabitur Σ^{TΩ};
 satiatur Θ *cum Ps.-Cypr. de singul. cler.* 28 |
 nec] ne Φ^P | impletur] L*; impletur Σ^C
 (-uitor)L^Ω *cum LXX et Hier. in loc.*; om. Σ^{T*} |
 ~ auditu impl. Ω^Sarelst.

9. ipsud (1°) CΣ^{TΩ}(ibz.)Θm; ipsut X |
 quid (2°) — factum est om. Ω^M | factum] Z*;
 futurum Y*ΦΖ^ΩΨ^Ω | ipsum (2°) L*; ipsud
 CΣ^{TΩ}(ibz.)L^ΩΘ; ipsut Xm; *praem.* ***** Y* |
 fiendum est] m; faciendum est YΦ^{RG}ΘΩ^{grēl}
 bst; finiendum est CXΠ^H; fiendum est faci-
 endum a. ¶ fiendum Y; Ier. ant. «fiend-
 dum » Iac.

10. quicquam X | discere Ω^M | ecce
 om. Θ^H | precesserunt X | quae fuerunt] Z*m;
 quae fuerant Σ; quod fuit Z^Ω.

11. est om. T | ne eorum quidem ΣΠ^H
 Z* | post Φ^{P*} | futurae Y | recorda-
 tio + eorum Π^H.

5. ¶ oritur II. MΦΓ^AZS; *Div. sine num.* Ψ^Ω; <oritur CA | <ibique CAM | 6. <lustrans CA | 7. <om-
 nia CAM | <ad AM | 8. ¶ cunctae II. Q; <cunctae CAM | <non saturatur AM | 9. <quid (1°)
 CAM | <quid (2°) CA | 10. ¶ nihil III. Q; <nihil CA | <iam CAM | 11. <non AM | <sed C.

- ¹² ego Ecclesiastes fui rex Israhel
in Hierusalem ¹³ et proposui
in animo meo quaerere et
investigare sapienter de om-
nibus quae fiunt sub sole
hanc occupationem pessimam
dedit Deus filiis hominum ut
occuparentur in ea
- ¹⁴ vidi quae fiunt cuncta sub sole
et ecce universa vanitas et
afflictio spiritus
- ¹⁵ perversi difficile corriguntur et
stultorum infinitus est nume-
rus
- ¹⁶ locutus sum in corde meo di-

cens ecce magnus effectus sum
et praecessi sapientia omnes
qui fuerunt ante me in Hieru-
salem

et mens mea contemplata est
multa sapienter et didicit

¹⁷ dedique cor meum ut scirem
prudentiam atque doctrinam
erroresque et stultitiam

et agnovi quod in his quoque
esset labor et afflictio spiritus

¹⁸ eo quod in multa sapientia
multa sit indignatio et qui
addit scientiam addat et la-
borem

13. occuparentur C(hocc.)Z; occupentur A | 16. mens mea contemplata est multa sa-
pienter et (st C) didicit CZ; mens mea contemplata est multa et sapienter didici A | 18. ad-
dat et A; addat C; addet Z.

Deest W; adest m.

12. ecclesiastes] Z²(es in ras.); aeccle-
siastes Q; aecliesiastes C; heclesiastes X; egle-
siastes Σ^{Tc}(egl.); ecclesiastis T*; + qui Φ.
¶ anti. « qui », alii non interponunt Guill. |
srahel C; isrl Q; srhl XΣ; ihl Π^H; israel M*(ut vid.)Ω^Jgrelvst; isrl AΦ^{RG}TTΨ^DΩ^Ms;
irl Z; om. LM²Θ^A; prae. super Ω^M cum hebr.,
LXX, Hier. in loc. ¶ Ier. hebr. «super isrl »
Iac. | hierusalem Y; iherusalem CQ; iherisl
XΣ; iherlm a; ierusalem grelvst; ierlm Ψ^D
Ω^{SJ}; iirlm Ω^M; [...]lem D | ~ multa cont.
est Θ | et didicit] m; et dedicit L*; et di-
dici ΣAL²MY²ΦΨ^D*Ω edd.; et dedici Y*;
edidici Ψ^Da | ~ et sap. did. A; ~ et did.
sap. Σ.

17. erroremque Σ cum hebr.; erroreque
A* | et (1°)] atque Ω^{SJ}; om. DΦ^P* | stulti-
tiam + deuitarem C | et (2°) om. Z^{*} cum
hebr. et LXX | cognoui L cum Hier. in loc., cf. 3,
12 | in om. m | hiis Ωa | quoque om. Σ^{T*} |
~ labor esset L.

18. addit] addidit Xm | addat = CXΠ^H
(-ad)AMDS*Γ; addet Z*Ψ^D; legi neguit m;
addit Z²S² cett. ¶ « addit » Hug. et Guill. | et
(2°) om. CXΣLQ*ΘZ*TΨ^Dm(ut vid.) cum
hebr., LXX, Hilar. in ps. 126, 13, Hier. in loc.
et c. Pelag. 5, etc. ¶ « et » Hug. et Guill. | la-
borem] L*; dolorem ΣL²ΘΩgr cum Hilar.
l.l., Hier. in loc., Aug. in ps. 38, 20, etc. ¶

14. ~ quae cuncta fiunt DΦ^P; ~ cuncta
quaes fiunt XMT^AΩ^Srelvst | et (2°) om. Σ^C |
affl.] presūtio m, ex 6, 9.

15. infin.] diffinitus Y*.

16. effec.] factus Γ^M | sapientiam om-

12. ¶ ego IIII. Q; Div. sine num. L; <ego CAM | 13. <et proposui A | <hanc CAM | 14. <vidi
CAM | 15. <perversi CAM | 16. ¶ locutus II. AL; V. Q; <locutus CM | <ecce A | <et mens C
A | 17. ¶ dedique VI. Q; <dedique AM | <et agnovi CAM | 18. ¶ eo quod III. MΦΓ^AZS; Div.
sine num. Ψ^D; <eo quod A | <et qui A.

II. 1 dixi ego in corde meo vadam
et affluam deliciis et fruar bonis
et vidi quod hoc quoque esset
vanitas
2 risum reputavi errorem et gau-
dio dixi quid frustra deciperis
3 cogitavi in corde meo abstra-
here a vino carnem meam
ut animum meum transfer-
rem ad sapientiam devitarem-
que stultitiam
donec viderem quid esset utile
filiis hominum quod facto
opus est sub sole numero die-

rum vitae suae
4 magnificavi opera mea aedifi-
cavi mihi domos
plantavi vineas 5 feci hortos et
pomaria et consevi ea cuncti
generis arboribus
6 extruxi mihi piscinas aquarum
ut inrigarem silvam lignorum
germinantium
7 possedi servos et ancillas mul-
tamque familiam habui
armenta quoque et magnos ovium
greges ultra omnes qui fue-
runt ante me in Hierusalem

II. 1. affluam deliciis (dil. Z) et fruar AZ; fruar deliciis et fruar C | 3. quod facto opus (hop. C) est CZ, cf. *Verba dierum* (II Par.) 28, 10; quo facto opus est A | 5. cuncti generis arboribus (arb. C) CZ; cunctis generis arboribus A.

Deest W; adest m.

« dolorem » *Hug.* anti. « laborem », alii iuxta proprietatem lingue hebrei pro « laborem » ponunt « dolorem », sed quia « labor » magis congruit studio quam doloris intencio uideatur ex industria posuisse « laborem » ... require Paral. xxviii [II Par. 28, 15] *Guill.* Ier. in originali et ant. « laborem » *Iac.*

II. 1. et dixi m, cf. v. 15 et 3, 17 | ego] m; ergo YΦ^{RP}Θ^{H*}Ψ^DΩ^{agels}. ¶ hebr. et anti. habent « ego », non habent « ergo » *Guill.*, item *Iac.* | affluam] afluar m; fruar C X | haec Θ^{A*}, cf. v. 23 | ~ quoque quod hoc Ω^S | esse Y* | uanit.] unitas Θ^{A*}.

2. risum] Y*S*; risumque Y²ΘS²Ω^{SJ} | deputauit Π^HDΨ^D cum *Sal.* et *Greg. Magno*, *P. L.* 76, 76 et 1114 | et om. L* | gaudium Q* | quid] quod Z*T | deciperis X; deceperis Y*; decipis a; decep[...]s D.

3. ut] in ras. Z*; et YΨ^Dg | an. meum] m; animam meam XD; animum ΣΩ^M | ~ hutile eset m | quod] m; q[..]d D; quo A MQYΦSΨ^DΩ^{SJ}aεl^{bst}; pro quo Ω^M | factum

Γ^{A2}(*m. recentior, folio lac.*)^{M*}; factu T | eset X | numero] Z*; numerum ΣQY*ΦZ²Ψ^Dm, cf. 5, 17 | dierum om. Y* | ~ num. dierum sub sole Θ.

4. magnificaui + ***** Y* | aedif.] *praem.* et *re* | mihi om. Y | domos] T*; domus LT²; + et Ω^{SJ*}agrel^{bst} | uineam Y.

5. pomaria] Q*Γ^{M*}; pomeria ΣL^{*M} Q²YΦΓ^{AM₂}Ψ^DΩm(*ut vid.*)a; pomoeria e | consepi Q; consueci ΣT*DY*Ω^{M*}; conserui L*ΘΨ^D | cunctis ΧΠ*AM*DY*TS*Γ^{M*}Ψ^{D*} | generis arboribus] ¶ al. generibus arborum X.

6. extruxi] S*; instruxi Θ^{HA*₂S₂}; instruxit Θ^{A2}; *praem.* et ΦΘZ²S²Γ^{A2M₂}Ψ^DΩ^{aε} l^{bst} | rigarem DT; inligarem Φ^P.

7. possedi] T²(*sedi in ras.*) ; posside Φ^G; *praem.* et MSΓ^M | habui] hadibui Σ^T | ~ ante me fuerunt Aw | in om. Φ^R | hiçrusalem Y; h*erusalem Γ^A; hielm Π^H; iherusalem C; ihrslm XΣ; iherlm Q; iherlm a; ierusalem Ω^Jgrel^{bst}; ierlm Ψ^DΩ^S; iirlm Ω^M.

II. 1. ¶ dixi II. Ω; VII. Q; <dixi CAM | <et vidi C | 2. <risum CAM | 3. <cogitavi CA | <ut A | <donec CA | <quod AM | 4. ¶ magnificavi IIII. MΦ^{PS}; VIII. Q; *Div. sine num.* Ψ^D; <magnificavi CA | ¶ aedificavi IIII. Φ^{RG}Γ^AZ | <plantavi C | 5. <et consevi A | 6. <extruxi CAM | 7. <possedi CAM | <armenta CA | <ultra A.

⁸ coacervavi mihi argentum et aurum et substantias regum ac provinciarum
feci mihi cantores et cantrices et delicias filiorum hominum scyphos et urceos in ministerio ad vina fundenda
⁹ et supergressus sum opibus omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem
sapientia quoque perseveravit mecum ¹⁰ et omnia quae desideraverunt oculi mei non negavi eis
nec prohibui cor quin omni voluptate frueretur et oblectaret

se in his quae paraveram et hanc ratus sum partem meam si uterer labore meo
¹¹ cumque me convertissem ad universa opera quae fecerant manus meae et ad labores in quibus frustra sudaveram vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi et nihil permanere sub sole
¹² transivi ad contemplandam sapientiam erroresque et stultitiam quid est inquam homo ut se qui possit regem factorem suum

8. cantores et cantrices A *cum conplur. codd. et sec. usum Hieronymi, cf. Sam. (II Reg.) 19, 35; Verba dierum (II Par.) 35, 25; Ezram (I Esdr.) 2, 65 et (II Esdr.) 7, 67; cantores et cantatrices CZ | 9. opibus (hop. C) CZ; om. A | fuerunt CZ; fuerant A | 10. quin ΣΜμ et aliquot alii; qui in CA Ζ* | uoluptate Ζ*; uoluptate C; uoluntate AZ*, sed cf. 11, 10 | paraueram AZ; praeparaueram C | 11. me conuertissem CZ; conuertissem me A | fecerant CZ; fecerunt A.*

Deest W usque ad v. 8, regum ac; adest m.

8. regum] ΣC*; rerum ΣCs | ac] et ΩS^Jare^L cum Hier. in loc. | cantatores Σ^TLΦΤ ΤΜ*ΨPm. ¶ « cantatores » Guill. al. « cantatores » Iac. | cantrices] ΣC*W*S*; cantatrices CXΣ^TC^JQΦΖ²(rices in ras.)TW²S²ΨD Ωmagrelst; canta*trices L | urcios Σm(ut vid.); hurcyos C; urceilos Ωae. ¶ « urceos » Guill. « urceos », al. « urceos » Iac. | in ministeria T*m; in ministerium C.

9. opibus] operibus Y*; om. AL*; + omnibus D | fuerant AT | me om. T | ~ ante me fuerunt ΩS^J edd. | hierlm Θ^A; hirl Θ^H; iherusalem C; ihrslm XΣ; iherlm Q; iherlm a; ierusalem grelvst; ierlm ΨDΩS^J; irlm ΩM | perseuerabit XXΣm.

10. et (1°) hec X | quae (1°) om. A* | cor + meum ΦRG^PZ²S²Ω edd. cum hebr., LXX, Hier. in loc. | quin] Q²(n in ras.)m; quim T*; qui [...] Γ^A; q [...] D; qui in CXAY*ΦGΘAZ*

T²S*ΓΜΨD; quin in W; quo in L | uoluptate] Z*; uolumptate CΣTY*; uolumente X Σcm; uoluntate ΠΗALQ*ΦRGZ²TΓΑΨD | oblectaretur Θ; oblectare M*Y* | his] ΨD*; hiis ΨP²Ωa | pr(a)eparaueram (-beram X Σc) CXΣQmarelst; [...]ram D | hanc om. Z* | ratus] L*; reatus T^{M*}; arbitratus L* | sum om. m ut vid. | partem] carnem X.

11. me conuert.] conuertissem me AL S*; uertissem me Q | fecerant] m; fecerunt XALΩS | ad lab. in] labores in Γ; ad labores ΘS*; in labores A | desudaueram LQ, cf. v. 19 | in (2°) om. ΨD | uanit.] unitatem W* | afflictione C | animi] Z²(alt. i in ras.) ΨD* m; animae X(-me)M; animis ΨD².

12. errorem X | et om. Y* | inquam om. ΨD | posset M*YΓM; praem. quis T | factorem] m; factoremque Σ, cf. Hier. in loc.

8. <coacervavi CAM | <feci CAM | <scyphos CAM | 9. <et CA | <sapientia CAM | 10. <et omnia A | <nec AM | <et oblectaret CA | <et hanc A | 11. <cumque CAM | <et ad A | <vidi CA | 12. ¶ transivi VIII. Q; <transvi CAM | <quid CAM.

¹³ et vidi quia tantum praecederet sapientia stultiam quantum differt lux tenebris
¹⁴ sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat et didici quod unus utriusque esset interitus ¹⁵ et dixi in corde meo si unus et stulti et meus occasus erit quid mihi prodest quod maiorem sapientiae dedi operam locutusque cum mente mea anim-

adverti quod hoc quoque esset vanitas
¹⁶ non enim erit memoria sapientis similiter ut stulti in perpetuum et futura tempora obliuione cuncta pariter obruerunt moritur doctus similiter et indocitus ¹⁷ et idcirco tediuit me vitae meae videntem mala esse universa sub sole et cuncta vanitatem atque afflictionem spiritus

13. tantum ... quantum AZ; tanto ... quanto C | differt lux tenebris A *cum codd. MP** Spec., cf. Gal. 4, 1: nihil differt seruo in codd. A*CG*ΣT* etc.; differt lux a (ha C) tenebris C Z | 15. locutusque cum AZ; locutusque sum cum C | 16. similiter hut ... similiter et C *cum aliquot aliis e diversis codicum familiis*; similiter ut ... similiter ut AZ | obliuione ... obruerunt C, lectio, ut vid., Hieronymi, cf. Cic. Brut. 15, de fin. 1, 57, etc.; obliuione ... operient AZ | 17. tae- diuit me uitae meae Z; tediuit me uitae meae A; tediuit me uita mea C | esse uniuersa AZ; huniuersa esse C.

Adest m.

13. quia] in ras. ΘΑ²; quod Ω^{MS} edd. ¶ uel «quod» Iac. | tanto CX | praecideret S* | sapientiam Y*Φ^Pm | quanto CWS*Γ^M; quan[...] Γ^A | tenebris = AM*T* Spec. codd. MP*; a tenebris M²T²m cett. et Spec. codd. P² CRS.

14. sapientes DQ Spec. codd. MC| utriusque] W*; utrisque W² | esse M*.

15. unius X | et (*ante stulti*) m; est W*; om. XΣLΘ | maiorem] Z*W*; maiori Z²; maiora W² | sapientiam Q* | dedit Γ^{M*} | opera W | ~ dedi sap. op. C; ~ sap. op. dedi Θ | loc. cum] m; loc. sum cum C; loc. sum in Ω^M, cf. Hier. in loc. | mente mea] corde meo m | animaduertit M*; animaduertique Ω^M; animum auerti T*.

16. sapientis] Q²(is corr.); sapienti Π^H cum hebr. et Hier. in Eccle. 1, 11 (cod. R) | simili- ter (r^o)] in ras. A² | ut] m; et L*QΨ^D; om. Σ^T | perpet.] m; eternum Σ^T cum Hier. in loc.; + par

obitus memoria dispar A²MZ²WS. ¶ quidam libri habent «par ... dispar» set hebr. et ant. non habent Iac. | obliuioni X(oblib.)L ΘΗ*Α; obliuionem Y* | cuncta om. C | obruerunt = C(hobr.)X; operient Ψ^D; op*****nt Z*; operientur QΘS²; operient Z²S²m cett. ¶ glosa dicit «non operient» Iac. | ~ obl. pariter cuncta oper. Θ; ~ cuncta obl. pariter oper. Ω^J; ~ obl. cuncta oper. pariter Ω^S | doctus] L²(doc in ras.); ductus Q* | et (z^o) = C(εt)XMQΘWS*Γ^{M*}g; [.t] m; ut S² Γ^{M₂} cett.

17. tediuit] Q*(taed.); tediuit ALΦ^P (taed.)Ψ^{D*}; taedet Q² | me om. L²* | uita mea C | uidentem] Z* ut vid.; uidente Tm; uidens YΦZ²; uiderem Ψ^D; praem. ut Ω^{M₂}(u in ras.). ¶ al. uidens S | esse om. X | uniuersa] ΘΑ² (a in ras.) | ~ mala uniu. esse CΩ^Sareſt; ~ uniu. mala esse Q | cunctam XΣΘΖ*(ut vid.) | atque] et Ω^{SJ} edd.

13. <et CA | 14. <sapientis CAM | <et CA | 15. <et dixi A | <si CM | <quid AM | <locutusque CA | 16. <non CAM | <(par) AM | <et AM | <moritur CAM | 17. <et idcirco A | <videtur C | <et cuncta A.

- ¹⁸ rursum detestatus sum omnem industriad meam quae sub sole studiosissime laboravi habiturus heredem post me ¹⁹ quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit et dominabitur in laboribus meis quibus desudavi et sollicitus fui et est quicquam tam vanum ²⁰ unde cessavi renuntiavitque cor meum ultra laborare sub sole ²¹ nam cum aliis laboret in sapientia et doctrina et sollici-

- tudine homini otioso quaesita dimitt et hoc ergo vanitas et magnum malum ²² quid enim proderit homini de universo labore suo et afflictione spiritus qua sub sole cruciatus est ²³ cuncti dies eius doloribus et aerumnis pleni sunt nec per noctem mente requiescit et haec non vanitas est ²⁴ nonne melius est comedere et bibere et ostendere animae suae bona de laboribus suis et hoc de manu Dei est

18. rursum detestatus Z* et conplures bonae notae codd., cf. etiam 4, 4; rursus detestatus CAZ* | quae Z* et aliquot alii cum archetypo (cf. 1, 3; 5, 17; 9, 9: labore suo quod), ex qua lectione facile fluunt variae lectiones qua CZ* et et quae AZ* | 19. et dominabitur AZ; dominatur C | 21. dimitt CZ; demittet A | 23. doloribus AZ; laboribus C, cf. vv. 19 et 24 | mente requiescit CZ*; mente requiescat Z*; requiescit A | et haec non uanitas AZ; et hoc non uanitas C, cf. 2, 21. 26; 4, 16; 5, 9; 6, 2. 9; 7, 7; 8, 10.

Deest D a v. 18, heredem; adest m.

18. rursum] Z*; rursus CALQΦZ²Ψ^D Ω edd. | qu(a)e = ΣΠ^HZ*T*WT^{M*}; qua C LM²Z²T²SΩ edd.; quam XQΘ; et quae A M*DYΦZ²Γ^{AM2}Ψ^D | ~ post me her. Σ^TΦ^P.

19. futuris Θ^H; om. Σ^{T*} | et (r^o) om. CXΠ^HTm | desudau] W²(daui in ras.); dissudau***** Z* | sollic. sum Q | et est] ut est T*; ut et est T²; et non est L*, cf. v. 23.

20. unde et Y | renuntiabitur X; renuntiauique Y*(-que)Φ^{P*} | laborare] Θ^{A2} (are in ras.); a labore Y*; labore Ω^{M*}.

21. laboret] m; laboraret C; laborab- rit X | et (z^o) om. X² | sollicitudini T*; solli- citudinem Q*; + et Ω. ¶ « et homini » Hug. | quaesita dim.] que sint admittit Σ^T; que sit ammittit Σ^C | quaesita] Γ^{A*}; adquiesita Γ^{A*} | dimittit] Π^{H*}; dimittet XIΠ^{H2}LQS*ΓΨ^Dm^w; demittit M*Y*Φ^G; demittet A | haec (ex hac) Q^a, cf. v. 23 | ergo] quoque are, cf. 4, 8 | et

(4°) om. Ω^{J*}; + hoc T | malum om. T* | ~ uan. et malum magnum Z*; ~ et magnum malum uan. L*.

22. enim] ergo Γ^M | afflictionem Y*; afflictio Σ^TW*; de afflictione Ω^{J*} | qua] Φ^{P*} Z³m; qu(a)e M*(ut vid.)Y*Φ^{RGP2}Z²Ψ^D cum v. 18; quam C; qu* Z*.

23. cuncta Θ^A | dolor.] m; laboribus CΘ. ¶ « doloribus » Hug. hebr. ant. « doloribus » uel « laboribus » Iac. | aerumnis CQ*(er.) | mentem Π^HΓ^Mm; om. AQ* | requiescat Z^{*T}; requiescent Ψ^D; quiescit Ω^M | haec] S*; hanc Q*; hac T*; hoc CYS²Ω edd. cum Hier. in loc. ; h[...] m. ¶ mod. « et hoc nonne ♦ ant. « et hec non » hebr. « et hoc igitur » Iac. | non] Y*S*m; nonne XΣLY²ΘS²Ω edd., cf. v. seq.; o T | ~ est uanitas Ω^s.

24. est (r^o) om. Φ^P | bona] Z^{*s}; bone Z²; bonum Q cum Hier. in loc. | domini T.

18. ¶ rursum III. AL; X. Q; <rursum CM | <habiturus CAM | <et dominabitur CA | <et est A | 20. <unde CM | 21. <nam CAM | <et hoc A | 22. <quid CAM | 23. <cuncti CA | <et haec C | 24. <nonne CA | <et hoc A.

25 quis ita vorabit et deliciis afflueret
ut ego
26 homini bono in conspectu suo
dedit Deus sapientiam et
scientiam et laetitiam peccatori autem dedit afflictionem
et curam superfluam
ut addat et congreget et tradat
ei qui placuit Deo
sed et hoc vanitas et cassa
sollicitudo mentis
III. 1 omnia tempus habent et suis
spatiis transeunt universa sub
caelo
2 tempus nascendi et tempus moriendi
tempus plantandi et tempus

evellendi quod plantatum est
3 tempus occidendi et tempus sanandi
tempus destruendi et tempus aedificandi
4 tempus flendi et tempus ridendi
tempus plangendi et tempus saltandi
5 tempus spargendi lapides et tempus colligendi
tempus amplexandi et tempus longe fieri a complexibus
6 tempus adquirendi et tempus perdendi
tempus custodiendi et tempus abiciendi

25. uorabit CZ; laborauit A | 26. deus AZ; dominus C | deo AZ; domino C.
III. 1. sub caelo AZ; sub sole C, cf. 1. 3. 10. 13. 14, etc.

Desunt DW(a v. 2, et tempus moriendi); adest m.

25. qui ita M; qui sic X | uorauit LQ^T
ΩTWS^{*}Γ; deuorabit Ω^sαελυστ; laborabit X;
laborauit AMQ²Y; manducabit Σ | delicias
Θ | afflueret] Y^{*}; affluit LM²Y²ΘS^{*}Γ^A; affluit
XM^{*}.

26. deus] m; dominus CΣ^cΘ; om. Σ^T
cum hebr., LXX, Hier. in loc. | sapientiam] Π^{H*}; sapientia Π^{H₂}; praem. et Z^{*} ut vid. | laetitiam] intelligentiam ΘΩΜ^sαε; + et intelligentiam ΩJ^{*}. ¶ anti. minus bene habent ubi habemus « letitiam » ponentes « intelligentiam » Hug. hebr. ant. « et leticiam », mod. « et intelligentiam » Iac. | dedit + deus L²Y | superfluam + nimis Q² | addet Φ^R | ***congreget m | ei] *** m | placuerit Ω^s | deo] m; domino CQ²; om. Q^{*} | hec Ω^s, cf. v. 23 | uanitas + est edd. | cassa] Z^{*3}; causa Y^{*}Z²(ut vid.)T^{*}.

III. 1. tempus] Y^{*}; tempora Y^s | habet Π^H | spatiis] temporibus Γ^M | caelo] L^{*m}; sole CXL^sMWΩ^M *Brev. goth.*, P. L. 86, 218, cum aliq. codd. graec. minusc. ¶ « sole » Hug. hebr. ant. « celo » glosa et post. « sole » Iac.

2. et (1°) om. Ω^s | uellendi L | plantandum Σ^C.

3. et tempus (1°) — destruendi om. m^{*}.

4. ~ tempus ridendi et tempus flendi X, cf. Paul. Nol. ep. 40, 5 et Cassiani coll. 21, 12 | plangenti Φ^R.

5. a complexibus] m; ha complexu C cum Hier. ep. 22, 19; ab amplexibus XQY^T Ω^sαελυστ cum Hier. ep. 123, 12, cf. Sang., Hier. in loc. et c. Iovin. 1, 29, Cassiani coll. 21, 12 (ab amplexu); amplexibus Ω^Mg. ¶ anti. « a complexibus » Guill., item Iac.

6. adiciendi Φ^G.

25. ¶ quis XI. Q; <quis CA | 26. <homini CAM | <peccatori A | <ut CA | <sed CAM.

III. 1. ¶ omnia III. Ω; V. MΦΖΓ^A; XII. Q; *Div. sine num.* XLΨ^D; <omnia CA | 2. <tempus nascendi CAM | <tempus plantandi CAM | 3. <tempus occidendi CAM | <tempus destruendi CAM | 4. <tempus flendi CAM | <tempus plangendi CAM | 5. <tempus spargendi CAM | <tempus amplexandi CAM | 6. <tempus adquirendi CAM | <tempus custodiendi CAM.

- ⁷ tempus scindendi et tempus consuendi
tempus tacendi et tempus loquendi
⁸ tempus dilectionis et tempus odii
tempus belli et tempus pacis
⁹ quid habet amplius homo de labore suo
¹⁰ vidi afflictionem quam dedit Deus filiis hominum ut distendantur in ea
¹¹ cuncta fecit bona in tempore suo et mundum tradidit disputationi eorum
ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio
- usque ad finem
- ¹² et cognovi quod non esset melius nisi laetari et facere bene in vita sua
- ¹³ omnis enim homo qui comedit et bibit et videt bonum de labore suo hoc donum Dei est
- ¹⁴ didici quod omnia opera quae fecit Deus perseverent in perpetuum
non possumus eis quicquam addere nec auferre quae fecit Deus ut timeatur
- ¹⁵ quod factum est ipsum permanet

9. de labore suo AZ; de huniuerso labore suo C, cf. 1, 3 et 2, 22 | 11. disputationi ΣQZm et aliquot alii codd. cum archetypo, ut vid., cf. 6, 11: in disputando, et A.M. Dubarle in Revue Biblique, LXII (1955), p. 512; dispositioni CA, ex confusione haud rara, cf. Thes. ling. lat. V, 1430, 57 | 14. perseverent CZ; perseverant A | in perpetuum CZ*(ut vid.); in aeternum AZ^a cum Hier. in loc. | eis CZ; om. A | 15. ipsum AZ; ipsut C.

Desunt D(usque ad v. 10, hominum)WTΓ^A(partim a v. 9, homo, fol. lac. et scriptura evanescente); adest m.

7. tempus (1°) — consuendi om. Y | ~ tempus loq. et tempus tac. XΩ^M.

9. ~ habet homo ampl. XΣ^TΩ^M; ~ ampl. habet homo Ω^Jm | labore] m; praem. uniuerso C(hun.)MΦ^P ex 1, 3 et 2, 22.

10. distendatur Ω^J*

11. cunctaque X | bona] praem. deus S^a cum Sal. | mundo Y* | tradit D | disput.] m; dispensationi Γ^M; dispositioni CALMΦ^P Ω^Ms^g; in dispositionem Y^a; in di***positionem Y*. ¶ «disputationi» Hug. hebr. et anti. «disputacioni» Guill. «disputationi» uel «disposicioni» Iac. | ut] in ras. Z^a | inueniet Θ^{A^a}(-et, e in ras.)Ζ*; inueniret X | oper. est] operatur L | deus om. S* | usque in Σ^TLM* Γ^MΨ^DΩ^Sm.

12. cognouit X(-bit)Y*; praem. ego Y^a S^aΩ^M | est X] laetari] Z^am; l(a)etare Σ^{Tc}*Y* Z*^sΓ^M | bene] bona Ω^Ms; bonum Θ Brev. goth., P. L. 86, 219, cum Hier. in loc. ¶ «bene» Hug. al. «bona», glosa ant. hebr. «bene» Iac.

13. comedet et bibet XY | uidit M*T | ~ don. est dei Ω^M; ~ dei don. est XY.

14. didicit Φ^P | perseverent] S*m; perseverant ALY²S^a; perseuerauerant Y* | in perpetuum] Z*(ut vid.)m; in (a)eternum AL* (ut vid.)YΦZ^aΨ^DΩ cum Hier. in loc. ¶ al. «in perpetuum» Iac. | ei S* ut vid.; his Π^HA^aLM YΦ^PS^aΓ^M; om. A* | addere] augere Θ | ~ addere quicquam L | quae] quod Θ.

15. ipsum] L*; ipsud Σ^C(ibs.)L^aΘ; ip-

7. <tempus scindendi CAM | <tempus tacendi CAM | 8. <tempus dilectionis CAM | <tempus belli CAM | 9. ¶ quid XIII. Q; <quid CAM | 10. <vidi CA | 11. <cuncta CAM | <et A | <ut CA | 12. <et cognovi CAM | 13. <omnis CAM | 14. ¶ didici XIII. Q; <didici CAM | <non CA M | 15. <quod CM.

quae futura sunt iam fuerunt et
Deus instaurat quod abiit
¹⁶ vidi sub sole in loco iudicii im-
pietatem et in loco iustitiae
iniquitatem
¹⁷ et dixi in corde meo iustum et
impium iudicabit Deus et
tempus omni rei tunc erit
¹⁸ dixi in corde meo de filiis homi-
num ut probaret eos Deus
et ostenderet similes esse bes-
tiis
¹⁹ idcirco unus interitus est homi-
nis et iumentorum et aequa
utriusque condicio
sicut moritur homo sic et illa
moriuntur

similiter spirant omnia et nihil
habet homo iumento amplius
cuncta subiacent vanitati ²⁰ et
omnia pergunt ad unum lo-
cum
de terra facta sunt et in terram
pariter revertentur
²¹ quis novit si spiritus filiorum
Adam ascendat sursum et spi-
ritus iumentorum descendat
deorsum
²² et deprehendi nihil esse melius
quam laetari hominem in
opere suo et hanc esse partem
illius
quis enim eum adducet ut post
se futura cognoscat

17. deus CZ; dominus A | tempus omni rei AZ*³; tempus omnis (hom. C) rei CZ² | 19. iu-
mento CZ; iumentis A | 20. in terram AZ; in terra C | reuertentur AZ; reuertuntur C | 21. si spir.
filiorum adam ascendat sursum et spir. iumentorum descendat ΣL*QY cum Sal., lectio archetypi,
ut vid.; si spir. filiorum adam ascendat sursum et si spir. iumentorum descendat AZ; spir. filio-
rum hadam si hascendat sursum et si spir. iumentorum descendat C, cf. LXX et ant. vers.,

Desunt WΓ^A(partim usque ad v. 18, dixi); adest m usque ad v. 16, iudicii.

sut CXm | iam] Z*³; om. Z² | deus om. C | in-
stauret Ψ^D; instaurauit Ω^M | abit T²; dabit
T*; habet L².

17. et (1°) om. L* cum hebr., aliq. codd.
graec. minusc., Hier. in loc., cf. v. seq. | iudica-
bit] Z²; iudicauit QY*Z*³ | dominus XAM
QYΦΓΑΨΡΩα | et tempus] *** L* | omni] Z*³; omnis C(hom.)ΦΡΓΘΖΨΡΩαειſt | rei]
regi Ψ^{D*}.

18. et dixi Φ^P ex. v. praec. | eis Y*; illos
Σ^C | similis C.

19. ~ est interitus Ω^S | utriusque] uir-
tusque α | conditio ΣC*MQΦΡΨΡΩ edd.;
praem. est Ω^{I*} | sicuti C | sic] ita X | illi T* |
spirat Γ^M; sperant ΘΑ* ut vid.; sperent Z²;
expirant XZ*(ut vid.) | ~ omnia spirant Ω^M |
iumenta Γ^{A*}; iumentis AL*Dw | ~ amplius
iumento Ω^S. ¶ « iumento amplius » Guill. |

subiunt Q.

20. ~ locum unum Σ^T cum Hier. in
loc. | et in terra CΣ | reuertantur ΣC*; reuertun-
tur CXΣΤC²ΠΗQΘSΩ edd. ¶ « reuertentur » Guill. al. littera « reuertentur » Iac.

21. si — adam] spiritus fil. adam (ha-
dam C) si CT cum hebr., cf. LXX, Hier. in loc.,
Aug. ep. 238, 15; spiritum fil. adam ut X |
adam] minimum ΣT, cf. LXX, Hier. in loc.,
Aug. l.l. et de civ. Dei 13, 24 | ascendant Σ^C;
ascendit M† | et — deorsum om. D | spiritus
iun. = ΣL*QY cum Sal.; spiritus iun. si X
cum LXX, cf. Hier. in loc.; si spiritus iun. L²
cett. | desc.] ascendat Φ^P; om. Γ^A.

22. deprehende Φ^P | laetare Q*(ut vid.)
Y* | homine Σ^T; homo ΣC* | adducit XΘT |
ut] et Y*Ψ^D | post se fut. cogn.] possit fut.
cognoscere X.

⟨quae CA | 16. <vidi CAM | 17. <et dixi CAM | <iustum M | 18. ¶ dixi IIII. AL; XV. Q;
<dixi CM | 19. ¶ idcirco VI. MΦZSI^A; Div. sine num. Ψ^D; <idcirco CA | <sicut CAM | <similiter
A | <cuncta CAM | 20. <de CAM | 21. ¶ quis VII. MDΦZΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <quis CA |
<et A | 22. <et deprehendi CA | <et hanc A | <quis CM.

- IV. ¹ verti me ad alia et vidi columnias quae sub sole geruntur et lacrimas innocentum et consolatorem neminem nec posse resistere eorum violentiae cunctorum auxilio destitutos
- ² et laudavi magis mortuos quam viventes ³ et feliciorem utroque iudicavi qui neicum natus est nec vidit mala quae sub sole fiunt
- ⁴ rursum contemplatus omnes labores hominum et industrias animadverti patere invidiae proximi

et in hoc ergo vanitas et cura superflua est
⁵ stultus complicat manus suas et comedit carnes suas dicens
⁶ melior est pugillus cum requie quam plena utraque manus cum labore et afflictione animi
⁷ considerans repperi et aliam vanitatem sub sole
⁸ unus est et secundum non habet non filium non fratrem et tamen laborare non cessat nec satiantur oculi eius divitiis nec recognitat dicens cui labore et fraudo animam meam bonis

IV. 1. innocentum AZ; innocentum C | 4. rursum CZ*; rursus AZ* | contemplatus AZ**; contemplatus sum CZ* | animaduerti CZ; animum aduerti A | est AZ; om. C | 5. comedit CZ; comedet A | dicens CZ*(ut vid.), cf. priorem interpretationem Hieron. in hunc loc.; inuidens A, vel ex v. praec. vel ex alt. interpretatione Hieron. | 6. melior est pugillus CZ; melius est pugillus A, fortasse ex v. 9 | 7. repperi et CA*Z; repperi A*.

Deest W omnino usque ad v. 8, habet, partim deinceps scriptura evanescente.

IV. 1. alias XΣ | et uidi columnias om. ΣΤ* | gerantur ΓΜ²; girantur ΓΜ*; generantur ΣΠΗΜ*ΘΖ*ΤΣ* | innocentum C LQΨ^DΩ^{SJ} edd. | ~ nem. consol. Ω^{SJ}αρελυστ | auxilium X | destitutas L; destitutus Y²(alt. u in ras.)T(dist.); destituti X.

2. uiuos ΩΜ†.

3. feliciorema ΦΡ; felicem Σ | utrosque QY*(-que) | malum ΣΤ, cf. hebr., LXX, Ambr. de bono mortis 2, 4, Hier. in loc. | fiunt] sunt Z*.

4. rursum] Z*; rursus AMYΦΖΓΑΨ^D ΩΜ | contemplatus = ΠΗΑLMDΖ*ΤS*; contempl. sum Z²S² cett. | industriam L*, cf. hebr. et LXX | animum aduerti AT; animaduertenti ΩΜ | inuidia M*; inuidias Q | ~ inuid. patere L | in om. ΛΘΤ cum hebr., LXX,

Hier. in loc., cf. 2, 21 et 5, 9 | est om. CΣΤΘ cum hebr., LXX, Hier. in loc.

5. suas (1°) om. ΥS* | co(m)edet XΣ ALQΓΜ*Ψ^D | dicens] Z* ut vid.; inuidens AD(ut vid.)Q, cf. v. praec.; inuidens dicens Γ; inuidens (-des Z) dicit ΠΗΖS. ¶ al. dicens S.

6. melius ΣΑΜD(ut vid.)QΥΦΩ^SΓ cum Cassiani coll. 24, 13, 5, fortasse ex v. 9, cf. etiam apparatus in 7, 4 et 7, 9 | *****utraque manu Q; manus utraque ΠΗ | lab.] dolore ΩΜ | animae Y.

7. et om. A* | ~ et repperi Y.

8. est om. L* | et (1°) om. Ψ^D* | laborare] cum labore ΩΜ | nec + tamen ΩΜJ* | saturantur Σ | recognitet Q* | laborabo Θ | fraudo] Y²S*; fraudabo Y²ΘS². ¶ anti.

IV. 1. ¶ verti IV. Ω; XVI. Q; Div. sine num. L; <verti CA | <et lacrimas A | <nec CA | 2. <et CAM | 3. <et A | <nec A | 4. ¶ rursum XVII. Q; Div. sine num. X; <rursum CAM | <animaduerti A | <et in CA | 5. <stultus CAM | 6. <melior CAM | 7. ¶ considerans XVIII. Q; Div. sine num. X; <considerans CAM | 8. ¶ unus VIII. ΜΦΖSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <unus CA | <et tamen C | nec satiantur A | <nec recognitat CA.

in hoc quoque vanitas est et afflictio pessima
⁹ melius ergo est duos simul esse quam unum habent enim emolumenatum societatis suae
¹⁰ si unus ceciderit ab altero fulcietur vae soli quia cum ruerit non habet sublevantem
¹¹ et si dormierint duo fovebuntur mutuo unus quomodo calefiet
¹² et si quispiam praevaluerit contra unum duo resistunt ei

funiculus triplex difficile rumpitur.

¹³ melior est puer pauper et sapiens rege sene et stulto qui nescit providere in posterum

¹⁴ quod et de carcere catenisque interdum quis egrediatur ad regnum et alius natus in regno inopia consumatur

¹⁵ vidi cunctos viventes qui ambulant sub sole cum adulcente secundo qui consurgit pro eo

8. uanitas est et Z cum plerisque codd., cf. 6, 9 et 8, 10; uanitas et CA, ex 1, 14; 2, 21. 26, etc. | 9. duos simul esse A; duo simul esse (aesce C) CZ, ex haplographia | 10. cum ruerit DZ*, ut vid., et aliquot alii cum archetypo, cf. commentarium Hieron.; cum ceciderit CAZ^a cum ant. vers. et hexaplii recens. | 11. fouebuntur CZ; fouentur A | 12. resistunt AZ; resistent C cum LXX | 13. prouidere CZ*; praeuidere AZ^a | 15. consurgit CZ*; consurget AZ^a.

Desunt W(partim)Γ^A(partim a v. 9, suae, usque ad v. 15, secundo qui, fol. lac.).

« fraudo » Guill. | meam om. Φ^G | in] et XΣ Γ^Ar, cf. hebr., LXX, Hier. in loc., supra 2, 21, infra 5, 9 | est om. CAΓ^M, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. | ~ est uan. Ω^{SJ} | et] in ras. Z² | afflictio + spiritus L², cf. 1, 14 et 4, 16.

9. melior L² ut vid., cf. v. 6 | duo CX Π^HDY*ZTWS*ΓΨ^D | ~ est ergo duo(s) simul esse Σ^TYΘZg; ~ est ergo duos esse simul Ωarelst | unus D | habentes Y* | emolumenatum AM²(o ex u)Y; haemolumenatum C; emulumentum ZT*; emolumentum ag; molumentum Σ^T.

10. ab — ruerit om. Y* | soli] uni Σ cum hebr., LXX, Ambr. ep. 81 et de instit. virg. 74, Hier. in loc., etc. | quia] qui Ω^M | ruerit = Π^HD(ut vid.)Y²Z* (ut vid.)TWSΓ^M cum Hieronymi commentario; caderit D^e; ceciderit Z² cett. cum Sang., Hier. in loc., etc. | habeat Γ^M | subleuantem + se Y²ΘS²Ωarelst, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. (qui erigit eum).

11. et om. Γ^{M*} | dormierit Y*(-erit) Ψ^D | foueuantur Σ^C; fouentur X(fob.)AQΩ

Γ^{M*} | unus] praem. et X cum hebr., LXX, Sang., Hier. in loc. | caleficiet Y*.

12. resistent CII^HTWSΩ^Mr cum LXX, cf. Hier. in loc. (stabunt) | ei om. C | duplex uel triplex Q | rumpetur X cum LXX.

13. puer om. Φ^P | et (r^o) om. ΦZ². ¶ anti. « pauper sapiens » Guill. al. non habent « et » Iac. | et (z^o) Z^{*3}; om. Φ^{RG}Z². ¶ anti. « sene stulto » Guill. | prou.] Z*Γ^{M*}; pr(a)euidere ALQYΦZ²Γ^A(ut vid.)M³Ψ^DΩ edd. ¶ « preuidere » uel « pro » Iac.

14. quod et] Q*Z*; quod agelbst; quid si et Q²; uidi et quod et Z² | quis] S² (s in ras.) | egreditur M cum Hier. in loc. | in regno] in regnum Ω^S; ad regnum Θ; regnum Y*; + est L². ¶ « regno » uel « regnum » Iac. | consumitur Σ^T; consummatur XΣ^{CL} T*Ω^S.

15. uiuentes] uidentes Ψ^D | cum adulescente om. Σ^C | consurgit] Z^{*S*}; consurget XALMYΦZ²S²Γ^AΨ^DΩ edd. cum Hier. in loc. ¶ « consurget » uel « consurgit » Iac.

<in CAM | 9. ¶ melius XVIII. Q; <melius CAM | 10. <si CAM | <vae AM | 11. <et CAM | 12. <et C | ¶ funiculus VIII. MΦSF^M; <funiculus A | 13. ¶ melior V. A; XX. Q; <melior C M | 14. <quod CAM | 15. ¶ vidi XXI. Q; <vidi CAM | <cum A.

- ¹⁶ infinitus numerus est populi omnium qui fuerunt ante eum et qui postea futuri sunt non laetabuntur in eo
sed et hoc vanitas et afflictio spiritus
- ¹⁷ custodi pedem tuum ingrediens domum Dei multo enim melior est oboediencia quam stultorum victimae qui nesciunt quid faciant mali
- V. ¹ ne temere quid loquaris neque cor tuum sit velox ad proferendum sermonem co-

- ram Deo
Deus enim in caelo et tu super terram idcirco sint pauci sermones tui
- ² multas curas sequuntur somnia et in multis sermonibus inventitur stultitia
- ³ si quid vovisti Deo ne moreris reddere displicet enim ei infidelis et stulta promissio sed quodcumque voveris redde
- ⁴ multoque melius est non vovere quam post votum promissa non complere

16. infinitus numerus est A¹Z*; infinitus est numerus CA†(statim corr.)Z², ex 1, 15 |
17. multo — oboed.] *praem.* et adpropinquā ut audias C, *lectio conflata ex hexaplari recensione*.

V. 1. ne ... neque CA²Z; nec ... neque A* | coram deo CZ et *Spec. cum hebr. et LXX*; coram domino A | 4. non uouere quam ... non complere m *cum archetypo*, cf. *Num. 30, 5, Verba diērum (II Par.) 6, 15, Prov. 25, 14*; non uouere et reddere quam ... non complere C; non uouere quam ... non reddere AZ et *plures codd.*, *vi verborum* reddere et redde *v. praec.*

Deest W partim usque ad v. 3, si quid; adest m a v. 4, est.

16. ~ est num. CXΣ^TA†QYΦZ²SΩ^M, fortasse ex 1, 15 | fuerant Ψ^DΩ^S | eum] me Θ^A, cf. 1, 16 et 2, 9 | ~ postea qui Q| futuri sint Θ^A; fuerunt futuri sunt Ω^M | eo] aeuo Y | uanitas] *praem.* est Ω^M; + est L, cf. 6, 9 et 8, 10 | afflictione Ψ^D.

17. custodi — dei om. Ω^M | ingrediendo Ψ^D | multo — oboed.] *praem.* et adpropinquā ut audias CΣ^T₂L²Q²Y²ΦΩΖ²S³Ψ^DΩ^S] *edd.*, *lectio conflata ex recens. hexaplari* (*vide codd. gr. 23, 106, 253*), cf. *etiam hebr., Aq., Hier. in loc.; praem.* ut audias Ω^M | qui] L*; quia L* *cum hebr., LXX, Hier. in loc.* | quid faciunt S*; quid faciunt XΦ^{PT}*arelvst; quod faciunt C.

V. 1. ne] nec A*ΘΩ^S | timere Φ^G |

quod Ω^M | loqueris Ψ^D | nec Γ^M | deo] *Spec.*; domino X*(ut vid.)Σ^{C*}ALQΨ^D | supra Y | sunt Ω^{S*} | ~ ser. tui pauci Y.

2. curas] causas a | secuntur CXADT ΣΓ^MΩ^a; sequentur QΨ^D | somn.] omnia X | inuenietur LQY*Γ^M₂(alt. e in ras.)Ω^Sagrelst | stultitiam Q*Ψ^D*

3. deo] L*; coram deo L² | displicit ΧΣDQ*ΩT | ei] et XT | infidelitas D | quoquamque Ψ^D; quoquamque Y*.

4. multoque] L*; multumque C; multo enim L²; multo Ψ^D | uouere] m; + et reddere CX, cf. *Pelag. ad virginem dev., P. L. 17, 582* (et facere) | complere = CX²(δp in ras.)m; reddere *cett. et Spec.*

16. <infinitus CAM | <et qui A | <sed CA | 17. ¶ custodi XXII. Q; *Div. sine num. X*; <custodi CAM | <multo CAM | ¶ qui X. Φ^{RG}.

V. 1. ¶ ne V. Ω; X. MDΦ^PΓ^A; *Div. sine num. Ψ^D*; <ne CA | <deus CAM | 2. <multas CA | 3. ¶ si XI. MΦSΓ^A; *Div. sine num. Ψ^D*; <si CA | <displicet A | <sed M | 4. multoque CA.

5 ne dederis os tuum ut peccare
faciat carnem tuam neque di-
cas coram angelo non est
providentia
ne forte iratus Deus super ser-
mone tuo dissipet cuncta
opera manuum tuarum
6 ubi multa sunt somnia plurimae
vanitates et sermones innu-
meri tu vero Deum time
7 si videris calumnias egenorum
et violenta iudicia et subverti
iustitiam in provincia non

mireris super hoc negotio
quia excelsior alius excelsior est et
super hos quoque eminentiores
sunt alii⁸ et insuper universae
terrae rex imperat servienti
9 avarus non impletur pecunia et
qui amat divitias fructus non
capiet ex eis
et hoc ergo vanitas
10 ubi multae sunt opes multi et
qui comedant eas
et quid prodest possessori nisi
quod cernit divitias oculis suis

5. ut peccare faciat XΣΑ *cum Hier. in loc.* (*cod. R*); ut peccare facias CZ et cett. codd. *cum Spec.*, *vi verborum dederis et dicas eiusdem v.* | super sermone tuo Z*m et aliquot al. *cum Spec.*, cf. *hebr. et LXX*; super sermones tuos CA | 7. uiolenta CZ; uiolentia A | et super hos AZ; et super hoc C | 8. insuper AZ; super C, *vi v. praec.* | 9. impletur AZ* et Spec.; impletur C(inpleu.) Z* | 10. multae sunt AZ; sunt multae C | qui comedant AZ*; qui comedunt CZ* | cernit Zm *cum codd. fere omn.*; cernet CA.

Adest m.

5. faciat = XΣΑ *cum Hier. in loc.* (*cod. R, bis*); facies Q*; facias Q*m cett. *cum Spec., Sal., Miss. bobb. f. 207v* | neque] L*; ne L*m *Spec. cod. S* | est om. Y* | prouid.] prudentia L*ΩJ | iratus] m; irascatur X *cum LXX et Hier. in loc.*, cf. *hebr.* | dominus ΩSJm (*ut vid.*) a Spec. *cod. S* | super] contra arelbst | sermonem tuo] Q*Z*m *Spec.*; sermonem tuum ΣDQ²; sermones tuos CXAL*Y*ΦZ²ΓΩarelbst *Miss. bobb. l.l.*; + et A, cf. *hebr., LXX, Hier. in loc.* ¶ hebr. ant. «sermones tuos» al. «sermone tuo» Iac. | suarum ΩJ* *ut vid.*

6. plurimae + sunt arelbst.

7. calumnias] Y*; calumniam Y* *cum Hier. in loc.*, cf. *hebr. et LXX* | uiolenta] m; uiolentia ΣΤΑΛ*Q*T*WS*ΓΜ¹; uiolentia hac Y* | et subuerti* T*; subuerti et Y* | mireris super] *in ras.* W²; miseris super Y* | negotio] iudicio C | ~ excelsior est alius agrelst;

~ excelsior alius est ΩSJ | super hos] super h[.] m; super his D; super hoc CT*; hoc ΣΤ*^c.

8. insuper] super CΦG*m.

9. avaris L* *ut vid.* | impletur] Z*m *Spec.*; i(m)plebitur (*vel -uitur*) CXΣMDY*ΦΖΓΨ^D Ω *edd. cum Hier. in loc. et in Is. 1, 23* | pecuniam D | diuitias] pecunias ΠΗ | fructum *edd.* | capiat S*; capit W*m; accipiet ΣΩΜ; impletur Θ | et (2°)] in Y*, cf. 4, 4 et 4, 8. ¶ et Y | uanitas] D; est uanum D^e.

10. ~ sunt multae CΨ^D | multi etiam qui ΩΜ; et multi qui Ω^s; multi qui τ. ¶ hebr. et anti. non interponunt «et» *Guill. et Iac.* | comedant] Z*S*; comedunt CXΠΗY*ΦΘΖ² ΤS²ΓΑΩ *edd. cum Hier. in loc.*; comedē [...] Ψ^D; [...]nt D; legi nequit m | eas] Y*ΓΜ*; eos ΓΜ²; ex eis Y* | cernit] m; cernet CA; cernat Θ | suis] eius L* | ~ oc. suis diuit. A.

5. ¶ ne dederis XXIII. Q; <ne dederis CAM | <ne forte CA | 6. <ubi CAM | 7. <if CAM | <non A | <quia CA | <et super A | 8. <et A | 9. ¶ avarus XII. MΦZSF; *Div. sine num. Ψ^D*; <avarus CA | <et hoc CA | 10. <ubi CM | <et quid CAM.

¹¹ dulcis est somnus operanti sive parum sive multum comedat saturitas autem divitis non sinit dormire eum

¹² est et alia infirmitas pessima quam vidi sub sole divitiae conservatae in malum domini sui ¹³ pereunt enim in afflictione pessima generavit filium qui in summa egestate erit

¹⁴ sicut egressus est nudus de utero matris suae sic revertetur et nihil auferet secum de labore suo

¹⁵ miserabilis prorsus infirmitas quomodo venit sic revertetur quid ergo prodest ei quod labo-

ravit in ventum

¹⁶ cunctis diebus vitae suae comedit in tenebris et in curis multis et in aerumna atque tristitia

¹⁷ hoc itaque mihi visum est bonum ut comedat quis et bibat et fruatur laetitia ex labore suo quod laboravit ipse sub sole numerum dierum vitae suae quos dedit ei Deus

et haec est pars illius

¹⁸ et omni homini cui dedit Deus divitias atque substantiam potestatemque ei tribuit ut comedat ex eis et fruatur parte sua et laetetur de labore suo hoc est donum Dei

^{13.} generauit AZ; generabit C | ^{14.} auferet CZ; aufert A | ^{15.} reuertetur CZ; reuertitur A | ^{17.} mihi uisum est CZ; uisum est mihi A | quos dedit CZ; quod dedit A.

Deest D a v. 11, operanti, usque ad v. 18, dei; adest m.

11. operantis $\Pi^H m$ (*ut vid.*) | paruum L | multum] Θ^{A_2} (*mult in ras.*); *praem.* **** Q | diuitiis L* | sinet $\Theta Z^* T^*$ | ~ eum dormire *Qarelust.*

12. et *om.* Q | malum] manum L* *MQ.*

13. pereunti Ω^S | in afflictionem Γ^M ; afflictione W | pessimae Y* | generabit CX $\Sigma \Gamma m$ | filium + suum M* *ut vid.* | egestate + sua Ω^M .

14. sicuti C | nudus *om.* S* | ~ nudus egr. est m, *cf.* *Iob* 1, 21 | suae] m; *om.* C | reuertitur YT* Γ^M* ; *praem.* et L. ¶ «reueretur» *Guill.* | et — suo *om.* L* | aufert A Y $\Theta \Gamma^A \Psi^D$. ¶ «auferet» *Guill.*

15. miser.] mirabilis Ω^M | sic] si g | reuertitur AYT*W; reuertatur Q* Γ^M* . ¶ «sic reuertetur» *Guill.* | laborabit X | in

uento $\Theta^{H_2} Z^*$; in uento Θ^{H+A} ; iumentum a.

16. uitae suae] suis Ω^M ; uitae Γ^M* | comedit] A*; comedet A* | ~ in multis curis Ψ^D | in aerumnis Θ ; aerumnis T | trist.] iustitia Ψ^D .

17. ~ uisum est mihi A Ω^J *edd.* | ~ et bibat quis Ω^S | ex] m; de Σ , *cf.* v. 14 et v. 18 | suo *om.* Φ^R | quod] quo $\Sigma^T LWS^* \Gamma^A \Omega$ *edd.* cum *Hier.* in loc. | laborabit X | ipsa Θ^{A*} ; *om.* Q *cum Hier.* in loc. | ~ quod ipse labor. X²; ~ ipse quod labor. X* | numerum = CAQ $\Psi^D \Gamma^M m$ (*ut vid.*); numer [...] Ψ^D ; numero Γ^M* *cett.*, *cf.* 2, 3 et 7, 1 | quos] quod $\Sigma^C A$ QY*TW* | et *om.* LT | hoc est Ω^M ; haec Γ^A ; hae L*.

18. et (*1°*) ut S* | deus *om.* C | ei *om.* T* | tribuat S* | et (*2°*) *om.* W² | et (*3°*) *om.* W | de] in A, *cf.* 9, 9 | est] enim Π^H .

11. <dulcis CAM | <saturitas A | 12. ¶ est XXIII. Q; <est CAM | <divitiae CAM | 13. <pereunt A | <generavit CM | 14. <sicut CA | <et A | 15. <miserabilis CAM | <quid CAM | 16. <cunctis A | 17. <hoc CAM | <ut A | <numerum A | <et haec C | 18. ¶ et omni VI. AL; XXV. Q; *Div. sine num.* Ψ^D ; <et omni M | <potestatemque CA | <et fruatur A | ¶ et laetetur VI. Ω^M .

¹⁹ non enim satis recordabitur die-
rum vitae suae eo quod Deus
occupet deliciis cor eius
VI. ¹ est et aliud malum quod
vidi sub sole et quidem fre-
quens apud homines
² vir cui dedit Deus divitias et
substantiam et honorem et
nihil deest animae eius ex
omnibus quae desiderat
nec tribuit ei potestatem Deus
ut comedat ex eo sed homo
extraneus vorabit illud
hoc vanitas et magna miseria
est
³ si genuerit quispiam centum et
vixerit multos annos et plu-
res dies aetatis habuerit et

anima illius non utatur bonis
substantiae suaee sepulturaque
c caret
de hoc ego pronuntio quod me-
lior illo sit abortivus
⁴ frustra enim venit et pergit ad
tenebras et obliuione delebi-
tur nomen eius
⁵ non vidit solem neque cognovit
distantiam boni et mali ⁶ et-
iamsi duobus milibus annis
vixerit et non fuerit perfrui-
tus bonis
nonne ad unum locum prope-
rant omnia
⁷ omnis labor hominis in ore eius
sed anima illius non imple-
tetur

VI. ¹. aliud malum CZ; alium malum A | ². tribuit CZ; tribuet A | ³. ego AZ; ergo C,
cf. *II^{um} apparatum in 2, 1 | 4. pergit AZ^{*3}; perget CZ².*

Deest D a v. 3, utatur; adest m.

^{19.} satis *om.* Φ^R | diebus Y; *om.* L^{*} |
deus *om.* L[†] | ~ del. cor eius occupet L^{*}.

VI. ^{1.} et (^{1°}) *om.* m *ut vid.* | alium A
L^{*}(*ut vid.*) | et quidem] ¶ uel «quod et »
Iac.

^{2.} uir cui dedit] circumdedit T | deus
(^{1°}) *om.* W[†] | ~ deus dedit SIΓ^MΩ^{SJ} | eius]
su(a)e Ω^{Sarefst}. ¶ uel «suae » *Iac.* | quas
Π^H | tribuet XΑΨ^D cum LXX | ei *om.* C |
deus (^{2°}) dominus T | ~ deus pot. Ψ^D | ex
eis X | uorauit Σ^CLDQYΘTW | illum Y* |
~ miser. magna relst | est] ***e*** D.

^{3.} genuit Q* | centum + liberos Q²Φ
Ζ²Σ²Ωarefst, cf. comm. *Hier. in loc.*; + filios
LY²ΘWS*Ψ^D | et (^{1°}) + si L² | annos] dies
Ω^{M†} | sepulturaeque T; sepulture quae Q* |
caret Ψ^D; erat W* | ego] ergo CLYΨ^D; *om.*

Σ^{T*}Γ^A cum hebr., LXX, *Hier. in loc.*; legi nequit
m | illi Y | sit] fiat Ω^S. ¶ hebr. ant. «sit »,
uel «fiat » *Iac.*

^{4.} pergit] Z^{*3}; perget CΙΗΦΡΖ² | et
(^{2°}) *om.* Ω^M | delebitur] m; tradetur Σ^T.

^{5.} neque cogn.] m; nec uidit C.

^{6.} eti Ω^M | annis *om.* Q* | superuixerit
X | fruitus Γ^{M*} | ad**** L | ~ locum unum
L^{*} cum hebr., LXX, *Hier. in loc.* | properent Ψ^D.

^{7.} hominis] omnis Γ^{M*}; homnis Γ^{M²} |
illius] eius ΘΩ^{Sarebst} | impletur] Ζ²Σ²;
i(m)plebitur Σ^{T^C}(-uitur)Π^HLYΦΡ^S(ebitur *in*
ras.)ΘΖ^{*3}WS²ΓΩ^M(impl[...]it) *edd. cum LXX*
et Hier. in loc.; + bonis ΘS²Ω^{SJ}. ¶ non est
subiungendum quod dicitur «bonis » iuxta
hebr. et anti. *Guill.* hebr. ant. non habent
«bonis » *Iac.*

^{19.} <non CAM.

VI. ^{1.} ¶ est VI. Ω^{SJ}; XIII. MDΦΖΓ; XXVI. Q; *Div. sine num.* X; <est CA | ^{2.} <vir CAM |
<nec CA | <sed A | <hoc CA | ^{3.} <si CAM | <et anima A | <de CA | ^{4.} <frustra CAM | ^{5.} <non
CAM | ^{6.} <etiamsi A | <nonne C | ^{7.} ¶ omnis XXVII. Q; <omnis CA.

⁸ quid habet amplius sapiens ab
stulto et quid pauper nisi ut
pergat illuc ubi est vita
⁹ melius est videre quod cupias
quam desiderare quod ne-
scias
sed et hoc vanitas est et pree-
sumptio spiritus
¹⁰ qui futurus est iam vocatum est
nomen eius et scitur quod
homo sit et non possit contra
fortiorem se in iudicio con-
tendere
¹¹ verba sunt plurima multa in

disputando habentia vanita-
tem
VII. ¹ quid necesse est homini
maiora se quaerere cum igno-
ret quid conducat sibi in vita
sua
numero dierum peregrinationis
suae et tempore quo velut
umbra praeterit
aut quis ei poterit indicare quid
post eum futurum sub sole sit
² melius est nomen bonum quam
unguenta pretiosa et dies mor-
tis die nativitatis

VII. 1. se quaerere Z; se quaereret A; sequere C | quum ignorat CZ; cum ignorat A | numero CZ; numerum A, *ut supra* 5, 17 | tempore quo ΣLQW , *quod cum contextu magis concordat*; temporum quo A; tempore quod CZ, *facilis corruptio* | ei poterit CZ; poterit ei A | sub sole sit AZ; sit sub sole C | 2. et dies mortis die natu. ΣLMZ *cum aliquot al. et archeiypo*, cf. hebr. et LXX; et dies mortis quam dies natu. A; et dies mortis dies natu. C.

Deest D; adest m usque ad v. 1, homini.

8. quid (*1°*) qui T*; + enim X *cum Hier. in loc.* | ab] m; om. $\Sigma^* L\Phi^P \Omega^S$ | ~ ampl.
ab stulto sap. Ω^{SJ} ; ~ sap. ampl. ab stulto Y.
¶ mod. « ab stulto sapiens », hebr. ant. « sa-
piens ab stulto » Iac. | et om. L* | quid (*2°*)
quod Y* | perget] purgat Φ^R | ~ uita est Ω^M .

9. est (*1°*) om. Q* | nescias] in ras. Φ^{G2} |
sed et] m; sed $\Sigma \Psi^D$ | est (*2°*) om. Θ *cum LXX*
et Hier. in loc.

10. quis Ω^M . ¶ uel « quis » Iac. | futu-
rum $C\Gamma^D$; facturus Σ^C | uocatus Y* | eius
est Γ^A | scitur] Γ^M ; scietur $X\Gamma^{M2}$; sciatur m
ut vid.; scit Y* | sit] est X *cum Hier. in loc.* |
se om. Ω^M | in om. $\Sigma LQ\Theta m$ | ~ cont. iudi-
cio Θ .

11. multa = CXAZ* $S^*\Gamma^M m$ (*ut vid.*), cf.
hebr. et LXX; multam $\Sigma \Pi^H L^2 \Theta T W^* \Gamma^A$; mul-
tum $L^* Q W^2$; multamque $Z^2 S^2$ cett. | in om.

$M^* W^*$ | habent Θ | ~ uan. habentia Ω^{SJ} .

VII. 1. est om. Θ^A | ~ hom. est Ω^S | se
quaereret A; quaerere X; sequere $C\Sigma^T$ |
ignorat $\Sigma \Pi^H A \Omega^{MS} t$ | cond.] contingat Y* |
numerum $A \Psi^D$, cf. *supra* 5, 17. ¶ uel « nume-
rum » Iac. | dierum + uitae sueae L*, cf. 2, 3
et 5, 17 | et om. Π^H | tempore quo = ΣL^*
 $Q W^*$; temporum quo A; tempora quod Θ^A ;
tempore Y*; tempore quod $L^2 Y^2 W^2$ cett. | uel-
uti C | praeterit] Z*; pr(a)eterit $L^2 Q \Phi^{RG P2}$
(*it in ras.*) $Z^2 \Psi^D \Omega^{MS}$ | ei potest Y; poterit ei
 $A \Gamma^M$; poterit Θ^{A*} | iudicare Ψ^D | qui Ψ^D |
fut. sub sole sit] in ras. Ω^{J2} ; sub sole fut. sit
 Π^H ; fut. sit sub sole CX; fut. est sub sole Q.

2. est om. Y; + enim Φ^P | ~ preciosa
unguenta Ω^S | dies mortis dies natu. CX Σ^C *
 $\Omega \Gamma^M * \Psi^D$; dies mortis quam dies natu. A;
dies die natu. X; die natu. Y*.

8. <quid habet CAM | 9. <melius CAM | <sed CAM | 10. ¶ qui XXVIII. Q; <qui CAM | <et
scitur A | 11. ¶ verba VII. Ω^{SJ} ; XXVIII. Q; <verba CAM.

VII. 1. ¶ quid necesse VII. Ω^M ; XIII. MΦZST; <quid necesse CA | <numero CA | <aut
CAM | 2. ¶ melius VII. AL; XXX. Q; <melius C.

3 melius est ire ad domum luctus
 quam ad domum convivii
 in illa enim finis cunctorum
 admonetur hominum et vi-
 vens cogitat quid futurum sit
 4 melior est ira risu quia per tris-
 titiam vultus corrigitur ani-
 mus delinquentis
 5 cor sapientium ubi tristitia est
 et cor stultorum ubi laetitia
 6 melius est a sapiente corripi
 quam stultorum adulatione
 decipi
 7 quia sicut sonitus spinarum ar-
 dentium sub olla sic risus stulti

sed et hoc vanitas
 8 calumnia conturbat sapientem
 et perdet robur cordis illius
 9 melior est finis orationis quam
 principium melior est patiens
 arrogante
 10 ne velox sis ad irascendum quia
 ira in sinu stulti requiescit
 11 ne dicas quid putas causae est
 quod priora tempora meliora
 fuere quam nunc sunt
 stulta est enim huiuscmodi in-
 terrogatio
 12 utilior est sapientia cum divitiis et
 magis prodest videntibus solem

3. admonetur C *cum Spec.*; ammonetur Z²(*tur in ras.*); ammonemur A, *cf. Hier. in loc.* |
 5. sapientium CZ; sapientum A | 12. utilior est sap. cum diuitiis AZ; hutilior sapientia quam
 diuitiis C.

Deest D.

3. est om. W | ad (1° et 2°)] in Θ *cum Sang., Ambr. ep. 63, 106, Aug. de civit. Dei 17,*
20 | fines XT | a(d)monetur] Q²(*tur in ras.*); admonentur X; a(d)monemur Π^{H*}AT*
*WS*Γ^Mg, cf. Hier. in loc.; admone** Z* |*
~ cunct. fin. admon. hom. Ω^S; ~ fin. admon.
cunct. hom. X; ~ fin. cunct. hom. admone.*
QΘ | uiuens] iuuenis Ω^S; + homo
e | quid] Z; quod Z² | futurum] M²Y* *Spec.**
futurus ΣΠ^HLM²QY²Φ^{P}(ut vid.)TSI. ¶ uel*
« futurus » Iac.

4. melius YΦ^{RG}Γ^M | est om. Ω^M | risu
 X; riso Y* | pre tristitia Σ, *cf. Luc. 22, 45 |*
corrigetur (corig. Ω^{M}) Ω^M.*

5. sapientum AT^A | laetitia + est Γ^A.

6. est + enim Φ^P | a om. A* | sapiente]
 Θ^{A2}(alt. e in *ras.*) | corripi] ¶ uel « corrigi »
Iac. | adulatione] Y²Z*; adolatione C(had.)
 ΧΣLM²Q²Y²Φ^{RG}Z²a.

7. sicuti C | sub ollas M* | ~ sub olla
 ard. Ω^S | risu Π^{H*}Y* | stulto A | et om. T* |
 uanitas + est C, *cf. 2, 23; 4, 8; 6, 9; 8, 10.*

8. perdet] Q²Θ^{H*}; perdit ΣΠ^HQ²Θ^{H2}
 Z²TWSΓ^Ag *Sal.*; perdat Φ^G | robur] W*;
 robor M²Q²Y²T²W²ST^M | illius] eius Ω^Sa.

9. melior — princ. om. Y* | melior est
 (1°)] Y²; melius est Π^HY², *cf. vv. 2, 3, 6, et*
Hier. in loc.; + enim Ω^S. ¶ « melior est finis »
Hug. et Guill. | principium] Y²; principio Y² |
est (2°) om. C; + enim Φ^P | patiens] sapiens
A | arroganti TY^D; arrogantem (adr. YZ)
 Π^{H*}Y²Z*.

10. ~ sis uelox Ω *edd.* | stultorum W
 cum Ambr. *exhort. virg.* 77, *Hier. in loc., Ps.-Aug.*
spec. 89 | ~ in sinu stulti ira Q | requiescat
 Γ^M cum LXX et Sang.

11. causa XΣQ²T²Ψ^D *Spec. codd. P**
 S | est (1°)] esse Ψ^D | quod] L²(*od corr.*) |
 fuerunt Σ; fuerant Γ^M *ut vid.* | enim est gre¹st; |
 est Θ *Brev. goth.*, *P. L. 86, 539*; enim L² |
 huiusmodi S²a | interr.] cogitatio Σ^T.

12. est] enim est Ω^S; om. C. ¶ « utilior
 est » Hug. | cum] quam CΣ^TS*; om. Y². ¶
 « cum » Guill. | sole Y²Ψ^D.

3. <melius CAM | in CAM | 4. <melior CAM | 5. ¶ cor XXXI. Q; <cor CAM | 6. ¶ melius
 XXXII. Q; <melius CAM | 7. <quia CAM | <sed CA | 8. ¶ calumnia XXXIII. Q; <calumnia
 CM | 9. <melior est finis CAM | <melior est patiens A | 10. ¶ ne XV. MΦZSΓ^A; XXXIII. Q;
Div. sine num. Ψ^D; <ne CA | 11. ¶ ne VII. (*pro VIII.*) A; VIII. L; XXXV. Q; <ne CM | <stulta
 CA | 12. <utilior CAM.

- ¹³ sicut enim protegit sapientia sic
protegit pecunia
hoc autem plus habet eruditio
et sapientia quod vitam tri-
buunt possessori suo
- ¹⁴ considera opera Dei quod nemo
possit corrigere quem ille de-
spexerit
- ¹⁵ in die bona fruere bonis et ma-
lam diem praecave
sicut enim hanc sic et illam fecit
Deus ut non inveniat homo
contra eum iustas querimo-
nias
- ¹⁶ haec quoque vidi in diebus va-
nitatis meae

- iustus perit in iustitia sua et
impius multo vivit tempore in
malitia sua
- ¹⁷ noli esse iustus multum neque
plus sapias quam necesse est
ne obstupescas
- ¹⁸ ne impie agas multum et noli
esse stultus ne moriaris in
tempore non tuo
- ¹⁹ bonum est te sustentare iustum
sed et ab illo ne subtrahas ma-
num tuam quia qui Deum
timet nihil neglegit
- ²⁰ sapientia confortabit sapientem
super decem principes civi-
tatis

13. plus habet AZ *cum Spec.*; hamplius habet C, cf. 1, 3; 3, 9. 19; 6, 8 | 15. illam AZ;
illa C | 16. perit ... uiuit Z *et codd. fere omnes*; perit ... uiuet A; periit ... uiuet C | 19. deum
AZ; dominum C | 20. confortabit C *et aliquot al.*; confortauit AZ²(*in ras.*), *minus recte*.

Deest D.

13. sicuti C | enim *om.* Σ^T | protegit
sap. sic *om.* T^{*} | proteget (*utroque loco*) ΣQ^{*}
S^{*} | autem] enim L | plus habet] Y^{*}S^{*}; am-
plius habet C(hamp.) XΣLY²Φ^PΘS², cf. Hier.
comment. *in loc.*; habet plus T^{*}; habet plus
habet Π^H; habet T^{*} | quod] quo S^{*} *ut vid.*

14. quod] quem C | posset A; potest
X | despexerit] W^{*}; despexerat M^{*}; despexit
ag; dispexit CQ^{*}Y^{*}Z^{*}TW²S^{*}Ψ^D*

15. bona] bono ΣQS | malum XΘW
S | diem] die Y^{*}Γ^A | ~ malam praec. diem
Ω^M; ~ diem malam praec. L | sicuti C |
hanc] Z^{**}; hunc Y^{*}Z²(*ut vid.*) | sic et] sicut
Ζ^{*}; sic Γ^M | illa CY^{*}; *om.* Π^{H*} | dominus X.

16. uanitatis] iuuentutis W(iub. W^{*})
S^{*}Γ^M; natuitatis Ω^{MS}. ¶ « uanitatis » Hug.
Ier. ant. hebr. « uanitatis », uel « natuita-

tis » Iac. | periit CΨ^D | in] et Y^{*} | ~ sua iust.
LMQ *cum Ambrosiast. in Rom.* 12, 19 (*sed om.*
cod. Cass. 150) | uiuet CAL | in] et in Ω^s |
~ sua mal. Ω^{SI}.

17. sapiens S^{*} | est + melior est sa-
piens adrogante L^{*}, cf. v. 9.

18. ne] Y^{*}S^{*}; nec Y²S²; neque T |
stultum Γ^{M*}.

19. est] est ξnim X; *om.* L^{*} | te *om.* Θ |
sustentare] Θ^{AA}(*tar in ras.*); sustare T^{*} | ~
sust. te Q | iustum istum r | sed *om.* s | et
om. YΦ^GΨ^D | dominum CX Sal. | ~ timet
deum Ω^sagreis^{tc}.

20. confortauit Π^HΑQYΦZ²TW²ΓΨ^D
Ω^{SI} *edd.*; confir**** Z^{*}. ¶ hebr. et anti.
« confortauit » Guill. | principem X | ciuita-
tis *om.* Z^{*}.

13. <sicut CAM | <hoc CAM | 14. ¶ considera XXXVI. Q; <considera CAM | 15. <in CAM |
<sicut CAM | <ut A | 16. ¶ haec XXXVII. Q; <haec CAM | ¶ iustus *Div. sine num.* X; <ius-
tus CAM | 17. <noli CAM | 18. <ne impie CAM | 19. <bonum CA | <quia A | 20. <sapien-
tia CAM.

- ²¹ non est enim homo iustus in terra qui faciat bonum et non peccet
²² sed et cunctis sermonibus qui dicuntur ne accommodes cor tuum
ne forte audias servum tuum maledicentem tibi ²³ scit enim tua conscientia quia et tu crebro maledixisti aliis
²⁴ cuncta temptavi in sapientia dixi sapiens efficiar et ipsa longius recessit a me ²⁵ multo magis quam erat et alta profunditas quis inventiet eam
²⁶ lustravi universa animo meo ut

scirem et considerarem et quaererem sapientiam et rationem et ut cognoscerem impietatem stulti et errorem imprudentium
²⁷ et inveni amariorem morte mulierem quae laqueus venatorum est et sagena cor eius vincula sunt manus illius qui placet Deo effugiet eam qui autem peccator est capietur ab illa
²⁸ ecce hoc inveni dicit Ecclesiastes unum et alterum ut invenirem rationem ²⁹ quam adhuc quaerit anima mea et non inveni

27. amariorem morte mulierem A et *conplures alii cum hebr.* et LXX; amariorem mortem mulierem CZ | sagena AZ²(e ex i); sagene C *cum hebr.*, *sed et cum LXX et Hier. in loc.* | manus AZ; manu C | effugiet CZ; effugit A | 28. dicit C *et aliquot al.*, *melius ut vid.*; dixit AZ, *ut supra* 1, 2 *et infra* 12, 8.

Desunt ΔΓ^A(partim a v. 27, uincula, fol. lac.).

21. est om. Ψ^D | homo om. Π^H | in terram Ψ^D; *praem.* quis T | qui] quin Q *ut vid.* | facit Y*Ω^M | bonum om. Z* | et] ut Φ^R.

22. et om. A | qui] qu(a)e QYΩ^M | ne (1°)] nec Q*g | tuum (2°) om. T*Ω^Msael. ¶ «tuum» Hug. hebr. ant. «tuum» Iac. | tibi] sibi Ψ^P.

23. scit] sicut a | tua conscientia] Z*^s; tuam conscientiam YZ^s; conscientia tua ΘΩ^{Sjarelbst} Brev. goth., P. L. 86, 539 | et] haec Ψ^D; om. Θ.

24. dixi] *praem.* et ΧΠ^HQ Greg. M., P. L. 76, 633, *cum Hier. in loc.* | ~ a me recessit L.

25. et + ut X | quis] quam L* *ut vid.* | inuenit Ω^{s*} | ea A.

26. et querere Γ^A; om. ΦΨ^D. ¶ «et quererem» Hug. hebr. Ier. «et quererem»

Iac. | et (4°) om. S*Ω^{M*} | cogn.] agnoscerem X | stultitiam et terrorem Γ^M *ut vid.*

27. mortem CXΠ^H*Q*Y*ΦΘZW*Γ^A (rescr.) Ψ^DΩ^M | mulierem om. Θ^H | quae — est (1°) om. Ct | uenator Ψ^D; uen***torum Σ^{T*} | sagina LY*Z*ΤΓ^{M*}; sagene CΠ^H(-ne)ΘW *cum hebr.*, LXX, Hier. *in loc.*; saginae S* | sunt] *praem.* enim LS^sΩ^M; + enim Q | manu C Γ^{M*} | illius] eius XQΩ^s | qui + autem Ω^s | placent deo A; timet dominum X | effugit ΑΓ^M | ea X; illam WΩ^{Sjarelbst} est (2°) om. Γ^{M*} | capitul Γ^MΨ^D | illa] ea Q.

28. dicit] S*; dixit ALQΦΘΖS^sΩ *edd.* *cum Hier. in loc.*; dixi Ψ^D. ¶ «dixit» Hug. | heclesiastes X; aecliesiastes C; eglesiastes Σ^T; eglesiastes Σ^C | et] ¶ uel «ad» Hug. et Iac.

29. quem Θ *cum Hier. in loc.* | queret XΨ^D | animam meam Y* | et non inuenit

⟨21. non est CAM | 22. ⟨sed CAM | ⟨ne forte CA | 23. ⟨scit AM | 24. ¶ cuncta XXXVIII. Q; ⟨cuncta CAM | ⟨dixi CA | 25. ⟨et AM | 26. ¶ lustravi XXXVIII. Q; ⟨lustravi CA | ⟨ut scirem A | ⟨et ut CAM | 27. ⟨et inveni CA | ⟨quae A | ⟨vincula AM | ⟨qui placet G | ⟨qui autem A | 28. ¶ ecce VIII. A(ex VIII. ut vid.)L; XL. Q; ⟨ecce CM | ⟨ut A.

- virum de mille unum repperi
mulierem ex omnibus non in-
veni
- ³⁰ solummodo hoc inveni quod fe-
cerit Deus hominem rectum
et ipse se infinitis miscuerit
quaestionibus
quis talis ut sapiens est et quis
cognovit solutionem verbi
- VIII. ¹ sapientia hominis lucet in
vultu eius et potentissimus fa-
ciem illius commutavit
- ² ego os regis observo et praec-
cepta iuramenti Dei
- ³ ne festines recedere a facie eius
neque permaneas in opere
malo
- quia omne quod voluerit faciet
⁴ et sermo illius potestate ple-
nus est
nec dicere ei quisquam potest
quare ita facis
- ⁵ qui custodit praeceptum non
experiatur quicquam mali
tempus et responsionem cor sa-
pientis intellegit
- ⁶ omni negotio tempus est et oport-
tunitas et multa hominis
afflictio
- ⁷ quia ignorat praeterita et ven-
tura nullo scire potest nuntio
- ⁸ non est in hominis dictione pro-
hibere spiritum nec habet po-
testatem in die mortis

VIII. 8. nec habet CZ; nec habere A.

Desunt D(usque ad v. 2, dei)Γ^A(partim usque ad v. 1, commutauit).

S*; om. Ω^M | repperi] Z*(in ras. lat. spat.)S*;
repperit S*.

30. hoc om. S* | inueni] *praem. *****
Ω^{M*} | quod] quid Σ^T. ¶ uel «quia» Iac. |
hominem rectum] Y*S*; homines rectos Y²
ΘS*; hominem rectus M* | ipse se inf. mis-
cuerit] Y*; ipsi se inf. miscuerint Y²Θ^HWS
Γ^{M*}, cf. LXX, Hier. in loc. et c. Iovin. 1, 29,
Aug. serm. 284, 4, Cassian. coll. 7, 4 et 13, 12 |
infinitissimis miscuerit M; infinitis miscuit
Ω^M; inmiscuerit Σ^{T*} | talis] alius A | ut om.
Ψ^D | est om. T | ~ est ut sap. X | nouit Ω^{SJ}.

VIII. 1. lucescit T | potentissimis Γ^{M*} |
illius] eius LMQZ | ~ illius fac. Ω^M | com-
mutauit] L*Q*Z*; co(m)mutabit XL²Q²Φ
Ζ²Ω *edd.*; commotabit T; immutauit Θ. ¶
«commutabit» uel «commutauit» Iac.

2. praecpta] S* (*alt. a in ras.*) | iura-
menta T*.

3. recedere] W* (rece in ras.) | uol.]
uouerit Ω^{M*}.

4. et om. T | discere Ω^M | quicquam
Π^HY* | ~ quisq. ei dic. Ω^S | ita] ¶ hoc L.

5. precepta X | non] nec L* | tempus
+ tempus (*initio commatis*) Q | et] ad τ |
responsiones X | intelliget τ; interegit T. ¶
al. intellegit T.

6. omni + enim τ | negotiatio C²(n ex
t) | homini X.

7. quia] S*; qui S²Ω. ¶ «quia» Guill.
mod. «qui», ant. «quia» Iac. | et] ut Ω^S |
uentura] futura Ω^{SJ} *edd.*, cf. Hier. in loc. ¶
«uentura» Guill. ant. «uentura» Iac. | nul-
lus Y*S*Γ^M | poterit XQ | ~ pot. scire
Π^HΩ^{MJ}.

8. in] Z*; om. Z*; | dictione Q*Γ^M;
condicione LZ *Brev. goth.*, P. L. 86, 461; potes-
tate arebst | spiritu C; + suum Y²ΘS²Ω^M |

29. <virum CAM | 30. <solummodo CAM | ¶ quis talis XLI. Q; <quis talis CAM.

VIII. 1. ¶ sapientia VIII. Ω; XVI. ΜΦΖΓ; <sapientia CA | 2. ¶ ego XLII. Q; <ego
CAM | 3. <ne CAM | <quia CA | 4. <nec CA | 5. <qui CA | <tempus AM | 6. <omni CAM |
<et multa A | 7. <quia C | 8. ¶ non XLIII. Q; <non CAM.

nec sinitur quiescere ingruente
bello neque salvabit impietas
impium
⁹ omnia haec consideravi et dedi
cor meum in cunctis operibus
quae fiunt sub sole
interdum dominatur homo ho-
mini in malum suum
¹⁰ vidi impios sepultos qui etiam
cum adviverent in loco sancto
erant et laudabantur in civi-
tate quasi iustorum operum
sed et hoc vanitas est
¹¹ etenim quia non profertur cito
contra malos sententia abs-

que ullo timore filii hominum
perpetrant mala
¹² attamen ex eo quod peccator
centies facit malum et per
patientiam sustentatur
ego cognovi quod erit bonum
timentibus Deum qui veren-
tur faciem eius
¹³ non sit bonum impio nec pro-
longentur dies eius sed quasi
umbra transeant qui non ti-
ment faciem Dei
¹⁴ est et alia vanitas quae fit super
terram
sunt iusti quibus multa prove-

8. saluabit CZ; saluauit A | 9. dominatur CZ; dominabitur A | 10. aduiuerent Z *cum pluribus* codd.; uiuerent A; haduc uiuerent C, *ut C scripsit Ios. 4, 14; Malachim (III Reg.) 12, 6; Verb. dierum (II Par.) 10, 6* | 12. ex eo quod peccator centies facit CZ; peccator ex eo quod fecit A | 13. transeant CZ; transeunt A | 14. est et C(et)Z; et est A.

habere AL*(*ut vid.*) | in diem Y* | sinetur T |
saluauit Σ^cALW*(salb.)ΓΜ*

9. in (10)] ut Γ^M | dominabitur AT
Ψ^D; dominator Y* | homini] hominis LT | in
(2°) *om.* Φ^{G*} | suum + malo (in malo Ψ^D)
suo ΦΨ^D. ¶ ant. «malo suo», mod. hebr.
non habent «malo suo» Iac.

10. sepultos] multos a | etiam cum] Ω^{M*}; etiam dum Σ^TΩ^{M²} Brev. goth. l.l.; ha-
ducum C | aduiuerent] Γ^{M*}; adhuc (haduc
C) uiuerent CΣ^T(uib.)Γ^{A²}(rescr.)Μ³Ψ^DΩ^{Agre}
Ist Brev. goth. l.l.; adu***rint T*; uiuerent
AL. ¶ «cum aduiuerent» decentius dicitur
quam sic «cum adhuc uiuerent» Guill. ant.
«cum aduiuerent» Iac. | laudabuntur S* |
in ciuitatem Q*; *om.* Π^{H*} | operum] Z*;
opera Z² | est *om.* ΣT *cum Hier. in loc.*, cf. 2,
21. 26; 4, 4. 16; 5, 9; 6, 2; 7, 7.

11. etenim] enim A* | quia] quoniam

Q | sententia *om.* T* | ~ timore ullo Ω<sup>S^{ar}
et ist | fili L*DS*; *om.* Ω^{M*}; *praem.* et Q | ma-
lum C *cum hebr.*, LXX, Hier. *in loc. et v. seq.*</sup>

12. et tamen Ω^M | peccator *om.* T* |
~ pecc. ex eo quod ADYΦΓ^AΨ^DΩ *edd.* | centi-
tiens Π^{H†}; *om.* A | fecit A Brev. goth., P. L.
86, 461; faciet D^e; faciat D | sustentatur] Θ^{A²}
(at *in ras.*); sustentantur Γ^M | ego] *praem.* ecce
LQ*(*ut vid.*) | noui S* | deum + ut timeant
a facie eius L* *cum Hier. in comm. v. 13, cf. Hier.*
in loc. | uerentur] uenerantur Y*.

13. eius] illius C | transeunt AT; trans-
eat Π^H | timeant Σ^C; timet γτ | domini Φ
Ψ^DΩarelbst.

14. est et] *in ras.* L²; et est Ag; est Q* |
quae sit Ω^M | *om.* § | multa] mala Ω *edd.*
¶ «quibus multa eueniunt» non est ibi
«mala» Guill. mod. «mala», ant. «multa»,
hebr. non habet «multa» neque «mala»

⟨nec sinitur CA | ⟨neque A | 9. ¶ omnia XLIII. Q; ⟨omnia CAM | ⟨interdum CAM |
10. ⟨vidi CAM | ⟨et A | ⟨sed CA | 11. ¶ etenim XVII. MΦΖSΓ; Div. sine num. Ψ^D; ⟨etenim C
A | ⟨absque A | 12. ⟨attamen CAM | ⟨ego CA | 13. ⟨non sit CAM | ⟨sed A | 14. ¶ est X. AL;
XLV. Q; ⟨est C | ¶ sunt iusti XVIII. MΦSΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; ⟨sunt iusti CA.

niunt quasi opera egerint im-
piorum
et sunt impii qui ita securi sunt
quasi iustorum facta habeant
sed et hoc vanissimum iudico
¹⁵ laudavi igitur laetitiam quod
non esset homini bonum sub
sole nisi quod comedederet et
biberet atque gauderet
et hoc solum secum auferret
de labore suo in diebus vi-
tae quos dedit ei Deus sub
sole
¹⁶ et adposui cor meum ut scirem

sapientiam et intellegem dis-
tentionem quae versatur in
terra
est homo qui diebus ac noctibus
somnum oculis non capit ¹⁷ et
intellexi quod omnium ope-
rum Dei nullam possit homo
invenire rationem eorum quae
fiunt sub sole
et quanto plus lavoraverit ad
quaerendum tanto minus in-
veniet
etiamsi dixerit sapiens se nosse
non poterit repperire

14. iudico AZ; iudicio C | 15. secum auferret AZ; auferet secum C | 16. diebus ac (hac C) noctibus CZ*, *ut Deut.* 9, 9 *et Ios.* 1, 8; diebus et noctibus AZ^a, *ut Verb.* dierum (*II Par.*) 6, 20 | 17. laborauerit ... inueniet C, *ut immediate infra* dixerit ... poterit; labora-
uerit ... inueniat AZ, *vi fortasse verborum* intellexi quod *prioris partis huius versus*.

Deest Γ^A partim a v. 16, somnum, fol. lac.

Iac. | praeueniunt Π^H | quasi (r^o)] quia si
Φ^P | opere Y* | quasi (z^o) + qui Ω^M | habent
W* | sed — iudico om. Σ^{T†} | et om. Γ^M | hoc
+ uanitas est et Θ, cf. LXX et Hier. in loc. |
iudico] D*; indico a; iudicio CΣ^{T1}D²T²Γ^{A2}
(rescr.)^{M*}Ψ^D; iudicium Y*ΘT*.

15. laudauit Ψ^D | est LΘ^A, cf. Hier. in
loc. | homini om. L* | ~ bonum hom. Θ^A
cum Hier. in loc. | comedeter YT* | et (r^o) om.
T* | biberit DYT* | atque] et LΩ^S | et (z^o)]
atque et Ω^S | auferret] W*; auferet CLQ*Θ;
auferre W²Γ^{M*}; afferret Ω^{MS}; + et Φ^PΓ^M.
¶ uel « afferret » Iac. | ~ auf. secum C | in]
omnibus aε | uitiae + suaे ΘΩ^{MSJ*} edd. cum
hebr., LXX, Hier. in loc., cf. 2, 3 et 5, 16. 17.
19 | quos] quod Y; quo S* | ei] illi X | do-
minus XΣ.

16. distensionem L*Ω^Sag; distinctio-
nem XΦ^{P2}(distinc *in ras.*)ΘZ*Ω^M; dissensi-

nem ε. ¶ « distensionem » uel « distinctionem » (sic) Hug. « distencionem » pro quo
hebr. habet « afflictionem » Guill. ant. « distentionem », Ier. « occupacionem », mod.
« distinctionem » Iac. | quae — terra om. Φ
Ψ^D | in terram Y*Γ^M | est] etiam Ω^M; om.
A* | qui diebus] quibus Γ^{M*} | ac] Z*; et A
MDYΦΖ^aΨ^DΩ edd. | somnum X | oculis
non capit] non capit oculis XΩ^{SJ}arelbst;
non accipit C.

17. et (r^o)] sed Q | intellexit S*Ω^M |
nullam] Q*; nullum T*; nulla DQ²Φ^{G*}Γ^M |
~ inu. homo ΦΨ^DΩ^{MJ} | rationem] Q*; ra-
tione DQ^a | eorum om. Z* | ~ sub sole fiunt
Ω^{M*}, ex 9, 3 | quantum ... tantum Z* | labo-
rauit Θ^Ha | ad] a* L* | inueniat Π^HADYΦ
Θ^AZTWSI^MΨ^Dagelbst; + minus a. ¶ « in-
ueniet » uel « inueniat » Iac. | se nosse] nosse
D*; se non esse Θ^A; se nosse nosse Y*; se

<et sunt CA | <sed CA | 15. <laudavi CAM | <nisi A | <et hoc CA | <in A | 16. <et adposui CA
M | <et intellegem A | ¶ est XLVI. Q; <est CAM | 17. <et intellexi A | <et quanto CA |
<etiamsi CA.

IX. ¹ omnia haec tractavi in corde meo ut curiose intellegere rem

sunt iusti atque sapientes et opera eorum in manu Dei et tamen nescit homo utrum amore an odio dignus sit

² sed omnia in futuro servantur incerta eo quod universa aequa eveniant

iusto et impio bono et malo mundo et inmundo immolanti victimas et sacrificia contemnenti

sicut bonus sic et peccator ut periurus ita et ille qui verum deierat

³ hoc est pessimum inter omnia quae sub sole fiunt quia eadem cunctis eveniunt

unde et corda filiorum hominum implentur malitia et contemptu in vita sua et post haec ad inferos deducentur

⁴ nemo est qui semper vivat et qui huius rei habeat fiduciam melior est canis vivens leone mortuo

IX. ² seruantur AZ*; reseruantur CZ* | aequa eveniant AZ; haec ueniant C, *sed cf. v. seq.* | deierat A; deierat Z*(*iu in ras.*); dixerat C | ³. quae sub sole fiunt AZ; quae fiunt sub sole C, *ut 1, 13 et 8, 9. 17* | contemptu Z; contemptu A; contemptum C | deducentur AZ*(*alt. e in ras.*); deducuntur C | ⁴. uiuens Z; ubens C; uiuus A, *cum recens. hexaplii*.

Deest ΓΑ partim usque ad v. 2, eo.

Q* | repperiri X.

IX. ¹. curiosius LΘΑ | ~ intel. cur. Ω^S | et opera om. Y* | eorum] illorum X; om. ΘΑ | in (^{2o}) om. a | domini C *cum Hier. in loc.*

^{2.} in futuro] Z*; in futurum Σ^CΦΘΖ² ΤΨ^DΩ^{SJ} *edd.* | seruantur] ΘΑ*(*ut vid.*)Z*; reseruantur CLΘ^{H₂S}Z² *Brev. goth.*, P. L. 86, 223 | ~ reseru. in fut. L | uniuersa] Z*³; uniuersae Q(-se)Y*Z²T | aequa] quae L*Q T²; ***** T* | eveniant] Γ^{M*}; eveniunt QΓ^{A₂}(*rescr.*)M²; eveniant CΣ^{T₂S}Θ^HT*W; evenient Σ^C*L*; eveniunt X; inueniant Y* | impio] iniusto Θ^H | mundo et inmundo om. Z* | et inm.] et mundo A* | immolandi Ω^M | uictimas] hostias Ω^H; hostias et uictimas Ω^S | sicut bonus C; om. Ω^M | sic et] W²(ic in ras.); sic a | ut] et Γ^{M*} | peiurus A | ita

et ille] sic et ille Θ^H; sic ille a; ita g | uere X | deierat] W*; deierat Φ^{G†}Z²(*iu in ras.*) Ψ^D; degerat Y²(*pr. e ex i.*); dicerat S*Γ^M; dixerat CΣLΓ^AΩ^M *Brev. goth. l. l.*; dicebat Q²(ebat in ras.)Φ^{R₂I₂P₂}(*in ras.*)Z²W²; iurat X.

^{3.} est om. T*Ψ^D | inter omnia] inter Ω^{S*}; om. Y | fiant Σ^C | ~ fiunt sub sole CX Θ^H *Brev. goth. l.l. cum hebr.*, cf. LXX et Hier. in loc. ¶ hebr. ant. « sub sole fiunt » Iac. | eadem] W²(a in ras.); eodem Y* | uenient A | corde Γ^A | contemptu] L*; contemptui L²Q*; contemptum CΘ^{H*}(*ut vid.*)A*(*ut vid.*) | post haec] postea S* *ut vid.* | ad inferus Y*; ad inferna Ω^S; ad feros Θ^AS* | deducentur] Z²(*alt. e in ras.*); deducuntur CΣΠ^HΘ^HTSgr.

^{4.} huiusmodi rei Ω^Sa | est (^{2o}) om. Σ^{C*} | uiuus ALYΦΘ^AΓ^AΨ^DΩ *edd. et Sal. cum Sang.*

IX. ¹. ¶ omnia XLVII. Q; *<*omnia CAM | ¶ sunt IX. Ω; XVIII. MΦS; *Div. sine num.* Ψ^D; *<*sunt CA | *<*et tamen A | ². *<*sed CAM | *<*eo A | *<*iusto C | *<*immolanti A | *<*sicut CAM | ³. *<*hoc CAM | *<*quia A | *<*unde CAM | *<*et post A | ⁴. ¶ nemo XVIII. Γ^M; *<*nemo CAM | *<*melior CAM.

⁵ viventes enim sciunt se esse morituros
mortui vero nihil neverunt amplius nec habent ultra mercedem quia oblivioni tradita est memoria eorum
⁶ amor quoque et odium et invidia simul perierunt nec habent partem in hoc saeculo et in opere quod sub sole geritur
⁷ vade ergo et comedere in laetitia panem tuum et bibe cum gaudio vinum tuum quia Deo placent opera tua
⁸ omni tempore sint vestimenta

tua candida et oleum de capite tuo non deficiat
⁹ perfruere vita cum uxore quam diligis cunctis diebus vitae instabilitatis tuae qui dati sunt tibi sub sole omni tempore vanitatis tuae
haec est enim pars in vita et in labore tuo quod laboras sub sole
¹⁰ quodcumque potest manus tua facere instanter operare quia nec opus nec ratio nec scientia nec sapientia erunt apud inferos quo tu properas

5. habent CZ; habebunt A | 6. inuidia CZ *cum hebr.*; inuidiae A | perierunt AZ; peribunt C | 9. uitae instabilitatis AZ^a; uitae et stabilitatis C; instabilitatis Z^{*} | quod CZ^{*}, ut *supra* 1, 3 et 5, 17; quo AZ^a | 10. erunt C(herunt)Z; erit A.

Adest m a v. 7, ergo.

5. enim *om.* Ω^s | esse *om.* Σ *Brev. goth.*, P. L. 86, 223 | moriturus A* | uero] enim MZ* Ω^s | nouer.] noluerunt Θ^H; proderunt Q | habent] S*; habebunt ALMDQΘWS^sΓ | obliuione Y*Γ.

6. inuidiae AYΦΨ^DΩ^SΙαρελυτ | perierunt] Y*S*; peri*unt Γ^M; pereunt Y^sS^a *Brev. goth.*, P. L. 86, 461; peribunt CXLQΘ^A Γ^AΩ^M *Greg. M.*, P. L. 75, 991 | et (3°)] sed Σ^c; *om.* X | opere] tempore a | quo Γ^M; que Σ^T.

7. in — tuum (2°)] panem tuum in letitia et uinum tuum in gaudio Ω^M | deo pl.] m; domino placuerunt C, cf. *Ambr. de inst. virg.* 110 et *exhort. virg.* 75; *Hier. in loc. et ep.* 96, 1.

8. omnia Ω^{M*} ut vid. | sunt Γ^M | oleo

T* | deficient Π^{H*}.
9. perfrue Π^HY* | uitam ΧΣΥ*Ζ*Γ | uxore] muliere L *cum Hier. in loc. et in Mal.* 2, 13 | uitae] ui* Π^{H*}; *om.* Ζ*ΩΙ*; + tue X | stabilitatis QΘΑm; et stabilitatis C(et)X | suae (*utroq. loco*) T | ~ tue inst. Ω^s | qui] quia Θ^A | tibi *om.* ΘΑ*Τ | sub *om.* Ζ* | uanitatis] unitatis W*; natuuitatis Ω^M; uitae Y* | hae A* | in uita + tua L^s | et in] m; et ΧΣΤ*Ζ* | quod] Z*m; quo ALMYΦΘΖ^sΨ^DΩ *edd. cum Hier. in loc. (cod. R et ed.)* | labores Ψ^D; laborasti T.

10. ~ potest fac. manus tua Ω^SJ; ~ fac. potest manus tua αρελυτ | quia] qui A | ratio] oratio A* | sapientiae Γ^M | ~ sap. nec scientia Υαγρελυτ | erit AQ^a *Greg. M.*, P. L. 75, 916; eri[.] D ut vid. | quo] Y*^s;

5. < viventes AM | < mortui CA | < quia A | 6. < amor CAM | < nec A | 7. ¶ vade XLVIII. Q; < vade CAM | < quia A | 8. < omni CAM. | 9. < perfruere CAM | < qui A | < haec CAM | 10. < quodcumque CAM | < quia A.

11 verti me alio vidique sub sole
nec velocium esse cursum nec
fortium bellum nec sapientium
panem nec doctorum di-
vitias nec artificum gratiam
sed tempus casumque in omnibus
12 nescit homo finem suum
sed sicut pisces capiuntur hamo
et sicut aves comprehendun-
tur laqueo
sic capiuntur homines tempore
malo cum eis extemplo super-
venerit
13 hanc quoque vidi sub sole sa-
pientiam et probavi maximam

14 civitas parva et pauci in ea viri
venit contra eam rex magnus et
vallavit eam extruxitque mu-
nitiones per gyrum et per-
fecta est obsidio
15 inventusque in ea vir pauper et
sapientis liberavit urbem per
sapientiam suam
et nullus deinceps recordatus
est hominis illius pauperis
16 et dicebam ego meliorem
esse sapientiam fortitudine
quomodo ergo sapientia paupe-
ris contempta est et verba eius
non sunt auditae

11. nec doct. diuitias nec artificum gratiam AZ^a; nec doct. diuitiae nec artificum gra-
tia C; nec doct. nec arti** gratiam Z^{*} | 12. nescit CZ; nec scit A | 14. uallabit C | ex-
truxitque A(exstr.)Z; aextruxit quoque C | 15. inuentusque ... liberauit (-bit m) Zm *cum*
codd. fere omn.; inuentusque est (est C) ... liberauit (-bit C) CA, cf. *supra* 4, 4, contemplatus
sum ... animaduerti *in* C.

Deest D a v. 11, uerti; adest m.

quod Y^a.

11. alio] ad aliud ΘΩαρειστ; ad alia
XLQ*(ut vid.)m(ut vid.). ¶ « alio » Hug. « ad
aliud », al. « alio » Iac. | uidique] que uidi
X; et uidi agreiſt. ¶ « uidique » Hug. | sub
om. Γ^M | uelocum Γ^{M*}; uelocem T | nec
(2°) ne M^{*} | fortium + esse Ω^J | sapien-
tum Ω^J | diuitiae C *cum* Hier. *in loc.* et Cass.
coll. 13, 18; om. Z^{*} | artificium Γ^{M*}a; arti**
Z^{*} | gratia CXΓm(ut vid.) *cum* Hier. *in loc.*
et Cassiano l. l. | sed — 12. suum om. m.

12. nec scit AΦW | sicuti (1°) C | amo C
ΣΤΜ*QYΘHTΥDm; homo XΦP*ΩJ*(ut vid.) |
sicuti (2°) C; om. ae | auis Q^{*} | compreh.]
ΣΤ*(comp.); prehenduntur ΣΤ^s; capiuntur
Θ^H | ~ laq. compreh. arelſt | sic] sicut T^{*} |
tempore] *praem.* in Ω^s aelſt *cum* Hier. *in loc.* |

eis] *in ras. lat. spat.* Θ^{Hs} | extemplo] S*m; ex-
templo MY²T*W²S²Υ^DΩ^a; exemplo ΧΠ^{H*}
Q^{*}Υ*W*Γ^M | superueniet X.

13. sub solem S* *ut vid.* | ~ sub sole
uidi Σarelſt | probauit* Θ^{A*} | maxima Γ^M.

14. ciuitas] pars Ω^{M†} | paucis T* | ual-
labit CX(bal.) | extruxitque] m; extruxit quo-
que C(aex.)Θ^H; extraxitque Θ^A.

15. inuentusque] m; + est C(est)XAΘ
Ω^{Sj*}arelſt | sap.] prudens Θ^H | ~ sap. et
pauper Ω^{M*} | liberabit CXTΓ^M; liberat M;
praem. et arelſt | homini W*; *praem.* uerba
Θ^{HA2}Γ^M, *ex v. seq.*

16. fortitudini Xm; fortitudinem Y*;
quam fortitudinem Γ^{MΥD} | quomodo] quando
Υ^D | pauperis om. S* | ~ est cont. Ω^s | eius]
illius Ω^s.

11. ¶ verti *Div. sine num.* XQ; <verti CAM | <sed CA | 12. <nescit M | <sed CA | <sic CA |
13. ¶ hanc XI. AL; L. Q; <hanc CM | 14. <civitas M | <venit CA | <extruxitque A | 15. <in-
ventusque CAM | <et nullus CA | 16. <et dicebam AM | <quomodo CAM.

- ¹⁷ verba sapientium audiuntur in silentio plus quam clamor principis inter stultos
- ¹⁸ melior est sapientia quam arma bellica et qui in uno peccaverit multa bona perdet
- X. ¹ muscae morientes perdunt suavitatem unguenti
² cor sapientis in dextera eius et cor stulti in sinistra illius
³ sed et in via stultus ambulans cum ipse insipiens sit omnes stultos aestimat
⁴ si spiritus potestatem habentis ascenderit super te locum

- tuum ne dimiseris quia curatio cessare faciet peccata maxima
- ⁵ est malum quod vidi sub sole quasi per errorem egrediens a facie principis
- ⁶ positum stultum in dignitate sub limi et divites sedere deorsum
- ⁷ vidi servos in equis et principes ambulantes quasi servos super terram
- ⁸ qui fudit foveam incidit in eam et qui dissipat sepem mordet eum coluber
- ⁹ qui transfert lapides affligetur in eis et qui scindit ligna vulnerabitur ab eis

X. ¹. sapientia et gloria parua AZ; sapientia parua quam gloriosa C | ³. in via stultus AZ; stultus in via C | omnes (hom. C) stultos CA²Z; omnes stultus A* | ⁴. faciet CZ; facit A.

Deest D; adest m.

¹⁷. sapientum Ω^M | principis om. Ω^M; praem. potentis L | inter om. Γ^M.

¹⁸. in unum T | perdit T.

X. ¹. muscae — unguenti om. Y* | perdunt] in ras. lat. spat. L^s; perdent Q; perde[...]t m | sapientiae gloria L | et gl. par.] m; paruaque gloria Ω^{S₁A₂}; parua quam gloriosa C; quam gloriosa X; + et r^st | et om. Γ^M | stultitia] Y*S*; stultitiae LY^{S₂}ΘS²m.

². in dextra a; in dexteram X | illius] eius Σ^{T*}.

³. et om. Ψ^{D₁}t | ~ stul. in via CXΘ^H m | cum] et cum m ut vid. | insipiens] stultus C | omnis T*S* | stultus A*M*Y*T* | aestimant Φ^P; dicit X cum hebr.

⁴. ascendit Ω^S | dimiseris] L*; demiseris L^SY* | facit Π^HΑΓ^MΩ^Mm, cf. Hier. in

loc. ¶ uel « facit » Iac. | ~ faciet cess. arelst.

⁵. est] et W*; et est W²S*; est et Ω^J. ¶ hebr. et anti. non apponunt « et » Guill., item Iac.

⁶. dignitate] honore Q.

⁷. in hequos C; iniquis Φ^{G*} | principibus Φ^P | ~ amb. super terram quasi seruos arelst; ~ quasi seruos amb. super terram X.

⁸. incidit] Φ^P*W^{*m}; incidet Π^HLQΦ^{P₂} ΘΖ*W²S*Γ^AΩ edd. et Spec. cod. S, cum LXX, Hier. in loc., Prov. 26, 27; incidit T* Spec. cod. M | in ea Q^SY^{*m}; + et qui uoluit lapidem reuertetur ad eum m, ex Prov. 26, 27 | sepem om. Φ^P | coluber] praem. ut Ω^{S*}.

⁹. lapidem Y* | a(f)fligitur ΣΥ*Ζ*Τ W*Γ^{M*}; affigetur C | in] ab L | scindet m; scidit Φ^G | ab] in Θ^H; om. Θ^{A*} ut vid.

¹⁷. <verba CA | ¹⁸. <melior CAM | <et A.

X. ¹. ¶ muscae X. Ω; XX. ΜΦΓ; Div. sine num. Ψ^D; <muscae CA | <pretiosior CAM | ². <cor CAM | ³. <sed CAM | ⁴. ¶ si LI. Q; <si CAM | <quia A | ⁵. ¶ est Div. sine num. Q; <est CAM | ⁶. <positum CA | ⁷. <vidi CAM | ⁸. ¶ qui fudit XXI. ΜΦΖΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <qui fudit CAM | ⁹. <qui transfert CAM | <et A.

- 10 si retunsum fuerit ferrum et hoc non ut prius sed hebetatum erit multo labore exacuatur et post industriam sequitur sapientia
- 11 si mordeat serpens in silentio nihil eo minus habet qui occulte detrahit
- 12 verba oris sapientis gratia et labia insipientis praecipitabunt eum
- 13 initium verborum eius stultitia et novissimum oris illius error pessimus
- 14 stultus verba multiplicat ignorat

- homo quid ante se fuerit et quod post futurum est quis illi poterit indicare
- 15 labor stultorum affliget eos qui nesciunt in urbem pergere
- 16 vae tibi terra cuius rex est puer et cuius principes mane comedunt
- 17 beata terra cuius rex nobilis est et cuius principes vescuntur in tempore suo ad refendum et non ad luxuriam
- 18 in pigritiis humiliabitur contingatio et in infirmitate manuum perstillabit domus

11. nihil eo (eo C) minus CZ; nihilominus A | detrahit AZ; detraebit C | 14. quid ante se fuerit CZ; quod ante se fuerit A | 16. rex est puer AZ; rex puer C | comedunt CZ; comedent A | 17. ad luxuriam Z*; ad luxuriam AZ*; ad luxuriandum C | 18. in infirmitate CZ; infirmitate A | perstillabit AZ; prestillabit C.

Deest D; adest m usque ad v. 16, ueae [tibi terra].

10. retunsum] T*; retusum T²Ω edd. | erit] Z²m(ut vid.); fuerit XII^HLMQYΘ^H Z²TWSΩ^SI edd. et Spec. | exacuatur] Z*(ut vid.)ΓM*m(exc.) Spec. codd. M²PC; exacuetur ΣQΦΘZ²(e in ras.)Γ^{AM₂}Υ^DΩ edd. et Spec. cod. S; exacuetur M | industria Σ^TΠ^{H*}(ut vid.)Υ*Φ^{RG}; industrium T | sequitur] Γ^{M*}m Spec.; sequetur Π^HQΘS*Γ^{AM₂}Ω^J edd.; sequatur S² | sapientiam XΥ^D.

11. serpens Φ^R | in silentium Θ^H | nihil eo minus] ΘA²(e in ras.)T²S*; nihilominus (nicilom. X, nihilhom. Σ^TY) ΣΑΛΜΥΤ²W S²Γ^{AM₂}m*(ut vid.) Spec. cod. S; nihil minus Γ^{M*} | habet om. Φ^P | qui] quod L* | detra(h)et XΣYS*m; detraebit C.

12. sapienti Y* | precipitabit Γ^M; + in m.

13. nouissimus Σ^T | illius om. L* | errore M*.

14. ignorat] *praem.* et Q | quid] m ut vid.; quod AT*. ¶ uel « quod » Iac. | quod]

Z*m(ut vid.); quid XZ²grelvst Brev. goth., P. L. 86, 464 | post] Z*; post se Π^HZ²relv st; post eum g; postea X | ~ post quod Υ^D | est] sit Ω^sarelvst; ***** Q* | qui A | illi ei Ω^s edd.; illa Γ^A | poterat ΘA* ut vid.

15. adfliget X(affl.)Z²T* | in om. Φ^{P*} | pergere] ΘA²(ult. e in ras.).

16. rex puer est XQΓMrelvst; est rex puer Υ^D; rex puer CΦ^P, cf. hebr., LXX, Hier. in loc., etc. | et om. S* | comedent AΓM*.

17. est om. C, cf. hebr., LXX, Hier. in loc. | cuius (2°)] cui Y* | uestiū Υ^D | in om. C | ad reficiendo Σ^C | ad luxuriam] Z*; ad luxuriam Σ^TΑLΜ*Q*ΥΘΖ²T²S*; ad luxuriandum CS*².

18. humiliabit Y*; humiliatur τ | contingatio Π^HΩ^M | in infirmitatem Γ^{M*}; infirmitate ALWS*Υ^D Brev. goth. l. l.; infirmitatem Γ^{M*} | perstillauit Q*Υ*Τ²W*; perstillant Γ^{M*}; pr(a)estillabit CXΘ^H Brev. goth. l. l.

10. <si CAM | <et post A | 11. ¶ si XXII. MΦΖΓ^A; <si CA | <nihil A | 12. ¶ verba XXII. Γ^M; <verba CAM | 13. <initium CAM | 14. <stultus CAM | <ignorat A | 15. <labor CA | 16. ¶ vae LIII. Q; Div. sine num. X; <vae CAM | 17. ¶ beata XXIII. MΦΖSΓ; <beata CAM | <et cuius A | 18. <in pigritiis CAM.

- ¹⁹ in risu faciunt panem ac vinum
ut epulentur viventes et pecuniae oboedient omnia
- ²⁰ in cogitatione tua regi ne detrahas et in secreto cubiculi tui ne maledixeris diviti quia avis caeli portabit vocem tuam et qui habet pinnas adnuntiabit sententiam
- XI. ¹ mitte panem tuum super

transeuntes aquas quia post multa tempora invenies illum ² da partem septem necnon et octo quia ignoras quid futurum sit mali super terram ³ si repleteae fuerint nubes imbre super terram effundent si ceciderit lignum ad austrum aut ad aquilonem in quocumque loco ceciderit ibi erit

19. ut epulentur uiuentes AZ; hut aepulentur ubentes C, *pro* bibentes, *ut ex indice orthographicico vol. IV constat* | 20. cubiculi AZ; cubilis C *cum Hier. in loc.* | aues caeli portabit C, *in singulari, cum plur. codd. et hebr.*; aues caeli portabunt AZ.

XI. 1. transeuntes aquas CZ; transeuntes et aquas A | 2. mali CZ; malis A.

Deest D.

19. in risu] Z*; in risum LY*ΦZ*T Ψ^Dalvst; in riso X. ¶ ant. non habent « in risu » set « in risum » quia hebr. habet « ad ridendum » Iac., item Guill. | ac] in ras. L²; et Ω *edd. cum Hier. in loc.* | uinum] in ras. W²; + scelus L | ut om. Ψ^D | uiuentes] Z*S*; uibentes CXL*W*; bibentes ΣΠ^HL²MQΦΘ^HZ² S²Ψ^DΩael. ¶ al. uiuentes S | et — omnia om. Γ^A | pecunia A | oboedient] T*Γ^{M*}; ob(o)ediunt XΣLYΦΘZT²WST^{M2}Ψ^DΩ *edd.* et Brev. goth., P. L. 86, 465, *cum Hier. in loc.*; oboedientia A*.

20. regi] rogo T | et (1°) om. T* | cubili XLΦ^PΨ^DΩ; cubilis CΠ^H *cum Hier. in loc.* ¶ « cubili tuo » uel « cubilis tui » Iac. | tui] Θ^{H2}(i in ras.); tuo Ω^{MJ} | ne] non r | ausi] Φ^P*Θ^{H*}; aues CΣΤAQYΦP²Θ^{H2}ZTWS*ΓΩ agelbst *Brev. goth. l. l.*; abes Σ^C; *praem.* et Ω^{SJ} *edd.* | portabit] Φ^P*Γ^{M*}; portauit Σ^C Π^{H*}W*; portabunt AQY*ΦP²ZTW²S*Γ^{AM2} Ωagelbst *Brev. goth. l. l.* ¶ « quia ausi celi portabit » et infra « adnuntiabit » hebr. et anti. totum habent in singulari Guill., item

Iac. | uoc. tuam] uerbum tuum C; uocem r cum hebr. | habet] Z²; habent Z*³æ | pinnas] M*Θ^{H*}Z*W*; pennas Π^HM²QYΦΘ^{H2} Z²TW²ΣΓΨ^DΩ *edd.*; pennis Σ^C | adnuntiabit] Z*; adnuntiauit CAZ²W; a(d)nuntiabunt YZ³æ.

XI. 1. pan. tuum] manum tuam Φ^P cum Antiph. miss. rom. (ant. Mitte manum) | transeuntes] Z²(alt. s in ras.); + et AQ*Y* | ~ temp. multa arelusc | inueniet Y* | eum Θ^H Brev. goth., P. L. 86, 465.

2. partem] Y*Z*Ω^{M*}; partes Y²Z² Ω^{M2S}æs Sal. et Greg. M., P. L. 76, 759(bis). ¶ « partem » Hug. et Guill. Ier. hebr. ant. « partem », al. « partes » Iac. | septimam T | octauam T | ignorat Y | ~ sit fut. T | malis XAW²S*.

3. repleta fuerit Q*; + et Ω^s | imbre] Z*(ut vid.)W²(alt. m in ras.); imbre XIIΠ^HΦZ²Ψ^D; ymbre Γ^M *cum LXX*; *praem.* aquis Z² | aut] siue L; om. Z² | ad (2°) om. Φ^P | ~ ad aq. aut ad austrum Θ^H | in om. Σ^{T*C} | quacumque Ψ^D | locum Y.

19. ¶ in XXIIII. M; <in CA | <ut A | ¶ et XXIIII. ΦΓ^M; *Div. sine num.* Ψ^D; <et A | 20. ¶ in cogitatione XXIIII. ZΣΓ^A; <in cogitatione CAM | <et in A | <quia CAM.

XI. 1. ¶ mitte XI. Ω; XXV. ΜΦΖΣΓ; *Div. sine num.* Ψ^D; <mitte CA | 2. <da CAM | . <si repleteae CA | <si ceciderit CAM.

- ⁴ qui observat ventum non semi-
nat et qui considerat nubes
numquam metet
- ⁵ quomodo ignoras quae sit via
spiritus et qua ratione con-
pingantur ossa in ventre pre-
gnatis
- sic nescis opera Dei qui fabrica-
tor est omnium
- ⁶ mane semina semen tuam
et vespere ne cesseret manus tua
quia nescis quid magis oriatur
hoc an illud et si utrumque
simul melius erit
- ⁷ dulce lumen et delectabile est

oculis videre solem

⁸ si annis multis vixerit homo et
in omnibus his laetus fuerit
meminisse debet tenebrosi tem-
poris et dierum multorum qui
cum venerint vanitatis arguen-
tur praeterita

⁹ laetare ergo iuvenis in adules-
centia tua et in bono sit cor
tuum in diebus iuventutis
tuae

et ambula in viis cordis tui et in
intuitu oculorum tuorum et
scito quod pro omnibus his
adducet te Deus in iudicium

5. praegnatis AM*, ut quater in ed. critica N. T.; praegnantis C(preg.)Z, ut scriptissimus cum omn. codd. Ex. 21, 22, Samuhel (I Reg.) 4, 19, etc. | 6. an Z*; han C; aut AZ* | 7. delectabile est oculis (hoc. C) CZ; delectabile oculis est A | 8. in omnibus (hom. C) his CZ; in his omnibus A | laetus CZ*; laetus AZ* | dierum multorum AZ cum hebr.; dierum malorum C, vi contextus aut fortasse ex Dan. 13, 52 | arguentur CZ*; arguuntur AZ* | 9. in intuitu CZ; intuitu A | deus AZ; dominus C.

Deest D.

4. metit T*.

5. quomodo] quando Ψ^D | qua rat.] quomodo Θ^H | compinguantur τ; compinguantur Ψ^{D*}; compinguantur Ψ^{D2}; pingantur A | in uentre X | praegnatis = AM*; prignantis Q*Γ^M; pr(a)egnantis M³Q² cett. | nescitis Φ^{R*} ut vid.; nescit T.

6. semen tuam] Z*S*; semen tuum LQYΦΘΖ²S²ΓΨ^DΩagelbst Sal. cum Hier. in loc.; praem. ***** Φ^{G*} | cesses Γ^{M*}Ω^S | quid] quod Ψ^D. ¶ uel « quod » Iac. | maius a | ho-
ritur C*; + tibi X | an] Z*; aut AYΦΖΨ^DΩagelbst | si] sic A | utrum Ψ^D.

7. delect.] desiderabile X | ~ oculis est ALΘΑΓ^M.

8. omnibus om. W | ~ his omn. AMY ΦΘΓΨ^DΩ edd. et Greg. M., P. L. 75, 782 et 910 | laetus] ΦΡ*Ζ*S*; 1(a)etus AMYΦ^{RG1} (ae ex a)^{P2}ΘΖ²S²Ψ^DΩ^{S1}are. ¶ « letus » Hug.

« letus » uel « letatus » Iac. | erit Ω^S. ¶ uel « erit » Iac. | multorum] Γ^{M*}; malorum CX Γ^{AM2}(ut vid.). ¶ « multorum », hebr. et anti. non habent « malorum » Guill. | uenerit ΣΤ ΠΗ^H*ΥΓ^{M*}Ω^M | uanitates X; uanitas Ω^M. ¶ « uanitas » sic habent anti. iuxta hebr. alii habent « uanitatis » Guill. | arguentur] Z*; arguuntur XAL*QYΦΖ²WΨ^DΩ^{S1}; arguantur w; arguetur ΘΑ* | preterite X; omnia Θ^H.

9. ergo om. ΧΣ cum hebr., LXX, Hier. in loc., etc. | in (2°) om. Φ^{G*} | bonis ΧΣ^CΘ^H cum Psalt. moz., ed. Gilson, p. 184 | in uia Q cum Ps.-Aug. spec. 39. ¶ « uiis » Guill. hebr. ant. « uiis », uel « in uia » Iac. | in (ante intuitu) om. AYWΓ^MΨ^DΩ^{MJ} Spec. cod. P*. ¶ « et intuitu » Guill. | int^oitu L* | et (4°) om. C | scio Γ^{M*} | quod om. Y | te — iudicium] in ras. ΘΑ* | dominus CΘ^{HA3} | in iudicio Q;

4. <qui observat CAM | <et A | 5. <quomodo CAM | <sic CA | 6. ¶ mane XXVI. ΜΦΖΣΓ; Div. sine num. Ψ^D; <mane CA | <quia CA | 7. ¶ dulce Div. sine num. L; <dulce CA | 8. <si CAM | <meminisse CA | <qui A | 9. ¶ laetare LIII. Q; Div. sine num. X; <laetare CAM | <et in A | <et ambula CA | <et scito AM.

¹⁰ aufer iram a corde tuo et amove malitiam a carne tua adulescentia enim et voluptas vana sunt

XII. ¹ memento creatoris tui in diebus iuventutis tuae antequam veniat tempus afflictionis et adpropinquent anni de quibus dicas non mihi placent ² antequam tenebrescat sol et lumen et luna et stellae et revertantur nubes post pluviam ³ quando commovebuntur custodes domus et nutabuntur viri fortissimi et otiosae erunt mo-

lentes in minuto numero et tenebrescent videntes per foramina ⁴ et claudent ostia in platea in humilitate vocis molentis et consurgent ad vocem volucris et obsurdescent omnes filiae carminis ⁵ excelsa quoque timebunt et formidabunt in via florebit amigdalum in pinguisabitur lucusta et dissipabitur capparis quoniam ibit homo in domum aeternitatis suae et circumibunt in platea plangentes

XII. 4. molentis CZ; molentes A | obsurdescent A; obsordescent Z; hobmutescent C cum Hier. in loc.

Deest D; adest k a v. 1, ueniat, partim, fol. reciso.

ad iudicium XΘ^H.

10. a (1°) de XΣΤΓ^A | tuo om. Ψ^D | a (2°) ** Θ^{A*}; om. T* | enim] in ras. A²; om. ΣΤ*^C | uolumptas XΣ^C; uoluntas ae | uane X cum Psalt. moz. l. l.

XIII. 1. antequam] *praem.* et Ω^{SJ*} | afflictionis + tu(a)e Θ^SΤ^MΩ^Mk^aare cum aliq. codd. graec. minusc. | et om. Ω^{M*} | adpropinquant Q^SW^{*}.

2. tenebrescant aeib | et lumen et luna] Q^{*}; et lumen lunae Q²; et luna et lumen et luna L^{*}; et luna M²W; luna M^{*} | ~ et stel. et luna Ω^Sare. ¶ «sol et lumen et luna et stellae» Hug. et Guill. | nubes om. W* | pluuias Q | ~ post plu. nubes L^{*}.

3. quando] quid Ω^M | et om. Ω^{J*} | nutabuntur] L^S*k^(ut vid.); nutabunt S^SΩ^{MSJ²} (nu in ras.) edd.; nudabuntur Y*; mutabuntur XL^SΨ^D; notabuntur T*. ¶ «nutabunt» Hug. Ier. ant. «nutabunt» Iac. | otiosae] Y*

(-se); otiosi A†; pretiose Y² | molentes Σ^C | in min.] inminutae Ψ^D | numero] muro Ω^M | tenebre crescent Ω^M.

4. in plateas Q^SΓ^{A2}(s in ras.) | in humilitatem Q | uoces Y* | molentis] W^SΩ^{J²}(in ras.); molentes AYW²Ψ^DΩ^{MS}. ¶ «molentis» Hug. et Guill. hebr. et ant. «molentis» Iac. | consurget Π^HQ^ST² cum Hier. in loc.; consurgit Z^ST² | obsurdiscent Γ^{M*}; obsordescent YΦΖΨ^Dg; obmutescent C(hob.)Π^HT(omm.) S* cum Hier. in loc. | carm.] carnis W*.

5. excelsa] S*; excelsi S². ¶ al. excelsa S | amygdalum Π^HYΦ^PΘ^AZWSg; hamigdalum C; midgalum A*; amicdalum XΣ^T; amigdalus Ωa; amygdalus relust; amigdalitis Γ^M; amygd [...] k; + et ΘΩ^Sk^a cum Hier. in loc. et ep. 140, 13 | iuit C | in domo Y^SΓ^{M*} Ω^Sk^{*} | suae] tuae Π^H; om. Θ^H | circuitbit Σ^{C*} | in platea plang.] plateas plangentis S*.

10. ¶ aufer XXVII. MΦZSΓ; Div. sine num. Ψ^D; <aufer CA | <adulescentia AM.

XIII. 1. ¶ memento XII. Ω; XXVIII. MΦZSΓ; LV. Q; Div. sine num. Ψ^P; <memento CA | <antequam CA | 2. <antequam CAM | 3. <quando CAM | <et otiosae A | <et tenebrescent CAM | 4. <et claudent A | <et consurgent CAM | <et obsurdescent A | 5. <excelsa CAM | ¶ florebit XXVIII. MΦZSΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <florebit CAk | <quoniam CAMk | <et circum. A.

- ⁶ antequam rumpatur funis argenteus et revertatur vitta aurea et conteratur hydria super fontem et confringatur rota super cisternam
⁷ et revertatur pulvis in terram suam unde erat et spiritus redeat ad Deum qui dedit illum
⁸ vanitas vanitatum dixit Ecclesiastes omnia vanitas
⁹ cumque esset sapientissimus Ecclesiastes docuit populum et enarravit quae fecerit et investigans composuit parabolas multas

- ¹⁰ quaesivit verba utilia et conscripsit sermones rectissimos ac veritate plenos
¹¹ verba sapientium sicut stimuli et quasi clavi in altum defixi quae per magistrorum concilium data sunt a pastore uno
¹² his amplius fili mi ne requiras faciendi plures libros nullus est finis
frequensque meditatio carnis afflictio est
¹³ finem loquendi omnes pariter audiamus

7. deum AZ; dominum C | 8. uanitas uanitatum AZ; uanitas uanitantum C, *cum ant. vers., vide I^{um} apparatum in 1, 2 | omnia AZ* cum hebr.; et omnia C(hom.) Z² | 9. enarrauit C(hen.)Z² et *conplur. codd.*; narrauit AZ*.*

Desunt DΓ^A(*partim a v. 9, parabolas, fol. lac.*); *adsunt* k(*partim*)m(*a v. 11, in altum*).

6. rumpatur *om.* Y* | *funis*] S*; *funiculus QΘTS²ΓΑΜ²καρελβ²τ* *cum Hier. in loc. et ep. 140, 13, cf. 4, 12; funiculum Γ^{M*} | uitta uita L²Y²T²; uitca Ω^S.*

7. reuertetur WS**(ut vid.)* | *puluis om. S** | *suam om. Σ^T cum hebr., LXX, Aug. ep. 166, 26 et 190, 17 | redeat]* *recedat Ω^M | ad deum*] S*; *ad dominum CL²S²Ψ^D cum Hier. ep. 131, 26 et in libro Ortiesii 52 et Aug. ep. 166, 26; ad eum WΩ^M cum Hier. in Gal. 6, 18.* ¶ « *eum* », hebr. ant. « *deum* » *Iac.*

8. uanitantum CXΣΥ*ΘWS*Γ^{M*}Ψ^D | *eclesiastes Γ^Ak**; *aeclesiastes CX; eglesiastes Σ^T; eglesiastes Σ^C | omnia*] Z²S²*; *et omnia C(hom.)LQΦΘ^AZ²S²Γ^DΩκαρελβ²τ*.

9. *cumque*] *quum X | eclesiastes Γ^A; aeclesiastes CXΣ^C; eglesiastes Σ^T | narrauit A*QYZ²T²Ψ^D *Brev. goth., P. L. 86, 407; nar-*

rabit X | fecerit] Z²S²*; *fecerat XΣQYΦΘ^H Z²ΤS²ΓΨ^DΩ edd. et Brev. goth. l. l. | parabulas AL**; *praem. multas Φ^{G*} ut vid.*

10. *quaesiu*t**] S² (*uit in ras.*). ¶ « *que-
siuit* » *Hug. hebr. ant. « *quesiuit* » *Iac.* | *con-
scribit Θ^A; scripsit T.**

11. *sapientium*] Ω^{J*}; *sapientum Ω^{MJ²}* |
sicuti C; ut ΣΘ^H *Brev. goth. l. l. cum Hier. in
loc.*; *quasi X Greg. M., P. L. 76, 310 et 1097 |
~ sicut stim. sap. L² | in alta Y* | defixi]
Z²; *confixi Z² | concilium*] Y²Z²S²m; *con-
silium Π^HLQY²ΦZ²S²Γ^MΨ^DΩκαρελβ²τ Sal. et
Brev. goth. l. l. | data*] *dicta WS*.**

12. *requiras*] *quaeras A | est om. Y |
frequensque*] Z² (*alt. que in ras.*); *frequens
S²Ψ^D | affl. est*] *est afflictio Ω^{S1}; afflictio Ω^M;
om. Π^H.*

13. ~ *par. omnes Ω^{S1}καρελβ²τ | audiui-*

6. ¶ *antequam XXX. ΜΦΖΣΓ; Div. sine num. Ψ^D; <antequam CAk | <et conteratur Ak | <et confringatur A | 7. <et revertatur CAk | <et spiritus Ak | 8. ¶ vanitas Div. sine num. L; <vanitas CAMk | 9. <cumque CAMk | <et investigans A | 10. <quaesivit CA | 11. <verba CAM | <quaes A | 12. ¶ his XXXII. (pro XXXI.) Γ^M; <his CAM | <faciendi CA | <frequensque CA | 13. ¶ finem XXXI. ΜΦΖΣΓ^A; Div. sine num. Ψ^D; <finem CA.*

Deum time et mandata eius
observa
hoc est enim omnis homo ¹⁴ et
cuncta quae fiunt adducet
Deus in iudicium pro omni

errato sive bonum sive malum
sit.

EXPLICIT LIBER ECCLESIASTES

14. errato AZ; reatu C.

Desunt DΓ^A(partim); adsunt k(partim)m.

mus Σ | mandata] *praem.* omnia QΘ^AS^sΓ^M,
cf. ps. 110, 8, etc. | eius] illius ΦΖ^s(in ras.)Ψ^D.
¶ « et mandata illius » Guill. | enim om. Q^{*}
Ωαε. ¶ « hoc est omnis homo » Guill.

14. et om. Ω^Sage. ¶ « et cuncta »
Guill. ant. sec. hebr. habent « et » coniunctionem
ante « cuncta » Iac. | cunctae L | quae
om. Σ^{T*} | fiunt + sub sole Ω^M, ex 1, 14, etc. |
adducit ΧΓ^M | deus] dominus C; om. Ω^s. ¶
« deus » Hug. | in — errato] in ras. Φ^{F^a} | in iudicio
Q; ad iudicium X | erratu S^s in ras.; reatu
CXQY^sΘ Brev. goth., P. L. 86, 407; reatum
Y*; creatura Ω^M; abscondito Στ cum Hier. in
loc.; legi neguit m. ¶ errato Θ^A; al. reatu S;
reatu k | siue (i^o)] si Π^H | sit] om. Θ^{A*}W^{*};

praem. illud st.

Explicit liber ecclesiastes (ecclesiastes k;
ecclesiasticus L) ALMQYΦ^oΘΤΓ^MΩΙκ; expli-
cit ecclesiastes Π^HZ*; explicit liber ecclesiast-
es hoc est coelestis (celestis Ψ^D) WΥ^D; expli-
cit ecclesiastes (ecclesiastes X; + amen S) hoc
est coelestis (+ deo gratias S) XS; explicit
(-cuit Φ^R) liber ecclesiastes (+ habet Φ^R)
uersus numero DCCC Φ^RPZ^s; explicit liber
ecclesiastes hoc est coelestis uersus non octin-
gentos Γ^A; explicit ecclesiastes iuxta greco uo-
cabulo quod latinae dicitur contionator he-
braycae autem acoelestis C; expl [...] m; finit
cohelet hoc est eglesiastes Σ^T; finit Σ^C; finis
g; sine subscriptione Ω^Msarelvst.

⟨deum CAM! ⟨hoc CA | 14. ⟨pro A.

CANTICUM CANTICORUM

INDEX CODICUM ET EDITIONUM

- C (*Cavensis*) Cavensis, Abb. 1 (14). S. ix.
X (*Complutensis¹*) Matritensis, Univ. Centr. 31. S. x.
Σ^T (*Toletanus*) Matritensis, Bibl. Nat. S. x.
Σ^C (*Complutensis²*) Matritensis, Univ. Centr. 32. S. x.
Π^H (*Casinensis*) Casinensis, Abb. 553. S. xi in.
- A (*Amiatinus*) Florentinus, Laurent. S. vii-viii.
L Londiniensis, Egerton. 1046. S. viii.
M (*Maurdramni*) Ambianensis 12. S. viii ex.
Q (*Bobiensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 26. Inf. S. ix-x.
Y (*Tegernseensis*) Monacensis lat. 18036. S. ix.
Φ^R (*Rorigonis*) Parisinus lat. 3. S. ix.
Φ^G (*Grandivallensis*) Londiniensis Add. 10546. S. ix.
Φ^P (*Paulinus*) Romanus, Abb. S. Pauli extra Muros. S. ix.
- Θ^H (*Hubertianus*) Londiniensis Add. 24142. S. ix.
Θ^A (*Aniciensis*) Aniciensis, Capituli. S. ix.
- Z Metensis 7. S. viii-ix.
W (*Weingartensis*) Stuttgartensis H. B. II. 35. S. viii-ix.
S (*Sangallensis*) Sangallensis, Abb. 28. S. ix in.
- Γ^A (*Abiascensis*) Mediolanensis, Ambros. E. 53. Inf. S. x.
Γ^M Modoetiensis, Capituli A. 2. S. ix ex.
Ψ^D (*Bovin.*) Vaticanus lat. 10511. S. xii.
- Ω^M (*Mazarinaeus*) Parisinus, Bibl. Mazar. 5, a. 1231.
Ω^s (*Universitatis seu Sorbonicus*) Parisinus lat. 15467, a. 1270.
Ω^J (*Correctorium S. Iacobi*) Parisinus lat. 16721. S. xiii.
- b *fragm. in cod.* Vaticano, Barberin. lat. 671. S. viii.
[*continent* 3,6 - 8,14, *omissis autem* 3, 7-11 et 8, 5-12].
k *fragm. e cod.* Aurelianensi, Bibl. Civit. 19 (16). S. vi ex.
[*continent* 1, 1-5; 2, 1-7; 5,15 - 7,4; 8, 7-14].
m *fragm. e cod. rescripto* Sangallensi, Abb. 194. S. viii-viii.
[*continent* 1, 1-13].

- a Editio princeps, 42 lin. dicta (Moguntiae?), a. 1452(?), e Bibl. Vat. Barb. AAA IV. 17.
- g Editio Gobelini Laridii, Coloniae, a. 1530.
- r Editio Roberti Stephani secunda, Parisiis, a. 1532.
- e Editio Roberti Stephani quarta, Parisiis, a. 1540.
- l Editio Theologorum Lovaniensium, Antverpiae, a. 1583.
- v *Codex Carafianus* (Vaticanus lat. 12959-12960), ubi lectionem Lovaniensium a. 1583
immutatam servat.
- w *Codex Carafianus*, ubi lectionem Lovaniensium mutat.
- s Editio Sixti V Pont. Max., a. 1590.
- t Editio Clementis VIII Pont. Max., a. 1592.

Hug. Correctorium Hugonis a S. Caro (ex cod. Vatic. Ottob. lat. 293, S. XIII-XIV).

Guill. Correctorium Guillelmi de Mara (ex cod. Vat. lat. 3466, S. XIII).

Iac. Correctorium Conventus S. Iacobi O. P. (ex cod. Paris. lat. 16721, S. XIII).

ΣΦΘΓΩ Consensus codicum Σ^{TC}, Φ^{RGP}, Θ^{HA}, Γ^{AM}, Ω^{MSJ}.

Defectus codicum in capite secundi apparatus pro unaquaque pagina notantur.

Siglum *Spec.* ad s. Augustini *Speculum, De Canto canticorum* (ed. Fr. Weihrich, C. S. E. L. XII, p. 74-75), sigla autem *Iust.*, *Appon.*, *Beda*, ad Iusti Urgellensis (P. L. 67, 961-994), Apponii (Romae, 1843), Bedae Venerabilis (P. L. 91, 1065-1236) commentaria in Canticum canticorum lectorem remittunt. Quorum commentariorum nonnullos quoque codices consuluiimus, id est Iusti cod. Romanum Vallic. B 62 (V) et cod. Parisinum lat. 10463 (P), Apponii cod. Boloniensem 74 (B), cod. Spinaliensem 78 (M), cod. Romanum Bibl. Nat. 1572 (R), Bedae denique cod. Vatic. Regin. lat. 238 (R). *Greg. M.* in loc. illum textum sacrum e duabus homiliis s. Gregorii Magni in *Cant.* 1, 1-8 excerptum designat, quem D. Bernardus Capelle publici iuris fecit (*Revue Bénédictine*, XLI [1929], p. 217).

Sigla *Greg. Illib.* et *Salis.* textum antiquae versionis latinae Cantici indicant, qui in commentario Gregorii Illiberitani in *Cant.* 1, 1 - 3, 4, et in cod. Salisburgensi, Abbatiae s. Petri A. IX. 16, fol. 52-60, reperitur (cf. *Revue Bénédictine*, XXVIII [1911], p. 1-26, et XXXVIII [1926], p. 97-109); *Epiph.* et *Sang.* pro illo textu eiusdem versionis a s. Hieronymo sec. graecum emendatae usurpantur, qui in Philonis Carpasii commentario in *Cant.* ab Epiphanio monacho in latinum verso (cod. Vat. lat. 5704) et in cod. Sangallensi 11 legitur.

Libri qui rarius citantur, v. g. lectionaria, librique liturgici antiquiores, aperte, unusquisque loco suo, designantur.

In locis Patrum citatis, numeri capitulorum ad *Migne Patrologiam latinam* referuntur, vel, ubi auctorem suppetit, ad *Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum*, Academiae Vindobonensis.

DE TRIPLOCI NOTARUM APPARATU

Primus notarum apparatus de constituto archetypi textu rationem reddit, in omnibus locis ubi, ceteris variantibus, codices CA inter se non concordant vel a nostro textu simul discrepant. Lectiones etiam codicis Z ibi notatae sunt, quotiescumque cum lectionibus codicis C vel A concinunt.

Secundus apparatus ad historiam textus spectat et varias lectiones omnium codicum et editionum refert, exceptis mere orthographicis.

Tertius apparatus divisiones textus exhibet, maiores ex codicibus omnibus, minores vero ex CAMk.

DECLARATIO SIGNORUM

Vide supra, p. 29.

INCIPIT LIBER CANTICUM CANTICORUM

I. 1 Osculetur me osculo oris sui
quia meliora sunt ubera tua
vino
2 fraglantia unguentis optimis
oleum effusum nomen tuum

ideo adulescentulae dilexerunt te
3 trahe me post te curremus
introduxit me rex in cellaria
sua
exultabimus et laetabimur in te

I. 1. osculo AZ et plur. codd.; obsculis m cum ant. vers.; hobsculus C | 2. fraglantia ΣL; fraglantiora C; flagrantia AZ, confusione frequenti, vide apparatus in Gen. 27, 27 et Ex. 30, 7 | 3. curremus] add. in odorem ungentorum tuorum A, cf. LXX et ant. vers. | exultauius C.

Adsunt km.

Tit. incipit liber canticum canticorum ipsius salomonis C; incipit liber cantica canticorum A; incipit liber cantica canticorum quod hebraice dicitur sirassirim (sirassirim Γ^M) Γ; incipit liber sirassirim qui et cantica canticorum Θ^{A₂} in ras.; incipit canticum canticorum ΣΠ^HL²Θ^HΩ^Jm; incipit canticum [...] k; incipit canticum canticorum id (hoc X) est sirassirim (sir asserim X; + amen S; + liber cantica canticorum W²) XWS³; incipiunt (incipit Q^{*}) cantica canticorum L^{*}(bis scriptis) MQΩ^Sa; incipit*****cantica canticorum Z^{*}; incipiunt (incipit S^{*}) cantica canticorum id est sirassirim. amen S²; incipiunt cantica canticorum quod (h)ebr(a)ic(a)e dicitur sirassirim (syrasirim Φ^PΨ^D; syrasirim Φ^G; syrasirim Y; + feliciter Z²) YΦΖ³Ψ^D; canticum canticorum g^{*}; canticum canticorum salomonis quod hebraice dicitur sir hasirim τελετ; cantica canticorum g²; sir hasirim id est canticum canticorum salomonis g; sine titulo Ω^M.

I. 1. me om. Q | osculo] k (obs.); osculis X(obs.)LΓm(obs.) Greg. M. in loc. et Appon. cum hebr., LXX, Salis., Epiph., etc.; hobsculus C; osculos Π^H; praem. ab XLQ cum Greg. Illib. et Salis., cf. LXX.

2. fragl. — optimis] et odor unguentorum (ungent. W) tuorum super omnia aromata YWS*(ut vid.) Greg. M. in loc. cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph., etc., cf. 4, 10; + et odor ungentorum tuorum super omnia aromata Γ | fraglantia = ΣLM²; fraglantia m; fraglantiora CX; fragrantia Ω^{SJ} edd.; [...]grantia k; flagrantia M^{*}S² cett. et Iust. (cod. V) | optimis] in ras. Z²; optimis A | oleum] unguentum (ungent. WS) YWS* Greg. M. in loc. et Appon. cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph. | effusum] m; + est C cum Salis. et Hier. tract. in Marc. (ed. Morin, p. 366) | idcirco Θ. ¶ ideo Θ^A | te om. A. ¶ non est ibi « nimis » quamuis cantetur in ecclesia Hug. « dilexerunt te » et « trahe me » Guill.

3. curremus = CXΣΘZ^{*kr} Iust., Appon., Beda, cum hebr.; curramus m; curremus in odorem ungentorum tuorum Π^HALMQ YΦΖ²WSΓΨ^DΩagelbst [curremus] L^{*}, currimus L²S^{*}; in odorem] W^{*}Ω^J^{*}, in odore MQY²ΦΖ²W²ΓΩ^J²ag, in odorum Y^{*}; ungentorum ALM^{*}WS] Greg. M. in loc., cf. LXX, Salis., Epiph., etc. | in cellaria sua] in cubiculum (cubilum W) suum MWS* Greg. M. in loc. cum Greg. Illib., Salis., Epiph., Sang. | exultauius CΣΠ^HQ^{*}S²Γ^Ak^{*}m | te] ea Y |

I. 1. <osculate CAMk | <quia CAk | 2. <fraglantia CAk | <oleum CAk | <ideo CAk | 3. <trahe CAMk | ¶ introduxit Div. sine num. X; <introduxit CAk | <exultabimus CMk.

memores uberum tuorum super vinum recti diligunt te
 4 nigra sum sed formonsa filiae
 Hierusalem sicut tabernacula
 Cedar sicut pelles Salomonis
 5 nolite me considerare quod fusca sim quia decoloravit me sol
 filii matris meae pugnaverunt contra me
 posuerunt me custodem in vineis vineam meam non custodi
 divi
 6 indica mihi quem diligit anima mea ubi pascas ubi cubes in

meridie ne vagari incipiam per greges sodalium tuorum
 7 si ignoras te o pulchra inter mulieres egredere et abi post vestigia gregum et pasce hedos tuos iuxta tabernacula pastorum
 8 equitatu meo in curribus Faraonis adsimilavi te amica mea
 9 pulchrae sunt genae tuae sicut turturis collum tuum sicut monilia
 10 murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento

4. sed CZ; et A *cum ant. vers.* | 5. quod fusca sim CZ*³; quod fusca sum AZ^a | decolorauit AZ; decorauit C | 9. monilia AZ; munilia C.

Deest ΓΑ partim a v. 10, aureas, fol. lac.; adsunt k(usque ad v. 5, decolorauit)m.

uberum] uerborum Ψ^D* | recte M* | diligent W.

4. sed] *in ras. brev. spat.* L²k²; et AQ* *Greg. M. in loc. cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph., Sang., etc., cf. hebr.; sed et Φ^P** | formonsa = CA*M*Q*Y*Z*W*m; formosa A² M²Q³Y²Z²W²S²(ormo *in ras.*)k cett. | filiae] k*; filia XΘk²m *Iust. et Greg. M. in loc. cum codd. gr. 23 et 147, Greg. Illib., Salis., Sang., Eucher. instr. 1 de cant.* | hyerusalem Γ^A; iherusalem Ca; iherislm XΣ; iherlm Q; ierusalem Ωγτευστ; ierlm Ψ^PΩ³; irlm Ω^M | sicuti (r^o) C | tabernaculum Π^H | cedar] Z*; caedar Π^HMQYΦZ²Γ; chedar CS*; + et L *Appon. (cod. M.)* | pelles] Φ^P*; pellis QY*Φ^{RGP2}Θ ZWSΓΨ^D *Iust. cum codd. gr. ABC* | solomonis L*; salominis Y*.

5. me om. W*. ¶ hebr. «me» Iac. | sim] Z*³; sum AZ²Ω^M *Greg. M. in loc.* | decolorauit] m; decolorabit X; decorauit CΣ^T*^C (-bit)Π^HY*Φ^R*GΓ^A | me (4°) + sicut A | in om. Ω^M*age| meam non] meam W*; om. Σ^T; *praem.* ** Y*.

6. quem] qui[.] m | pascas] Q* *ut vid.*;

pascis Q², *ut vid.*, *cum Greg. Illib., Salis., Epiph., etc.* | cubas Σ^CQΘS⁴ *Greg. M. in loc. cum Epiph. et Eucher. form. 3;* cubis S* *ut vid.* | nec Ω^J* | uagare L*; uacari Φ^{RG}; uaga L² | incipias X | per] M*; post M²Ω *edd. Greg. M. in loc.*, *sed vide comment.* | gregem Z*Ψ^D | tuorum] meorum Ω^M.

7. si ignores L; nisi cognoueris WS* (*ut vid.*) *cum Greg. Illib., Salis., Epiph.* | te] m; temetipsam X | o om. W* | pulcherrima L Ω^{SJ}g(pulcer.)elst, ex 5, 9. 17. ¶ «pulcra» Hug. anti. «pulcra» Guill. | abii m | gregum] regum Φ^P*; + tuorum Ω^{SJ}*res. ¶ «gregum» Hug. Gregorius hebr. ant. non habent «tuorum» Iac. | tabernaculum W²(b ex u)S*.

8. faraonis = XΣ^TLMm; farahonis C Σ^C; pharaonis cett. | adsimilauit te Ψ^D | amica] anima m.

9. sicuti (*utraq. loco*) C | turtur C; turris X ΣW²S*; turis Q*; t*****s m | collium a* | monilia] W*; munilia CXΣMQY*ΦΩW²ΓΨ^D.

10. faciamus Γ^M* | uermiculatos Q²; uermicula Q*.

<memores Ak | 4. ¶ nigra Div. sine num. X; <nigra CAMk | <sicut tabernacula Ak | 5. <nolite CA Mk | <filii CM | <posuerunt CA | 6. ¶ indica Div. sine num. X; <indica CAM | <ne A | 7. <si CAM | <egredere A | 8. <equitatu CAM | 9. <pulchrae CAM | <collum CA | 10. <murenulas CAM.

11 dum esset rex in accubitu suo
nardus mea dedit odorem suum
12 fasciculus muriae dilectus meus
mihi inter ubera mea commo-
rabitur
13 botrus cypri dilectus meus mihi
in vineis Engaddi
14 ecce tu pulchra es amica mea
ecce tu pulchra oculi tui co-
lubarum
15 ecce tu pulcher es dilecte mi et
decorus
lectulus noster floridus 16 tigna
domorum nostrarum cedrina

laquearia nostra cypressina
II. 1 ego flos campi et lily con-
vallium
2 sicut lily inter spinas sic amica
mea inter filias
3 sicut malum inter ligna silvarum
sic dilectus meus inter filios
sub umbra illius quam desidera-
veram sedi et fructus eius dul-
cis gutturi meo
4 introduxit me in cellam vinariam
ordinavit in me caritatem
5 fulcite me floribus stipate me
malis quia amore langueo

14. tu pulchra (2°) AZ² et plur. codd.; tu pulchra es (qs C) CZ*, *lectio facilior.*

II. 3. sub umbra illius quam AZ cum Appon. et Beda; sub humbra illius quem C et Iust. | desideraueram CZ*(ut vid.); desiderabam AZ².

Deest Γ^A partim usque ad v. 15, lectulus; adsunt k(a v. 1, ego, sed scriptura fere omnino evanuit)m(usque ad v. 13, mihi).

11. dum] cum Ω^a Appon. | accubitu] Z²;
accubito Σ^cZ^{*3}S^m.

12. fasciculum ΣY; fasciculas m | muriae = Π^{H*}LY^{*}Z^{*}S^m; myrae AMQY^{*}ΦΘ Z²S²ΓΥ^D; mirr(a)e CXΣΠ^{H2}Ω^a; myrrhae grēlvst; m*rrae W | mihi om. W cum Epiph.

13. botruus m | hengaddy C; aengaddi W; engagdi Ω^M.

14. tu (1°) om. Q* cum Epiph. | pulchra (2°) + es C(qs)ΣΘZ^{*}W²Srelst Iust. | columb.] praem. ut S*, cf. 5, 12.

15. tu om. Q* cum Epiph. | pulchra Φ^G | mi] mihi Σ^c; mici X | lectus L.

16. tigna] M²(i in ras.); tygna C; tigna Q*Ω^M; tegna Z*; tignaria A; ligna X Υ^D; lingna Q²; tecta ΣΘ^H Iust. ¶ tecta Θ^A | domorum nostrorum Σ^TΠ^HQYZ* | cipres-
sina ΣΩ^Jα(-ma); cypressina L; chyprissina C; ciprassina Q²; ciprasina Q*; cyparissina Π^H; cyparisinsina S*.

II. 1. ego + sum X.

2. sicuti C | sic + et Φ^P | anima α | in-

ter (2°)] in S*.

3. sicuti C | malum] Q²; malus Q²(lus in ras.)Ω^{SJ} edd. | quam] Appon. et Beda (cod. R); quem CLΩ^Sarelst Iust. ¶ Beda et Aymo « quam » et Bernardus « quem » Hug. anti et Beda habent « quam », alii habent « quem » Guill. Beda Gregorius Aymo ant. « quam » Bernardus « quem » Iac. | desideraueram] Z²(ut vid.) Iust. et Appon.; desiderauerant S*; desiderabam XAQYΦ^{RGP2}Z²ΓΥ^DΩ^{MS} Beda; desiderauit Φ^P. ¶ « desideraueram » Hug. « desiderabam » Guill. uel « desiderabam » Iac.

4. me (1°) + rex XLM²QΘS²ΤΩk²α
ge Appon., Beda, ex 1, 3. ¶ nec hebr. nec anti. interponunt hic quod dicitur « rex » Guill. et Iac. | ordinabit X; om. A*; praem. et WS* cum hebr. | in (2°) om. Q*Θ^{A*}.

5. fulcit Γ^M | me (utroq. loco) om. L* | constipate L Appon. cum Greg. Illib. et Salis.; praem. et Q | langueo] M²(ueo in ras.); lan-
guo L*.

11. <dum CA | <nardus A | 12. ¶ fasciculus Div. sine num. X; <fasciculus CAM | 13. <botrus CA M | 14. <ecce (1°) CAM | <oculi A | 15. <ecce CAM | <lectulus AM | 16. <laquearia A.

II. 1. ¶ ego II. Ω; <ego CAM | 2. <sicut CAM | 3. <sicut CAM | <sub CAM | <et A | 4. <introduxit CAM | 5. <fulcite CAM.

6 leva eius sub capite meo et dextera illius amplexabitur me
 7 adiuro vos filiae Hierusalem per capreas cervosque camporum ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam quoadusque ipsa velit
 8 vox dilecti mei ecce iste venit saliens in montibus transiliens colles
 9 similis est dilectus meus capreæ

hinuloque cervorum en ipse stat post parietem nostrum despiciens per fenestras prospiciens per cancellos
 10 et dilectus meus loquitur mihi surge propera amica mea formonsa mea et veni
 11 iam enim hiemps transiit imber abiit et recessit
 12 flores apparuerunt in terra tempus putationis advenit

8. uox dilecti mei AZ; uox dilecti mei uox fratris mei C, *lectio conflata*, cf. *Salis.*: uox fratris mei | iste AZ; ipse C | uenit CZ^{**}; ueniet AZ^a, fortasse ex *antiphonis Adventus* | 9. despiciens A et aliquot codd. cum cod. R *Beda*, vide *apparatum in Malachim (IV Reg.)*, 9, 30, ubi despexit per fenestram eligere debuimus; **spiciens Z^{*}; respiciens C | 10. et dilectus meus AZ et plerique codd. cum *Appon.* et *Beda*; dilectus meus C cum hebr., sed etiam cum LXX et ant. vers. | amica mea CZ^{*} *Iust.* et *Appon.* cum hebr.; amica mea columba mea AZ^a et *Beda*, ex 5, 2 | 12. putationis C^{*}Z^a et aliquot al., rectius ut vid.; potationis C^aAZ^{*}.

Adest k usque ad v. 7, filiae.

6. dextra WS^{*} | illius] eius Σ^TQΩ^s cum Greg. Illib., Salis., Epiph. | amplexabitur me] Q^a (itur me in ras.); complexabitur me Y, cf. ant. vers. et Epiph. (complectetur me).

7. o filiae M | iherusalem C a; iherislm XΣ; ierusalem grelūst; ierlm Ψ^PΩ^J; irlm Ω^M; ierl Q | neque euig.] Z^a(neque e in ras.) | uigilare XΣ^CLMQΓ^AΩ^{M*}a | dilectam] W^{*}; dilectum W^a; dilecta Φ^P; + meam Ω^s | quoadusque] Z^a; quoque X cum Greg. Illib.; quoad ΣZ^{**}; donec Ω^Sjr, cf. 3, 5 et 8, 4 | ipsa] in ras. Z^a; ipse W.

8. uox dil. mei om. Π^H; + uox fratris mei CX, *conflata lectio ex ant. vers.* | dilecte mi Y; dilecte mei Θ^A | iste] ipse CX *Appon.* | uenit] Z^{**}; ueniet XAYΦ^{RG}Z^TΠ^MΨ^Dg^{*}; + et Y | transl.] *praem.* et Ω^Sjr.

9. est om. Ψ^D | hinuloque ceru.] hinnulorum W^{*} | hinuloque = ΣΠ^HLMQΘ^A Z^{*}Γ^M; inuloque Y^{*}Θ^H; hynuloque CΩ^sa; hynnuloque Ω^J; innuloque X; hinnulloque A; hinnuloque Y^aZ^aW^a cett. | en] ecce Σ cum Greg. Illib., Salis., Epiph., Sang., etc. | post om.

Σ^C | despiciens = ALMΦWS *Beda (cod. R)*; aspiciens QZ^a; **spiciens Z^{*}; respiciens cett. ¶ anti. «despiciens» Guill. glosa «despiciens» quasi de alto aspiciens *Iac.*

10. et] Θ^H*W^{*} *Appon.*, *Beda*; en Θ^{H2}ΓΩ^SΙεψτ, ex v. *prae.*; om. CWS^S* *Iust.* cum hebr., LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph. | **propera Q; prospera Θ^{A*}; om. Σ | amica mea = CXΠ^HZ^{*}gr *Iust.* et *Appon.* cum hebr.; proxima mea Σ cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph., etc.; + columba mea ALMQYΦΩΖ^aWSΓΨ^DΩaelūst *Beda*, ex 5, 2, cf. LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph., etc. | formonsa = CAM*Q^{*}Y^Z*W^S*; formosa M^aQ^aZ^aW^aS^a cett.

11. hiemps = Π^HM^{*}YΦΩΖWSΓΑΨ^Da; hyemps CΩ^Mj; hiems ΣALM^{*}Qst; hyems Ω^sgrelū; yems X; hiens Γ^M | transiuit C; transit XΣ^CL^{*}Θ^{H*}; transeat W^{*}.

12. in terram Q; + nostra MYΦΖ^aW^sS^{*}Γ^MΨ^DΩgelūst cum Epiph., ex alt. parte v. | putationis = C^{*}L^aMY^sΦ^PΘ^{H2}Z^aW^sS^{**}Ω edd.; potationis C^aXΣΠ^HAL^{*}QY^{*}Φ^{RG}Θ^{H*}AZ^aW^aS^aΓΨ^D *Iust.*, *Appon.* (codd. MR), *Beda (cod. R)* |

6. <leva CAM | 7. <adiuro CAM | <ne A | 8. <vox CAM | <ecce C | 9. <similis CAM | <en C AM | 10. <(et) dilectus CAM | <surge AM | 11. <iam CAM | 12. <flores CAM.

vox turturis audita est in terra
nostra ¹³ ficus protulit grossos
suos vineae florentes dederunt
odorem
surge amica mea speciosa mea
et veni ¹⁴ columba mea in fo-
raminibus petrae in caverna
maceriae
ostende mihi faciem tuam sonet
vox tua in auribus meis
vox enim tua dulcis et facies tua

decora
¹⁵ capite nobis vulpes vulpes par-
vulas quae demoluntur vineas
nam vinea nostra floruit
¹⁶ dilectus meus mihi et ego illi qui
pascitur inter lilia ¹⁷ donec
adspiret dies et inclinentur
umbrae
revertere similis esto dilecte mi-
capreae aut hinulo cervorum
super montes Bether

^{13.} grossos CZ^{**}; grossus AZ² | vineae florent dederunt A et aliquot al. cum cod. R Bedae, cf. LXX et Salis. (uites florunt dederunt); vineae florent et dederunt C et Iust., cf. Greg. Illib. (vineae nostrae florebunt et dederunt); vineae florentes dederunt Z cum recens. hexaplari Hieronymi, ut in Epiphano legitur | speciosa CZ; sponsa A, fortasse ex eadem recensione hexaplari | ^{14.} uox enim (enim C) tua CZ; quia uox tua A cum ant. vers. | ^{15.} uulpes uulpes paruulas ΣΠ^HZ^{*} cum hebr., lectio Hieronymi, ut vid.; uulpes paruulas CZ², vel uulpes pusillas A, cum LXX et ant. vers. | ^{17.} bether AZ²(r in ras.) et Beda cum hebr.; bethel C cum Iust. et Appon., confusione facilis.

turt.] turris M^{*}.

^{13.} ficus] nam figus C; sicut Φ^F | grossos] Y²Z^{**}; grossus AL^{*}M^{*}Y²ΦZ²WS^{*}Ψ^D; grossos L² | suas XW | uin. fl.] uinea efflorent Q^{*} | florent = XΣΠ^HAΘ^HWS Beda (cod. R) cum LXX, cf. Salis. (florunt); florent et C Iust., cf. Greg. Illib. (florebunt et); flores Γ; florentes Q²Θ^H cett. et Appon. cum Hier. in Zach. 2, 8 et Epiph. | odorem + suum XQΘ S²Γ^MΩagrest. ¶ hebr. et anti. non subiungunt quod dicitur « suum » Guill. et Iac. | surge + sponsa ΩJ^{*}; + propria X*Ω²aes, cf. v. 10. ¶ « propria » del. Hug. Gregorius ant. hebr. non habent « propria » Iac. | spec.] sponsa AΘ^AΓ^M* Beda cum Hier. c. Iovin. 1, 30 (sed vide D. De Bruyne in Revue Bén., XXXVIII [1926], p. 112: speciosa) et Epiph., postea corr.; praem. et Ω^M. ¶ « speciosa » Hug. mod. hebr. « speciosa » in originali, Gregorius « soror » ant. « sponsa » Iac. | mea om. a.

^{14.} foram.] uelamento W* cum Salis, Epiph., etc. ¶ « foraminibus » Hug. hebr. « foraminibus » Iac. | petrac + et L² | cauerna] S²(alt. a in ras.); cauernis Θ. ¶ « cauerna » Hug. hebr. « cauerna » Iac. | macheriae CAL

QY(-ie)Θ^AZ^{*}WS^{*}Γ | sonuit Ω^M; syon et C cum Iust.; et Θ^{H*} | ~ uox tua sonuit Ω^M | uox enim] quia uox ALQΘ^AWSΓ^A Appon. et Beda cum Ambr. in ps. 22, 17 et in ps. 118, 6, 33, cf. Iust., Salis., Epiph. (quoniam uox); uox Ω^M | tua] mea Ω^{M†} | dulcis + est X, cf. Salis. et Ambr. ll. ll. | facie YT^{M*}(-iae).

^{15.} uulpes (1°) ¶ Gregorius « uulpeculas » Iac. | uulpes (2°) = ΣΤ^{*}ΣΠ^HZ^{*} cum hebr. et cod. graeco 253; om. ΣΤ²Z² cett. cum LXX, Salis., Epiph., etc. | paru.] pusillas XA Beda cum Greg. Illib., Salis., Epiph., etc. | quae dem. uin. om. L | quae] Z²(a in ras.) | nam om. S²Ω^M | floruit + et vineae nostrae floribunt W*, lectio conflata ex ant. vers., cf. Salis. et Epiph.

^{16.} inter] in Ω^M.

^{17.} adsp. dies et om. L^{*} | umbrae + uesperi Θ | ~ dil. mi sim. esto Θ^HΩ^M | capre Σ^{*} | aut hinulo] hynuloque Ω^S; hinnuloque gretst; hynuloque Ω^Ja, ex v. 9 et 8, 14 | aut] ut W* | hinulo = ΣΠ^HLMΘ^AZ^{*}Γ^M; inulo Y²Θ^H; hynulo C; ynulo X; hinnulo AY²Φ Z²W²ΣΓ^AΨ^DΩ^Mw; hinnullo W*; hinuli Q²; hinnuli Q*. ¶ « aut hinulo » Guill. | bether

⟨vox CA | ^{13.} ⟨ficus AM | ⟨vineae A | ⟨surge CAM | ^{14.} ⟨columba AM | ⟨ostende CA | ⟨sonet M | ⟨vox enim CA | ^{15.} ⟨capite Div. sine num. A; ⟨capite CM | ⟨nam A | ^{16.} ⟨dilectus CM | ^{17.} ⟨donec A | ⟨revertere CAM.

- III. ¹ in lectulo meo per noctes
quaesivi quem diligit anima
mea quaesivi illum et non in-
veni
- ² surgam et circuibo civitatem per
vicos et plateas quaeram quem
diligit anima mea
quaesivi illum et non inveni
- ³ invenerunt me vigiles qui custo-
diunt civitatem
num quem dilexit anima mea
vidistis
- ⁴ paululum cum pertransissem eos

inveni quem diligit anima mea
tenui eum nec dimittam donec
introducam illum in domum
matris meae et in cubiculum
geneticis meae

⁵ adiuro vos filiae Hierusalem per
capreas cervosque camporum
ne suscitetis neque evigilare
faciatis dilectam donec ipsa
velit

⁶ quae est ista quae ascendit per
desertum sicut virgula fumi ex
aromatibus muriae et turis et

III. 1. per noctes AZ *cum hebr. et LXX*; per noctem C, *ut saepius in hac versione* | 2. quem diligit CZ* *Iust. et Appon.*; quem dilexit AZ* *et cod. R Bedae cum ant. vers., cf. v. seq.* | 3. quem dilexit AZ *Iust., Appon., Beda, cum LXX et ant. vers.*; quem diligit C, *ex locis parallelis Cant. 1, 6 et 3, 1.2.4 | 6. uirgula AZ; uirgultum C.*

= AΦ^{RG}Θ^AZ²(r in ras.) Ψ^Dτ^wτ^t *Beda*; betel X
Σ^T; bethel cett, *Iust.*, *Appon.*, cf. *Bedam* (qui-
dam codices habent ... bethel) *et v. 9 in LXX*,
Greg. Illib., *Salis.*, *Epiph.*, etc. ¶ hebr. et anti.
habent « bether » per r finalem, nullatenus
pro littera est ibi « bethel » *Guill.*, item *Iac.*

III. 1. per noctem CXΣΘ^HW*(-te)
Sae | exquesiu (1°)Ψ^D | ~ quaesiu per noctem
ΣΘ^H | illum om. L* *Appon. (cod. BM)*,
cf. 5, 6 | ueni L*.

2. surgam — ciuitatem om. X | quem] in ras. Z* | diligit] Z*; dilexit AΦ^{RG}Z²Ψ^D *Beda (cod. R) cum LXX, Greg. Illib., Salis., Epiph., cf. v. seq.* ¶ « dilexit » *Guill.*, alia litera « dilexit » *Iac.*

3. nunc quem Θ^A; nam quem W*;
numquid ΣΦ^{R*}; numquid quem Z* *cum Salis.*, *Epiph.*, etc. | dilexit = Π^HALMΦΩΖWS²ΓΨ^DΩ^M *Iust., Appon., Beda cum LXX, Salis., Epiph.*; diligit CXΣQYS*Ω^SJ *edd.*, cf. 1, 6 et 3, 1. 2. 4. ¶ « dilexit » anti. habent in prete-

rito, alii in presenti habent « diligit » *Guill.*, item *Iac.*

4. transissem XΣ^T, cf. *Salis et Epiph.* | inuenit Φ^G | dilexit L *Beda cum LXX, Salis., Epiph., cf. v. praec.* | demittam LM*; + illum X *cum hebr.*, *LXX, Epiph.*, cf. *Salis.* (eum) | illum] eum XY *Appon. (cod. R) cum Greg. Illib., Salis., etc.* | in domo QY*Ω^{MJ*} | in cubiculo QY*.

5. iherusalem Ca; iherislm XΣ; iherlm Q; ierusalem grelbst; ierlm Ψ^DΩ^S; irlm Ω^M | uigilare XΣ^CL^a | dilectum X | donec ipsa uelit] quoadusque (-husque Ω^{M*}) ipsa uelit Ω^M, ex 2, 7; + uox dilecti mei ecce iste uenit saliens in montibus transiliens colles similis est dilectus meus capree donec ipsa uelit Ω^{M*}, cf. 2, 8, 9.

6. sicuti C | uirgulta Σ *Iust.*; uirgultum C | murrae = CΠ^{H*}AL^{*Z²WS*}; myrrae MQ²(ex -ra)YΦΩΖS²ΓΨ^DΩ^S(-re); mirr(a)e XΣΠ^{H²}L²Ω^{Mj}a; myrrae grelbst | pulueris

III. 1. ¶ in III. Ω; *Div. sine num.* A; <in CM | <quaesivi (1°) A | <quaesivi (2°) M | 2. <surgam CM | <per A | <quaesivi CAM | 3. <invenerunt CA | <num AM | 4. <paululum CA | <tenui CAM | 5. <adiuro CAM | <ne A | 6. <quae est CAM | <murrae A.

- universi pulveris pigmentarii
⁷ en lectulum Salomonis sexaginta
fortes ambiunt ex fortissimis
Israhel
⁸ omnes tenentes gladios et ad
bella doctissimi
uniuerscuiusque ensis super femur
suum propter timores nocturnos
⁹ ferculum fecit sibi rex Salomon
de lignis Libani

- ¹⁰ columnas eius fecit argenteas re-
clinatorium aureum ascensum
purpureum
media caritate constravit prop-
ter filias Hierusalem
¹¹ egredimini et videte filiae Sion
regem Salomonem in diade-
mate quo coronavit eum ma-
ter sua in die disponsionis il-
lius et in die laetitiae cordis
eius

6. pigmentarii] addit qui in circuitu salomonis sunt gladium habent in femorae sicuti aut ille iudex qui interfecit hostem pinguissimum et totum carni dilectum homines hamputans uolumtates C, ex tractatu Hieronymi adv. Iovinianum 1, 30 | 7. ex fortissimis israhel] addit de potentati- bus iherusalem C, conflata lectio ex ant. vers. (de potentibus israhel) | 11. in diademate quo AZ; in diademate qua C et cod. B Apponii, cf. ant. vers. (in corona qua) | disponsionis AZ²(in ras. 11 litterarum) et Beda; disponsationis C et Appon. cum Epiph.

Adest b a v. 6, pulueris, sed om. v. 7, en — v. 11, eius.

om. X* | pigmentarii + qui in circuitu salo-
monis sunt gladium habent in femore (-rae C)
sicut (-ti C) aut (pro aoth; et X) ille iudex
qui interfecit hostem pinguissimum et totum
carni delictum (pro deditum; dilectum C)
omnes (hom. C) amputans (hamp. C) uolup-
tates (uolumt. C) CX, ex Hier. adv. Iovin. 1, 30.

7. en — 11. cordis eius om. b | en] ecce
Σ cum Salis., Sang., Epiph. | lectulus Y*; lec-
tum L; praem. et X. ¶ lectum vid. Σ^C | salamo-
nis Γ^M; solomonis L | sexag.] quadraginta
YZ*(ut vid.)W*(XL) | fortes ambiunt ex om.
Θ^A | ~ ambiunt sexag. fortes L | srahel CΘ^A;
isrhl Q; srhl XΣ; ihl Π^H; israel Ω^Jgrelust;
isrl YΦ^RSTΓΨ^PΩ^Ms; irl LZ; + de poten-
tibus iherusalem CX(ihrsml), conflata lectio
ex ant. versione (de potentibus israhel), cf. Sa-
lis., Sang., Epiph., etc.

8. omnes — doctissimi om. X*; praem.
qui sunt Ω^J | ad om. Σa | bellum Γ^M cum
Sang., Epiph., etc., cf. LXX et Salis. (proelium) |
doctissima Φ^G | femur] f*rmum Q*; fratrem

Ω^M | ~ noct. timores Π^H Appon.

9. fercul.] praem. feretrum X | sibi rex
salomon] in ras. brev. spat. Ω^J | rex om. a |
solomon L | lybani M.

10. arg.] aureas Ω^M | constrauit] Φ^P²
(tra in ras. long. spat.); prostrauit X(-bit)Ω^M |
iherusalem C; ihrsml XΣ; iherlm Q; iherlm
a; ierusalem Ω^Jgrelust; ierlm Ψ^DΩ^S; irlm Ω^M.

11. egrediemini Z* | et (1°) in ras. Ω^J |
syon CXΓ^AΨ^DΩ^a | ~ et uidete syon filie
Ω^M; ~ filiae sion et uidete ae | solomonem
L | quo] Σ^T*Z²(in ras.); qua CXΣ^TL Appon.
(cod. B); quae Ψ^D | coronabit X | eum] illum
QYΘ^AΓΨ^DΩ^S edd. | in diem (1°) X | dispo-
sionis = ALM*QY*ΦΘ^HZ²(in ras.)S² Beda;
disponsionis Π^HM²Y²Γ^A; disponsationis Ω
grelust cum Epiph.; disponsationis CXW²a Ap-
pon.; dispositionis ΣΘ^AW*Γ^MΨ^D Iust.; depo-
sitionis S*. ¶ anti. « disponsionis », alia littera
« desponsionis » (sic) Guill. ant. « desponsio-
nis », alia littera « desponsationis » Iac. | in
die (2°) die Θ^H | eius] illius QΩ^M Appon.

⟨(qui) C | 7. ⟨en CAM | ⟨ex C | 8. ⟨omnes CA | ⟨uniuerscuiusque CAM | 9. ⟨ferculum CAM |
10. ⟨columnas CA | ⟨reclinatorium C | ⟨media CA | 11. ⟨egredimini CAM | ⟨in diademate A |
⟨in die (1°) A.

IV. ¹ quam pulchra es amica mea
quam pulchra es oculi tui co-
lubarum absque eo quod
intrinsecus latet
capilli tui sicut greges caprarum
quae ascenderunt de monte
Galaad
² dentes tui sicut greges tonsarum
quae ascenderunt de lavacro
omnes gemellis fetibus et ste-
rilis non est inter eas
³ sicut vitta coccinea labia tua et
eloquium tuum dulce
sicut fragmen mali punici ita ge-
nae tuae absque eo quod in-
trinsecus latet
⁴ sicut turris David collum tuum

quae aedificata est cum pro-
pugnaculis
mille clypei pendent ex ea omnis
armatura fortium
⁵ duo ubera tua sicut duo hinuli
caprae gemelli qui pascuntur
in liliis ⁶ donec adspiret dies
et inclinentur umbrae
vadam ad montem murrae et ad
collem turis
⁷ tota pulchra es amica mea et
macula non est in te
⁸ veni de Libano sponsa veni de
Libano veni coronaberis
de capite Amana de vertice Sa-
nir et Hermon
de cubilibus leonum de monti-

IV. ². greges C et plur. codd. cum LXX; grex AZ* et Beda cum hebr., sed etiam cum ant. vers., fortasse ex 6, 4. 5 | tonsarum AZ; detonsorum C cum Iust. et ant. vers. (detonsarum) | 3. fragmen CZ; fragmentum A | 5. caprae AZ; caprae C | 8. sponsa CZ* et Iust. cum hebr., LXX, ant. vers.; sponsa mea A cum Appon. et Beda, cf. v. 7, amica mea, v. 9, soror mea, etc.; attamen sponsa mea nusquam in Cant. legitur.

Adest b.

IV. 1. sicuti C | gregis s*; grex Z*Ω^Mw
cum Salis. | montibus Σ^T | galaat Xb; galaath
Ω^J.

2. sicuti C | gregis s*; grex AZ*Ω^Mw
Beda cum Salis. et Epiph. | tonsorum b; deto-
sorum C cum Iust., Salis., Epiph. (detonsarum);
+ ouium Γ^{AM*} | ascendunt Ω^s | gemelli Z* |
inter] in Σ, cf. LXX.

3. sicuti (*utroq. loco*) C | uitta] uicta
Ω^s | fragmentum AQΦ^P.

4. sicuti C | turres Y* | propugnaculis
+ suis Π^HMWSΓb Appon.

5. sicuti C | duo om. X | hinuli = Π^H
LMQ²Θ^{A₂}ZW; inuli Θ^{HA*}; hynuli CYΩ^s;
ynuli X; hinnuli AQ*ΦSΓ^AΨ^DΩ^M *edd.*; hyn-

nuli Ω^Ja; hinoli Σ; hinnoli Γ^M; hiniculi b²;
iniculi b* | caprae CL | pascentur W*.

6. murrae = CΠ^{H*}LZ^{*W(-re)S*}; myrr(a)e AMQYΦΘZ^SΓΨ^DΩ^sb; mirr(a)e ΧΣ
Π^{H₂}Ω^{M₁}a; myrrhae grelbst | colles Ω^M | tur-
ris Φ^{R*}GΩ^M.

8. a libano (*utroq. loco*) X cum Salis.,
Epiph., etc. | sponsa = CXΣΠ^HΘZ* Iust. cum
hebr., LXX, Epiph., etc., cf. Salis. (speciosa);
sponsa mea uera Ω^M; sponsa mea Z² cett.,
Appon., Beda | ueni (2°) om. W* | ueni (3°)
om. X | amana] Z²(ult. a in ras.); hamana C;
ammana Θ; amna Σ^{C*}; aman Y; om. Π^{H₂}|
sanyr CXΩ^M; anir Σ^T; samur Ω^s; seyr Y;
om. Π^{H₂} | aermon CX; ermon Σ; om. Π^{H₂} |

IV. 1. ¶ quam (1°) IV. Ω; <quam (1°) CAM| <oculi A| <capilli CAM | 2. <dentes CAM|
<omnes AM | 3. <sicut vitta CAM | <sicut fragmen CAM | <ita A | 4. <sicut CAM | <mille CAM|
5. <duo (1°) CAM | 6. <donec A | <vadam CAM | 7. <tota CAM | 8. <veni (1°) CAM | <coro-
naberis AM | <de capite C | <de cubilibus CA.

- bus pardorum
⁹ vulnerasti cor meum soror mea
 sponsa vulnerasti cor meum
 in uno oculorum tuorum et in
 uno crine colli tui
¹⁰ quam pulchrae sunt mammae
 tuae soror mea sponsa
 pulchriora ubera tua vino et
 odor unguentorum tuorum su-
 per omnia aromata
¹¹ favus distillans labia tua sponsa
 mel et lac sub lingua tua et
 odor vestimentorum tuorum
 sicut odor turis
¹² hortus conclusus soror mea spon-
 sa hortus conclusus fons si-
 gnatus

- ¹³ emissiones tuae paradisus malo-
 rum punicorum cum pomo-
 rum fructibus
 cypri cum nardo ¹⁴ nardus et
 crocus fistula et cinnamomum
 cum universis lignis Libani
 murra et aloë cum omnibus pri-
 mis unguentis
¹⁵ fons hortorum puteus aquarum
 viventium quae fluant impetu
 de Libano
¹⁶ surge aquilo et veni austus perfla
 hortum meum et fluant aro-
 mata illius
V. ¹ veniat dilectus meus in hor-
 tum suum et comedat fructum
 pomorum suorum

9. sponsa CZ, *Iust. et Appon.*, *cum hebr.*, *LXX*, *ant. vers.*; sponsa mea A et cod. R *Beda*, *vide notam in v. praecl. et II^{um} appar. in v. seq.* | 11. destillans A | 12. fons AZ; et fons C et *Iust.*

Adest b.

cubilibus] Q²(libus in ras.) | pardorum] S²
 (um in ras.).

9. soror — meum om. Γ^{M*} | sponsa +
 mea Σ^{C*}ALQΩ^S *Beda* (cod. R). ¶ hebr. ant.
 non habent « mea » *Iac.* | in (2°) om. Σ^T |
 crine colli] criniculi Z^{*}.

10. sponsa + mea L^{*}MQYΓΩ^Sb *Beda*
 (cod. R) | pulcrio* Y^{*}; + sunt ΣLΩ^SΙagreſſt,
cf. Epiph. (facta sunt). ¶ anti. non habent
 « sunt » *Guill. et Iac.* | tuo Ω^{M*} | ~ tua ub.
 Φ^P | et] ecce Σ^T, *cf. Gen.* 27, 27.

11. destillans ALM^{*}ΘW^S | sponsa +
 mea Q² | lac om. A | lingua] labia Π^H | odor
 om. Σ^{C*}.

12. sponsa om. Γ^M | fons] *praem.* et C
cum Iust.

13. emissionis Z^{*}Ψ^Db(εm.) | tuas W^{*}
 cipri Σ^a; ciprus L; cyprum Ψ^D.

14. et cr.] cum croco b | fistula] Q^{*} ut
 vid.; fistulae Q²Γ^Mb | cynamomum CQ²YΘ;
 cynamomum W^{*}Ω^Ja; cynamomum Q^{*}Φ^PΩ^S;
 cynamomus Σ^{T²C}; cinnamamus Σ^{T*}; cinna-
 mum X *Iust.* (cod. V) *cum Epiph.* | murra =
 CΠ^{H*}ALZ^{*W}; myrra MQY²(ex -am)ΦΘΖ²S
 Γ^AΨ^DΩ^S; mirra XΣΠ^{H²}Ω^{M²}a; myrrha gre
 libst; murrae Γ^{M*}; myrrae Γ^{M²}b | aloë] S²;
 haloe C; aloë M^{*}Υ²S²; aleoe L; aloën Y^{*};
 aloës a | primis om. Π^{H*} | ungentibus W^{*},
 ut vid.

15. hortum b; + tuorum Γ^M | impetus
 Ψ^D; impetum Σ^CW².

16. aquilo] Y^{*}; aquila Y² | et] ut X |
 fluant] Ω^{J*}; fluent Σ^CQΦ^PWΩ^{MSJ²}Ιagreſſ. ¶
Gregorius habet « fluant » *Iac.* | illius om. L^{*}.

V. 1. ueniat — suorum om. Υ^D | et]
 ut Ω^SΙa. ¶ hebr. et anti. habent « et » *Guill.*

9. <vulnerasti CAM | in (1°) A | 10. <quam CAM | <pulchriora CA | 11. ¶ favus *Div. sine
 num.* X; <favus CAM | <et odor A | 12. <hortus (1°) CAM | <hortus (2°) A | 13. <emissiones C
 AM | <cypri CA | 14. <nardus M | <murra CAM | 15. <fons CAM | 16. <surge CAM.

V. 1. ¶ veniat V. Ω; <veniat CAM.

veni in hortum meum soror mea
sponsa
messui murram meam cum aro-
matibus meis
comedi favum cum melle meo
bibi vinum meum cum lacte
meo
comedite amici bibite et inebria-
mini carissimi
² ego dormio et cor meum vigilat
vox dilecti mei pulsantis
aperi mihi soror mea amica mea
columba mea immaculata mea

quia caput meum plenum est
rore et cincinni mei guttis
noctium
³ expoliavi me tunica mea quo-
modo induar illa lavi pedes
meos quomodo inquinabo illos
⁴ dilectus meus misit manum suam
per foramen et venter meus
intremuit ad tactum eius
⁵ surrexi ut aperiem dilecto meo
manus meae stillaverunt mur-
ra digitii mei pleni murra pro-
batissima

V. 1. fauum cum AZ et plerique codd.; fauum meum cum C et cod. V Iusti, cum hebr., LXX, ant. versione | bibi uinum meum cum lacte meo om. A*Z* per homoeoteleuton | amici ΣLM et aliquot al. cum hebr., lectio, ut vid., archetypis; amici mei et CA, Iust., Appon., Beda, cum ant. vers. | 3. expo-
liaui AZ; spoliaui C et Iust. | induar illa CZ², sec. usum Hieronymi in hac versione; induar illam AZ* cum ant. vers. | 5. stillauerunt AZ; distillauerunt C, fortasse ex v. 13, distillantia murram.

Adest b.

et Iac. | sponsa] praem. et L; + mea Ω^{SJ}* Beda. ¶ «soror mea sponsa» Hug. hebr. ant. «soror mea sponsa» Iac. | messui] Y*; mis-
cui XY² Iust(cod. P) | myrra mea Ψ^D | mur-
ram = Π^HALM*Y*Z*WS*; myrram QY²Φ
ΘΖ²ΓΩ^Sb; mirram CXΣΜ²Ω^Ja; myrrham
grēbst; miram Ω^M | meam om. Ω^S | meis
om. W* | fauum + meum CXΠ^Hr Iust. (cod.
V) cum hebr., LXX, Salis. et Epiph. (panem
meum) | meo (1°) om. W*; + et ge | bibi ---
meo (2°) om. A*Z* Appon. | bibe S* | meum
om. L | amici = Σ^T(amihī)^CΠ^HLMΘΩ^M Ap-
pon. (cod. R) cum hebr.; amici mei Q; amici
et XYΦZWSTΓ^AΨ^DΩ^{SJ} edd. cum LXX; amici
mei et CAΓ^M Iust., Appon., Beda, cum aliq.
codd. gr., Salis. et Epiph. (proximi mei et).
2. mea (2°) + sponsa mea X, cf. Salis. |
immaculata mea] praem. perfecta mea Π^H,
lectio conflata, cf. Salis. et Epiph. | repletum X
cum Ambr. hexam. 4, 7, 29, etc. | est om. Ω^M | et
cinc. mei] et crines mei Θ^A cum Salis., Epiph.,
etc.; + et crines mei Θ^H. ¶ et cincinni mei
Θ^A | cyncynni C; cyncini Ω^S; cicinni (ex

cinnis) Y² | noctium] praem. noctis L*, lectio
conflata ex ant. vers., cf. LXX, Salis., Epiph.
3. spoliaui CX(-bi) Iust. | mea + nocte
Θ, cf. Ambr. in Luc. 8, 44, etc. | induam X |
illa] Y*; illam XALQ*Y²ΦΖ*WΓΨ^DΩ^Mb
cum Salis. | inquinabo] praem. quo a | illos]
eos XY cum Salis. et Epiph.
4. suam om. Σ^T*^C | et uenter] uenter-
que Ω^{SJ} | tactus Π^H | eius] illius C.
5. ut aperiem] Z*; adaperire S*;
aperire ΦΖ²Ψ^D cum LXX, Salis., Epiph. ¶ anti.
[al. Iac.] «surrexi aperire» Guill. et Iac. |
stillauerunt] Q*; distillauerunt CX(-berunt)
Q²ΦΡΩ^S | murra (1°) = AL Iust.; myrra CY
ΦΘΓ^AΨ^D; mirra XΣ^CΩ^M; murram Π^H*Ζ²
W²S* cum Salis., Epiph., Hier. ep. 65, 14, 3;
myrram MQΖS²ΓΜΩ^S Appon.; mirram Σ^T
Π^HΖW²Ω^Ja; myrrham grēbst; myrrae b |
digitii] praem. et Ω^{SJ} edd. cum hebr. ¶ hebr.
et ant. non premittunt «et » Iac., item Guill. |
murra (2°) = Π^H*ALZ*WS*; myrra MQ
YΦΘΖS²ΓΨ^DΩ^Sb; mirra CXΣΠ^HΩ^Mj^a;
myrrha grēbst.

⟨veni CAM | ⟨messui CAM | ⟨comedi CA | ⟨comedite CAM | 2. ⟨ego CA | ⟨vox CAM | ⟨aperi
CAM | ⟨quia CA | 3. ⟨expoliavi CAM | ⟨lavi A | 4. ⟨dilectus CAM | ⟨et A | 5. ⟨surrexi CAM |
⟨manus A | ⟨digiti A.

⁶ pessulum ostii aperui dilecto meo
at ille declinaverat atque trans-
ierat
anima mea liquefacta est ut lo-
cutes est
quaesivi et non inveni illum vo-
cavi et non respondit mihi
⁷ invenerunt me custodes qui cir-
cumeunt civitatem percusse-
runt me vulneraverunt me tu-
lerunt pallium meum mihi cus-
todes murorum
⁸ adiuro vos filiae Hierusalem si

inveneritis dilectum meum ut
nuntietis ei quia amore lan-
gueo
⁹ qualis est dilectus tuus ex dilecto
o pulcherrima mulierum qua-
lis est dilectus tuus ex dilecto
quia sic adiurasti nos
¹⁰ dilectus meus candidus et rubi-
cundus electus ex milibus
¹¹ caput eius aurum optimum
comae eius sicut elatae palma-
rum nigrae quasi corvus
¹² oculi eius sicut columbae super

6. ostii C(host.)Z et cod. B Apponii; ostii mei A | 7. uulnerauerunt CZ*; et uulnerauerunt AZ* cum ant. vers. | pallium meum mihi LMZ et aliquot al. cum hebr. et LXX; mihi palleum meum A cum Appon. et Beda; palleum mihi C | 11. elatae C(hel.)Z*; el**tae Z*; tela A.

Deest Γ^A partim a v. 7, me (2°), usque ad v. 10, electus, fol. lac.; adest b.

6. pessulum C; pessulus Γ^{M*}; pescu-
lum Y* | ostii + mei XALMQYΦWSΓΨDΩ
edd. et Appon. (cod. R) | ut locutus sum Lt; ut
dilectus locutus est Ωare; in uerbo eius WS*
cum hebr., LXX, Salis., Epiph., etc. ¶ subaudi-
tur «dilectus» et sic cantetur in ecclesia,
non est tamen de textu quia hebr. et anti.
non habent quia intelligitur de uersu prece-
denti Hug. «ut locutus est» Guill. hebr. et
ant. «dilectus» alii non habent «dilectus»
(sic) Iac. | quaesiui + illum XW^a, cf. hebr.,
LXX, Salis., Epiph., vide etiam 3, 1. 2 | illum om.
X | uocau + eum S^a Appon. (cod. BS) cum
hebr., LXX, Salis., Epiph. | respondet Π^{H*}.

7. circumdeant Ψ^D; circu(m)ierunt L^a
(ir in ras.)YΦ^Gae. ¶ Hier. ant. «circum-
eunt», mod. «circuierunt», Gregorius «cus-
todient», hebr. «circuibant» Iac. | me (2°)
om. Y | uulnerauerunt me = CΣ^CΠ^HLQZ*
WS*g Iust., Appon. (cod. B), Beda, cum hebr.,
LXX, Epiph.; om. Σ^{T*}; praem. et XΣ^{T2}AMY
ΦΩZ^{S2}ΓΨDΩarelvst cum Salis. | meum om.

CΣ^{T*} | mihi om. Z²age Iust. | ~ mihi pallium
meum ΑΥΦΓΜΨDΩι Appon., Beda.

8. hierusalem] Π^{H*}; hierlm b; iheru-
salem Ca; iherlm Q; iherlsm XΣ; ierusalem
Π^{H2}Γ^Agrelvst; ierlm ΨDΩ^{SJ}; irlm Ω^M | an-
nuncietis Ω^{SJ*} cum Appon. et Beda | ei] michi
Ω^M.

9. qualis (1°)] quis Σ, cf. LXX, Salis. et
Epiph. (quid) | dilectus] praem. hic S | o —
dilecto om. Y | o om. Θ^AW* | inter mulierum
L*, cf. Salis. et Epiph. (inter mulieres) | ex
dilecto (2°) om. Ω^S. ¶ «ex dilecto» Hug.
quidam libri glosati non habent hic «ex di-
lecto» et secundum glosam videtur quod
non debet ibi esse, ant. mod. hebr. habent
Iac. | quoniā Θ | sic om. Π^{H2}.

10. ex milibus om. Ω^{S*}.

11. ~ optimum aurum WS | comae +
capitis Θ^{A2} | sicuti C | elata Q; celatae Y*
(ut vid.)ΓΨD*; tela X; tela A; electae Φ^a;
el**tae Z*. ¶ «elate» Hug. et Guill. | nigra b.

12. sicuti C; quasi X | riuulos] Ω^{J*};

6. <pessulum CAM | <at A | <anima CAM | <quaesivi CAM | 7. <invenerunt CAM | <percus-
serunt AM | <tulerunt A | 8. <adiuro CAM | <si A | 9. <qualis (1°) CAM | <qualis (2°) A |
10. <dilectus CAM | 11. <caput CA | <comae C | 12. <oculi CAM.

- rivulos aquarum quae lacte
sunt lotae et resident iuxta
fluenta plenissima
- ¹³ genae illius sicut areolae aroma-
tum consitae a pigmentariis
labia eius lilia distillantia mur-
ram primam
- ¹⁴ manus illius tornatiles aureae
plena hyacinthis
venter eius eburneus distinctus
sapphiris
- ¹⁵ crura illius columnae marmo-
reae quae fundatae sunt super
bases aureas

species eius ut Libani electus ut
cedri

¹⁶ guttur illius suavissimum et to-
tus desiderabilis
tal is est dilectus meus et iste est
amicus meus filiae Hierusalem

¹⁷ quo abiit dilectus tuus o pul-
cherrima mulierum quo de-
clinavit dilectus tuus et qua-
rimus eum tecum

VI. ¹ dilectus meus descendit in
hortum suum ad areolam aro-
matis ut pascatur in hortis et
lilia colligat

13. illius ... eius ΣLYZ et aliquot al. cum Appon. (nota eandem pronominum mutationem in vv. 14 et 15); illius ... illius A cum Iusto et Beda; eius ... eius C cum ant. vers., cf. I^{um} apparatus in 8, 3 | destillantia A | 17. quaerimus AZ*; qu(a)eremus CZ* cum ant. vers.

Deest Σ^C partim a v. 13, consitae, usque ad v. 15, eius, fol. fenestr.; adsunt bk(a v. 15, species).

riuos Ω^J | quae late Y*Γ^M; quaelecte L* |
sint A | iuxta] super L cum Epiph. | ~ plen.
fluenta X.

13. genae] *praem.* uenter eius buxis
(bux Y*) eburnea (qb. Y) super lapidem sap-
phyrum (saphirum S) YWS* cum Salis., cf.
v. 14 in LXX et Epiph. | illius] eius C | sicuti
C | areola XX^T. ¶ «areole» Guill. | eius]
illus AMQWSΓ^Ab Iust. et Beda | lilia] labia
Ω^J; om. ΛΩ^S. ¶ «lilia» Hug. et Guill. Greg.
hebr. ant. «lilia» Iac. | distillantia] Φ^R*Ζ*;
destillantia ALM*Φ^R₂GPZ^SΓ^A | murram =
Π^H*ALZ*WS*; myrram MQYΦΘΖ^SΓΩ^S
b; mirram CXΣΠ^H₂Ψ^DΩ^Ma; myrrham gr
ειλβστ; *praem.* ut YΦ^Rgb.

14. illius] eius Ψ^DΩ^M cum Salis. et
Epiph. | hyacintis Φ^{RG}; hyacynthis Π^H; hia-
cynthis Γ^A; iacintus b; yacintis Z; iacynthis
M*; iacintis Σ; iachyntis AY; hyacinctis S^S
Ψ^D; hyacinctis QΦ^P; yacinctis Θ^{A*}; hyac-
cinctis Γ^M; iacinctis CXΩ^Sa; iacynctis Θ^H;
yachinctis Θ^{A2}; iacynthis M^S; hyaccinthinis

(ex hacc.) W^S; hyacintinis S*; bicincintis Ω^M|
eius om. L* | sapphiris] M*; sapphyris Π^HL
QYΦ^GΘΖ^S(in ras.)W; sappiris A; saffiris C
XΣ; saphiris M^SΓ^AΨ^DΩ^Ma; saphyris Φ^{RS}
Γ^MΩ^J; saphyrus b.

15. cura Θ^A | aureas om. Ω^S.

16. guttor Y*W; gutturi b | est om. C
cum hebr., LXX, Epiph. | dil.] electus Y | iste]
ipse αειστ | iherusalem C; iherisl XΣ; iherlm
Q; iherlm a; ierusalem grειλβστ; ierlm Ψ^DΩ^Sj;
irlm Ω^M.

17. quo abiit dil. tuus] *praem.* quo abiit
fratuelus tuus Y, *lectio conflata ex recens. hexapl.*,
cf. Epiph. | declinabit X | tuus (2°) om. M
Γ^A | qu(a)erimus = ALQ*Y^IΦ^{RG}b(i in ras.)
Ζ*WS*ΓΨ^DΩ^Mbk Iust. (cod. V) cum Epiph.;
qu(a)eremus Q^SY^TZ^SS^a cett. cum LXX et Salis.

VI. ¹ in] ad CX Iust., cf. v. 10 | ad
areola k*; + in hortis Ω^M* | aromatum Ω^Sj
αειστ, cf. 5, 13. ¶ hebr. et anti. habent «aro-
matis» in singulari Guill. Ier. hebr. ant.
uel «aromatis» Iac. | pascat Z*; *praem.* ibi

⟨quae A | 13. ⟨genae CAM | ⟨labia CAM | 14. ⟨manus CAM | ⟨venter CM | 15. ⟨crura CA
M | ⟨species CAMk | 16. ⟨guttur CAMk | ⟨talis CAMk | 17. ⟨quo (1°) CAMk | ⟨quo (2°) Ak.

VI. ¹. ¶ dilectus VI. Ω; Div. sine num. A; ⟨dilectus CMk | ⟨ut k.

² ego dilecto meo et dilectus meus
mihi qui pascitur inter lilia
³ pulchra es amica mea suavis et
decora sicut Hierusalem terri-
bilis ut castrorum acies ordi-
nata
⁴ averte oculos tuos a me quia
ipsi me avolare fecerunt
capilli tui sicut grex caprarum
quae apparuerunt de Galaad
⁵ dentes tui sicut grex ovium quae
ascenderunt de lavacro omnes

gemellis fetibus et sterilis non
est in eis
⁶ sicut cortex mali punici genae
tuae absque occultis tuis
⁷ sexaginta sunt reginae et octo-
ginta concubinae et adules-
centularum non est numerus
⁸ una est columba mea perfecta
mea una est matris suae electa
genetrici suae
viderunt illam filiae et beatissi-
mam praedicaverunt reginae

VI. 5. grex AZ *cum hebr.*; greges C *cum LXX*, aut fortasse ex 4, 1. 2 | 6. genae CZ* *Iust.* (*cod. V*) et Appon. *cum hebr.*, cf. 4, 3; sicut ... labia; sic genae AZ^a | absque occultis tuis Σ^{T*}LMZ^a et aliquot al. *cum archetypo*, cf. 4, 1. 3, ubi idem verbum hebraicum absque eo quod intrinsecus latet trans-*fertur*; absque oculis tuis C(habsque hoc.)AZ*, eadem verborum confusione ac in ACXΣ^T etc., Iob 20, 26 | 7. non est numerus AZ; quorum non est numerus C, cf. LXX et ant. vers., Iob 9, 10; ps. 39, 13 et 103, 25 | 8. matris suae CZ et Appon.; matri suae A *cum Iust. et Beda, hebr., LXX, ant. vers.*

Adsunt bk.

Ω^{SJ*}ae.

2. meo *om.* Y.

3. suauis] *praem.* et Q | sicuti C; *om.* X | iherusalem Ca; ihrslm XΣ; iherlm Q; iherusalem grelbse; ierlm Ψ^DΩ^{SJ}; irlm Ω^M | ordinate Σ, cf. *hebr.*, LXX, Salis., Epiph.

4. tuos] meos Y | auol.] uiolare X | sicuti C | greges ΓΩ^{Sb} Appon. *cum LXX et Epiph.*, cf. 4, 1. ¶ anti. « sicut greges capraru[m] » et infra (v. 5) « greges ouium » *hebr.* tamen utrobique habet « grex » Guill. *hebr.* « grex », alii « greges » Iac. | galaat Xb; gelaath Ω^I; gaad Ω^M; *praem.* monte Y, cf. Salis.

5. greges CYΦ^PΓbagre Appon. (*cod. R*) *cum LXX et Epiph.*, cf. 4, 1. 2. ¶ hebr. « grex », alii « greges » Iac. | ascendunt Σ^T.

6. sicuti C | cortix ΣΣ^CM*ZWS*b | genae — 7. sunt *om.* Σ^{T*} | genae = CΣ^CΘ^H (gaenae)^AZ^{*S*} *Iust.* (*cod. V*) et Appon. *cum hebr.*, LXX, Salis., Epiph.; ita genae X, cf. 4, 3; sic genae Z^{*S²k} cett. | occultis] Γ^{A*} Ap-

pon. et Beda; oculis C(hoc.)XΣ^{T²C}AQYΦ^PΘ^{Z*}Γ^{A²}(occ.)Ψ^Pbk *Iust.* (*cod. V*).

7. octaginta L*; octuaginta ΣL²b | adolescentularum Ω^M; adulescentularum quo-
rum C; adulescentule quarum X *Iust. cum LXX, Salis., Epiph., Sang.*

8. una — mea (2°) *om.* W* | matris] ΠΗ^{H*}Μ* Appon.; matri ΠΗ^{H²}ΑLM²Φ^{RG}Θ^{WS} Ω^{SJ*}κagre *Iust. et Beda cum hebr.*, LXX, Salis., Epiph. ¶ hebr. anti. « matri » Iac. | electa] *praem.* et Σ^C; + est XW²S* Appon. *cum LXX, Salis., Epiph.* | genetrici] Ω^{I*}(genit.)k*; ge-
netricis QYΘΓbk² *Iust.* (*cod. V*), Appon. (*cod. R*), Brev. goth., P. L. 86, 214; genitricis Z Ψ^PΩ^{S²a}. ¶ hebr. anti. « genitrici » Iac. | illam] bk *Iust.*, Beda, Brev. goth. l. l.; eam X Σ^CQΘΩ^{SJ} edd. et Appon. *cum Salis. et Epiph.* ¶ « eam » Hug. | filiae + syon Ω^{SJ*}α *cum Antiph.* rom. (resp. Quae est ista). ¶ « filie » Hug. Gregorius « syon », Ier. « iherlm », hebr. anti. non habent « syon » neque « iherlm » Iac. | reginae] *praem.* et Ω^{I*} | et

2. <ego CAMk | 3. ¶ pulchra Div. sine num. X; <pulchra CAMk | <terribilis Ak | 4. <averte C AMk | <capilli CAMk | 5. <dentes CAMk | <omnes AMk | 6. <sicut CAMk | 7. <sexaginta CA Mk | 8. <una (1°) CAM | <una (2°) A | <viderunt CAM | <reginae A.

et concubinae et laudaverunt
eam
⁹ quae est ista quae progreditur
quasi aurora consurgens pul-
chra ut luna electa ut sol ter-
ribilis ut acies ordinata
¹⁰ descendit ad hortum nucum ut
viderem poma convallis
ut inspicerem si florisset vinea

et germinassent mala punica
¹¹ nescivi anima mea conturbavit
me propter quadrigas Ami-
nadab
¹² revertere revertere Sulamitis re-
vertere revertere ut intueamur
te
VII. ¹ quid videbis in Sulamiten
nisi choros castrorum

9. acies Σ^T*LM et aliquot alii cum Iusto et Appon., lectio archetypi; castrorum acies C(hac.) AZ et Beda, ex v. 3 | 10. conuallis AZ, Iust., Appon., Beda, cum hebr.; conuallium C, ex 2, 1 | 11. nesciui AZ cum hebr.; nesciuit C et Iust. cum ant. vers. | 12. sulamitis AZ cum hebr., LXX, ant. vers.; sunamitis C, Iust. (cod. P), Appon. (cod. RB), Beda, ex Malachim (III Reg. 1 et 2; IV Reg. 4) | ut (hut C) intueamur CZ; ut intuamur A.

VII. 1. in sulamiten, lectio probabilis archetypi, ex qua fluunt variae lectiones: in sulamitem A, in sulamite Z^a (ex in solamite), in sunamiten C.

Deest Γ^A partim a v. 10, descendit, fol. lac.; adsunt bk.

concub. et] et concub. L $\Omega^{MSJ*}ag$ cum Salis. et Epiph.; om. Π^{Hs} | ea Y.

9. est om. b | pulchra + es W* | terri-
bilis** Φ^P | acies = $\Sigma^T\Pi^{H*}LMW^*\Gamma^A$ Iust.,
Appon. (cod. B); castrorum acies $\Sigma^{T_2}\Pi^{H_2}W^2k$
cett. et Beda, ex v. 3 | ordinate Σ , cf. hebr.,
LXX, Epiph.

10. ad] bk Iust., Appon., Beda; in $Y\Phi^{RG}Z^2$
(in ras.) $\Psi^D\Omega^{Sj}$ edd. cum Salis. et Epiph., cf. v. 1 |
nucum] in ras. Ω^{J_2} ; meum Ω^{M^s} . ¶ «nucum»
ita habet hebr. et ant. et glosa exponit, in
ecclesia cantatur «in ortum meum» secundum
LXX Hug. | pomam Σ^CY^* | conuallium
CQaels, cf. 2, 1. ¶ «conuallium» uel «con-
uallis» utrumque bene Hug. hebr. et anti.
«descendi in ortum nucum ut uiderem poma
conuallis ut inspicerem si florisset vinea»
hec littera solet corrumpi occasione antifonarum
Guill. «conuallium», alia littera «con-
uallis» Iac. | ut] et $MY\Omega^{Sj}barels$ Beda
(cod. R) | florissent vinee Ω^s | germinas-
set X.

11. nesciuit CY Iust. cum LXX et Salis. |
anima] amica Ψ^D | conturbabit C(-uabit)X
 $Yk^*(ut vid.)$; turbavit ΣZ^* | haminadab C;

aminadabat Σ^T .

12. sulamitis = $\Sigma^T*C\Pi^{H*}AY^2\Phi^PZ^2$ (u
in ras.) krtwt; solamitis $L^*Q^2Y^*W^*b^2$; sola-
mittis Q*; sunamitis CX $\Sigma^{T_2}\Pi^{H_2}M^2$ (una in
ras.) $Y^3\Phi^{RG}\Theta^{H_2}AW^2S^2\Gamma^D\Omega b^*agels$ Iust. (cod.
P), Appon. (cod. RB), Beda; sonamitis S*;
sumani [...] L^a; om. Θ^{H*} . ¶ «sulamitis» Guill.
et Iac. | reuertere (4°) Θ^{H*} ; sunamitis Θ^{Hs} ;
om. $Q\Theta^{H_2}Z^*\Gamma^M*$, cf. Epiph. | ut] in ras. M^a |
intuamur AM*k*; intuemur $\Phi^G*\Psi^D$; intua-
mus X.

VII. 1. quid] quod Φ^{P*} | uidebitis Yg
Appon. (cod. B), cum LXX, Salis., etc.; uidetis
 Ψ^Dg^* cum Epiph. | sulamiten scribimus; sulamitem
A Φ^P ; solamitem Y; sulamite $\Sigma^{T*}C$
 $\Pi^{H*}Z^2k^*rwt$; solamite LZ*W*; solamitis Q*;
sunamiten C ΘS^2k^2 ; sonamiten S*; sunamite
 $X\Sigma^{T_2}\Pi^{H_2}M\Phi^{RG}W^2\Gamma^D\Omega agels$ Iust. et Appon.; sunamite $\Psi^D b$; sonamite Q^a. ¶ non est ibi no-
men «sunamitis» quae in III Reg. 1 legitur,
sed «sulamitis» et «sulamite» secundum
hebr. et anti. et Ambros. ... anti. (aliqui
Iac.) autem habent «solamitis» et «sola-
mite» ... alii uolunt dicere «salamitis» Guill.
et Iac. | chorus Z Ψ^D bk | castrarum Q†; +

9. <quae CAM | <pulchra A | <terribilis A | 10. <descendi CAM | <ut (2°) CA | 11. <nesciui C
AM | 12. <revertere (1°) CAM | <revertere (3°) A.

VII. 1. ¶ quid VII. Ω; <quid CAMk.

quam pulchri sunt gressus tui in
calcamenti filia principis
iunctura feminum tuorum sicut
monilia quae fabricata sunt
manu artificis
² umbilicus tuus crater tornatilis
numquam indigens poculis
venter tuus sicut acervus tritici
vallatus liliis
³ duo ubera tua sicut duo hinuli
gemelli capreæ
⁴ collum tuum sicut turris eburnea
oculi tui sicut piscinae in Esebon
quae sunt in porta filiae multi-
tudinis

nasus tuus sicut turris Libani
quae respicit contra Damas-
cum
⁵ caput tuum ut Carmelus et co-
mae capitum tui sicut purpura
regis vincta canalibus
⁶ quam pulchra es et quam decora
carissima in deliciis
⁷ statura tua adsimilata est pal-
mae et ubera tua botris
⁸ dixi ascendam in palmam ad-
prehendam fructus eius
et erunt ubera tua sicut botri vi-
neae et odor oris tui sicut ma-
lorum

1. filia AZ; filiae C | feminum C(faem.)Z^a (fe in ras.), ut Deut. 28, 57, cf. etiam Ex. 28, 42 (femina); femorum A | 3. capreæ A; caprae CZ, cf. apparatus in 4, 5 | 5. ut ... sicut Z et codd. fere omnes; ut ... ut A cum Beda; sicuti ... sicuti C cum ant. vers. | 7. botris AZ^a; botrui C(-uy)Z^{*} (ut vid.), cf. apparatus in v. seq. et Num. 32, 9 | 8. botri AZ; botrui C cum Salis., cf. apparatus in v. praec. | odor oris AZ^{*}(ut vid.) Appon. et Beda, cf. hebr., LXX, ant. vers.; odores C(hod.)Z^a cum cod. V Iusti (odoris).

Deest Γ^A partim usque ad v. 1, filia; adsunt bk(usque ad v. 4, tuum sicut).

tuorum Q | gressus b | filiae CΣ | iunctura] greges b | filiae CΣ | iunctura] Z^aS^bbk Iust., Appon., Beda; iunctur(a)e Y^a(c in ras.)ΦΖS^bΓ^MΩ^{MS} edd. | feminum] Z^a(fe in ras.)W^b(fem.) Iust., Appon., Beda; femorum (faem. ΦΓ^M) XΑQYΦPW^a Γ^MΨ^DΩ^{MS}k^bg^cw^dst cum Salis. et Epiph. ¶ feminum k | tuarum b | sicuti C | munilia ΣΣΜ QΦΘΖΓ^MΨ^Db; munia Y^a | qua Φ^G*W | fabricatae C.

2. umbilicus Ψ^DΩ^M; umbicus ΘΗ^{*} | crater] praem. ut X cum Optat. c. Donat. 2, 8 | sicuti C.

3. ubera] umbracula Ω^M | sicuti C | hinuli = Σ^CΠ^HMQ²Y²Θ^{A²}Z^{*}Wbk; inuli Y^a Θ^{HA*}; hymuli CΩ^S; ynuli X; himnuli ALQ^{*} ΦΖ^aS^bΓ^AΨ^PΩ^M edd.; hymnuli Ο^J; hinoli Σ^T Γ^M | capreæ] Φ^P(eae in ras.); caprae CZ cum Salis.

4. sicuti (2°) C | hesebon Cgrelbst | sunt] est Ω^S | portis C cum LXX, Salis., Epiph. |

sicut (3°)] ut X | qui Ψ^Da | respicis ΘΗ*. 5. ut] sicut C(-ti)X cum Salis. et Epiph. | coma Γ^M | sicuti C; ut A Beda cum Epiph. | uincta] iuncta W^a(iun in ras.)are; tincta X. ¶ iuncta S; hebr. et anti. habent « uincta » Guill. et Iac.

6. est Φ^P*. 7. es Φ^P | botrui C(-uy)XZ^{*}(ut vid.), cf. v. seq.

8. in palma A; ad palmam b; pal*am W^a | comprehendam Ω^S; praem. et LΘWS Ωarelst cum Salis. ¶ hebr. et anti. non interponunt « et » Guill. et Iac. | tua] Y^a(a in ras.) | sicuti (utroq. loco) C | botrui C(-uy) XΦ^G cum Salis.; botrus Π^H; botria Γ^{M*} | odor oris = ΣΠ^HAL(ut vid.)Z^{*}(ut vid.)Ω^Sj agrlbst Appon. et Beda; odoris M*QYW*S^b Iust. (cod. V); odores C(hod.)XM²ΦΘΖ^aW^a S^aΓΨ^DΩ^{MS}e. ¶ « odor oris » Hug. | malorum] praem. odor Ω^Sare. ¶ « sicut malorum »

<quam CAk | <iunctura CAMk | 2. <umbilicus CAMk | <venter CAM | 3. <duo (1°) CAMk | 4. <collum CAMk | <oculi CAM | <nasus CAM | 5. <caput CAM | 6. <quam (1°) CAM | 7. <statura AM | 8. <dixi CAM | <et erunt CA | <et odor A.

9 guttur tuum sicut vinum optimum dignum dilecto meo ad potandum labiisque et dentibus illius ruminandum
 10 ego dilecto meo et ad me conservatio eius
 11 veni dilecte mi egrediamur in agrum commoremur in villis
 12 mane surgamus ad vineas videamus si floruit vinea
 si flores fructus parturiunt si floruerunt mala punica
 ibi dabo tibi ubera mea
 13 mandragorae dederunt odorem in portis nostris

omnia poma nova et vetera dilecta mi servavi tibi
VIII. 1 quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meae
 ut inveniam te foris et deosculer et iam me nemo despiciat
 2 adprehendam te et ducam in domum matris meae
 ibi me docebis et dabo tibi poculum ex vino condito et mustum malorum granatorum meorum
 3 leva eius sub capite meo et dextera illius amplexabitur me

VIII. 3. eius ... illius AZ^a et plerique codd.; eius ... eius C(ēius bis)Z* cum ant. vers., cf. I^{um} *apparatum in* 5, 13.

Adest b.

Hug.

9. tuus Q | sicuti C; quasi A *Beda* | dignumque Ω^{M*} | meo] me Π^H | labiis Ω^S | illius *om.* Z*; + ad L^Ω *edd.*

11. gradiamur W*; *praem.* et XΩ^{S*} cum *Salis.* | commoramus WS*; commoneamus Γ^A; commoremur b | uallis Γ^M, *ut vid.*; ualle* Y; agris ualles b.

12. surgamus b | ad uineam Φ^GΓ^MΩ^S | floruit] floruerit Ω^{SJ} | flores] fortes W*; *om.* S* | fructum Γ^M; fructu Y | floruerunt] Φ^{F2} (*er in ras.*); floruerint L | ubi W*.

13. mandragora C | odorem + suum Ω^{SJ*}, cf. *apparatum in* 2, 13. ¶ « suum » *del.* *Hug.* non est interponendum quod dicitur « suum » *Guill.* | portis] hortis Σ | dil. *mi om.* Σ^{T*} | serbauit W* | ~ seruaui dilecte mi tibi Ω^{M*}.

VIII. 1. qui b | te *om.* WS* | suggen-

tem CXΣΠ^{H*}LZ*(*ut vid.*)SΩ | *ut*] et Y | te + solum Ω^{Ie}. ¶ « te foris » *Hug.* | obsculer X, cf. *Salis.* et *Epiph.*; + te MΦ^PΘWSΩ_{grīst} *Appon.* cum hebr., *LXX*, *Salis.*, *Epiph.* | ~ nemo me Ω^J | despiciat Z*Γ^M; despiciet Φ^GΘ^AΓ^A, cf. *LXX*, *Salis.*, *Epiph.*; despiciet YΘ^H; despiciam b.

2. ducam + te W *cum hebr.*, *LXX*, *Salis.*, *Epiph.* | in domo XYZ | meae + et in cubiculum (-lo Y) gen(e)tricis me(a)e Π^HM YΘWSΓΨ^DΩ^{SJ}bage *ex* 3, 4, cf. *etiam LXX*, *Salis.*, *Epiph.* ¶ quod solet interponi sic « et in cubiculum genitricis mee » nec hebr. nec anti. habent in hoc loco sed de III. capitulo [v. 4] supra hic usurpatur *Guill.*, *item Iac.* | musto Ω^S | malarum Γ^{M*} | meorum *om.* Ω^M.

3. illius] eius (ēius CX) CXMZ*(*ut vid.*)W*b *cum Salis.* et *Epiph.*

9. <guttur CA | <dignum AM | <labiisque A | 10. <ego CAM | 11. <veni CAM | <commoremur A | 12. <mane CM | <si flores CAM | <ibi CA | 13. <mandragorae CM | <omnia CAM.

VIII. 1. ¶ quis VIII. Ω; <quis CAM | <ut CAM | <et iam A | 2. <adprehendam CM | <ibi CA | <et mustum A | 3. <leva CAM.

⁴ adiuro vos filiae Hierusalem ne
suscitetis et evigilare faciatis
dilectam donec ipsa velit
⁵ quae est ista quae ascendit de
deserto deliciis affluens et nixa
super dilectum suum
sub arbore malo suscitavi te
ibi corrupta est mater tua ibi
violata est genetrix tua
⁶ pone me ut signaculum super
cor tuum ut signaculum super

brachium tuum
quia fortis est ut mors dilectio
dura sicut inferus aemulatio
lampades eius lampades ignis
atque flamarum
⁷ aquae multae non poterunt ex-
tinguere caritatem nec flumina
obruent illam
si dederit homo omnem substanciam
domus suae pro dilectione quasi nihil despicient

4. ne suscitetis et AZ cum Appon. et Beda; ne suscitetis et ne C cum Iusto | 5. et nixa ΣLZ* et aliquot al. e diversis codicis familiis cum Iusto et cod. B Apponii; innixa CAZ*, lectio ant. versioni affinis | sub arbore malo AZ; sub arbore mali C et Iust. cum ant. vers. | 6. fortis est ut AZ* (est in ras.) cum Spec.; fortis hut C cum cod. V Iusti, vi fortasse parallelismi cum dura sicut alterius partis huius v. | 7. poterunt ... obruent AZ* cum Spec., Iusto (cod. V), Apponio, Beda; potuerunt ... obruunt Z*; possunt ... hobruunt C | despiciunt ΣLMZ*(disp.)k cum Spec., Iusto, Apponio (cod. B, quem commentarius comprobat); despiciunt C; despiciet A et Beda.

Adsunt b(sed om. v. 5, sub — v. 12, eius)k(a v. 7, quasi, partim, fol. rectiso).

4. hieruslm b; iherusalem C; iherislm X Σ; iherlm Q; iherlm a; ierusalem Ωgrelbſt; ierlm ΨδΩs; irlm ΩM | et = ΣΠHΑLQZ* WS*b Appon. et Beda; et ne CX Iust.; neque Z*s² cett. cum 2, 7 et 3, 5 | uigilare CXΣT*c Iust. | facitis Y* | ipse ΩM.

5. de] a ΧΣC; in Iug* | fluens Q* | et nixa = ΣΠHЛΦPΘZ*WS*ΓMb Iust. (cod. V, et nexa), Appon. (cod. B); et innixa XΦGS² ΓAΩM Iust. (cod. P); enixa Y; innixa CAM QΦZ*ΨδΩsJ edd. et Beda, cf. hebr., LXX, Salis. (incubens), Ambr. de Isaac 8, 72, etc. (innitens) | suum] in ras. ΩJ*; meum ΧΠHЛ MYΦWS*ΩM Appon. (cod. R) et Beda. ¶ «innixa super dilectum suum » Hug. « et innixa super dilectum meum » iuxta anti. uel « suum » secundum mod., si fuit ibi ioth « meum », si uau « suum », differunt sola magnitudine et breuitate, unde in tali dubio uidetur presumendum pro antiquis Guill. mod. « suum », ant. « meum » Iac. | sub —

12. eius om. b | sub] in ras. ΩJ* | mali CX cum Iust., Salis. et Epiph. | ibi (1°) hubi C | ibi (2°) — tua (2°) om. ΠH*.

6. ut (1°) om. ΩM | supra ΧΣC*ΘHΩM; supera ΘA | cor om. M* | ut (2°)] et W*; om. X | est] Z* (in ras.) Spec.; om. CXΣ Iust. (cod. V) | dilecto Ψδ | sicuti C | inferus] L* ΓM* Spec. (cod. S); infernus ΧΣL²ΓAM²ΩsJ grelbusc Spec. (cod. MPCR). ¶ « inferus », alii « infernus » Hug. | aemulatio + eius C | lampadas (1°)XQ | lampadas (2°) X; praem. ut a.

7. poterunt] Iust. (cod. V), Appon., Beda; potuerunt LYΖ*WSΓM*ΩM aest Spec.; possunt C | obruent] W* (br in ras.) Spec.; obruunt C(hob.)Z*; obruerent ΠH*; operuerunt Y | illa Y Spec. (cod. MP*C) | pro dilectionem ΣC | nihilum C | despiciunt = ΣLMQ²ΦRG ΘW²SΓkg Spec., Iust., Appon. (cod. B); despiciunt Q*YZ*; despiciunt CXΠH; despiciet AΦPW*ΨδΩMarelbusc Beda; despiciet

4. <adiuro CAM | 5. <quae est CAM | <sub CAM | <ibi (1°) C | <ibi (2°) A | 6. <pone CAM | <ut (2°) A | <quia CA | <lampades (1°) CAM | 7. <aquae CA | <nec A | <si CM.

eum
⁸ soror nostra parva et ubera non
 habet
 quid faciemus sorori nostrae in
 die quando adloquenda est
⁹ si murus est aedificemus super
 eum propugnacula argentea
 si ostium est conpingamus illud
 tabulis cedrinis
¹⁰ ego murus et ubera mea sicut
 turris ex quo facta sum coram

eo quasi pacem repperiens
¹¹ vinea fuit Pacifico in ea quae
 habet populos
 tradidit eam custodibus vir ad-
 fert pro fructu eius mille ar-
 genteos
¹² vinea mea coram me est
 mille tui Pacifice et ducenti his
 qui custodiunt fructus eius
¹³ quae habitas in hortis amici aus-
 cultant fac me audire vocem

9. super eum AZ; super ea C | tabulis AZ; tabulis pusillis C, fortasse ex varia lectione pusilla
pro parua v. praece. | 12. mille tui pacifice LWS*(-ce) cum cod. R Apponii, cf. hebr. et recensionem he-
 xaplaorem Hieronymi ut in Epiphanius legitur (mille tui salomon); mille tui pacific[.] k; mille tui pa-
 cifici CAZ cum Iusto et Beda, ex facilis corruptione textus | ducenti his AZ; ducenti hii C et cod. P
 Iusti | fructus eius CZ et Beda; fructus meos A | 13. quae CZ; qui A, cf. LXX et ant. vers. (qui
 sedent).

Adsunt partim bk.

Z²; despicit Ω⁸. ¶ «despicient» in plurali
 iuxta hebr. et anti. Guill., item Iac. | eum] Z²k Spec. (codd. P²RS), Iust., Appon.; eam
 Z²Ωalust Spec. (codd. MP²C) et Beda.

8. parua] paruula Ω⁸; paruula est Ω²_a
 in ras.; pusilla Θ cum Salis. et Epiph.; om. L².
 ¶ parua Θ^A; pusilla k; «paruula» uel
 «parua» Hug. anti. «parua» Guill. et Iac. |
 quando] qua Q cum Salis. et Epiph. ¶ «quando» Guill.

9. est] Z²; om. Z²_a | super eam XLM
 ΘWSr Iust., Appon., Beda cum LXX et Salis.,
 cf. Epiph. (illam); super ea C | in pingamus
 Q | illum Y | tabulis + pusillis CX.

10. cor. eo] coram et Ω^M; caro mea Γ^M.

11. fui Υ^D; qui Υ^{*}; om. Υ² | pacifico] Q^{*}; pacifica Q² | in ea] ea Ω⁸. ¶ «in ea»
 Guill. | adfert] M²(aff.); affer Σ^TM²Υ^D | pro
 fructum C | eius] S²; om. S².

12. est + semper X | pacifice = L²WS*

(-ce)r^w Appon. (cod. R), cf. hebr. et Epiph.
 (salomon); pacific[.] k; pacifico Σ^{C*}, cf.
 LXX et Salis. (salomoni); pacifici Σ^{C*}L²S²
 cett., Iust., Beda. ¶ «pacifici» id est salo-
 monis, ex hoc patet quod «pacifici» est
 genitiui casus Hug. puto istud quod dicitur
 «pacifici» esse nominativum pluralem, alio-
 quin si pro salomone acciperetur pocius in-
 terpres iuxta litteram transtulisset «pacifice»
 Guill. | his] Γ^{M*}; hiis Ω^{SJ_a}; hi Γ^{M_a}; hii CX
 Iust. (cod. P) | fructum X cum hebr., LXX,
 Epiph. | eius] meos Ak^{*}.

13. quae] W^{*}; qui ALQ²W²k cum
 LXX, Salis., Epiph. | habitas] M²Υ^{D*}; habi-
 tat Σ^TM²; habitant Σ^CΥ^{D_a}, cf. Salis. (sedent) |
 amici] W²S²; amic(a)e W²S² | auscultant]
 Π^HW²S²g^{*}; auscultant Y; auscultant Ω^{I_a};
 auscultans X; ausculta Π^{H_a}W²S²g^{*}; ausculta
 S^{*}; auscultant te Ω^{M²SJ_a}; te auscultant Ω^{M_a}.
 ¶ «auscultant fac me audire» Hug. et Guill.

8. <soror CAMk | <quid CAMk | 9. <si murus CAk | <si ostium CAMk | 10. <ego CAMk |
 <ex Ak | 11. <vinea CAMk | <tradidit CA | <vir A | 12. <vinea CAMk | <mille Ck | 13. <quae
 CAMk.

tuam

¹⁴ fuge dilekte mi et adsimilare ca-
preae hinuloque cervorum su-

per montes aromatum.

EXPLICIT LIBER
CANTICUM CANTICORUM

14. et adsimilare] et adsimulare AZ; adsimilare C *cum Iusto*.

Adsunt bk(*partim*).

14. me L* | et om. CΣ^TΓ^MΩ^S *Iust.* |
adsimulare ALZ*Γ^M; assimulare Ω^Mk | ca-
preae hinul. om. A* | caprae L*W | hinulo-
que = ΣΠ^HMQ^SY^S(-que)Θ^{A₂}Z*WΓ^Mb; inu-
loque Y^{*(-que)}Θ^{H_A*}; hynuloque CΩ^S; ynu-
loque X; hinnuloque A²LQ*ΦZ^SΓ^AΨ^D *edd.*;
hygnuloque Ω^J; hinnoloque S; hinnulo Ω^M;
hinu [...] k.

Explicit liber cantic[.] cantorum k;
explicit liber canticum cantorum qui et
hebraycae sirassirim C; explicit liber cantica
cantorum AQ*; finit liber siriassirim id
est canticum cantorum Σ^T; finit liber siras
sirim hoc est cantica cantorum (+ habet

uersus ccc W*) W; explicunt libri cantica
cantorum Q^S; explicit canticum cantico-
rum LΩ^J; explicit cantica cantorum (+uer-
sus habet cclxxx Γ^A) XYΘΓ^A; explicit siras-
sirim id est canticum cantorum Π^H; expli-
ciunt (explicuerunt Φ^R) cantica cantorum
(+ habet uersus cclxxx Φ^G; + habet uersus
numero cclxxx Φ^R; + uersus numero [...] Z^S)
MΦ^{RG}ZΓ^MΨ^Da; explicunt cantica can-
torum qui hebraice dicitur syrasirim uersus
cclxxx Φ^P; sirasirim hoc est canticum canti-
torum explicit S; explicit b^S; finit Σ^C; finis
g; *sine subscriptione* Ω^{MSb*}relbst.

14. <fuge CAMk.

APPENDIX

DE CODICE SANGALLENSI RESCRIBTO 194 (m)

*Cum codicem Sangallensem rescriptum 194, quem siglo m notamus, non prius noverimus quam Proverbiorum librum prelo dedissemus, omnes varias eius lectiones non mere orthographicas, quae ad Proverbia pertinent, in hanc appendicem collegimus. Ne autem de consensu codicis Sangallensis cum nostro textu quicquam dubii relinquamus, lacunas codicis m illis locis semper indicamus, in quibus nonnullus saltem inter nostros codices, recentioribus ΓΨΩ exceptis, a nostro textu discrepat. Quae lacunae ita notantur, ut siglum **** exactum litterarum erasorum numerum designet, si glum vero [...] pro iis locis, in quibus huiusmodi numerus nimis incertus est, usurpetur.*

Fragmenta, quae supersunt, trium librorum Salomonis his codicis rescripti paginis reperiri possunt:

Prov.	4,4 - 5,18:	pag. 118 et 125; 119 et 124;
"	5,18 - 6,32:	" 116 et 127; 117 et 126;
"	8,12 - 9,18:	" 111 et 100; 110 et 101;
"	10,2 - 11,11:	" 150 et 157; 151 et 156;
"	11,12 - 12,20:	" 40 et 43; 41 et 42;
"	12,20 - 14,8:	" 17 et 33; 18 et 32;
"	14,8 - 15,16:	" 15 et 2; 16 et 1;
"	15,16 - 16,26:	" 46 et 37; 47 et 36;
"	16,27 - 18,6:	" 19 et 31; 20 et 29;
"	18,6 - 19,20:	" 58 et 57; 59 et 56;
"	19,20 - 20,30:	" 7 et 10; 8 et 9;
"	20,30 - 22,10:	" 38 et 45; 39 et 44;
"	22,10 - 23,21:	" 172 et 167; 173 et 166;
"	23,21 - 24,26:	" 86 et 93; 87 et 92;
"	29,23 - 30,33:	" 120 et 123; 121 et 122;
"	30,33 - 31,3:	" 190;
Eccle.	1,8 - 2,12:	" 190 et 181; 191 et 180;
"	2,12 - 3,16:	" 188 et 183; 189 et 182;
"	5,4 - 7,1:	" 152 et 155; 153 et 154;
"	9,7 - 10,16:	" 202 et 201; 203 et 200;
"	12,11 - 14:	" 98;
Cant.	1,1 - 13:	" 98; 99 et 112.

1. *Variae lectiones Praefationis s. Hieronymi Tres libros (pag. 98 et 113; 99).*

1. tres — 5. nostris *legi nequit* 5. sit — 6. quae *legi nequit* 7. uerterant — antiqu.] uer [...] | correxi — 8. ordine] [...]e 10. et — quem *legi nequit* 11. fili s*rach 12. et — magis *legi nequit* 13. commendare — p. 7, l. 1. inlum.] [...]l*min*****e (*vel -ē*) 3. et om. | legeris | memento + f**it deo gratias amen.

2. *Variae lectiones Proverbiorum.*

IV. 4. et doc. me atque dic. *deest* 8. exaltauit | cum] dum 10. mea ut] m** uitae + tuae 13. uita] m*; uia m* 14. semit** 15. eam *legi nequit* 16. et] nec 19. uiam 20. ausulta — incli(na) *legi nequit* 21. ea] e* 22. ea] **m 25. palphebra* 26. dirigem *sic* 27. et ad] **** | a malo + ui** enim **** dextris sunt ***** dñs peruerse uer* sun* que a sinis***s suu**** autem rectos f*ci** curs*s tuos iti**ra aut*m tua in pa*e p**du*c*t.

V. 3. stillans] di*****ns 4. amara — acuta *legi nequit* | quasi] *praem.* l**gua eius 5. in] ad 6. ambulat] am [...] 9. crudeli] crude [...] 10. domo *legi nequit* 15. et]** 16. deriuentur *legi nequit* | tuas diuide] **** 17. habeto] ***te | nec] ne 18. sit uena *legi nequit* 19. inulus] innu*** | ubera eius bis *scriptis* | omni] [...]ni 20. quare + ergo 21. hominum 22. capiunt] cap [...] | constring.] const*in***t** 23. morietur] m**itur | et multitudi*em.

VI. 1. spoponderis *legi nequit* | manum *legi nequit* 2. captus + es 3. in manu *ut vid.* 4. palpheb** 5. eruere *legi nequit* 6. ad formicam] o (*vel a*) formica 7. cum *legi nequit* | nec] neque 8. aestate *legi nequit* | messe *legi nequit* 9. e *legi nequit* 10. dormies] d*r***s 11. armatus] m* *ut vid.*; a*atus m*; + si uero impiger ****is u [...] fons messis *ua et egestas long* fugi [...] 12. abstata 13. oculo | terit] feret *ut vid.* | pedem 15. ueniet] u*n [...] | habebit *legi nequit* 19. discordiam 20. d*mittas 21. liga ea *legi nequit* | gutturi] ea g [...] 22. g*adientur | custodient 24. ut cust.] e* custodiet (*vel -ēt?*) | extranea* 25. nec] ne 27. sinu] m*; sino m* 30. culpa 32. perd*.

VIII. 12. erudit] e*r [...] 13. detestatu* 18. superbae] superfluae 21. ut — eorum *legi nequit* 22. initium] in *nit*o | a] et a 23. ordita] ordinatus *ut vid.* | terram fier** 24. conc. eram] conceperam 29. mari] mar*, m corr. | fundamentum 30. cum eo eram] cum eora *ut vid.* | (tempo)re — 31. hominum *deest* 32. ergo om. m* | filii audite] *ili a [...] 34. meas] meos 35. inuenier] inueniet.

IX. 1. edificabit 2. miscuit — suam om. m* 4. ueniat] declinet, *ex v.* 16 6. et uiuite — prudentiae *legi nequit* 7. ipse — 8. derisorem om. m* 8. oderit *legi nequit* | diligit 9. sapienti + ***a*i*nem | addetur] ad***ur | accipere] ***cipere 11. uitae + tuae 12. eris om. 14. sedit] *edet 15. uiam] p*r uiam | itinere] [...]e 16. quis] q** 18. et ignor. — sint *legi nequit* | (con)uiuae eius *legi nequit*.

X. 4. egestatem] e***tat* 5. in mes** | stertit] ste*tet 6. operit] *per [...] 7. iusti] ius** 8. suscip*t 9. manif. erit] manifes***** 11. uitae — ope(riet) *legi nequit* 12. operiet 13. inuenitur 18. contumel** 19. de*erit 22. eis 23. prudenti 27. timor** 30. in terra 32. considera** + *****.

XI. 1. dominum] deum *ut vid.* 4. lib*rauit 5. in om. 6. liberauit | et in] et 8. traditur | impius] iniustus 10. exult.] ***labit | pe*ditionem 11. benedictiones 12. qui — est *deest* 13. qui (r*) — fidel(is) *legi nequit* 14. est] *** | corrue*t* *legi nequit* 15. affligetur] *f [...] | autem — erit *legi nequit* 16. gloriam] g***** 17. et *legi nequit* 18. iustitiam] *us*i*ia | merc** 19. praeparat] pr [...] 20. in his *legi nequit* 21. in manu *legi nequit* 22. naribus suis *legi nequit* 24. diuidunt] *****nt 26. abscond** | maledic.] mal***c*t** | popul [...] 28. confid** 31. recip.] recip**.

XII. 1. qui (*1°*) *legi nequit* 2. confidit cogita(tionibus) *legi nequit* 3. impietate + su*
 4. corona *legi nequit*, sed spatum erasum lectionem corona est suggerit | eius *legi nequit* | confusione
 nfu[...] 5. fraudulentia] **d*l**** 6. liberabit *legi nequit* 8. noscetur] ***s***** |
 uanus *legi nequit* | excors] ex[...] 9. et suff. *legi nequit* | pan** 11. (ope)ratur — 20. co-
 (gitantium) *legi nequit* 20. ineunt] in+un* 21. con**ista*** | accid.] ac[...] 22. pla-
 cent ei *legi nequit* 23. scientiam] sapient*** 24. seruiet] seu+et m* 25. illud] illu*
 (illum, ut vid.) 26. negl***t | amicum + suum 27. lucrum] l*cram.

XIII. 1. filius — 3. os suum deest vel *legi nequit* 5. confundit et con**nditur 6. custo-
 dit] *u*t[...] | uero *legi nequit* | peccato] *****to | subp. + eos 11. minuetur] min**tur |
 manu mult.] m[...] 12. adfliget 14. lex] l*x 15. contemptorum] con[...] 16. omnia
 agit *legi nequit* 17. cadet] *a**t | legatus] l*gat** 18. **quiescit 19. detest. stult.]
 d*****tatur (*vel* -at) stul[...] 20. efficietur *legi nequit* 21. pers*qu**** | iustis retr.]
 s*i[...] 22. bonus — 23. noua(libus) *legi nequit* 24. parc 25. comedit] com[...].

XIV. 1. aedif. *legi nequit* | i*truc** 2. ambulat | deum + ** 3. custod. eos] cust[...]
 6. inuen.] **ue***t 7. nescito lab.] n[...] 9. stultis] **u****s | inludet *legi nequit* | pec-
 catum inter 10. in *legi nequit* | misceb.] [...]bitur 12. iusti ut vid. | autem eius] [...]iu* |
 deduc.] d*du**** 13. dolos* | et extr. *legi nequit* | luctus occ.] lucr[...] 15. omni *legi*
nequit 16. decl. malum] ***l[...]lo | **nfidet 17. et uir — 18. stultitiam om. per homoeot.
 19. et — 21. suum *legi nequit* 21. pauperi] p[...] 23. in omni op. *legi nequit* 25. et *legi*
nequit 27. declin*nt 31. pauperis *legi nequit* 32. expellitur *legi nequit* 33. requ***t |
 sap. — eru(diet) *legi nequit* 34. peccatum *legi nequit* 35. est *legi nequit*.

XV. 1. suscitat *legi nequit* 2. lingua] lin*** | scientiam *legi nequit* | fatuorum] [...]orum
 3. malos et bonos] [...]bono* 4. lignum — 5. increpationes *legi nequit* 6. domus — et
legi nequit | impii conturb. *legi nequit* 7. sapient.] sapi[...] | scientiam — 10. qui *legi nequit*
 11. quanto — 12. nec *legi nequit* 13. exhilarat] ***l*** | in — 14. quaerit *legi nequit* 14. pa-
 scetur — 15. dies *legi nequit* 15. mali — iuge *legi nequit* 16. est — magni *legi nequit* 19. pi-
 grorum] [...]rum | quasi sep** 20. et om. | ***picit 21. *t*ltitiam | stulto] stu*** | gres-
 sus + suos 22. confir****u* 25. d*mus | (demoli)etur — 27. uiuet *legi nequit* 28. me-
 dit[...] 32. adquie*** 33. discip. sap.] d***p**** **pientiam ut vid. | praecedit]
 *r*cede*.

XVI. 1. est animum *legi nequit* | linguam *legi nequit* 4. semetipsum — 5. domini *legi*
nequit 5. manus — erit *legi nequit* 6. in *legi nequit* | declin.] d*cl****u* 7. placuerint —
 hominis] placu[...]minis | inimic*s | conuertet] ***ue***t 9. disponet ut vid. 11. domini
 sunt et *legi nequit* | sacculi] *cli 13. dilig.] [...]tur | nuntii] **n***s 16. et evan. 17. decl.
 — custos] de[...]u*t** | uiam] animam 18. precede* | sup*riuam | et — exalt.] [...]xal****
 19. humil.] hu*il*a** 24. fauus — 25. uidet(ur) *legi nequit* 26. eum — 27. eius *legi nequit*
 29. lactat] [...]at | (d)ucit — bo(nam) *legi nequit* 30. adtonitis | oculis cog. praua *legi nequit* |
 perficit *legi nequit* 31. corona — 32. et] [...]iens[...] 32. animo — urbium] [...]pugna[...]
 33. sed — 17. 4. labii *legi nequit*.

XVII. 4. (menda)cibus — 5. in(pun****) *legi nequit* 6. sui] eorum ut vid. 7. stul** |
 principem] p[...]m 8. quocumque] quoque m* 9. separat foeder. *legi nequit* 11. mit-
 tetur] *itt*t** 12. confi***ti 13. reddet | recedet] r***d*t 14. contum.] *on-
 tum*! [...] 15. et (*1°*) om., ut vid. | abominabi*** | dominum] deum 16. habere diu. stul.]
 haber[...]l*** 18. plaudet] p[...] | pro — 19. discord.] [...]di** 19. rixas — suum *legi*
nequit 20. peruersi cordis *legi nequit* | et — incidet] [...]id** 21. natus — suam] [...]inia
 sua | in fatuo] i* fatu* 22. facit spiritus] [...]ps 23. munera — ut *legi nequit* 24. in
 (*1°*) — in (*2°*) *legi nequit* 25. ira — quae *legi nequit* 26. non — principem *legi nequit* | qui
 recta iudicat] qui[...]at 27. et (*1°*) — pretiosi] [...]st[...] 28. putabitur ut vid. | et —
 intellegens *legi nequit*.

XVIII. 1. occ. quaerit *legi nequit* | recedere — erit *legi nequit* 2. non — uerba] [...]rba |
 ea — corde *legi nequit* 3. in — peccatorum *legi nequit* | contemnit] *on*m*** | sequitur —
 obprobrium] [...]b***um 5. impii *legi nequit* | declines] ***li*** 6. stulti inmiscunt]

**ult*mis*en* | rixis — prouocat *legi nequit* 7. (ani)mae — 19. ur(bium) *legi nequit* 20. dc
— illius *legi nequit* | satur. eum] sa***b*n[...] 21. manu *ut vid.* | comedent — eius *legi nequit*
22. mulierem] mu*i***m bon** | bonum et auriet] b[...] 23. loquetur] ***u**ur 24. *mi-
cabilis | societatem *legi nequit*.

XIX. 1. sua — 2. est (1°) *legi nequit* 2. offendit — 11. ini(qua) *legi nequit* 12. sicut —
et (1°) *legi nequit* | et sicut — 14. diuitiae *legi nequit* 14. dantur — uxor] da[...] 15. pigredo
— 16. custodit (2°) *legi nequit* 16. uias — 17. pauperis et] [...]rtifi[...]ri[...] 17. reddet
ei *legi nequit* 18. filium — ponas] [...]on* | animam — 19. sustine(bit) *legi nequit* 19. et
— 23. plenitudine *legi nequit* 23. uisitatione pess.] *isita[...] 24. manum — os *legi nequit* |
eam] [...]m 25. pestil. — 20, 26. dissipat omnino evanuit.

XX. 26. sapiens — 29. iuuenum *legi nequit*. 30. uulneris — 21, 22. fortium *legi nequit*.

XXI. 22. ascendit] **ende* 24. et — 25. pigrum] [...]grum 26. tota — 27. im(pio-
rum) *legi nequit* 27. quia — scelere] [...]lere 28. testis — loquitur] [...]loq**tur 29. uir
— rectus] [...]uul[...]us | uiam — 30. sap. *legi nequit* 30. est (2°) — 22, 5. per(uers*) *legi nequit*.

XXII. 5. custos — eis *legi nequit* 6. prouerb. — uiam] prou[...] | etiam — 7. diues]
etia[...] 7. imperat — ser(uus) *legi nequit* 8. totus versus evanuit 9. qui — enim] qui
pron [...]anibus *n*m | suis — 10. deris. *legi nequit* 13. dicet 14. in ea *ut vid.* 18. ea
vel eā | redun*auit | in om. fortasse m* 19. (os)tendi — hodie *legi nequit* 21. responderes
ex his illi qui misit te 26. d*fugiunt | uades] **dens 27. habes] abe*.

XXIII. 5. poteris | quia facient] qui*ac*unt 7. in simili***ine | dicet] dic* 8. euo-
mes] *uom* 11. eorum fortis est *legi nequit* 14. percritis eum] *um per****es 17. pec-
cator* 19. totus v. evanuit 20. conuiuiis] con[...] | comesat.] [...]nibus 21. uestietur
pannis dormit.] uestien*u[...] 23. et (ante noli) om. 24. gaudium 25. quae *legi nequit*
27. foueam *nim profunda (vel -dā) est | aliena] a*i*nam 28. uiderit] inuene*** 29. suf-
fusio ocul.] suff[...] 30. calic. epot.] c*l*cib**pot*ndis 31. intuaris — splenduerit] inue-
[...]nduerit | ingrediatur 32. diffundet] diff**d** 33. extrane** | loq.] lo***tetur 35. di-
ces] di**s | me sed non] [...]n | quando euig.] q[...]gilab*.

XXIV. 1. esse — 2. rapina] e[...]p*na 2. meditant** | loquuntur] lo***ntu* 5. uir
(1°) — et (2°) *legi nequit* 6. et — consilia] [...]nsilia 7. sapientiam 10. lassus] l[...]s
11. ne non 12. seruatorem] s*rua*or 13. dulcissim[...] 15. iusti — 16. enim] [...]nim
16. et resurget] [...]surg*t | corruent] *oncu*runt 18. displiceat] d*splic*at 21. detr*cta-
to*ibus | non *legi nequit* 22. consurg** | utrisq** | nouit] sustinebit 23. cognosc. pers.
legi nequit 24. dicit] di**t.

XXIX. 23. et — gloria] [...]sp[...] 24. qui — partitur] [...]titur | adiurantem] et iuran-
tem 26. egred.] e*red*etur.

XXX. 2. sapien*i*m 3. et non] ** ut vid. 4. atquescendit | conlig.] c*li*a*** |
suscit.] **scit**** | nosti — 6. uer(bis)] [...]ntibus[...] 7. ne deneges] [...]s 8. **rba men-
daci 9. saturatus *ut vid.* | et egestate *legi nequit* | peierem] periu*** 10. ne accuses] [...]
c[...] | et corruas *legi nequit* 11. maled. — suae] mal*d***t [...] di*c* ma*ri suae 12. quae]
qu* | sibi *legi nequit* | lota a sord.] l[...]o*dib*s 13. phalphebrae *ut vid.* 14. pro — habet
legi nequit | comedant *ut vid.* | ex — 15. dicentes *legi nequit* 16. satiatur — numquam] satu[...]m
17. desp.] d**pic** | effodian] **f*d***n* | corui de torr. *legi nequit* 19. uiam (2°) —
adulesc.] [...]medio mar [...]n*i* 20. est uia *legi nequit* | adult. — os *legi nequit* 21. quar-
tum + quod 23. cum — an(cillam) *legi nequit* 25. quae praep.] *****parant | in —
sibi *legi nequit* 26. lepusc. plebs *legi nequit* | conlocat — cubile] pr [...]b*l* 27. et egred.
uniu. *legi nequit* 28. manibus — aedibus *legi nequit* 29. tria — quartum *legi nequit* | quod
+ non 30. pauabit occ. *legi nequit* 31. et — rex *legi nequit* 32. apparuit *ut vid.* | elat*s
*st in *ubl*m* | si — inposu(isset) *legi nequit* 33. ad delici*ndum | expremit m* *ut vid.*

XXXI. 1. uerba — mater *legi nequit* 2. qui 1° et 2° | uteri] u[...] | qui 3° 3. et —
31. eius om.

DATE DUE

NOV 8 1993

GAYLORD

PRINTED IN U.S.A.

50842

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU Library
2400 Ridge Road
Berkeley, CA 94709
For renewals call (510) 649-2500

All items are subject to recall.

